

برنامه ملی آمادگی و پاسخ

(بند ت ماده ۴ قانون مدیریت بحران کشور)

پژوهشکده سوانح طبیعی

آذرماه ۱۴۰۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشگفتار

قانون مدیریت بحران کشور در هفتم مردادماه سال ۱۳۹۸ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد، در تاریخ ۱۳۹۸/۰۵/۲۳ به تأیید شورای نگهبان رسید و طی نامه شماره ۶۸۷۳۹ مورخ ۱۳۹۸/۰۶/۰۴ توسط ریاست محترم وقت جمهوری اسلامی ایران، جهت اجرا به وزارت کشور ابلاغ گردید. به دنبال این ابلاغ و با عنایت به وظایف سازمان مدیریت بحران کشور در متن قانون مذکور مبنی بر تهیه و تدوین سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، برنامه ملی کاهش خطر حوادث و سوانح، برنامه ملی آمادگی و پاسخ و برنامه ملی بازسازی و بازتوانی و سایر لوايح، آیین‌نامه‌های اجرایی و تصویب‌نامه‌های مورد نیاز، رئیس محترم سازمان مدیریت بحران و دبیر شورای عالی مدیریت بحران کشور مسئولیت تدوین کلیه لوايح، آیین‌نامه‌های اجرایی و تصویب‌نامه‌های مورد نیاز قانون را طی نامه شماره ۱۲۴۰۸۹ مورخ ۱۳۹۸/۰۶/۲۵ به پژوهشکده سوانح طبیعی واگذار نمود. پیرو این ابلاغیه، دبیرخانه تدوین لوايح، آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌های اجرایی قانون مدیریت بحران کشور در پژوهشکده سوانح طبیعی شکل گرفت و جهت تدوین هر یک از اسناد نیز اقدام به تشکیل کمیته‌های تخصصی گردید.

برنامه ملی آمادگی و پاسخ بر اساس بند ۴ ماده ۴ قانون مدیریت بحران کشور سندی است که سازمان با رعایت قوانین و مقررات و با مشارکت کلیه دستگاه‌های مسئول موضوع ماده ۲ این قانون، در چهارچوب سند راهبرد ملی مدیریت بحران تهیه کرده و وظایف و اقدامات دستگاه‌های مسئول و نحوه هماهنگی بین سازمانی را جهت آمادگی مطلوب و پاسخ مؤثر و به‌موقع به حوادث و بحران‌ها تبیین می‌نماید. جهت تدوین این برنامه، کمیته تخصصی برنامه آمادگی و پاسخ در پژوهشکده سوانح طبیعی تشکیل گردید و اعضای کمیته متشکل از صاحب‌نظران و متخصصین عرصه‌های مدیریت بحران، امداد و نجات و شرایط اضطراری، علوم اجتماعی و سایر حوزه‌های مرتبط و نمایندگان دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور در جلسات متعددی به بحث و بررسی درخصوص برنامه مذکور پرداختند.

برنامه ملی آمادگی و پاسخ به‌گونه‌ای تدوین شده که انعطاف‌پذیری لازم در انواع مخاطرات را داشته باشد و ضمن آنکه کلیه دستگاه‌های اجرایی مسئول انجام وظایف خود باشند، تداخلی در مسئولیت‌ها ایجاد نشده و جامعیت لازم در خصوص اقدامات و مسئولیت‌ها نیز وجود داشته باشد. در نخستین فصل از برنامه ملی آمادگی و پاسخ، دامنه، اصول، اسناد بالادستی و برنامه‌های مرجع و نیز ساختار برنامه معرفی شده است. این برنامه در فصل دوم به تشریح جزئیات اقدامات اولویت‌دار برنامه آمادگی و پاسخ شامل سطح‌بندی حوادث و سوانح، راه‌اندازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، سامانه هشدار سریع، برنامه عملیات شرایط اضطراری دستگاهی، مرکز عملیات اضطراری دستگاهی و برنامه استانی آمادگی و پاسخ پرداخته است و در ادامه ساختار، نقش‌ها و وظایف در فصل سوم تبیین شده است. فصل چهارم به برنامه پاسخ ملی شامل فعالیت‌های آمادگی و عملیات پاسخ در قالب کارکردهای مرحله پاسخ پرداخته است. این برنامه به‌صورت چهارچوبی کلی و با تشریح اقدامات و وظایف دستگاه‌های اجرایی، نحوه پاسخ به حوادث و سوانح را تبیین می‌کند. آخرین فصل برنامه ملی آمادگی و پاسخ به سازوکار اجرا و نحوه پایش و ارزیابی اثربخشی برنامه پرداخته شده است. امید است با اجرای این برنامه که برای نخستین بار در سطح ملی در جمهوری اسلامی ایران و برای یک دوره پنج‌ساله تدوین گردیده، فرایند پاسخ و مدیریت شرایط اضطراری پس از سوانح در کشور از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار گردد.

سید امیرحسین گرکانی

رئیس پژوهشکده سوانح طبیعی

و رئیس کرسی یونسکو در مدیریت بلایای طبیعی

فهرست اسامی گروه تدوین، مشاوران و نمایندگان دستگاه‌های اجرایی در تهیه

برنامه ملی آمادگی و پاسخ

الف: مدیر طرح	
دکتر سید امیرحسین گرکانی	پژوهشکده سوانح طبیعی
ب: گروه تدوین برنامه ملی آمادگی و پاسخ	
۱ دکتر احمد صادقی	عضو شورای اسلامی شهر تهران، ری و شمیرانات، رئیس اسبق سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران
۲ دکتر حمیدرضا اسکاش	معاون برنامه‌ریزی و آموزش‌های تخصصی سازمان امداد و نجات
۳ دکتر حمیدرضا خانکه	استاد و رئیس دانشگاه علوم توان‌بخشی و سلامت اجتماعی
۴ دکتر مهرداد فرخی کربزرگ	عضو هیأت علمی و استاد دانشگاه علوم توان‌بخشی و سلامت اجتماعی
۵ مهندس بیژن یاور	مشاور مدیریت بحران، ریسک و پدافند غیرعامل معاون حمل‌ونقل وزیر راه و شهرسازی
ج: گروه همکار تدوین برنامه ملی آمادگی و پاسخ در پژوهشکده (به ترتیب حروف الفبا)	
۱ مهندس فاطمه ابراهیم‌نیا	پژوهشکده سوانح طبیعی
۲ دکتر مهسا بشیری	پژوهشکده سوانح طبیعی
۳ مهندس مرتضی جعفری	پژوهشکده سوانح طبیعی
۴ مهندس عاطفه سلیمانی	پژوهشکده سوانح طبیعی
۵ مهندس مریم لاوی	پژوهشکده سوانح طبیعی
د: مشاوران تخصصی (به ترتیب حروف الفبا)	
۱ مهندس شهرام احمدی	وزارت نفت
۲ مرتضی اکبرپور	دستیار رئیس سازمان پدافند غیرعامل کشور در امور دفاع غیرنظامی و مدیر عملیات پدافند مردم‌محور
۳ دکتر مرتضی بسطامی	پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله
۴ دکتر علی بیت‌اللهی	مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی
۵ دکتر علی‌اکبر پوری‌رحیم	سازمان پدافند غیرعامل کشور
۶ دکتر وحید حسینی جناب	پژوهشکده سوانح طبیعی
۷ دکتر عباس استادتی‌زاده	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران
۸ دکتر سید مجید جدی	دانشگاه جامع امام حسین (ع)
۹ دکتر کتایون جهانگیری	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
۱۰ دکتر احمد سلطانی	جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران
۱۱ دکتر میردآود سیدی	وزارت نفت
۱۲ دکتر ژاله شادی‌طلب	دانشگاه تهران
۱۳ دکتر حسین شریف‌آرا	بازنشسته جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران
۱۴ دکتر مهرباب شریفی‌سده	معاون توسعه منابع انسانی و پشتیبانی جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران
۱۵ دکتر اسماعیل صالحی	دانشگاه تهران
۱۶ شاهین فتحی	جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران
۱۷ مهندس محسن نادى	سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران
۱۸ دکتر علی نصیری	عضو هیئت‌علمی و مدیر گروه سلامت در حوادث و بلایا و پدافند غیرعامل دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج)، رئیس سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران
۱۹ کامبیز نوروزی	مشاور حقوقی پژوهشکده سوانح طبیعی
۲۰ مهندس جبار وطن‌فدا	شرکت توسعه منابع آب و نیرو
ه: نمایندگان دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور (به ترتیب حروف الفبا)	
۱ توحید آریافر	سازمان ملی استاندارد
۲ سیف‌اله آقابیگی	مدیریت منابع آب ایران
۳ مهندس محراب آقازاده	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۴ دکتر امیراحمد اخوان	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۵ دکتر علی اسدی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۶ دکتر محمود اسعد سامانی	بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران
۷ حمیدرضا انصاری‌منش	سازمان هواشناسی کشور
۸ دکتر سعید امجدی	سازمان تأمین اجتماعی

۹	غلامرضا امین‌رفتاری	وزارت امور اقتصاد و دارایی
۱۰	محمد ایمانی	وزارت دادگستری
۱۱	هادی بابازاده	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
۱۲	دکتر محمدصادق بیک‌پور	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۱۳	دکتر نگار پوروخشوری	دانشگاه علوم توان‌بخشی و سلامت اجتماعی
۱۴	مهندس حامد پورمند	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
۱۵	سرهنگ اسفندیار تباشیر	پلیس راهور ناجا
۱۶	بهرام‌علی تیموری	بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران
۱۷	دکتر فرخ توکلی	سازمان نقشه‌برداری کشور
۱۸	نورمحمد جاوید	مرکز آمار ایران
۱۹	سردار سرتیپ دوم پاسدار دکتر حسین جبل‌عاملیان	رئیس وقت مرکز نخبگان و استعدادهای برتر نیروهای مسلح دانشگاه عالی دفاع ملی
۲۰	مهندس جلال جهانبخشی	وزارت نیرو
۲۱	حبیب جمشیدی	سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای
۲۲	علیرضا جیرانی	وزارت امور خارجه
۲۳	رضا حسن هراتی	سازمان حفاظت محیط‌زیست
۲۴	مهندس حسینی	شرکت فرودگاه‌های کشور
۲۵	دکتر سید هاشم حسینی	اداره بهداشت و درمان ستاد کل نیروهای مسلح
۲۶	احمدرضا دالوند	کمیته امداد امام خمینی
۲۷	علی دارابی	وزارت جهاد کشاورزی
۲۸	حجت‌ا... و المسلمین دارابی	سازمان تبلیغات اسلامی
۲۹	مستوره دارابی	سازمان حفاظت محیط‌زیست
۳۰	قاسم رجبی	سازمان بهزیستی کشور
۳۱	علی‌رضا رضاپور	شرکت مدیریت منابع آب ایران
۳۲	مهندس ایرج روحی	مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران
۳۳	روزبه زورقی	وزارت ورزش و جوانان
۳۴	علی سلطانی	سازمان ثبت احوال کشور
۳۵	احمدرضا سلیمانی	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران
۳۶	حامد سجادی	سازمان امداد و نجات هلال‌احمر جمهوری اسلامی
۳۷	دکتر محمدمهدی سیفی طرقی	سازمان انتقال خون
۳۸	دکتر جواد شجاع فرد	سازمان غذا و دارو
۳۹	دکتر رضا شهبازی	سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور
۴۰	سرهنگ محمد شاهمردی	ستاد کل نیروهای مسلح
۴۱	دکتر علی‌رضا شاهپری	سازمان امور استخدامی کشور
۴۲	مهندس مهدی شایان	سازمان نظام مهندسی کشور
۴۳	سحر صاحبی	مرکز آمار ایران
۴۴	سعید ضامنی	سازمان تأمین اجتماعی
۴۵	مهندس طاهری	وزارت نفت
۴۶	سپیده عابدی	شورای عالی استان‌ها
۴۷	دکتر علی عابدینی	سازمان هواشناسی کشور
۴۸	ناصر عبادتی	شورای اسلامی شهر تهران
۴۹	دکتر معصومه عباس آبادی	دانشگاه علوم توان‌بخشی و سلامت اجتماعی
۵۰	حمیدرضا عباسی	شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران
۵۱	دکتر مجید عباسی	سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران
۵۲	دکتر مجید عبدالهی	سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور
۵۳	دکتر اباذر عبادی	وزارت دادگستری
۵۴	دکتر حسین عرفانی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۵۵	افشین علیخانی	جمعیت هلال‌احمر
۵۶	دکتر شاهرخ فاتح	سازمان هواشناسی کشور
۵۷	دکتر محمد فلاح	سازمان جغرافیایی ارتش
۵۸	حسن قدمی	دانشگاه عالی دفاع ملی

۵۹	احمد کسائی	بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران
۶۰	محمدرضا کاظم‌زاده	سازمان بهزیستی کشور
۶۱	احمد کرملو	سازمان انرژی اتمی
۶۲	عبدالرضا کرمی	سازمان حفاظت محیط‌زیست
۶۳	مهدی کوهستانی	سازمان آتش‌نشانی
۶۴	علی لطفی	سازمان هواپیمایی کشور
۶۵	حسن ماسوری	شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران
۶۶	صمیم مرادی روزبهانی	سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران
۶۷	دکتر محمد اسماعیل مطلق	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۶۸	دکتر سیدرضا معتمدی	اورژانس تهران
۶۹	مرتضی منصوردهقان	سازمان بنادر و دریانوردی
۷۰	دکتر علیرضا منفرد	وزارت اطلاعات
۷۱	دکتر سید محمد موسوی	مدیرعامل سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران
۷۲	ولی‌اله معدن‌دار	سازمان ملی استاندارد
۷۳	مهندس رضا نفیسی	رئیس مرکز تدوین مقررات، ایمنی حمل‌ونقل، پدافند غیرعامل و مدیریت بحران وزارت راه و شهرسازی
۷۴	دکتر هادی نصیری	استانداری تهران
۷۵	دکتر حسن واعظی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۷۶	محمدعلی ولدخانی	سازمان فنی و حرفه‌ای کشور
۷۷	محمدمهدی هادیان	سازمان انرژی اتمی
۷۸	محمدقاسم هاشمی	شرکت مدیریت منابع آب ایران
۷۹	احمد یزدانی	سازمان انرژی اتمی ایران
۸۰	دکتر هما یوسفی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۸۱	دکتر شیوا یوسفیان	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

و: نمایندگان سازمان مدیریت بحران کشور

۱	مهندس اسماعیل نجار	سازمان مدیریت بحران کشور
۲	دکتر بهنام سعیدی	سازمان مدیریت بحران کشور
۳	مهندس محمد فرید لطیفی	سازمان مدیریت بحران کشور
۴	مهندس مرتضی اکبرپور	سازمان مدیریت بحران کشور
۵	مهندس فرشید کریمی	سازمان مدیریت بحران کشور
۶	دکتر حجت‌علی شاپان‌فر	سازمان مدیریت بحران کشور

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	أ
خلاصه مدیریتی.....	ی
مقدمه.....	۱
فصل اول: کلیات	۴
۱-۱- ضرورت.....	۸
۲-۱- دامنه.....	۸
۳-۱- اصول.....	۹
۴-۱- اسناد بالادستی و برنامه‌های مرجع.....	۹
۵-۱- ساختار برنامه ملی آمادگی و پاسخ.....	۱۰
۶-۱- واژگان و مفاهیم.....	۱۰
فصل دوم: اقدام‌های اولویت‌دار برنامه ملی آمادگی و پاسخ	۱۳
۱-۲- سطح‌بندی حوادث و سوانح.....	۱۴
۲-۲- راه‌اندازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی.....	۱۶
۳-۲- سامانه هشدار سریع.....	۱۷
۴-۲- برنامه عملیات شرایط اضطراری دستگاهی.....	۱۸
۵-۲- مرکز عملیات اضطراری دستگاهی.....	۱۸
۶-۲- برنامه استانی آمادگی و پاسخ.....	۱۹
۷-۲- برگزاری دوره‌های آموزشی و تمرین.....	۲۰
فصل سوم: ساختار، نقش‌ها و وظایف	۲۱
۱-۳- اعلام شرایط اضطراری و خاتمه آن.....	۲۳
۲-۳- اجزای ساختار پاسخ ملی.....	۲۳
۳-۳- فرآیند فعال‌سازی ساختار پاسخ ملی.....	۲۴
۴-۳- تبیین نقش ساختار ملی پاسخ در ارتباط با ستادهای قانون مدیریت بحران.....	۲۴
۵-۳- نظام هماهنگی و فرماندهی شرایط اضطراری در ساختار پاسخ ملی.....	۲۵
۶-۳- جایگاه‌ها و وظایف اجزای ساختار پاسخ ملی.....	۲۹
۱-۶-۳- سطح ملی.....	۲۹
۲-۶-۳- سطح استانی.....	۳۵
۳-۶-۳- فرمانده میدان.....	۴۵
فصل چهارم: برنامه پاسخ ملی (فعالیت‌های آمادگی و عملیات پاسخ)	۴۸
۱-۴- انواع و نحوه استخراج کارکردها.....	۴۹
۲-۴- کارکردهای مدیریتی.....	۵۱
۳-۴- کارکردهای اختصاصی.....	۸۳
۴-۴- الزامات اجرایی عملیات پاسخ.....	۱۱۲
۱-۴-۴- سامانه مدیریت سانحه (IMS).....	۱۱۳
۲-۴-۴- سامانه فرماندهی سانحه (ICS).....	۱۱۴
فصل پنجم: سازوکار اجرا، پایش و ارزیابی	۱۱۵

۱۱۶.....	۵-۱- سازوکار اجرا.....
۱۱۶.....	۵-۱-۱- مسئولیت و نحوه اجرای برنامه.....
۱۱۷.....	۵-۱-۲- منابع مالی اجرای برنامه.....
۱۱۸.....	۵-۱-۳- جنبه‌های حقوقی عدم اجرای برنامه.....
۱۱۸.....	۵-۲- پایش و ارزیابی.....
۱۱۹.....	پیوست‌ها .....
۱۲۰.....	پیوست ۱: دستورالعمل سطح‌بندی شرایط اضطراری.....
۱۲۹.....	پیوست ۲: مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی.....
۱۷۳.....	پیوست ۳: سامانه هشدار سریع.....
۱۸۷.....	پیوست ۴: راهنمای تدوین برنامه استانی آمادگی و پاسخ.....
۱۹۰.....	پیوست ۵: صلاحیت‌های لازم جهت احراز جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی.....
۱۹۴.....	پیوست ۶: برنامه ملی تمرین.....

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۲	شکل (۱): رابطه بین سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و برنامه ملی آمادگی و پاسخ
۲۴	شکل (۲): اجزای ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری
۲۶	شکل (۳): ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری
۲۷	شکل (۴): ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری در سطح ملی (E3)
۲۷	شکل (۵): ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری در سطح استان (E2)
۲۸	شکل (۶): ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری در سطح شهرستان (E1)
۲۸	شکل (۷): ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری در مناطق حادثه‌دیده (صحنه سانحه)
۱۳۴	شکل (۸): ساختار سازمانی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی
۱۳۵	شکل (۹): ساختار گروه رابطین و مشاوران رئیس مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی
۱۴۰	شکل (۱۰): ساختار سازمانی بخش پایش و هشدار سریع
۱۴۱	شکل (۱۱): فرآیند جمع‌آوری اطلاعات اولیه و اعلام هشدار
۱۴۲	شکل (۱۲): ساختار سازمانی بخش مدیریت اطلاعات
۱۴۸	شکل (۱۳): ساختار سازمانی بخش طرح و برنامه
۱۵۳	شکل (۱۴): ساختار ارتباط هماهنگی منابع از سطح میدانی تا سطح ملی
۱۵۷	شکل (۱۵): ساختار ارتباط اطلاعات اضطراری از سطح میدانی تا سطح ملی
۱۵۸	شکل (۱۶): ساختار ارتباط هماهنگی منابع از سطح میدانی تا سطح ملی
۱۶۰	شکل (۱۷): ساختار کنترل و آماده نگه‌داشتن تجهیزات مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی
۱۶۳	شکل (۱۸): ساختار وظایف مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در سطوح مختلف فعالیت
۱۷۵	شکل (۱۹): مدل چهار مرحله‌ای سامانه هشدار سریع
۱۷۹	شکل (۲۰): بخش‌های مدیریت اطلاعات و گردش داده‌ها در مرکز عملیات اضطراری
۱۸۵	شکل (۲۱): سامانه هشدار سریع سازمان مدیریت بحران با رویکرد چندمخاطره‌ای
۱۹۵	شکل (۲۲): چرخه ارتقای آمادگی
۱۹۷	شکل (۲۳): فرآیند برنامه‌ریزی، طراحی، اجرا، ارزیابی و مستندسازی تمرین شرایط اضطراری
۱۹۷	شکل (۲۴): چرخه مدیریت انواع تمرین‌های مباحثه‌محور و عملیاتی
۲۰۲	شکل (۲۵): ساختار کمیته تخصصی امور آموزش مدیریت بحران
۲۰۴	شکل (۲۶): ساختار کمیته تمرین استان / شهرستان / دستگاه (ساختار محلی)
۲۱۲	شکل (۲۷): ترتیب برگزاری تمرین‌های مباحثه‌محور و عملیاتی

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول (۱): معادل فارسی و انگلیسی مخفف‌های استفاده شده در برنامه	۱۲
جدول (۲): مسئولین تصدی جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح ملی	۲۹
جدول (۳): برنامه پاسخ سریع ستاد ملی در شرایط اضطراری سطح ملی	۳۵
جدول (۴): مسئولین تصدی جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح استانی	۳۶
جدول (۵): شرح وظایف رئیس ستاد در سطح استانی	۳۷
جدول (۶): شرح وظایف ارشد هماهنگی در سطح استانی	۳۸
جدول (۷): شرح وظایف سخنگو و ارشد روابط عمومی در سطح استانی	۳۸
جدول (۸): شرح وظایف ارشد امور امنیتی و انتظامی در سطح استانی	۳۹
جدول (۹): شرح وظایف ارشد ایمنی در سطح استانی	۴۰
جدول (۱۰): شرح وظایف ارشد ایمنی در سطح استانی	۴۰
جدول (۱۱): شرح وظایف مشاورین تخصصی در سطح استانی	۴۱
جدول (۱۲): شرح وظایف رئیس بخش برنامه‌ریزی در سطح استانی	۴۲
جدول (۱۳): وظایف رئیس بخش عملیات در سطح استانی	۴۳
جدول (۱۴): وظایف رئیس بخش پشتیبانی در سطح استانی	۴۴
جدول (۱۵): وظایف رئیس بخش اداری - مالی در سطح استانی	۴۵
جدول (۱۶): کارکردهای مدیریتی برنامه پاسخ ملی	۵۰
جدول (۱۷): کارکردهای اختصاصی برنامه پاسخ ملی	۵۰
جدول (۱۸): فرم ثبت مشخصات شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) بلافاصله پس از وقوع	۱۲۳
جدول (۱۹): دستورالعمل فراخوانی ظرفیت منابع در حوادث و سوانح	۱۲۳
جدول (۲۰): شاخص‌های سوانح محلی	۱۲۴
جدول (۲۱): شاخص‌های سوانح استانی	۱۲۵
جدول (۲۲): شاخص‌های سوانح ملی	۱۲۶
جدول (۲۳): سطح بندی فعالیت مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی - NRCC	۱۶۱
جدول (۲۴): اقدامات مرکز در سطوح فعال‌سازی E1 و E2 طی برنامه پاسخ سریع	۱۶۵
جدول (۲۵): اقدامات مشاوران و متخصصین مدیریت بحران مرکز در شرایط اضطراری	۱۶۶
جدول (۲۶): سطوح تصمیم‌گیری برای فعال‌سازی مرکز عملیات اضطراری و پاسخ به حادثه در چهار سطح	۱۷۶
جدول (۲۷): فهرست مثال‌هایی از منابع بالقوه و بالفعل دریافت اخبار سوانح در مرکز عملیات اضطراری	۱۸۰
جدول (۲۸): کارکردها و زیرکارکردهای سامانه هشدار ملی و سازمان‌های مسئول و همکار	۱۸۶
جدول (۲۹): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس ستاد در سطح استانی	۱۹۰
جدول (۳۰): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد هماهنگی در سطح استانی	۱۹۰
جدول (۳۱): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد روابط عمومی در سطح استانی	۱۹۱
جدول (۳۲): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد امور امنیتی و انتظامی در سطح استانی	۱۹۱
جدول (۳۳): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد ایمنی در سطح استانی	۱۹۱
جدول (۳۴): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد پدافند غیرعامل در سطح استانی	۱۹۲
جدول (۳۵): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه مشاور تخصصی در سطح استانی	۱۹۲
جدول (۳۶): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس بخش برنامه‌ریزی در سطح استانی	۱۹۲

جدول (۳۷):	صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس بخش عملیات در سطح استانی	۱۹۳
جدول (۳۸):	صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس بخش پشتیبانی در سطح استانی	۱۹۳
جدول (۳۹):	صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس بخش اداری - مالی در سطح استانی	۱۹۳
جدول (۴۰):	شرح وظایف کلی کمیته‌های تمرین	۲۰۱
جدول (۴۱):	فعالیت‌ها و وظایف کمیته تمرین در هر یک از مراحل تمرین	۲۰۵
جدول (۴۲):	فرم اطلاع‌رسانی اجرای تمرین	۲۰۶
جدول (۴۳):	مشخصات تمرین مباحثه‌محور - کارگاه	۲۰۷
جدول (۴۴):	مشخصات تمرین مباحثه‌محور دور میزی	۲۰۸
جدول (۴۵):	مشخصات انواع تمرین‌های عملیاتی	۲۰۹
جدول (۴۶):	مشخصات تمرین عملیاتی مشق	۲۱۰
جدول (۴۷):	مشخصات تمرین کارکردی	۲۱۰
جدول (۴۸):	مشخصات تمرین عملیاتی تمام‌عیار	۲۱۱
جدول (۴۹):	عناصر اصلی یک سناریو برای تمرین شرایط اضطراری	۲۱۵

خلاصه مدیریتی

فصل ۱: کلیات

- ضرورت

با توجه به گستره انواع مخاطرات و همچنین آسیب‌پذیری‌ها و خطرهای متناظر با آن‌ها در کشور ما، وقوع حوادث و سوانح و بالطبع پاسخ به آن‌ها در آینده اجتناب‌ناپذیر است. انجام هرگونه اقدام در مرحله پاسخ بر اساس برنامه‌ای از پیش تعیین‌شده در مدیریت جامع خطر، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. وجود چنین برنامه‌ای منجر به پاسخی مؤثر و یکپارچه در زمان‌بندی مناسب می‌گردد که نتیجه آن افزایش کارایی در قالب ایجاد تعادل بین منابع و نیازها خواهد بود.

علاوه بر این، بر اساس بند الف ماده ۹ قانون مدیریت بحران کشور، تهیه و تدوین سند راهبرد ملی مدیریت بحران، برنامه ملی کاهش خطر حوادث و سوانح، برنامه ملی آمادگی و پاسخ و برنامه ملی بازسازی و بازتوانی جهت تصویب شورای عالی از جمله وظایف سازمان مدیریت بحران کشور است.

- د/منه

برنامه ملی آمادگی و پاسخ ذیل سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و به موازات برنامه‌های ملی کاهش خطر حوادث و سوانح و بازسازی و بازتوانی تدوین شده و بر تدوین وظایف و اقدامات دستگاه‌های مسئول و نحوه هماهنگی بین‌سازمانی جهت آمادگی مطلوب و پاسخ مؤثر و به‌موقع به حوادث و سوانح متمرکز است و همانند سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت را شامل می‌شود. تمامی دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مخاطبان برنامه ملی آمادگی و پاسخ هستند. برنامه حاضر برای یک دوره پنج‌ساله تدوین شده است.

- اصول

اصول حاکم بر برنامه حاضر به شرح زیر است:

- انعطاف‌پذیری و جامعیت (شمول انواع مخاطرات)
- مسئولیت‌پذیری (پاسخگو بودن کلیه دستگاه‌های اجرایی)
- عدم موازی‌کاری (تعیین وظایف دستگاهی در عملیات اضطراری)

فصل ۲: اقدام‌های اولویت‌دار برنامه ملی آمادگی و پاسخ

در فصل دوم این برنامه، اقدامات اولویت‌دار برنامه آمادگی و پاسخ تعیین و تشریح شده‌اند. این اقدامات عبارتند از:

- سطح‌بندی حوادث و سوانح؛
- راه‌اندازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی؛
- سامانه هشدار سریع؛
- برنامه عملیات شرایط اضطراری دستگاهی؛
- مرکز عملیات اضطراری دستگاهی؛
- برنامه استانی آمادگی و پاسخ؛
- برگزاری دوره‌های آموزشی و تمرین.

فصل ۳: ساختار، نقش‌ها و وظایف

در راستای ارائه پاسخ مؤثر به حوادث و سوانح، تعیین ساختار پاسخ و در قالب آن نقش‌ها و وظایف در شرایط اضطراری ضروری است. ساختار پاسخ ملی در حقیقت راهنمایی کلی درخصوص چگونگی ارائه پاسخ دستگاه‌های اجرایی به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) بوده و در این زمینه، موارد زیر پوشش داده شده است:

- اعلام شرایط اضطراری و خاتمه آن؛
  - اجرای ساختار پاسخ ملی؛
  - فرایند فعال‌سازی ساختار پاسخ ملی؛
  - تبیین نقش ساختار ملی پاسخ در ارتباط با ستادهای قانون مدیریت بحران؛
  - نظام هماهنگی و فرماندهی در ساختار پاسخ ملی؛
  - جایگاه‌ها و وظایف اجزای ساختار پاسخ ملی.
- ساختار پاسخ ملی در سه سطح ملی، استانی، شهرستانی و همچنین در قالب فرماندهی میدان در سانحه فعالیت کرده و شامل دو بخش اصلی است:

بخش اول که شامل زنجیره هماهنگی می‌باشد، از ستادهای ملی، استانی و شهرستانی تشکیل شده و بر هدایت و راهبری کلان حادثه در سطوح ستادی و مقامات ارشد دلالت دارد.

بخش دوم که شامل زنجیره فرماندهی می‌باشد، از سامانه فرماندهی یکپارچه و سامانه فرماندهی سانحه و تیم‌های عملیاتی ذیل هر سامانه فرماندهی سانحه در دستگاه‌های مختلف تشکیل شده که مجموعاً اجزای این زنجیره وظیفه مدیریت سطوح تاکتیکی و صحنه وقوع سانحه را بر عهده دارند.

فصل ۴: برنامه پاسخ ملی (فعالیت‌های آمادگی و عملیات پاسخ)

فصل چهارم به برنامه پاسخ ملی شامل فعالیت‌های آمادگی و عملیات پاسخ در قالب کارکردهای مرحله پاسخ پرداخته است. این برنامه به‌صورت چهارچوبی کلی و با تشریح اقدامات و وظایف دستگاه‌های اجرایی، نحوه پاسخ به حوادث و سوانح را ارائه می‌کند. در تدوین این چهارچوب، رویکرد تمام‌مخاطراتی مدنظر قرار گرفته و حاوی کارکردهای مدیریتی و اختصاصی است که به‌منظور آمادگی و پاسخ دستگاه‌ها و سازمان‌های متولی هر یک از بندها و الزامات قانونی مندرج در قانون مدیریت بحران کشور تهیه شده است.

کارکردهای مرحله پاسخ که به استناد بندهای قانونی استخراج شده به سه گروه کارکردهای مدیریتی، کارکردهای اختصاصی و کارکردهای تخصصی تقسیم می‌شوند.

کارکردهای مدیریتی برنامه پاسخ ملی به شرح جدول زیر است:

کد	عنوان کارکردهای مدیریتی
M1	هشدار سریع
M2	فرماندهی و کنترل
M3	ارتباطات
M4	سازماندهی
M5	هماهنگی بین سازمانی
M6	حمایت طلبی (جلب و جذب حمایت ها)
M7	پایش و ارزشیابی
M8	مدیریت منابع

کارکردهای اختصاصی برنامه پاسخ ملی نیز به شرح جدول زیر می باشد:

کد	عنوان کارکردهای اختصاصی
S1	ارزیابی و جبران خسارت
S2	اطفای حریق و تأمین ایمنی
S3	مدیریت شریان های حیاتی
S4	تأمین سلامت آسیب دیدگان
S5	تأمین امنیت
S6	امداد و نجات و اسکان
S7	سامانه حمل و نقل
S8	مدیریت اجساد
S9	بازیابی
S10	خدمات پشتیبانی

کارکردهای تخصصی اجزای ارائه خدمت در یک کارکرد اختصاصی هستند؛ بنابراین، هر کارکرد اختصاصی می تواند دارای یک یا چند کارکرد تخصصی داشته باشد.

یکی از مهم ترین فعالیت ها برای ارتقای آمادگی در برابر حوادث و سوانح، انجام تمرین به صورت عملیاتی در سطوح مختلف است. در این راستا، چهارچوب، ساختار و فرایندهای استاندارد مربوط به برگزاری تمرین (مانور/ارزمایش) در پیوست شماره ۶ برنامه ارائه شده است.

فصل ۵: سازوکار اجرا، پایش و ارزیابی

بر اساس ماده ۱ قانون مدیریت بحران کشور، ایجاد هماهنگی و انسجام در زمینه های اجرایی مرتبط با فرایند مدیریت بحران کشور از جمله در برنامه آمادگی و پاسخ یکی از اهداف اصلی این قانون در نظر گرفته شده است و بر مبنای ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور کلیه دستگاه های موضوع ماده ۲ این قانون موظفند سازوکارهای کاهش خطر در حوزه وظایف خود را در چهارچوب برنامه ملی آمادگی و پاسخ تهیه و با تأیید سازمان اجرایی کنند.

در این فصل سازوکار اجرای برنامه به تفکیک بخش های زیر مشخص شده است:

- مسئولیت و نحوه اجرای برنامه؛

- منابع مالی اجرای برنامه؛

- جنبه‌های حقوقی عدم اجرای برنامه.

در ارتباط با پایش و ارزیابی، عملکرد دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون با استفاده از شاخص‌های تدوین‌شده توسط سازمان قابل ارزیابی خواهد بود. این شاخص‌ها با توجه به حوزه فعالیت دستگاه‌ها و به تفکیک مراحل پیشگیری و کاهش خطر، آمادگی، پاسخ، بازسازی و بازتوانی تدوین گردیده است.

برنامه ملی آمادگی و پاسخ پس از اتمام یک دوره پنج‌ساله با توجه به پیشرفت‌های حاصل‌شده در طول دوره اجرا و همچنین با در نظر گرفتن نیازهای وقت کشور مورد بازنگری قرار خواهد گرفت. به‌روزرسانی و اصلاح این برنامه ملی در طول دوره پنج‌ساله با اعلام نیاز کمیته فنی آمادگی و پاسخ در سطح ملی و با در نظر گرفتن شرایط کشور در صورت تأیید شورای عالی مدیریت بحران کشور امکان‌پذیر خواهد بود.

مقدمه

شهرگرایی، تخریب محیط‌زیست و بهره‌برداری بیش از حد از منابع طبیعی زمینه بروز انواع رخدادهای آسیب‌رسان برای انسان را فراهم آورده است. مهاجرت‌های بی‌رویه به کلانشهرها از مناطق روستایی و شهرهای کوچک‌تر و محدودتر شدن منابع در اختیار، در اثر افزایش تقاضا و نیازها، ایجاد تغییر اقلیمی در اثر تخریب محیط‌زیست توسط انسان، غیرقابل پیش‌بینی بودن و تنوع بیشتر مخاطرات به پیچیده‌تر شدن مدیریت حوادث و سوانح و پیامدهای ناشی از آن‌ها منجر شده است.

در این خصوص، جایگزینی رویکردی مبتنی بر تغییر نگرش منجر به تغییر رفتار از مقابله صرف در مدیریت شرایط اضطراری که غالباً رویکرد عکس‌العملی است به سمت پیشگیری، مدیریت جامع خطر که بیشتر رویکردی برنامه‌محور می‌باشد می‌بایست مدنظر باشد. و مهم‌تر از این، شناخت عوامل تغییر نگرش منجر به تغییر رفتار و پایدار نمودن آن قابل طرح است.

شرایط اضطراری و بحران‌ها، نقطه عطفی برای تغییر می‌باشند که این تغییر می‌تواند منفی و یا مثبت باشد و زمینه‌ای برای توسعه پایدار ایجاد نماید. این نقطه عطف برای تغییر بستگی کامل به چهارچوب ذهنی^۱ برنامه‌ریزان، مدیران و کلیه دست‌اندرکاران تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیرنده در نظام جامع مدیریت شرایط اضطراری و بحران دارد.

دارا بودن یک برنامه در شرایط اضطراری، بین منابع در اختیار در حال کاهش و نیازهای در حال افزایش تعادل برقرار می‌کند. اگر یک برنامه در سطحی خاص (مثلاً شهرستان) نتواند چنین هدفی را محقق نماید برنامه‌ای در سطحی بالاتر (استان) مورد استفاده قرار می‌گیرد و اگر منابع استانی کفایت نکند لازم است از منابع ملی استفاده شود؛ لذا سلسله‌مراتبی بودن، جامعیت، وحدت مدیریت و فرماندهی و یکپارچگی از تأثیرات مثبت برنامه مورد اشاره است.

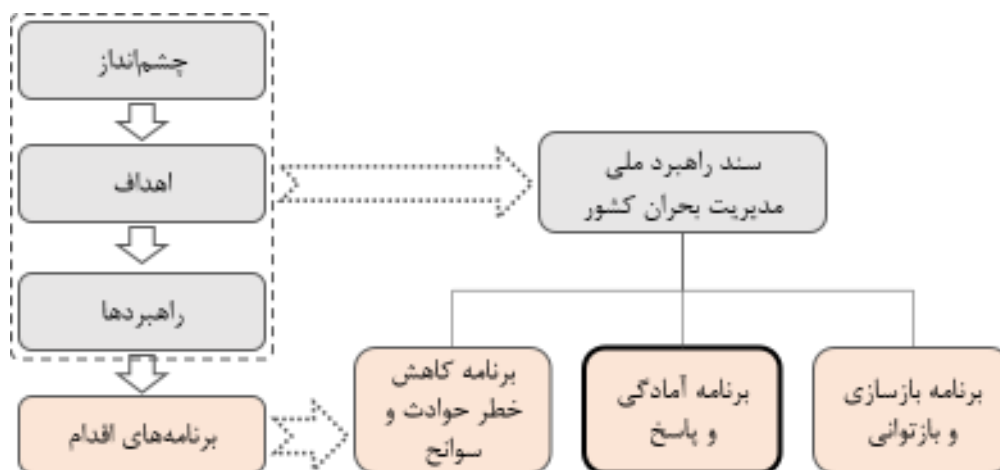
فرایند مدیریت جامع شرایط اضطراری (حوادث، سوانح، بحران‌ها و فجایع) با در نظر داشتن کلیه عناصر آن شامل: پیشگیری و کاهش اثرات، آمادگی، پاسخ و بازیابی (بازتوانی و بازسازی) از اهمیت بسزایی برخوردار است. درس‌آموخته‌های ناشی از شرایط اضطراری گوناگون نشان داده است که مبحث برنامه‌ریزی عملیات اضطراری ازجمله مباحثی است که به همان نسبتی که در مرحله پیشگیری (کاهش خطر)، آمادگی (برنامه‌ریزی، سازماندهی، تجهیز، لجستیک و دیپوسازی، آموزش و تمرین) مهم می‌باشد در سایر مراحل ازجمله پاسخ و بازیابی نیز مهم می‌باشد. بدین مفهوم که هر چه در شرایط عدم قطعیت بهتر برنامه‌ریزی و سازماندهی نماییم در زمان بحران نیز مناسب‌تر اقدام خواهیم نمود.

تدوین برنامه حاضر در راستای منویات مقام معظم رهبری (ازجمله در قالب سیاست‌های کلی نظام)، اهداف توسعه پایدار سازمان ملل متحد و سایر اسناد بین‌المللی «چهارچوب سندای برای کاهش خطر سوانح»^۲ و به‌خصوص سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور می‌باشد. بدیهی است که برنامه ملی آمادگی و پاسخ، برنامه بالادستی بسیاری از برنامه‌ها در سطوح مختلف تقسیمات کشور و همچنین برنامه‌های دستگاه‌ها و سازمان‌ها، اعم از دولتی، عمومی، خصوصی و مردمی (سازمان‌یافته و نیافته) بوده و به‌تناسب بر روی کلیه بخش‌های مورد اشاره تأثیرگذار است.

شکل ۱ رابطه برنامه حاضر با سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و سایر برنامه‌ها را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، برنامه ملی آمادگی و پاسخ به‌عنوان یکی از برنامه‌های سه‌گانه و در کنار برنامه ملی کاهش خطر حوادث و سوانح و بازسازی و بازتوانی، وظیفه اجرایی کردن چشم‌انداز، اهداف و راهبردهای تدوین‌شده در سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور را بر عهده دارد.

^۱ Mindset

^۲ Sendai Framework for Disaster Risk Reduction (SFDRR)

شکل (۱): رابطه بین سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و برنامه ملی آمادگی و پاسخ

در راهبرد اول، دوم و سوم هدف ۴ سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور علاوه بر این که تأکید بر ارتقای آمادگی به منظور تأمین پاسخ مؤثر در حوادث و سوانح شده است؛ عناصر برنامه ملی آمادگی و پاسخ نیز شامل تدوین ساختار و برنامه ملی پاسخ بر اساس نظام سطح‌بندی حوادث، برنامه هشدار سریع و برنامه آموزش و تمرین نیز مورد تأکید واقع گردیده است. از طرفی در متن قانون مدیریت بحران کشور نیز اشاره شده است که در راستای سند راهبرد ملی مدیریت بحران و به منظور تشریح وظایف و اقدامات دستگاه‌های مسئول و هماهنگی بین آن‌ها به منظور ارتقای آمادگی و تأمین پاسخ مؤثر به رخدادهای خسارت‌بار، لازم است برنامه ملی آمادگی و پاسخ تدوین گردد.

بر اساس قانون مدیریت بحران منظور از آمادگی مجموعه تدابیر و اقداماتی است که ظرفیت جامعه و دستگاه‌های مسئول را برای پاسخ به حوادث و سوانح افزایش می‌دهد. به‌طوری‌که خسارات انسانی و مادی آن را به حداقل برساند. در همین راستا، این برنامه به منظور افزایش ظرفیت و تاب‌آوری در مقابل حوادث و سوانح به سازماندهی و تدوین ساختار، تدوین برنامه پاسخ عملیاتی بر اساس نظام سطح‌بندی حوادث و سوانح، برنامه و سامانه هشدار سریع، برنامه و دستورالعمل تمرین منظم و مداوم برنامه‌ها و همچنین طراحی و استقرار مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی اشاره می‌نماید. مجموعه فعالیت‌ها و اقداماتی که با وقوع حوادث آغاز می‌شود و شامل هشدار سریع، تخلیه، جستجو، نجات و امداد و تأمین امنیت و نظایر آن می‌باشد را در قانون، پاسخ تعریف نموده است؛ لذا تدوین و تمرین برنامه‌های ذکرشده قبل از وقوع حوادث و سوانح به معنای آمادگی و انجام اقدامات ذکرشده بر اساس برنامه‌ها و دستورالعمل‌های تدوین‌شده، پاسخ تلقی گردیده است. لذا طبق متن قانون و سند راهبردی، برنامه ملی آمادگی و پاسخ با عناصر ذکرشده بدون تفکیک از یکدیگر تدوین گردیده است.

مطابق قانون مدیریت بحران کشور، این برنامه مشمول مخاطرات امنیتی، نظامی و اجتماعی نیست و در صورت وقوع این‌گونه مخاطرات، مطابق قوانین مربوطه اقدام خواهد شد.

در برنامه ملی آمادگی و پاسخ، «ساختار پاسخ ملی» که چگونگی مدیریت، هماهنگی، فرماندهی و همچنین ارتباط عناصر درگیر در مدیریت جامع رخدادهای خسارت‌بار را در قالب ساختاری منطقی مشخص می‌نماید ساختار کلی و قابل فهم را در اختیار می‌گذارد تا از این طریق بتوان چهارچوبی ذهنی برای نحوه مقابله و این‌که شرح وظایف هر واحد چیست را در اختیار بگذارد تا وحدت رویه و زبانی مشترک با قالبی یکسان شکل بگیرد.

اطلاعات اولیه دریافت شده و انتشار آن‌ها به‌عنوان هشدار سریع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که در قالب «سامانه هشدار سریع، اولیه یا زودهنگام» صورت می‌گیرد. بر اساس اطلاعات کسب‌شده از این سامانه (در وهله اول با تخمین‌ها^۱ و سپس با ارزیابی‌ها^۲)، «سطح‌بندی شرایط اضطراری ملی» در قالب مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی تعیین می‌شود. سطح پاسخ، سطح استفاده از ظرفیت‌ها، سطح فراخوان نیروها، سطح عملکرد پرسنل، سطح آماده‌باش، سطح فراخوان تجهیزات و بسیاری از موارد دیگر از طریق این سطح‌بندی مشخص می‌گردد و ضمن تعیین سطح و شیوه‌نامه فعال‌سازی «مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی»، برای تأیید و انتشار هشدارهای لازم به عموم مردم اقدام می‌نماید.

پس از تخمین‌ها و ارزیابی‌ها و تعیین سطح، ضمن فعال شدن برنامه پاسخ سریع (اولیه) برنامه مربوط به آن سطح، در قالب «برنامه پاسخ ملی» فعال می‌گردد. بدیهی است که کارکردهای ایفاکنندگان نقش در نظام مدیریت شرایط اضطراری که از قبل مشخص شده است، در قالب «برنامه پاسخ ملی» مطرح و اجرایی می‌گردد.

کلیه مراحل مورد اشاره در قالب فصول مختلف این برنامه با یک سناریوی واحد در قالب «برنامه تمرین ملی» قبل از وقوع بحران می‌بایست تمرین گردد و ضمن تحلیل و رفع نقاط ضعف و تهدید، این برنامه بازنگری گردد. مجموعه حاضر محصول مرور تجارب ملی و بین‌المللی و همین‌طور استفاده از مستندات معتبر و نظر متخصصین می‌باشد.

لازم به ذکر است که علاوه بر این که کلیه دستگاه‌های ذکرشده در قانون و آیین‌نامه اجرایی آن موظف‌اند اسنادی مشابه بر اساس برنامه ملی آمادگی و پاسخ تدوین نمایند، اماکن حساس و حیاتی می‌بایستی دارای برنامه آمادگی و پاسخ خاص خود باشند.

---

¹ Estimations

² Assessments

فصل اول:

کلیات

ایران، به دلیل ویژگی‌های اقلیمی و جغرافیایی خود، هر ساله شاهد وقوع حوادث و سوانح طبیعی و انسان‌ساخت بوده که عمدتاً با خسارات جانی و مالی قابل توجهی توأم می‌باشند. آنچه در فرآیند مواجهه و پاسخ به این حوادث از اهمیت و اولویت بیشتری برخوردار می‌باشد، ارائه فوری خدمات درمانی به مصدومان و آسیب‌دیدگان و کاهش میزان تلفات انسانی می‌باشد. بر اساس قانون مدیریت بحران کشور، وزارت کشور مسئولیت هماهنگی و فرماندهی ارائه خدمات در زمان وقوع شرایط اضطراری (حوادث و بحران‌های) طبیعی و انسان‌ساخت را عهده‌دار می‌باشد. به‌منظور تحقق وظایف مذکور، برنامه ملی آمادگی و پاسخ تدوین و ابلاغ گردیده است.

استقرار و پیاده‌سازی کارکردهای اختصاصی و مدون در برنامه عملیاتی پاسخ به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، در سطوح مختلف ستادی، نیازمند پیش‌بینی و ایجاد ساختاری نظام‌مند و یکپارچه می‌باشد. این ساختار در اغلب کشورهای پیشرو در امر مدیریت بحران، در قالب چهارچوبی فراگیر، جامع، چابک و برخوردار از پشتوانه‌ها و تضامین قانونی، طراحی و به تمامی دستگاه‌های اجرایی به‌عنوان، ساختار مدیریتی سازمان‌ها در شرایط اضطراری ابلاغ و نهادینه می‌گردد. عدم پیش‌بینی چهارچوب منسجم و واحد به‌منظور فرماندهی و مدیریت فرآیندهای پاسخ در شرایط اضطراری می‌تواند امر مدیریت، هماهنگ‌سازی و انتقال فرمان‌ها در بخش‌ها و واحدهای مختلف را با اختلال و اشکال روبه‌رو نماید. از این رو، می‌توان گفت پس از تدوین برنامه عملیاتی پاسخ به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، یکی از مهم‌ترین و ضروری‌ترین گام‌ها در حوزه مدیریت بحران، طراحی ساختار ملی پاسخ به شرایط اضطراری با هدف مدیریت فرماندهی، هدایت، کنترل و پشتیبانی مطلوب و به هنگام از عملیات پاسخ به شرایط اضطراری می‌باشد. چهارچوبی که بتواند ضمن ارائه الگویی منطبق بر استانداردها و مدل‌های پذیرفته‌شده علمی، به ویژگی‌های بومی و محلی کشور نیز توجه نموده و نیازهای کشور در زمینه مدیریت یکپارچه حوادث و سوانح از سطح ملی تا سطح استانی، شهرستانی و مناطق و صحنه سانحه را برطرف سازد. این ساختار، ضمن معرفی مدل فرماندهی و مدیریت حوادث و سوانح، زمینه‌های لازم به‌منظور جهت‌دهی مناسب به فرآیند عملیات و پاسخ به رخدادهای طبیعی و انسان‌ساخت را ممکن می‌سازد و در راستای یکسان‌سازی دستورالعمل‌های مرتبط با مدیریت خطر حوادث و سوانح و با توجه به ساختارهای فعلی، قوانین و مقررات بالادستی و همچنین استانداردهای مرتبط می‌بایست تدوین گردد.

سند راهبرد ملی مدیریت بحران که بالاترین سطح از اسناد مدیریت بحران می‌باشد، سندی است که جهت‌گیری‌ها، اصول، معیارها و روش‌های پیش‌بینی، پیشگیری و کاهش خطر، آمادگی، پاسخ و بازسازی و بازتوانی توسط دستگاه‌های مشمول قانون و نحوه مشارکت مردم را هماهنگ با سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری و برنامه‌های توسعه کشور مشخص می‌کند. در این سند، علاوه بر چشم‌انداز مدیریت بحران کشور، ۵ هدف، ۱۵ راهبرد و ۸۴ اقدام اولویت‌دار تعریف شده است. در ادامه چشم‌انداز و اهداف سند معرفی شده و راهبردها و اقدام‌های اولویت‌دار مرتبط با هدف ۴ که این برنامه بر مبنای آن‌ها تنظیم گردیده است، ارائه شده است. همان‌طور که در چشم‌انداز این سند بیان گردیده است، افزایش تاب‌آوری و سازگاری جامعه در برابر حوادث، سوانح و تغییر اقلیم از محوری‌ترین موضوعات سند بوده و اهداف، راهبردها و اقدام‌ها با در نظر داشتن آن تدوین شده‌اند. بر این اساس توجه به موضوع تاب‌آوری در تدوین برنامه حاضر نیز که در راستای سند راهبرد ملی تدوین شده است، نقشی تعیین‌کننده داشته است.

- چشم‌انداز مدیریت بحران کشور در ده سال آینده

«در سال ۱۴۱۰ نظام مدیریت بحران کشور، مدیریتی خردمحور، یکپارچه، هماهنگ، اثربخش و کارآمد است که با افزایش تاب‌آوری و سازگاری جامعه در برابر حوادث، سوانح و تغییر اقلیم، بر پایه آمایش سرزمین و کاهش خطر، به‌صورت جامعه‌محور با همکاری تمامی بخش‌ها و ذی‌نفعان، با بهره‌گیری از آموزش و بر مبنای تجارب، دانش و فناوری روزآمد و نتایج مطالعات آینده‌پژوهی، در ابعاد پیشگیری، آمادگی، پاسخ، بازسازی و بازتوانی به برنامه‌ریزی، تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری مبتنی بر درک صحیح از خطر، منطبق با شرایط کالبدی، محیط‌زیستی، اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و سازمانی کشور پرداخته و نقشی اساسی در تحقق توسعه پایدار کشور و تأمین ایمنی، رفاه، سلامت و کرامت جامعه ایرانی ایفا می‌کند.»

- اهداف سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور

هدف ۱: بهبود نظام حکمرانی و توسعه ظرفیت‌ها با تأکید بر مدیریت یکپارچه و هماهنگ
 هدف ۲: تحقق تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در مدیریت بحران بر مبنای درک صحیح و همه‌جانبه از خطر
 هدف ۳: اولویت‌دهی و توسعه اقدامات کاهش خطر و سرمایه‌گذاری در راستای افزایش تاب‌آوری
 هدف ۴: پاسخ مؤثر به حوادث و سوانح و بازسازی با مشارکت مردم در تمامی ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، نهادی و محیط‌زیستی

هدف ۵: تحقق جامعه‌محوری مدیریت بحران

- راهبردهای و اقدام‌های اولویت‌دار هدف ۱۴

هدف ۴: پاسخ مؤثر به حوادث و سوانح و بازسازی با مشارکت مردم در تمامی ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، نهادی و محیط‌زیستی

- راهبرد ۱: ارتقای آمادگی برای پاسخ مؤثر به حوادث و سوانح

اقدام‌های اولویت‌دار:

- ۱- توسعه آموزش‌های رسمی و غیررسمی در تمام سطوح سازمانی و اقشار جامعه به‌منظور ارتقای دانش خطر و تغییر رفتار در مدیریت خطر حوادث و سوانح؛
- ۲- ارتقای کمی و کیفی برگزاری تمرین‌ها/ مانورهای تخصصی در ارتباط با سناریوهای محتمل بر اساس نتایج ارزیابی خطر و وقایع قبلی در سطوح مختلف؛
- ۳- تأمین پایداری زیرساخت‌های حیاتی موجود و جدید به‌منظور حصول اطمینان از حفظ ایمنی، کارآمدی و کارایی در حین و پس از بحران جهت تداوم خدمات ضروری و پایش مستمر آن؛
- ۴- تدوین و به‌روزرسانی ساختار و برنامه پاسخ و سامانه هشدار اولیه حوادث و سوانح در سطوح مختلف بر اساس نظام سطح‌بندی حوادث و سوانح.

^۱ برنامه حاضر در راستای سند راهبرد ملی مدیریت بحران با تأکید بر راهبرد اول و دوم هدف ۴ تنظیم گردیده است.

- راهبرد ۲: ارتقای ظرفیت‌های سازمانی، عملیاتی و اجتماعی برای پاسخ مؤثر به حوادث و سوانح با تأکید بر مدیریت و فرماندهی واحد

اقدام‌های اولویت‌دار:

- ۱- تعیین زنجیره هماهنگی و فرماندهی شرایط اضطراری در قالب ساختار/چهارچوب پاسخ ملی و تبیین اختیارات مدیران بحران؛
- ۲- تدوین برنامه پاسخ اضطراری دستگاهی توسط دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون در راستای برنامه ملی آمادگی و پاسخ؛
- ۳- ایجاد، توسعه و به‌روزرسانی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در راستای هدایت و پشتیبانی ارکان نظام مدیریت بحران در شرایط اضطراری از سطح محلی تا ملی؛
- ۴- ایجاد سازوکار لازم برای استفاده مؤثر و هماهنگ از ظرفیت‌های نیروهای مسلح در مرحله پاسخ به حوادث و سوانح در سطح ملی؛
- ۵- توسعه و بهره‌برداری مؤثر از سامانه‌های یکپارچه پایش، پیش‌آگهی و هشدار سریع مخاطرات اولویت‌دار مبتنی بر دانش و فناوری روزآمد؛
- ۶- ظرفیت‌سازی و توسعه روش‌های امداد، جستجو و نجات و تأمین خدمات سلامت در شرایط اضطراری با تأکید بر فناوری‌های نوین؛
- ۷- تدوین طرح جامع شرایط اضطراری برای کلانشهرها؛
- ۸- بسیج ظرفیت‌های دستگاه‌های دولتی، نهادهای غیردولتی، تشکلهای مردم‌نهاد، نیروهای مسلح و بخش خصوصی به‌منظور افزایش توان پاسخ به حوادث در سطح ملی با تأکید بر مدیریت و فرماندهی واحد؛
- ۹- تلفیق مطالعات سناریوهای محتمل حاصل از ارزیابی مداوم خطر در برنامه‌های آمادگی و پاسخ قبل از سوانح و به‌روزرسانی مستمر آن‌ها؛
- ۱۰- تدوین شیوه‌نامه‌های موردنیاز برای آمادگی و پاسخ مناسب به همراه الزامات قانونی؛
- ۱۱- طراحی شبکه تأمین و توزیع اضطراری اقلام اساسی شامل دارو، مواد غذایی، چادر و سایر نیازهای ضروری برای توزیع عادلانه و مبتنی بر حفظ کرامت آسیب‌دیدگان.

- راهبرد ۳: بازیابی، بازتوانی و بازسازی با مشارکت فعال و مؤثر مردم با رویکرد ساخت بهتر از قبل

اقدام‌های اولویت‌دار:

- ۱- بازنگری و اصلاح برنامه‌های بازیابی، بازتوانی و بازسازی بر مبنای چهارچوب ساخت بهتر از قبل؛
- ۲- تلفیق مطالعات سناریوهای محتمل در برنامه‌های بازیابی، بازتوانی و بازسازی قبل از سوانح و به‌روزرسانی مستمر آن‌ها؛
- ۳- اصلاح ساختار سازمانی و ایجاد واحد امور اجتماعی در سازمان‌های مسئول بازسازی و بازتوانی؛
- ۴- اولویت‌دهی به اتخاذ سیاست بازسازی مردم‌محور و به‌کارگیری نیروهای محلی در بازسازی مناطق سانحه‌دیده؛
- ۵- اولویت‌دهی به اتخاذ سیاست درجاسازی به سیاست جابه‌جایی مجتمع‌های زیستی در مراحل کاهش خطر و بازسازی؛

۶- تدوین پروتکل‌های موردنیاز برای ساخت بهتر از قبل از جمله ارزیابی نیاز و به‌ویژه ارزیابی علمی و فنی خسارت پس از سانحه به همراه الزامات قانونی؛

۷- ارزیابی، گسترش، تلفیق و اولویت‌بندی پاسخگویی به نیازهای گروه‌های آسیب‌پذیر (سالمندان، کودکان، زنان، افراد ناتوان/کم‌توان جسمی و ذهنی و افراد دارای بیماری‌های خاص) در تمامی برنامه‌های حمایتی، بازسازی و بازتوانی سازمان‌های مسئول؛

۸- تدوین، توسعه و به‌روزرسانی سیاست‌ها، برنامه‌ها و دستورالعمل‌های خدمات بازتوانی جسمی، روانی و اجتماعی آسیب‌دیدگان از حوادث و سوانح.

۱-۱- ضرورت

با توجه به گستره انواع مخاطرات و همچنین آسیب‌پذیری‌ها و خطرهای متناظر با آن‌ها در کشور ما، وقوع حوادث و سوانح و بالطبع پاسخ به آن‌ها در آینده اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. انجام هرگونه اقدام در مرحله پاسخ بر اساس برنامه‌ای از پیش تعیین‌شده در مدیریت جامع خطر، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. دارا بودن چنین برنامه‌ای منجر به پاسخی مؤثر، یکپارچه و در زمان‌بندی مناسب می‌گردد که نتیجه آن افزایش کارایی در قالب ایجاد تعادل بین منابع و نیازها خواهد بود. مدیریت شرایط اضطراری دارای پیچیدگی‌های خاص خود می‌باشد که مبتنی بر عدم قطعیت‌ها است؛ اما این مورد نباید به غافلگیری و مدیریت آزمون - خطایی ختم گردد که لازمه آن برنامه‌محوری است. برنامه‌محور بودن، باعث تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری و مدیریت و برنامه‌ریزی خردمحور می‌گردد و با توجه به شرایط پیش‌آمده در حداقل زمان ممکن با کمترین خطا صورت می‌پذیرد.

علاوه بر این، بر اساس بند الف ماده ۹ قانون مدیریت بحران کشور، تهیه و تدوین سند راهبرد ملی مدیریت بحران، برنامه ملی کاهش خطر حوادث و سوانح، برنامه ملی آمادگی و پاسخ و برنامه ملی بازسازی و بازتوانی جهت تصویب شورای عالی از جمله وظایف سازمان مدیریت بحران کشور است.

۱-۲- دامنه

بر اساس قانون مدیریت بحران کشور مصوب جلسه علنی روز دوشنبه ۹۸/۰۵/۰۷، مجلس شورای اسلامی، برنامه حاضر بر کل محدوده کشور جمهوری اسلامی ایران در تمامی سطوح تقسیمات کشوری (شامل سطوح ملی، استانی و شهرستانی) نافذ و تأثیرگذار است و این برنامه در سطوح مختلف لازم‌الاجرا می‌باشد. به عبارت دیگر کلیه ساختارهایی که تابع قوانین جمهوری اسلامی ایران و داخل مرز آن قرار دارند شامل این برنامه بوده و در دامنه تأثیرگذاری آن قرار می‌گیرند.

دستگاه‌ها و سازمان‌هایی که تحت تأثیر قانون مدیریت بحران کشور و به تبع آن در حیطه تأثیرگذاری این برنامه قرار می‌گیرند در قانون مدیریت بحران کشور مورد اشاره قرار گرفته‌اند که شامل دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور می‌گردد و این دستگاه‌ها شامل قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی، شرکت‌های بیمه دولتی و همچنین مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، مؤسسات عمومی، بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی، نیروهای نظامی، امنیتی و انتظامی، کلیه نهادها و واحدهای زیر نظر مقام معظم رهبری با اذن معظم له و دستگاه‌ها و واحدهایی که شمول قانون بر آن‌ها

مستلزم ذکر یا تصریح نام است، اعم از این که قانون خاص خود را داشته یا از قوانین و مقررات عام تبعیت کنند و مؤسسات و شرکت‌های وابسته یا تابعه آن‌ها مشمول این قانون می‌باشند، می‌گردد لازم به تأکید است که بخش‌های عمومی، خصوصی و مردمی سازمان‌یافته (مانند سمن‌ها و سایر موارد) و مردمی غیرسازمان‌یافته تحت تأثیر این برنامه قرار خواهند گرفت.

۱-۳- اصول

اصول ذیل در تدوین برنامه حاضر مدنظر قرار گرفته است:

- انعطاف‌پذیری

برنامه ملی آمادگی و پاسخ در حد امکان به‌گونه‌ای طراحی و تدوین شده است که انعطاف‌پذیری لازم در برابر مخاطرات مختلف و تنوع آن‌ها از منظر شدت، گستردگی و سطوح مختلف را داشته باشد یعنی بتواند به‌راحتی و تحت شرایط مختلف کارایی خود را حفظ نماید و قابلیت اجرا داشته باشد.

- مسئولیت‌پذیری

کلیه دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور اعم از دولتی، عمومی، خصوصی و مردمی مسئول انجام وظایف خود می‌باشد و لازم است پاسخگوی اقدامات انجام‌شده باشند هیچ شرایطی رافع این مسئولیت خصوصاً در شرایط اضطراری نخواهد بود.

- عدم موازی‌کاری

در تنظیم این برنامه عدم موازی‌کاری مورد نظر بوده است به گونه‌ای که در عملیات اضطراری تداخل بین وظایف دستگاه‌ها و سازمان‌های مسئول ایجاد نشود.

- جامعیت برنامه

تا حد امکان تلاش شده است که در دایره شمول سند و برنامه، هیچ فعالیتی مغفول نماند و در صورت رخداد چنین مواردی، در نسخه‌های بعدی و در دوره‌های زمانی مشخص بازنگری و به‌روزرسانی سند مدنظر قرار خواهد گرفت. تدوین برنامه ملی آمادگی و پاسخ بر مبنای رویکرد تمام‌مخاطراتی^۱ صورت گرفته است.

۱-۴- اسناد بالادستی و برنامه‌های مرجع

اسناد بالادستی، اختیارات قانونی و برنامه‌های مرجع ذیل مبنای تدوین و عملیاتی شدن برنامه ملی آمادگی و پاسخ می‌باشند:

- سیاست‌های کلی نظام برای پیشگیری و کاهش خطرات ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه ابلاغی مقام معظم رهبری ۱۳۸۴؛
- چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴؛
- قانون مدیریت بحران کشور؛

^۱ All-Hazard Approach

- سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور؛
- برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران؛
- سند سندای.

۱-۵- ساختار برنامه ملی آمادگی و پاسخ

- با توجه به توضیحات ارائه شده در مقدمه، برنامه ملی آمادگی و پاسخ گستره وسیعی از موضوعات را شامل می‌شود. این برنامه بایستی علاوه بر تبیین ساختار آمادگی و پاسخ، وظایف و نقش‌های مختلف اجزای درگیر در آمادگی و پاسخ را تبیین کرده، فعالیت‌های مشخصی برای ارتقاء آمادگی ارائه کرده و تقسیم وظایف در عملیات پاسخ را نیز پوشش دهد. در پاسخ به این نیاز، برنامه حاضر در قالب چهار فصل اصلی، پس از ارائه کلیات تنظیم شده است. این فصول عبارتند از:
- **اقدام‌های اولویت‌دار برنامه ملی آمادگی و پاسخ:** بدیهی است نیاز کشور در ارتباط با آمادگی و پاسخ تنها با تدوین برنامه ملی آمادگی و پاسخ مرتفع نخواهد شد. در این فصل از برنامه، تلاش شده تا اقدامات دارای اولویت برای عملکرد هرچه بهتر کشور در حوزه آمادگی و پاسخ تبیین شوند. این اقدامات شامل تدوین دستورالعمل‌های مورد نیاز، راه‌اندازی سامانه‌ها و مراکز در سطوح مختلف کشور، تدوین برنامه‌های استانی آمادگی و پاسخ و همچنین برنامه‌های دستگاهی مورد نیاز می‌باشد.
  - **ساختار، نقش‌ها و وظایف:** از آنجا که یکی از چالش‌های اصلی در پاسخگویی به حوادث و سوانح هماهنگی بین بازیگران مختلف دخیل در شرایط اضطراری است، ضروری است که در برنامه ملی آمادگی و پاسخ، ساختار پاسخ ملی که تبیین‌کننده نقش‌های مختلف مورد نیاز در پاسخ به شرایط اضطراری است تدوین شده و متعاقباً وظایف هر یک از اجزای ساختار نیز تبیین شود.
  - **فعالیت‌های آمادگی و عملیات پاسخ:** در کنار تعیین ساختار پاسخ، تعیین اقدام‌های عملیاتی مورد نیاز برای ارتقاء آمادگی و پاسخ مؤثر به حوادث و سوانح نیز ضروری است. در برنامه حاضر این مهم در قالب تدوین کارکردهای مدیریتی و اختصاصی، انجام شده است.
  - **سازوکار اجرا، پایش و ارزیابی:** تحقق هر برنامه نیازمند تدوین سازوکار روشن برای اجرای برنامه است و میزان اجرایی شدن و کیفیت اجرای برنامه نیز از طریق پایش و ارزیابی مستمر اقدامات آن محقق می‌شود.

۱-۶- واژگان و مفاهیم

مفهوم واژگان و عبارت‌های کلیدی و اختصاری به‌کاررفته در این برنامه به شرح زیر است:

الف- ساختار پاسخ ملی: راهنمایی کلی درخصوص چگونگی ارائه پاسخ دستگاه‌های کشور به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) می‌باشد؛ در واقع یک چهارچوب مفهومی، منعطف و سازگار با برنامه عملیاتی پاسخ به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) طبیعی و انسان‌ساخت است. هدف اصلی چهارچوب پاسخ ملی، تعیین نقش‌ها، مسئولیت‌ها و وظایف مدیران ارشد سازمان‌ها، نهادها و دستگاه‌های اجرایی مسئول در شرایط اضطراری و ایجاد یک بستر عملیاتی منسجم، یکپارچه و هماهنگ به‌منظور تمرکزبخشی به فعالیت دستگاه‌های مختلف در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) می‌باشد.

¹ National Response Structure (NRS)

ب- پست یا مقر فرماندهی سانحه^۱: مطابق با برنامه ملی آمادگی و پاسخ و همچنین سامانه فرماندهی سانحه، پست، مقر یا مکان فرماندهی سانحه یکی از تسهیلات و امکانات موقت ازپیش تعیین شده بوده و نمایانگر موقعیت فیزیکی ساختار (سازمان) سطح تاکتیکی مدیریت و فرماندهی سانحه در صحنه رخداد (On-Scene) می باشد. این پست یا مقر برای شرایط اضطراری در نظر گرفته شده و در آن تصمیمات مربوط به فرماندهی سانحه اتخاذ شده و ابلاغ می شود. پس از خاتمه چنین شرایطی این مقر جمع می شود.

ج- پست یا مقر فرماندهی یکپارچه^۲: پست، مقر یا مکانی که فرماندهان بخش های مختلف عملیاتی در آن گرد هم می آیند و تصمیمات واحدی را به صورت یکپارچه اتخاذ می نمایند.

د- سامانه فرماندهی سانحه^۳: سیستمی برای مدیریت و سازماندهی شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) در سطح عملیاتی و میدانی است. به عبارت دیگر، این سامانه مکانیزمی برای هماهنگی مؤثر عملیات مدیریت و هماهنگی مقابله در شرایط غیرمعمول است. این سامانه در صحنه سانحه و صف مورد استفاده قرار می گیرد، موقعیت و محل استقرارش، انواع پست ها، مقرها و یا مکان های فرماندهی سانحه (ICP) و مقر فرماندهی یکپارچه (UCP) بوده و از جنس فرماندهی است.

ه- سامانه فرماندهی یکپارچه^۴: ساختاری است متشکل از فرماندهان سوانح با حوزه های اختیارات و سطوح عملکردی مختلف از سازمان های متنوع به منظور تأمین و شکل دهی یک چهارچوب و ساختار فرماندهی واحد که بتواند با یکدیگر در قالب ساختار تلفیق یافته جدید مشغول به فعالیت و عملیات باشند.

و- سامانه مدیریت سانحه^۵: نظامی برای مدیریت و سازماندهی شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) در سطح عملیاتی و میدانی است. این سامانه در ستاد مورد استفاده قرار می گیرد، موقعیت و محل استقرارش، انواع مراکز عملیات اضطراری (NRCC, PRCC, EOC, DOC) بوده و از جنس مدیریتی است.

ز- مرکز عملیات اضطراری (در سطح دستگاه ها و وزارتخانه ها)^۶: مرکزی است برای هدایت، کنترل و هماهنگی عملیات اضطراری در فرمانداری ها و در دستگاه های اجرایی و تخصصی موضوع ماده ۲ قانون در سطوح استانی و شهرستانی.

ط- مرکز عملیات سازمانی (سازمان های تابعه دستگاه ها و وزارتخانه ها)^۷: نوعی مرکز عملیات اضطراری که معمولاً در بخش ها، ادارات و سازمان های تابعه یک وزارتخانه یا یک سازمان گسترده برای کنترل، هماهنگی و هدایت پاسخ اضطراری وارد عمل می شود.

ح- مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ^۸: مرکزی برای هماهنگی پاسخ در سطوح ملی و استانی، که مرکز اصلی برای مدیریت اطلاعات و برنامه ریزی منابع در شرایط اضطراری می باشد و زمینه لازم برای هشدار سریع و پایش و ارزیابی هر یک از مخاطرات را فراهم می سازد.

ی- سامانه هشدار سریع: سامانه هشدار سریع به مجموعه ظرفیت هایی اطلاق می شود که برای تولید و انتشار به موقع و مؤثر اطلاعات هشدار به کار می رود.

¹ Incident Command Post (ICP)

² Unified Command Post (UCP)

³ Incident Command System (ICS)

⁴ Unified Command System (UCS)

⁵ Incident Management System (IMS)

⁶ Emergency Operations Center (EOC)

⁷ Departmental Operations Center (DOC)

⁸ Response Control and Coordination Center (RCC)

ک- **تمرین^۱**: فعالیتهایی هستند که با هدف آموزش و تمرین توانمندی و صلاحیت‌های اساسی پیشگیری و کاهش اثرات، کاهش آسیب‌پذیری، پاسخ و بازیابی در محیطی که برای مشارکت‌کنندگان بدون خطر می‌باشد، انجام می‌شوند. به عبارت دیگر، انجام دادن دوباره و دوباره فعالیتی برای بهتر شدن در آن.

ل- **فرآیند عملیاتی استاندارد^۲**: روش استاندارد و بهینه اجرای فرآیندها و کارکردهای مرتبط با مرحله پاسخ به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) که به منظور اجرای صحیح نقش‌ها و وظایف و جلوگیری از ایجاد خطا تدوین و پیاده‌سازی می‌گردد.

م- **کارکرد^۳**: عبارت است از فعالیتهای اصلی که باید در هر فاز مدیریت شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) انجام گیرد.

ن- **دستگاه مسئول**: دستگاهی که در ارتباط با فعالیت موردنظر دارای وظایف قانونی است.

س- **دستگاه همکار**: دستگاهی که در چهارچوب اختیارات قانونی خود و با توجه به ظرفیت‌های اجرایی با هماهنگی دستگاه مسئول، عهده‌دار بخشی از وظایف و پاسخگوی مسئولیت محوله می‌باشد. سازوکار همکاری بر اساس توافق فی‌مابین دستگاه مسئول و همکار تعیین می‌گردد.

ع- **دستگاه پشتیبان**: دستگاهی که با توجه به ظرفیت‌ها و منابع خود با هماهنگی دستگاه‌های مسئول و همکار در تحقق فعالیت موردنظر ایفای نقش می‌نماید. سازوکار پشتیبانی بر اساس توافق با دستگاه‌های مسئول و همکار تعیین می‌گردد.

ف- **فرمانده میدان**: فرمانده میدان شخصی حقوقی است و دارای صلاحیت‌ها و توانمندی‌های تخصصی لازم که بنا به تشخیص فرمانده عملیات پاسخ به بحران منصوب و در سطوح شهرستانی، استانی و ملی مسئولیت تخصصی عملیات برنامه‌ریزی، مدیریت، فرماندهی، سازماندهی و رهبری صحنه یا منطقه وقوع حادثه یا سانحه را در کلیه ابعاد پاسخ به شرایط اضطراری متناسب با نوع بحران برعهده می‌گیرد.

ص- **سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح**: سامانه‌ای متمرکز و برخط که توسط سازمان به‌منظور مدیریت یکپارچه خطر حوادث و سوانح راه‌اندازی می‌شود.

معادل فارسی و انگلیسی مخفف‌های استفاده‌شده در متن در جدول ۱ آورده شده است.

جدول (۱): معادل فارسی و انگلیسی مخفف‌های استفاده‌شده در برنامه

مخفف	معادل انگلیسی	معادل فارسی
EOC	Emergency Operation Center	مرکز عملیات اضطراری
DOC	Departmental Operations Center	مرکز عملیات سازمانی
EOP	Emergency Operation Plan	برنامه عملیات شرایط اضطراری
NRCC	National Response Control and Coordination Center	مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی
ICP	Incident Command Post	مقر فرماندهی سانحه
ICS	Incident Command System	سامانه فرماندهی سانحه
IMS	Incident Management System	سامانه مدیریت سانحه
MROC	Ministry Regional Operations Center	مرکز عملیات استانی وزارتخانه
NRF	National Response Framework	چهارچوب پاسخ ملی
NRS	National Response Structure	ساختار پاسخ ملی
PRCC	Provincial Response Coordination Center	مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی
SOP	Standard Operation Procedure	فرآیند عملیات استاندارد
UCP	Unified Command Post	مقر فرماندهی یکپارچه

¹ Exercise, Practice

² Standard Operation Procedure (SOP)

³ Function

فصل دوم:

اقدام‌های اولویت‌دار برنامه ملی آمادگی و پاسخ

علاوه بر تدوین برنامه ملی، در پاسخ به نیازهای سطوح مختلف کشور در ارتباط با آمادگی و پاسخ، نیاز به تعریف و اجرای برخی اقدامات در سطوح مختلف وجود دارد. این اقدامات شامل تدوین دستورالعمل‌های مورد نیاز، راه‌اندازی سامانه‌ها و مراکز در سطوح مختلف کشور، تدوین برنامه‌های استانی آمادگی و پاسخ و همچنین برنامه‌های دستگاهی مورد نیاز می‌باشد. در این بخش برخی از این اقدامات که بر اساس نیازهای کشور دارای اولویت که می‌بایست در حداقل زمان ممکن انجام گیرد، ارائه می‌شوند.

۲-۱- سطح‌بندی حوادث و سوانح

دستورالعمل سطح‌بندی حوادث و سوانح با هدف تعیین بزرگی و شدت حادثه و تأثیرات منتج از آن برای تصمیم‌گیری جهت تعیین سطح فعال‌سازی برنامه‌های عملیاتی پاسخ (NRP/EOP)^۱ و مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC) و تأمین پاسخ مناسب در زمان مقتضی طراحی شده است. با استفاده از این شاخص‌ها، مراکز عملیات اضطراری (EOC) از سطح محلی (شهرستان) و استانی تا سطح ملی برای تصمیم‌گیری به‌منظور فعال‌سازی برنامه پاسخ اولیه / سریع و پاسخ عملیاتی اقدام خواهند نمود. مراکز عملیات اضطراری در کلیه سطوح بر اساس ساختار پاسخ ملی (NRS)، برنامه پاسخ ملی (NRP) را فعال نموده و بر مبنای آن اقدامات لازم توسط دستگاه‌ها/ و سازمان‌ها به‌منظور تأمین پاسخ متناسب در زمان مناسب اقدامات لازم را طبق قانون با استفاده از منابع لازم انجام می‌دهند.

استان‌های کشور و دستگاه‌های موضوع ماده ۲ و ماده ۱۰ قانون لازم است ضمن استخراج شاخص‌های سطح‌بندی استانی/شهرستانی/دستگاهی، برای هر سطح فعالیت مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری (استانی، شهرستانی و دستگاهی) مجموعه‌ای از شرح وظایف و خدمات مورد نیاز را به‌صورت برنامه پاسخ سریع در راستای برنامه پاسخ سریع ملی به دقت تدوین کرده و پس از آموزش، موارد را تمرین نمایند.

در صورت رخداد هر نوع از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، سطوح مختلفی از شدت وقوع شرایط اضطراری قابل تعریف است که بر اساس اطلاعات حاصل از ارزیابی سریع، دقیق و مداوم با استفاده از ابزار ملی مخاطرات (تدوین ابزار ملی ارزیابی و ابزار استخراج مخاطرات و همچنین سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح و پایگاه ملی ثبت حوادث و سوانح) قابل استخراج و طبقه‌بندی بوده و بر اساس کفایت امکانات و منابع موجود و نیاز یا عدم نیاز به منابع خارج از محل شرایط اضطراری یا سایر سازمان‌ها / دستگاه‌ها تقسیم‌بندی می‌شود.

بر اساس اطلاعات دریافتی از محل حادثه با استفاده از ابزار ملی ارزیابی سریع و سامانه مذکور و بر اساس این شاخص‌ها چهار سطح فعال‌سازی مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری تعریف شده است. در کلیه سطوح نظارت، مشارکت و یا مداخله سطح ملی مورد نیاز می‌باشد.

لازم به توضیح است که سطح‌بندی فعلی بر اساس ۵ شاخص که مورد تأیید مراجع علمی ملی و بین‌المللی هستند تدوین شده است. این پنج شاخص شامل موارد زیر است:

۱- تعداد کشته؛

۲- تعداد مصدوم؛

۳- گستره جغرافیایی بر حسب شهرستان و استان؛

۴- برآورد خسارت اقتصادی؛ و

¹ National Response Plan (NRP)/ Emergency Operations Plan (EOP)

۵- تعداد افراد نیازمند به امدادرسانی.

در سطح ملی (E3) در صورت تأیید ۳ شاخص از ۵ شاخص، سطح ملی حادثه/سانحه توسط ستاد ملی مدیریت بحران کشور تأیید می‌شود. در سطوح شهرستان و استانی (E2, E1) در صورت تأیید هر یک از شاخص‌های ۵ گانه بر اساس نتایج حاصل از ارزیابی سریع و در ادامه ارزیابی دقیق و مداوم سطح متناظر توسط ستاد شهرستانی و استانی تأیید و اعلام خواهد شد.

در سطح E1 یا حادثه شهرستانی (وضعیت زرد ملی)، لازم است مراکز عملیات اضطراری شهرستان‌های معین و استان حادثه را به دقت رصد کرده و در صورت تغییر شرایط حادثه یا وقوع حوادث بعدی آمادگی لازم را برای مداخله بر اساس ساختار ملی پاسخ (NRS) داشته باشند.

در سطح E2 (وضعیت نارنجی ملی) بیش از یک شهرستان از حادثه متأثر شده است و در این شرایط، به‌منظور مدیریت حادثه، حداقل نیاز به مداخله و تخصیص منابع استان ضرورت دارد.

در سطح E3 یا حادثه ملی (وضعیت قرمز ملی) بیش از ۱ استان از شرایط اضطراری متأثر شده و در چنین وضعیتی، به‌منظور مدیریت شرایط مذکور، حداقل نیاز به مداخله و تخصیص منابع ۲ استان یا بیشتر ضرورت دارد.

در مجموع می‌توان گفت، سطوح تصمیم‌گیری برای فعال‌سازی برنامه پاسخ مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی به شرایط اضطراری در چهار سطح تقسیم می‌گردد که به شرح جدول زیر است:

جدول (۲): سطوح تصمیم‌گیری برای فعال‌سازی برنامه پاسخ مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی به شرایط اضطراری

سطح هشدار	رنگ	سطح فعالیت
E ₀	سفید	پایش ^۱
E _۱	زرد (محلی / شهرستانی)	آماده‌باش ^۲
E _۲	نارنجی (استانی)	فعال‌سازی نسبی ^۳
E _۳	قرمز (ملی)	فعال‌سازی کامل ^۴

شاخص‌های سطح‌بندی سوانح از سطح محلی تا سطح ملی به شرح جدول زیر است:

جدول (۳): شاخص‌های سطح‌بندی سوانح

شاخص	سطح سانحه E1 محلی (شهرستانی)	سطح سانحه E2 (استانی)	سطح سانحه E3 (ملی)
تعداد کشته‌ها	از ۱۰ نفر تا ۱۰۰ نفر	بیشتر از ۱۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر	بیش از ۱۰۰۰ نفر
تعداد مصدومین	بیشتر از ۱۰۰ نفر تا ۱۰۰۰ نفر	بیشتر از ۱۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ نفر	بیش از ۱۰۰۰۰ نفر
تعداد افراد نیازمند به امدادرسانی (جمعیت متأثر مستقیم)	بیشتر از ۱۰۰۰ نفر تا ۱۰۰۰۰ نفر	بیشتر از ۱۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰ نفر	بیش از ۱۰۰۰۰۰ نفر

¹ Monitoring

² Alert

³ Partial activation

⁴ Full activation

شاخص	سطح سانحه E1 محلی (شهرستانی)	سطح سانحه E2 (استانی)	سطح سانحه E3 (ملی)
خسارت اقتصادی	معادل ریالی ۱۰ میلیون دلار تا معادل ریالی ۱۰۰ میلیون دلار ^۱	معادل ریالی ۱۰۰ میلیون دلار تا معادل ریالی یک میلیارد دلار	بیش از معادل ریالی یک میلیارد دلار
گستره جغرافیایی در سطح	چند دهستان و بخش و یک شهرستان	بیشتر از یک شهرستان	بیش از یک استان

متن کامل دستورالعمل تهیه شده برای سطح‌بندی حوادث و سوانح و تعاریف و الزامات مربوط به سطح‌بندی شرایط اضطراری در پیوست ۱ ارائه شده است.

۲-۲- راه‌اندازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

«مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی» (NRCC)^۲، اصلی‌ترین بخش و مرکزیت فرایند مدیریت اطلاعات اضطراری می‌باشد که شرایط مناسبی برای پایش مخاطرات در شرایط عادی، حضور ستاد ملی در شرایط اضطراری و همچنین درک و آگاهی از وضعیت رخداد، پیامدهای آن و ظرفیت‌های پاسخ را فراهم می‌سازد.

کارکنان این مرکز با استفاده از منابع سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسب، پس از جمع‌آوری و تحلیل داده‌های مرتبط با شرایط اضطراری، اطلاعات مناسبی را برای تصمیم‌گیری ستاد ملی فراهم نموده و فرایند اجرای برنامه پاسخ ملی و کنترل شرایط اضطراری را توسط ایشان تسهیل می‌نمایند.

بنابراین مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در کلیه حوادث و سوانح، نقش مهمی را با هدف حمایت و پشتیبانی از پاسخ به شرایط اضطراری از سطوح ملی تا محلی بر عهده دارد. این مرکز با ظرفیت‌های پاسخ در مناطق آسیب‌دیده هماهنگ می‌شود و منابع و سیاست‌گذاری‌های کلان را برای پاسخ مؤثر فراهم می‌کند.

به عبارت دیگر در صورت وقوع شرایط اضطراری، این مرکز سریعاً اطلاعات و داده‌های مرتبط را دریافت و تحلیل و سپس سطح سانحه را تعیین می‌کند و در صورت ملی بودن سطح سانحه، ظرفیت‌های خدمات اضطراری و پشتیبانی اضطراری را متناسب با دستور مافوق، فراخوان، بسیج و حسب تصمیم ستاد ملی، عملیاتی می‌نماید. در طول مرحله پاسخ ملی، این مرکز، هماهنگی بین ستاد ملی و منطقه عملیات (ستاد استان یا استان‌های آسیب‌دیده) را بر عهده دارد.

ساختار این مرکز به شکلی انعطاف‌پذیر است که می‌تواند با گسترش و یا منقبض شدن بدون توجه به نوع، مدت و پیچیدگی شرایط اضطراری، وظایف و مأموریت خود را به انجام رساند.

این مرکز در ۲۴ ساعت شبانه‌روز فعالیت دارد و وجود و عملکرد این مرکز در ارائه پاسخ مؤثر و هماهنگ در شرایط اضطراری ملی، می‌تواند از تلاش‌های موازی و تکراری در ارائه کمک‌های امدادی جلوگیری و اطمینان حاصل کند که پاسخ مناسب و بهنگام به نیازهای اجتماع آسیب‌دیده فراهم است.

این مرکز از طریق سامانه ارتباطات، هشدار و اطلاع‌رسانی اضطراری مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات، امکان تبادل اطلاعات بهنگام را فراهم می‌کند و همچنین با داشتن ظرفیت مقابله با چندین رخداد خسارت‌بار به‌طور هم‌زمان و در مناطق مختلف، پاسخ یکپارچه را در مواقع اضطراری برای ستاد ملی تسهیل و به کاهش عوارض و هزینه‌های پاسخ کمک می‌کند.

^۱ - رقم خسارت اقتصادی در فرایند به‌روزرسانی برنامه، بنا به تشخیص سازمان مدیریت بحران برای تمامی سطوح شرایط اضطراری، قابل تغییر است.
^۲ National Response Control and Coordination Center (NRCC)

اصلی‌ترین وظیفه مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، هماهنگی بین سازمانی در پاسخ به شرایط اضطراری است. منظور از هماهنگی بین سازمانی، سازوکاری است که همکاری مؤثر بین سازمان‌ها و دستگاه‌های مشارکت‌کننده در پاسخ اضطراری را در کلیه سطوح ملی تا محلی ممکن سازد. هماهنگی بین سازمانی به‌منظور دستیابی به عملکردی کارا، مؤثر و مقرون‌به‌صرفه، نه فقط در مرحله پاسخ بلکه در کلیه مراحل مدیریت خطر شرایط اضطراری، مورد نیاز می‌باشد. هماهنگی‌های بین بخشی، نه‌تنها در صحنه حوادث و سوانح بلکه در سطوح فرامیدانی و ستادی نیز می‌بایست صورت پذیرد. هماهنگی بین سازمانی در قالب برنامه‌ها، دستورالعمل‌ها، آموزش، توجیه و تمرین و مدیریت یکپارچه منابع و ظرفیت‌ها تحقق می‌یابد. جزئیات هماهنگی بین سازمانی توسط مرکز، کارکردهای مرکز، ساختار آن و وظایف بخش‌های مختلف ساختار، نحوه فعال‌سازی و غیرفعال‌سازی و سایر جزئیات مربوط به مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در پیوست ۲ ارائه شده است.

۲-۳- سامانه هشدار سریع

از جمله اقدام‌های اولویت‌دار سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور، یکپارچه‌سازی اطلاعات مدیریت بحران و ایجاد سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح است. سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح، سامانه‌ای متمرکز و برخط است که می‌بایست توسط سازمان مدیریت بحران به‌منظور مدیریت یکپارچه خطر حوادث و سوانح راه‌اندازی گردد.

سامانه هشدار سریع به‌عنوان بخشی از سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح، به مجموعه ظرفیت‌هایی اطلاق می‌شود که برای تولید و انتشار به‌موقع و مؤثر اطلاعات هشدار به کار می‌رود. در برنامه‌ریزی برای حوادث و سوانح، طراحی و استقرار سامانه هشدار سریع یکی از مهم‌ترین جنبه‌های مدیریت حوادث و سوانح است؛ و در سرفصل اعلام‌شده از طرف سازمان جهانی بهداشت برای برنامه‌ریزی پاسخ به حوادث و سوانح، اولین عملکردی است که باید مدنظر قرار گیرد. به‌بیان دیگر، عملیات پاسخ با فعال شدن سامانه هشدار سریع شروع می‌شود.

سامانه هشدار سریع را تولید اطلاعات به‌موقع و مؤثر توسط سازمان‌های تعریف‌شده، به افراد در معرض مخاطره به‌منظور پیشگیری یا کاهش خطر و آمادگی برای پاسخ مؤثر تعریف کرده‌اند. به‌عبارت دیگر برای تهیه سامانه هشدار سریع نیاز به مجموعه‌ای از ظرفیت‌ها است تا اطلاعات هشدار مناسب و به‌موقع برای جامعه در معرض خطر ارسال گردد و اقدامات مناسب و مؤثری برای کاهش احتمال خسارت‌ها و آسیب‌ها انجام شود. این سامانه تنها ارسال خبر وقوع حادثه نمی‌باشد و مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و برنامه‌ها در کنار هم این سامانه را تکمیل می‌نماید.

داشتن آمادگی و استقرار سامانه هشدار سریع قبل از وقوع حوادث و سوانح در دستگاه‌های مسئول می‌تواند نیروها و تجهیزات را برای کمک مؤثر و کارآمد به تعداد بیشتری از افراد ساماندهی کند. در غیر این صورت ناهماهنگی و سردرگمی ناشی از وضعیت به وجود آمده باعث موازی‌کاری و عدم پیشرفت در کارها می‌شود. استفاده از سامانه هشدار سریع، به دلیل جلوگیری از سردرگمی، بلا تکلیفی، هرج و مرج و کارهای خودسرانه و همچنین کوتاه کردن زمان پاسخگویی به حادثه و کم کردن عوارض آن در مواقع بروز در مراکز عملیاتی مدیریت بحران، می‌تواند به مدیریت صحیح و سازنده در راهبری حوادث و سوانح منجر شود.

اجزای سامانه هشدار سریع مشتمل بر دانش خطر، پایش خطر و تولید هشدار، انتشار خبر و ارتباطات مؤثر و ظرفیت پاسخ است. سطوح هشدار ویژه هر مخاطره، توسط مرکز عملیات اضطراری و با هماهنگی سازمان هشداردهنده (طبق قانون) تعریف می‌شود. فعال‌سازی مرکز عملیات اضطراری و پاسخ به حادثه در چهار سطح پایش (سفید)، هشدار (زرد)، فعال‌سازی نسبی

(نارنجی) و فعال‌سازی کامل (قرمز) اتفاق می‌افتد. این سامانه قابل استفاده برای همه بخش‌ها، صرف‌نظر از اندازه و ظرفیت آن‌هاست و به‌طور کامل در پیوست ۳ این برنامه تبیین گردیده و ارائه شده است.

۲-۴- برنامه عملیات شرایط اضطراری دستگاهی

بر اساس آیین‌نامه اجرایی قانون مدیریت بحران کشور (موضوع بند ۹ ماده ۹ قانون مدیریت بحران کشور)، وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات، اقتصاد و دارایی، آموزش و پرورش، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تعاون، کار و رفاه اجتماعی، جهاد کشاورزی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، راه و شهرسازی، صنعت، معدن و تجارت، علوم، تحقیقات و فناوری، نفت، کشور (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور)، نیرو و سازمان‌های انرژی اتمی، حفاظت محیط‌زیست، صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران و هواشناسی کشور، ستاد کل نیروهای مسلح، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران و شهرداری مراکز استان موظفند نسبت به تهیه برنامه‌های عملیات آمادگی و پاسخ دستگاه خود در سطوح ملی، استانی و شهرستانی، ظرف مدت ۶ ماه پس از تصویب این برنامه اقدام و به تأیید سازمان رسانده شود. این دستگاه‌ها در شرایط اضطراری برنامه پاسخ خود را با هماهنگی فرمانده میدان اجرا می‌نمایند.

برنامه عملیات شرایط اضطراری دستگاهی، ارتقای آمادگی یکپارچه نظام مدیریت بحران سازمان تخصصی در پاسخ مؤثر، به‌موقع و هماهنگ به مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت مرتبط در چهارچوب قانون را به عنوان هدف اصلی دنبال می‌کند. دستگاه‌های تخصصی می‌بایست با استفاده از برنامه ملی که مستخرج از قانون می‌باشد، نسبت به استخراج کارکردهای مدیریتی و تخصصی پاسخ سازمان تخصصی در حوادث و سوانح، اقدام و بر اساس کارکردهای عمومی و اختصاصی سازمان تخصصی، دستگاهی و استانی تنظیم نمایند.

۲-۵- مرکز عملیات اضطراری دستگاهی

مرکز عملیات اضطراری دستگاهی، مرکزی است برای هدایت، کنترل و هماهنگی عملیات اضطراری در دستگاه‌های اجرای و تخصصی ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور.

با این تعریف مرکز عملیات اضطراری در دستگاه، مرکزی است برای هماهنگی:

- هرگونه عملیات در شرایط اضطراری
- جمع‌آوری و پخش اطلاعات
- هماهنگی با ستادهای مدیریت بحران در سطوح مختلف
- مراکز عملیات اضطراری باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که بتوانند پنج عملکرد را انجام دهند:
- فرماندهی: این مراکز مسئولیت مدیریت پاسخ را بر عهده دارند.
- عملیات: این مراکز مسئولیت ایجاد هماهنگی بین تمامی عملیات را دارند.
- برنامه‌ریزی: این مراکز مسئولیت جمع‌آوری، ارزیابی و پخش اطلاعات را داشته و مسئول تهیه برنامه‌های اقدام در شرایط اضطراری هستند.
- لجستیک: این مراکز مسئولیت تدارک تجهیزات، خدمات، پرسنل و مانند آن را بر عهده دارند.

- اداره امور مالی: این مراکز مسئولیت تعیین هزینه‌های حوادث و سوانح، پیش‌بینی هزینه‌ها و پرداخت هزینه پاسخ‌دهندگان را بر عهده دارند.

آن دسته از دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور که بنا بر تشخیص سازمان مدیریت بحران دارای نقش تعیین‌کننده در مرحله پاسخ می‌باشند، موظفند ظرف مدت یک سال پس از تصویب این برنامه نسبت به راه‌اندازی مرکز عملیات اضطراری در دستگاه خود در سطوح ملی، استانی و در صورت نیاز شهرستانی با اولویت استان‌های در معرض خطر مطابق با برنامه ملی آمادگی و پاسخ اقدام نمایند.

۲-۶- برنامه استانی آمادگی و پاسخ

برنامه استانی آمادگی و پاسخ بر اساس بند ۴ ماده ۴ قانون مدیریت بحران کشور برنامه‌ای است که اداره کل مدیریت بحران با رعایت قوانین و مقررات و با مشارکت دستگاه‌های مسئول متناظر موضوع ماده ۲ قانون مذکور در استان، بر اساس برنامه ملی آمادگی و پاسخ تهیه کرده و وظایف و اقدامات دستگاه‌های مسئول و نحوه هماهنگی بین‌سازمانی را جهت آمادگی مطلوب و پاسخ مؤثر و به‌موقع به حوادث و بحران‌ها تبیین می‌کند. این برنامه پس از تأیید سازمان مدیریت بحران کشور لازم‌الاجرا است.

برنامه استانی آمادگی و پاسخ با توجه به وضعیت خاص هر استان تدوین می‌گردد و برای دوره‌های ۵ ساله قابل بازنگری و ارزیابی خواهد بود. موفقیت برنامه در الزام کلیه دستگاه‌های مشمول قانون به اجرای بی‌وقفه و مستمر آن است. این برنامه بر مبنای اهداف کلان تنظیم‌شده در سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و بر اساس برنامه ملی آمادگی و پاسخ می‌باشد، که برای تحقق آن‌ها باید در این برنامه و در مقیاس استانی گام‌های ذیل انجام گیرد.

لازم به ذکر است در شرح خدمات تدوین این برنامه، بخش‌هایی از شرح خدمات که با توجه به ویژگی‌ها و خصوصیات هر استان به‌صورت اختصاصی توسط مشاوران ذی‌صلاح برای آن استان تهیه و تدوین می‌گردد، تحت عنوان خدمات اختصاصی و برخی خدمات که با توجه به نوع و ارتباط آن با برنامه ملی آمادگی و پاسخ می‌باشد و در سایر استان‌ها نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد، به‌عنوان خدمات مشترک لحاظ گردیده است.

همچنین با توجه به شرایط ویژه و پیچیدگی کلانشهرها، برنامه عملیاتی پاسخ در کلانشهرها می‌بایست در سطح محلی توسط شهرداری‌ها و در سطح استانی توسط وزارت کشور از طریق استانداری‌ها تدوین گردد. جزئیات مراحل انجام کار شامل ۶ گام اصلی به شرح ذیل می‌باشد:

۱- شناسایی، بررسی و تحلیل وضعیت موجود؛

۲- تدوین برنامه آمادگی؛

۳- تدوین برنامه پاسخ؛

۴- تدوین برنامه تمرین و مانور؛

۵- فعالیت و اقدامات فرایند تصویب برنامه؛

۶- برگزاری کارگاه‌های آموزشی (نهادینه‌سازی برنامه استانی).

راهنمای کامل تدوین برنامه استانی آمادگی و پاسخ در پیوست ۴ این برنامه ارائه شده است.

۲-۷- برگزاری دوره‌های آموزشی و تمرین

از دیگر اقدامات اولویت‌دار که بر اساس نیازهای کشور می‌بایست در حداقل زمان ممکن انجام گیرد، برگزاری دوره‌های آموزشی و تمرین است.

ارائه آموزش‌های مرتبط با اسناد ذیل قانون مدیریت بحران کشور برای مسئولین ذی‌ربط در سطوح ملی، استانی و شهرستانی در قالب برنامه جامع آموزش در مدیریت بحران موضوع بند (ذ) ماده (۹)، بند (پ) ماده (۱۳)، بند (الف) و (ب) ماده (۱۴) قانون مدیریت بحران کشور برنامه‌ریزی گردیده است.

در راستای تحقق اهداف آموزشی، سازمان مدیریت بحران کشور ظرف مدت ۳ ماه پس از تصویب برنامه جامع آموزش در حوزه مدیریت بحران، می‌بایست نسبت به ایجاد و استقرار دبیرخانه کمیته تخصصی امور آموزش جهت ایفای نقش راهبری اجرای برنامه‌ها و دستورالعمل‌های آموزش در حوزه مدیریت بحران اقدام می‌نماید. این کمیته به‌عنوان مرکز هماهنگی و توسعه آموزش مدیریت بحران فعالیت خواهد نمود و شناسایی و تأمین نیروی انسانی کارآمد برای این مرکز از درون دستگاه‌های ذیل به‌عنوان عضو کمیته توسط سازمان مدیریت بحران کشور صورت می‌گیرد. همچنین مسئولیت تدوین سیاست‌های لازم برای تصویب در کمیته ملی امور آموزش و مدیریت رسانه، برنامه‌ریزی ملی و نظارت عالیه در حوزه آموزش مدیریت بحران به کمیته مذکور محول می‌شود.

یکی دیگر از کلیدی‌ترین برنامه‌های این بخش، اجرای تمرین‌های آمادگی ویژه حوزه‌های ستادی و عملیاتی می‌باشد. برنامه ملی تمرین به‌عنوان قسمتی از برنامه ملی آمادگی و بخش مهمی از برنامه ملی کاهش خطر در شرایط اضطراری و همچنین مدیریت جامع خطر می‌باشد.

هدف برنامه ملی آمادگی تأمین امنیت و تاب‌آوری ملی با دستیابی به ظرفیت‌ها و قابلیت‌های مورد نیاز در کل نظام مدیریت بحران کشور به‌منظور پیشگیری از وقوع شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، حفاظت در مقابل تأثیرات سوء ناشی از وقوع آن‌ها تلاش در جهت کاهش اثرات، ارائه پاسخ مناسب، بهنگام و مؤثر و در نهایت بازیابی اصولی به دنبال پاسخ می‌باشد. این آمادگی لازم است در ارتباط با خطرات ناشی از کلیه مخاطرات شامل مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت تأمین گردد.

برنامه ملی تمرین از یک ارتباط کامل و مستمر با اجزاء مدیریت جامع خطر (ریسک) حوادث و سوانح برخوردار می‌باشد. به‌عبارت دیگر برنامه ملی تمرین، بستر مناسبی را جهت ارائه نتایج و برآیند اقدامات انجام‌شده در سایر مراحل مربوط به مرحله آمادگی (آموزش، برنامه‌ریزی، تجهیز و سازماندهی) در یک چهارچوب علمی، استاندارد، بومی و یکپارچه را فراهم و شرایط لازم را جهت ارتقای شاخص‌های کمی و کیفی آمادگی در برابر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) از طریق اجرای تمرین مهیا می‌نماید.

برنامه ملی تمرین با ۳ رویکرد کلی که بر تمامی ابعاد و بخش‌های این برنامه حاکم می‌باشد، تدوین گردیده است. این رویکردها ضمن آن‌که نگاه کلی حاکم بر برنامه ملی تمرین در مدیریت خطر (ریسک) شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) ایران را مشخص می‌نماید، اولویت‌های اصلی این برنامه را در یک چشم‌انداز بلندمدت نیز، تعریف و تبیین می‌نماید.

- ایجاد زمینه‌های کاهش خطر؛
- فرصت‌سازی در زمینه آموزش مدیریت خطر؛
- بسترسازی جهت ارزشیابی میزان آمادگی.

جزئیات مربوط به ساختار برنامه تمرین و انواع آن به تفصیل در پیوست ۶ این برنامه ارائه گردیده است.

فصل سوم:

ساختار، نقش‌ها و وظایف

در راستای ارائه پاسخ مؤثر به حوادث و سوانح، تعیین ساختار پاسخ و در قالب آن نقش‌ها و وظایف در شرایط اضطراری، ضروری است. ساختار پاسخ ملی، یک راهنمای کلی در جهت چگونگی ارائه پاسخ دستگاه‌های کشور به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) می‌باشد که در واقع یک چهارچوب مفهومی، منعطف و سازگار با برنامه پاسخ ملی و استانی به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) طبیعی و انسان‌ساخت می‌باشد.

اهداف اصلی چهارچوب پاسخ ملی به شرح زیر است:

- تعیین نقش‌ها، مسئولیت‌ها و وظایف مدیران ارشد سازمان‌ها، نهادها و دستگاه‌های اجرایی مسئول در شرایط اضطراری؛
- ایجاد یک بستر عملیاتی منسجم، یکپارچه و هماهنگ به‌منظور تمرکز بخشی به فعالیت دستگاه‌های مختلف در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح).

چهارچوب پاسخ ملی، ضمن ارائه الگوی ارتباطات واحد، تمامی اختیارات و فعالیت‌های کلیدی مورد انتظار از مدیران ارشد بخش‌های مختلف را تشریح و تبیین می‌نماید. این چهارچوب، مسیر و ساختار فرماندهی و مدیریت حوادث و سوانح از بالاترین سطح مدیریت کشور تا سطوح میدانی و عملیاتی را به‌صورت زنجیره‌ای به‌هم‌پیوسته ارائه می‌نماید. این ساختار، شرایطی را فراهم می‌نماید تا هدایت، پشتیبانی و نظارت کلان بر اجرای کارکردهای مدیریتی، اختصاصی و تخصصی موجود در برنامه عملیاتی پاسخ به شرایط اضطراری به نحو مطلوبی صورت پذیرد. به‌عبارت دیگر، برنامه عملیاتی پاسخ به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، کارکردهای دستگاه‌های مختلف مسئول در زمان مواجهه با شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) را به تفکیک واحدها و بخش‌های مسئول تشریح می‌نماید. درحالی‌که ساختار ملی پاسخ به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، ساختار فرماندهی و مدیریت را از بالاترین مقام و مسئول (وزیر کشور) تا سطوح عملیاتی را تشریح و نحوه ارتباط و هماهنگی بین سازمان‌ها و دستگاه‌های مختلف و همچنین تعاملات بین سازمان‌های همکار و پشتیبان را تعیین و مشخص می‌نماید. بر اساس قانون مدیریت بحران، وزارت کشور مسئولیت پاسخ به حوادث و سوانح را با مشارکت کلیه دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون به عهده دارد. کارشناسان «مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی» (NRCC)^۱، مدیران ارشد و میانی و کارشناسان ذی‌ربط در دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور و اعضای ستادهای مدیریت بحران و مراکز عملیات اضطراری (EOC)^۲ این دستگاه‌ها و همچنین فرماندهان عملیاتی پاسخ به حوادث و سوانح، کاربران و مخاطبان اصلی ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری می‌باشند. ساختار پاسخ ملی معطوف به مرحله پاسخ در انواع شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) می‌باشد. کلیه فعالیت‌های مربوط به فعال‌سازی، هدایت، کنترل، فرماندهی و مدیریت تمامی کنش‌ها و واکنش‌های دستگاه‌های مسئول از زمان وقوع شرایط اضطراری تا شروع فاز بازیابی در قلمرو ساختار پاسخ ملی صورت می‌پذیرد. تمامی اجزای نظام مدیریت بحران در تمامی نقاط کشور، در محدوده جغرافیایی ساختار پاسخ ملی محسوب گردیده و این چهارچوب، تمامی شرایط اضطراری ناشی از مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت که نیازمند پاسخ عملیاتی می‌باشند را در برمی‌گیرد.

قبل از ورود به معرفی اجزای مختلف ساختار پاسخ ملی ضروری است نحوه اعلام شرایط اضطراری و خاتمه آن تبیین شود. ازاین‌رو، در ادامه ابتدا این مهم تشریح شده سپس اجزای ساختار پاسخ ملی، فرایند فعال‌سازی آن و نقش‌های مختلف در آن ارائه می‌شود.

¹ National Response Coordination and Control Center (NRCC)

² Emergency Operations Center (EOC)

۳-۱- اعلام شرایط اضطراری و خاتمه آن

به استناد ماده ۱۱ قانون مدیریت بحران کشور، به دنبال وقوع سانحه یا مخاطره‌ای در سطح شهرستان، فرماندار ضمن اطلاع‌رسانی به استاندار، در صورت لزوم اعلام شرایط اضطراری می‌کند و فرماندهی عملیات پاسخ را بر عهده می‌گیرد. فرماندار به‌عنوان فرمانده عملیات پاسخ، در صورت رفع شرایط اضطراری، خاتمه عملیات را نیز اعلام می‌کند.

در صورتی که فرماندار میزان یا شدت سانحه یا بحران را فراتر از ظرفیت پاسخ شهرستان محل وقوع آن تشخیص دهد، مراتب را به استاندار گزارش می‌دهد. در این شرایط استاندار در صورت تأیید گزارش وی، ضمن اطلاع‌رسانی به رئیس سازمان مدیریت بحران کشور، فرماندهی عملیات پاسخ به بحران را بر عهده گرفته و شروع عملیات پاسخ را اعلام می‌کند. در این حالت استاندار در صورت رفع شرایط اضطراری، خاتمه عملیات را اعلام می‌کند. در صورت عدم تأیید گزارش فرماندار مبنی بر عدم توان پاسخگویی به سانحه در سطح شهرستان توسط استاندار، فرماندار همچنان مسئولیت فرماندهی عملیات پاسخ را بر عهده داشته اعلام خاتمه شرایط اضطراری نیز از جانب وی خواهد بود.

در صورتی که استاندار، شدت یا میزان حادثه یا بحران را فراتر از ظرفیت پاسخ استان محل وقوع حادثه تشخیص دهد، مراتب را به رئیس سازمان مدیریت بحران کشور اعلام می‌کند. رئیس سازمان نیز در صورت تأیید گزارش وی، مراتب را به وزیر کشور اطلاع می‌دهد. وزیر کشور در صورت تأیید گزارش رئیس سازمان، ضمن اعلام شرایط اضطراری، فرماندهی عملیات پاسخ به بحران را بر عهده می‌گیرد و پس از رفع شرایط اضطراری نیز خاتمه عملیات پاسخ را اعلام می‌کند. در صورتی که وزیر کشور و رئیس سازمان به ترتیب گزارش رئیس سازمان و استاندار را تأیید نکنند، استاندار همچنان فرماندهی شرایط اضطراری و مسئولیت اعلام خاتمه عملیات پاسخ را بر عهده خواهد داشت.

در خصوص بحران‌های ملی که پاسخ به آن‌ها نیاز به بسیج کلیه منابع و ظرفیت‌های سراسر کشور و احتمالاً درخواست کمک‌های بین‌المللی دارد، وزیر کشور شرایط را به رئیس جمهور و یا معاون اول ایشان به‌عنوان رئیس شورای عالی مدیریت بحران گزارش می‌دهد و رئیس شورا در صورت تأیید گزارش وی، مستقیماً فرماندهی عملیات پاسخ به بحران را بر عهده می‌گیرد. در این حالت اعلام خاتمه شرایط اضطراری نیز با رئیس جمهور خواهد بود.

اعلام شروع و خاتمه شرایط اضطراری و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران شهر تهران بر عهده وزیر کشور است.

۳-۲- اجزای ساختار پاسخ ملی

ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) در کشور از ۲ بخش اصلی تشکیل گردیده است:

بخش اول که شامل زنجیره هماهنگی می‌باشد، از ستادهای مدیریت بحران ملی، استانی و شهرستانی تشکیل شده است و بر هدایت و راهبری کلان حادثه در سطوح ستادی و مقامات ارشد دلالت دارد.

بخش دوم که شامل زنجیره فرماندهی می‌باشد از سامانه فرماندهی یکپارچه (UCS)^۱ و سامانه فرماندهی سانحه (ICS)^۲ و تیم‌های عملیاتی ذیل هر سامانه فرماندهی سانحه دستگاه‌های مختلف تشکیل شده است که مجموعاً اجزای این زنجیره وظیفه مدیریت سطوح تاکتیکی و صحنه وقوع سانحه را بر عهده دارند (شکل ۲).

^۱ Unified Command System (UCS)

^۲ Incident Command System (ICS)

^۳ ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران ملی

^۴ ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران استانی

شکل (۲): اجزای ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری

۳-۳- فرآیند فعال‌سازی ساختار پاسخ ملی

تعیین سطح و فعال‌سازی ساختار پاسخ در سطح ملی در مرکز هماهنگی و کنترل پاسخ ملی (NRCC) و در سطح استانی در مرکز هماهنگی و کنترل پاسخ استان و در سطح شهرستانی در مرکز عملیات اضطراری و بر اساس دستورالعمل سطح‌بندی حادثه (مندرج در فصل پنجم این برنامه) انجام می‌پذیرد. مرکز مربوطه، برای انجام این سطح‌بندی، بر اساس جمع‌بندی گزارش تیم‌های ارزیابی سریع^۶ تصمیم‌گیری خواهد کرد. لذا با فعال شدن مراکز عملیات اضطراری طبق دستورالعمل برنامه پاسخ سریع درج‌شده در دستورالعمل مراکز مدیریت عملیات اضطراری، ساختار فعال شده و در بازه زمانی «صفر تا ۲ ساعت»، «۲ تا ۱۲ ساعت»، «بیش از ۱۲ ساعت» و «بازگشت به حالت عادی» پاسخ لازم به رخداد خسارت‌بار ارائه می‌گردد. لازم به توضیح است که به‌طور هم‌زمان برنامه پاسخ ملی / استانی نیز بر اساس کارکردهای استخراج‌شده فعال می‌گردد.

همچنین، به‌منظور پرهیز از افزایش سطح حوادث و سوانح و برای آن‌که تا حد ممکن حادثه یا سانحه در پایین‌ترین سطح ممکن مدیریت شود، ضرورت دارد سازمان مدیریت بحران کشور، ظرف مدت ۶ ماه پس از ابلاغ این برنامه، نسبت به تعیین استان‌های معین برای کمک‌رسانی به هریک از استان‌های کشور در شرایط اضطراری و تدوین دستورالعمل مربوطه (ازجمله نحوه تأمین هزینه‌های انجام‌شده توسط استان‌های معین) اقدام کند. همین‌طور لازم است دستورالعمل ملی مذکور، به تعیین شهرستان‌های معین برای هر شهرستان نیز بپردازد.

۳-۴- تبیین نقش ساختار ملی پاسخ در ارتباط با ستادهای قانون مدیریت بحران

مطابق قانون مدیریت بحران کشور، ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران در سه سطح ملی، استانی و شهرستانی تشکیل می‌شود. محل تشکیل جلسات ستاد ملی در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC) و محل

^۵ ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران شهرستانی

^۱ Rapid Assessment (در برنامه ملی بازسازی و بازتوانی در نظر گرفته شده و دستورالعمل و ابزار آن توسط سازمان مدیریت بحران کشور تدوین و ابلاغ خواهد شد)

تشکیل جلسات ستادهای استانی در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی (PRCC) و شهرستانی در مرکز عملیات اضطراری (EOC) شهرستان مربوطه خواهد بود.

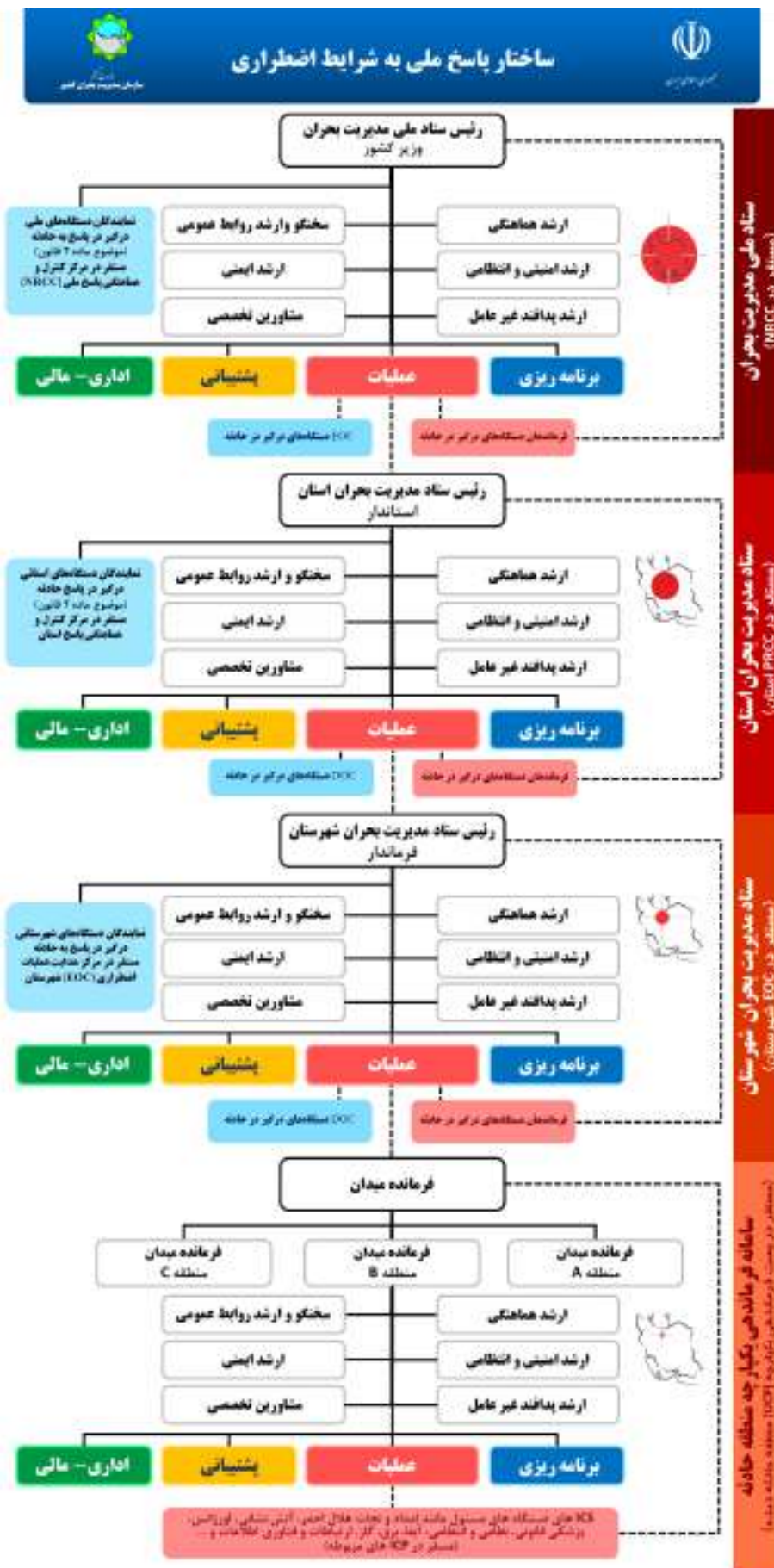
وظایف اصلی ستادها (در هر سه سطح) عبارت است از:

- تسهیل انسجام، هماهنگی و هم‌افزایی دستگاه‌های مشمول مواد ۲ و ۱۰ قانون؛
  - سیاست‌گذاری، تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی کلان، مدیریت و هدایت راهبردی شرایط اضطراری؛
  - اولویت‌بندی اقدامات دستگاه‌های درگیر در پاسخ به شرایط اضطراری؛
  - تبادل اطلاعات دستگاه‌ها و تأمین اطلاعات مورد نیاز برای عملیات پاسخ؛
  - تسهیل در تأمین منابع مورد نیاز برای پاسخ به شرایط اضطراری؛
  - پاسخگویی به دستگاه‌های مسئول و سطوح بالاتر.
- ستاد ملی، لازم است برای انجام وظایف خود از ظرفیت تخصصی «کمیته ملی مشاوران تخصصی مدیریت بحران» بهره‌گیری کند. اعضای این کمیته از میان برجستگان علمی و کارشناسی حوزه‌های مرتبط با مدیریت بحران و مخاطرات دارای اولویت کشور و نیز کارشناسان فنی صاحب‌نظر مدیریت سوانح در دستگاه‌های اجرایی برگزیده می‌شوند.
- وظایف این کمیته مشارکت در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، ارزیابی اقدامات و مشاوره به ستاد ملی و نیز سازمان مدیریت بحران در مدیریت جامع خطر حوادث و سوانح می‌باشد. اعضای این کمیته با حکم رئیس ستاد ملی و برای یک دوره سه‌ساله برگزیده می‌شوند.
- ستادهای معرفی‌شده به‌طور مداوم در شرایط عادی، شرایط اضطراری و در هنگام بازسازی به فعالیت می‌پردازند. ساختار پاسخ ملی در هماهنگی با سطوح ستادها، نحوه عملکرد آن‌ها در زمان شرایط اضطراری را تبیین می‌کند.

۳-۵- نظام هماهنگی و فرماندهی شرایط اضطراری در ساختار پاسخ ملی

در صورت رخداد هر نوع از حوادث و سوانح، سطوح مختلفی از شدت وقوع شرایط اضطراری قابل تعریف است که بر اساس کفایت امکانات و منابع موجود و نیاز یا عدم نیاز به منابع خارج از محل شرایط اضطراری یا سایر سازمان‌ها/دستگاه‌ها تقسیم‌بندی می‌شود. بر مبنای اطلاعات دریافتی از محل حادثه، چهار سطح فعال‌سازی (E0 تا E3) در مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری تعریف می‌شود.

نظام هماهنگی و فرماندهی شرایط اضطراری در ساختار پاسخ ملی به شرح اشکال ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷ ارائه گردیده است.

شکل (۳): ساختار پاسخ ملی به شرایط اضطراری

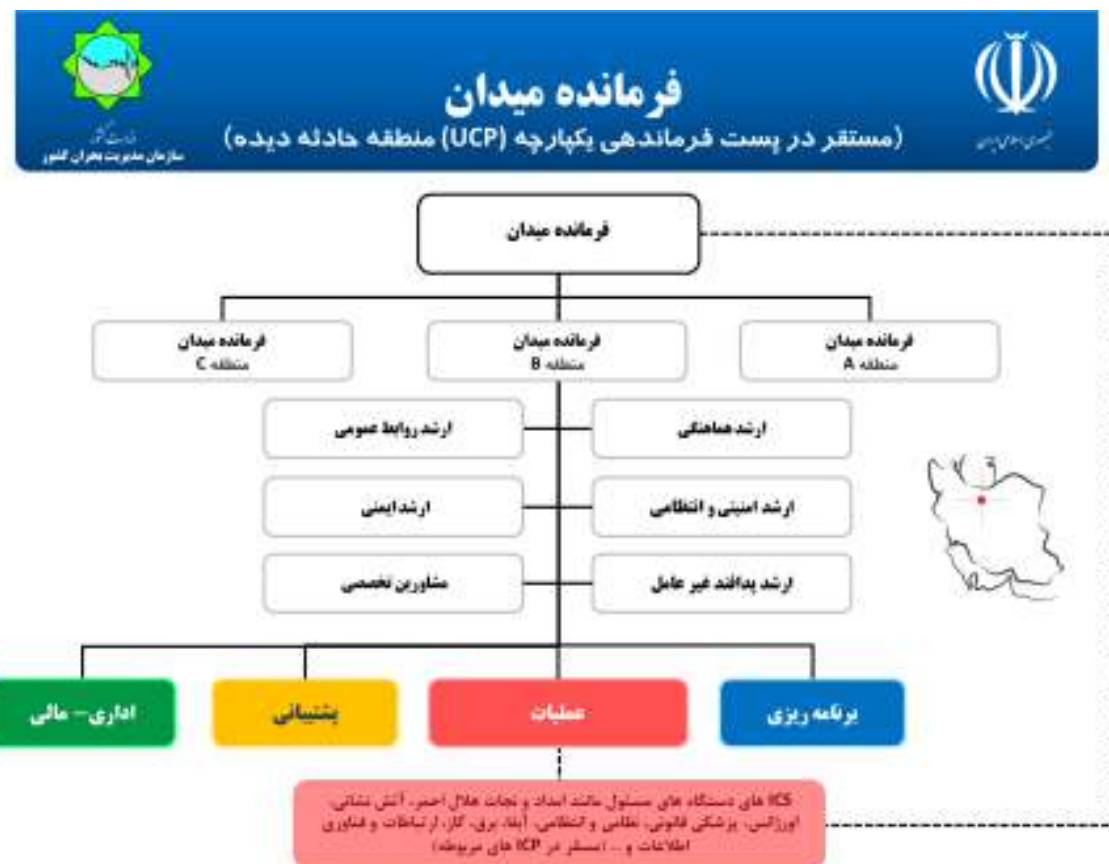
شکل (۴): ساختار پاسخ به شرایط اضطراری در سطح ملی (E3)

شکل (۵): ساختار پاسخ به شرایط اضطراری در سطح استان (E2)

شکل (۶): ساختار پاسخ به شرایط اضطراری در سطح شهرستان (E1)

شکل (۷): ساختار پاسخ به شرایط اضطراری در مناطق حادثه‌دیده (صحنه سانحه)

۳-۶- جایگاه‌ها و وظایف اجزای ساختار پاسخ ملی

در ادامه مسئولین تصدی جایگاه‌های تعریف شده در ساختار پاسخ ملی معرفی شده و سپس وظایف هر یک از آن‌ها تبیین شده است. لازم به ذکر است که صلاحیت‌های مورد نیاز برای تصدی هر یک از جایگاه‌ها در پیوست ۵ معرفی شده است.

۳-۶-۱- سطح ملی

زمانی که رخداد خسارت‌بار، در گستره وسیعی واقع شده باشد و تعدادی از استان‌ها مستقیماً درگیر سانحه باشند، تعداد مصدومین خارج از توان استان/های محل سانحه می‌باشد و نیاز به درخواست و ارسال کمک از استان‌های معین یا سطح ملی وجود دارد؛ تعیین سطح حادثه ملی (E3) توسط NRCC انجام و اعلام می‌گردد.

۳-۶-۱-۱- مسئولین تصدی جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح ملی

جدول (۴): مسئولین تصدی جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح ملی

ردیف	عنوان جایگاه	مسئول تصدی جایگاه	جانشین اول	جانشین دوم	جانشین سوم
۱	رئیس ستاد ملی مدیریت بحران	وزیر کشور	رئیس سازمان مدیریت بحران کشور	یکی از معاونین وزیر کشور به انتخاب وزیر (ترجیحاً معاون عمران و توسعه امور شهری و روستایی)	رئیس مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC) ^۱
۲	ارشد هماهنگی	معاون هماهنگی وزیر کشور	معاون آمادگی و مقابله سازمان	رئیس مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)	رابط هماهنگی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)
۳	ارشد امنیتی و انتظامی	معاون امنیتی و انتظامی وزیر کشور	به پیشنهاد معاون امنیتی و انتظامی و تأیید وزیر کشور	به پیشنهاد معاون امنیتی و انتظامی و تأیید وزیر کشور	حراست سازمان مدیریت بحران کشور
۴	ارشد پدافند غیرعامل	رئیس سازمان پدافند غیرعامل کشور	نماینده سازمان پدافند غیرعامل کشور	مدیرکل پدافند غیرعامل وزارت کشور	به انتخاب مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)
۵	سخنگو و ارشد روابط عمومی	مدیر بازرسی، روابط عمومی و امور بین‌الملل سازمان مدیریت بحران کشور	به انتخاب رئیس سازمان مدیریت بحران کشور	به انتخاب رئیس سازمان مدیریت بحران کشور	به انتخاب مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)
۶	ارشد ایمنی	معاون پیش‌بینی و پیشگیری سازمان مدیریت بحران کشور	به انتخاب رئیس سازمان مدیریت بحران کشور	به انتخاب رئیس سازمان مدیریت بحران کشور	به انتخاب مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)
۷	مشاورین تخصصی	از میان متخصصین برجسته مرتبط با هریک از رشته‌های تخصصی مرتبط با نوع شرایط اضطراری به پیشنهاد مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC) و به انتخاب رئیس ستاد			
۸	رئیس بخش عملیات	رئیس سازمان مدیریت بحران کشور	معاون آمادگی و مقابله سازمان مدیریت بحران کشور	به پیشنهاد معاون عمرانی و تأیید وزیر کشور	به انتخاب مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)

^۱ مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی و ساختار آن در فصل چهارم معرفی خواهند شد.

۹	رئیس بخش برنامه‌ریزی	رئیس مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)	رئیس بخش برنامه‌ریزی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)	رئیس گروه بررسی وضعیت مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)	به انتخاب مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)
۱۰	رئیس بخش پشتیبانی	مدیریت منابع وزارت کشور	مدیریت منابع وزارت کشور و تأیید وزیر کشور	به پیشنهاد معاون توسعه و مدیریت منابع وزارت کشور و تأیید وزیر کشور	به انتخاب مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)
۱۱	رئیس بخش اداری مالی	مدیرکل امور مالی وزارت کشور	به پیشنهاد مدیرکل امور مالی وزارت کشور و تأیید وزیر کشور	به پیشنهاد مدیرکل امور مالی وزارت کشور و تأیید وزیر کشور	به انتخاب مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)

۳-۶-۱-۲- وظایف جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح ملی

در ادامه وظایف اجزای مختلف ستاد ملی در ساختار پاسخ ملی، به تفکیک ارائه می‌شود.

▪ رئیس ستاد ملی

- اعلام سطح حادثه بر اساس سطح تعیین‌شده توسط واحد برنامه‌ریزی؛
- هدایت و هماهنگی مؤثر تمامی دستگاه‌های درگیر در پاسخ به شرایط اضطراری (دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور) در چهارچوب برنامه پاسخ ملی؛
- اعلام راهبردها و تصمیمات کلان ملی پیرامون نحوه پاسخ به شرایط اضطراری و تسهیل در بهره‌گیری از ظرفیت‌های سازمان‌های درگیر در پاسخ؛
- ایجاد بسترهای مناسب به‌منظور ارائه خدمات باکیفیت و عادلانه به متأثرین و آسیب‌دیدگان از حوادث و سوانح؛
- اعلام شرایط اضطراری ملی بر اساس اطلاعات دریافتی از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی؛
- تأیید و ابلاغ سطح مشارکت بر اساس دستورالعمل سطح‌بندی ملی؛
- بررسی مستمر گزارش‌های دریافتی از مراکز عملیات اضطراری وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها؛
- پیگیری مستمر رفع نیازهای سازمان‌های درگیر در پاسخ به شرایط اضطراری؛
- تأیید و ابلاغ خاتمه عملیات و پایان فرآیند پاسخ.

▪ ارشد هماهنگی

- عامل ارتباط ستاد ملی مدیریت بحران مستقر در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC) با EOC سایر سازمان‌های درگیر در عملیات پاسخ و پست فرماندهی یکپارچه صحنه سانحه (UCP)^۱؛
- ایجاد هماهنگی‌های کلان فی‌مابین EOC سازمان‌ها و دستگاه‌های موضوع ماده ۲ درگیر در عملیات پاسخ؛
- هماهنگی مستمر با ارشد هماهنگی استان (های) درگیر و اعلام برنامه‌های تدوین‌شده در بخش برنامه‌ریزی به ارشد هماهنگی استان (های) مذکور؛
- اعلام نیازمندی‌های منابع به سازمان‌های مسئول؛
- تسهیل در برقراری ارتباط فی‌مابین رئیس ستاد و مدیران ارشد (فرماندهان) سایر سازمان‌های ذی‌ربط در حین پاسخ.

^۱ Unified Command Post (UCP)

▪ سخنگو و ارشد روابط عمومی

- راه‌اندازی مرکز مشترک اطلاع‌رسانی شرایط اضطراری در زمان وقوع شرایط اضطراری (حوادث) در سطح ملی؛
- هماهنگی و یکپارچه‌سازی اقدامات حوزه اطلاع‌رسانی شرایط اضطراری؛
- مشارکت در اعلام هشدارهای عمومی؛
- آگاه‌سازی جامعه پیرامون سانه و ابعاد آن؛
- تشریح اقدامات صورت گرفته در پاسخ به شرایط اضطراری برای افکار عمومی؛
- هماهنگی سخنگو و ارشدهای روابط عمومی دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ؛
- هدایت راهبردی روابط عمومی شرایط اضطراری در سطح ملی؛
- هماهنگی با ارشد برنامه‌ریزی به‌منظور تهیه و انتشار پیام‌ها و هشدارهای عمومی؛
- ارائه گزارش‌های وضعیت در دوره‌های مشخص از طریق سخنگو؛
- تهیه و انتشار توصیه‌های مختلف و آگاه‌سازی جامعه پیرامون مواجهه با شرایط اضطراری در سطح ملی؛
- تهیه گزارش‌های حاصل از رصد اخبار، رسانه‌ها و فضای مجازی پیرامون عملکرد دستگاه‌ها در طی فرآیند پاسخ به شرایط اضطراری و ارائه مستمر گزارش‌ها به فرماندهی شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) و در نظر گرفتن تمهیدات لازم متناسب با آن؛
- افکار سنجی مستمر جامعه پیرامون انتظارات و خواسته‌های مردم از پاسخ به حادثه؛
- رصد و پایش مستمر فضای مجازی و تهیه محتواهای خبری جهت انتشار در رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی؛
- برگزاری منظم نشست‌های خبری و هماهنگی با تیم فرماندهی سانه به‌منظور پاسخ به رسانه‌ها و پیگیری برگزاری نشست‌های مشابه در سطح ملی؛
- اخذ خلاصه گزارش اقدامات سخنگو و روابط عمومی‌های دستگاه‌های ملی درگیر در پاسخ و استانداری‌ها و ارائه به فرمانده ملی؛
- هماهنگی با سخنگو و ارشد روابط عمومی استان‌های درگیر به‌منظور اعزام اکیپ‌های خبری در منطقه حادثه؛
- اعلام مستمر آمار ابعاد شرایط اضطراری و وضعیت مصدومان از طریق مرکز مشترک اطلاعات و اطلاع‌رسانی¹ شرایط اضطراری؛
- رصد شایعات و پاسخ متناسب به آن‌ها.

▪ ارشد ایمنی

- نظارت بر عملکرد دستگاه‌های مشارکت‌کننده برای اطمینان از حفظ ایمنی پاسخگویان و حفظ ایمنی مردم؛ اعم از حادثه‌دیدگان و مردم عادی حاضر در منطقه حادثه‌دیده؛
- برنامه‌ریزی و نظارت بر در انتخاب سایت‌های محل استقرار و نحوه استقرار پست فرماندهی حادثه دستگاه‌های عملیاتی و امدادی در منطقه حادثه‌دیده؛
- نظارت مستمر و ویژه بر استانداردهای ایمنی اماکن مربوط به سانه مانند اردوگاه‌ها و محل‌های برپایی اسکان اضطراری و موقت آسیب‌دیدگان، مسیرهای ترافیکی بین منطقه سانه و مناطق معین و مانند آن؛
- تدوین برنامه جامع نظارت بر دفع پسماندهای عادی و خطرناک ناشی از حوادث E با هماهنگی گروه‌های بهداشتی؛

¹ Joint Information Center (JIC)

- برنامه‌ریزی لازم به‌منظور نظارت بر مدیریت اجساد حادثه؛
  - برنامه‌ریزی لازم به‌منظور نظارت بر آلودگی‌زدایی اصولی در حوادث CBRNE^۱؛
  - تهیه و اجرای طرح‌های HSE مراکز اسکان اضطراری و دائمی و نیز طرح‌های بازسازی مناطق آسیب‌دیده؛
  - نظارت بر ایمنی محل ارائه خدمات کارکنان.
- ارشد امنیتی و انتظامی**
- برنامه‌ریزی کلان در جهت برقراری نظم و تأمین امنیت کارکنان جهت ارائه خدمات به مصدومان حادثه؛
  - نظارت بر تأمین و ارتقای امنیت اماکن و مراکز حیاتی، حساس، مهم، ویژه و قابل حفاظت در زمان وقوع شرایط اضطراری؛
  - ایجاد هماهنگی بین کلیه دستگاه‌های مسئول در زمینه‌های امنیتی، نظامی، انتظامی و قضایی درگیر در پاسخ به حادثه؛
  - هماهنگی با ارشد امنیتی و انتظامی استان‌های درگیر؛
  - نظارت راهبردی در سطح ملی به‌منظور حفاظت از شخصیت‌ها، اسناد، تجهیزات و مانند آن در مراکز حیاتی، حساس، مهم، ویژه و قابل حفاظت در مناطق آسیب‌دیده؛
  - هماهنگی کلان با نیروهای نظامی و انتظامی جهت برقراری امنیت مسیرهای تردد خودروهای امدادی؛
  - نظارت کلان بر نحوه مدیریت ازدحام در محدوده‌های تعیین‌شده واجد اهمیت در مناطق درگیر؛
  - هماهنگی با ارشد امنیتی و انتظامی استان‌ها به‌منظور توزیع متوازن کارکنان امنیتی و انتظامی و استفاده بهینه از ظرفیت‌های موجود.
- ارشد پدافند غیرعامل**
- نظارت بر رعایت اصول پدافند غیرعامل در مدیریت شرایط اضطراری (به‌خصوص در تهدیدات CBRNE و نامتعارف)؛
  - ایجاد ارتباط با سازمان پدافند غیرعامل و قرارگاه‌های این سازمان (شیمیایی، زیستی، پرتوی، سایبری و مانند آن) و دریافت حمایت‌های مورد نیاز؛
  - پیش‌بینی تهدیدات احتمالی CBRNE و سایر تهدیدات نامتعارف به دنبال حوادث و سوانح طبیعی و انسان‌ساخت؛
  - شناسایی و تعیین نقاط حیاتی، حساس، مهم، ویژه و قابل حفاظت در مناطق درگیر در حادثه؛
  - نظارت بر دستورالعمل‌های لازم جهت رعایت ملاحظات پدافند غیرعامل در انجام عملیات پاسخ؛
  - بهره‌برداری از تمامی ظرفیت‌های موجود در دستگاه‌های مسئول جهت رعایت ملاحظات پدافندی در حین عملیات پاسخ؛
  - نظارت بر عملیات در سوانح CBRNE و تهدیدات نامتعارف از قبیل تعیین مناطق داغ و گرم و سرد، تشخیص سریع و صحیح عامل حادثه، آلودگی‌زدایی، جستجو و نجات و انتقال ایمن و درمان مصدومین؛
  - انجام بازرسی‌های مستمر و موردی به‌منظور نظارت بر حسن اجرای ملاحظات پدافندی در پاسخ به سانحه؛
  - ثبت کلیه آمار و داده‌های مرتبط با حوزه پدافند غیرعامل و تحلیل مستمر و استخراج اطلاعات با کمک بخش برنامه‌ریزی.

^۱Chemical, Biological, Radiological, Nuclear, Explosive (CBRNE)

در آیین‌نامه اجرایی نگهداری، حمل، مصرف و ایمنی مواد خطرناک موضوع بند (س) ماده ۱۴ قانون مدیریت بحران کشور در نظر گرفته شده است.

▪ مشاورین تخصصی

- ارائه مشاوره تخصصی به اعضای ستاد در زمینه تخصصی مربوطه حسب نوع شرایط اضطراری رخ داده؛
- شرکت در جلسات ستاد، جلسات ارائه گزارش، جلسات تخصصی بین بخشی و جلسات مطبوعاتی در صورت لزوم؛
- تحقیق و بررسی پیرامون روند مدیریت شرایط اضطراری؛
- مشارکت در تدوین استانداردهای تخصصی مورد نیاز در عملیات پاسخ و نظارت بر رعایت صحیح این استانداردها پس از ابلاغ توسط رئیس ستاد؛
- مشارکت در تدوین شیوه‌نامه‌های لازم و برنامه عملیاتی حادثه برای حل مشکلات فنی پیش آمده در مسیر پاسخ به حادثه؛
- ارائه اطلاعات به سخنگو و ارشد روابط عمومی برای نشر در فضای رسانه‌ای در صورت لزوم؛
- اطمینان از ثبت داده‌های لازم برای مدیریت اطلاعات حادثه؛
- برقراری تعاملات علمی با نهادهای دانشگاهی و صاحب‌نظران و کارشناسان فنی دستگاه‌های ذی‌ربط.

▪ رئیس بخش برنامه‌ریزی

- پیگیری و نظارت بر تدوین برنامه عملیاتی پاسخ به حوادث و سوانح؛
- ارائه برنامه اقدام سانحه به تناسب نوع، سطح و شدت سانحه؛
- تعیین سطح‌بندی نهایی شرایط اضطراری بر اساس ارزیابی‌های انجام شده و بر اساس دستورالعمل ملی سطح‌بندی حادثه؛
- تعیین و اعلام سطح حادثه در استان(های) درگیر؛
- ارزیابی مستمر شرایط و منابع مورد نیاز برای پاسخ به حادثه؛
- فعال‌سازی^۱ و غیرفعال‌سازی^۲ مرکز کنترل و هماهنگی و پاسخ ملی (NRCC)؛
- هماهنگی مستمر با EOC سایر دستگاه‌ها و استان (های) درگیر در عملیات پاسخ به شرایط اضطراری؛
- اطلاع‌رسانی، هشدار و فراخوانی کارکنان و مدیران؛
- تدوین پیش‌نویس برنامه عملیات میدانی^۳ و ارائه آن به رئیس ستاد؛
- بررسی مستمر روند پاسخ دستگاه‌های مشارکت‌کننده در پاسخ به حادثه؛
- بررسی دائم وضعیت پاسخ به حادثه و ارائه گزارش خاتمه عملیات به رئیس ستاد؛
- تهیه آمار و گزارش‌های پایش و ارزیابی و استخراج درس‌آموخته‌ها.

▪ رئیس بخش عملیات

- انجام هماهنگی‌های لازم و اجرای برنامه‌های مورد نیاز به منظور ارائه خدمات مطلوب به آسیب‌دیدگان ناشی از شرایط اضطراری؛
- صدور دستور فعال‌سازی و یا عدم فعال‌سازی مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان؛

¹ Activation

² Deactivation

³ Incident Action Plan (IAP)

- هماهنگی با رئیس ستاد به منظور فعال سازی واحدهای عملیاتی مورد نیاز برای پاسخ به حادثه در ابعاد مختلف (اعم از ارزیابی سریع، جستجو و نجات، ارائه خدمات سلامت، تأمین اضطراری آب و غذا و اقلام زیستی و رفاهی، تأمین اسکان اضطراری، برقراری اضطراری زیرساخت‌ها مانند آب و فاضلاب، برق، سوخت و انرژی، ارتباطات و فناوری اطلاعات و مانند آن)؛

- هماهنگی و هدایت EOC های تابعه به منظور پشتیبانی مناسب از عملیات پاسخ به شرایط اضطراری؛
- هماهنگی و هدایت فرماندهان دستگاه‌های ملی درگیر در پاسخ به شرایط اضطراری؛
- مدیریت عملیات پاسخ به حادثه و هماهنگی دستگاه‌های مختلف درگیر در پاسخ؛
- سیاست‌گذاری و هدایت راهبردی حادثه در سطوح پایین‌تر (استانی و ...)
- اطمینان از اجرای دستورهای صادره از رئیس ستاد توسط استان‌های تابعه؛
- ساماندهی توزیع اقلام امدادی؛
- مدیریت داوطلبان.

▪ رئیس بخش پشتیبانی

- پشتیبانی از حادثه شامل تأمین منابع لازم برای پاسخ به حادثه و انتقال تجهیزات و تیم‌های عملیاتی؛
- برنامه‌ریزی و نظارت بر انتقال سریع تیم‌های عملیاتی، تجهیزات و سامانه بیمارستان میدانی به منطقه حادثه؛
- برآورد دقیق خسارات و آسیب‌های وارد به فضاهای فیزیکی و تجهیزات دستگاه‌های استان؛
- هماهنگی مستمر با بخش پشتیبانی به منظور ارائه خدمات یکپارچه لجستیک؛
- ساماندهی تیم‌های پشتیبانی به منظور برپایی سریع بیمارستان‌های میدانی و سازه‌های سیار مستقر در منطقه حادثه؛
- برنامه‌ریزی، تأمین، تخصیص و توزیع بودجه مورد نیاز واحدهای عملیاتی.

▪ رئیس بخش اداری - مالی

- هماهنگی کلان کلیه اقدامات منجر به تأمین منابع انسانی لازم جهت استمرار عملیات پاسخ به شرایط اضطراری؛
- هماهنگی کلان کلیه اقدامات منجر به تأمین منابع مالی و اعتبارات لازم جهت استمرار عملیات پاسخ به شرایط اضطراری و تسهیل در مدیریت مبادلات مالی سانه؛
- تسهیل به کارگیری منابع انسانی در شرایط اضطراری با پیگیری صدور مجوزهای خاص برای به کارگیری و پرداخت؛
- ساماندهی کلان نیروهای داوطلب و توزیع مناسب بین واحدهای درگیر در عملیات پاسخ.

۳-۶-۱-۳- برنامه پاسخ سریع ستاد ملی در شرایط اضطراری

در این بخش اقدامات پاسخ ستاد ملی در شرایط اضطراری سطح ملی در بازه‌های زمانی ۰-۲ ساعت، ۲-۱۲ ساعت و بیش از ۱۲ ساعت تبیین شده است.

جدول (۵): برنامه پاسخ سریع ستاد ملی در شرایط اضطراری سطح ملی

بازه زمانی	اقدامات پاسخ ستاد ملی مدیریت بحران در وضعیت E3
۰-۲ ساعت	<ol style="list-style-type: none"> دریافت و تأیید خبر تعیین سطح حادثه با پیشنهاد رئیس سازمان مدیریت بحران و تأیید مقام وزارت کشور اطلاع‌رسانی و دستور فعال‌سازی ستاد ملی و استانی و دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون توسط رئیس ستاد از طریق مرکز دریافت گزارش اولیه ارزیابی سریع از PRCC استان‌های درگیر از طریق NRCC دریافت گزارش اقدامات انجام‌شده ارزیابی کلی ظرفیت استان‌های درگیر از طریق NRCC فعال کردن ساختار پاسخ ملی (NRS) و فراخوانی نمایندگان دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون حسب ضرورت اطمینان از فراخوان نیروهای مرکز در سطح استان و شهرستان بر اساس دستورالعمل فراخوانی و سطح‌بندی اطمینان از فراخوان ظرفیت‌های در سطح شهرستان و استان و ملی بر اساس جدول فراخوانی اطمینان از اعزام تیم ارزیابی سریع چند تخصصی از سوی استان درگیر (بر اساس دستورالعمل ملی) اعزام تیم ارزیابی سریع چند تخصصی ملی از طریق NRCC ارزیابی ظرفیت استانی و ملی از طریق NRCC پایش و کنترل فرایند بازگشت به حالت عادی و پایان شرایط اضطراری توسط بخش مربوطه در مرکز مستندسازی و تنظیم گزارش از طریق NRCC
۲-۱۲ ساعت	<ol style="list-style-type: none"> دریافت گزارش ارزیابی اولیه فعال شدن ستاد ملی بر اساس ساختار پاسخ ملی دریافت گزارش از ستاد استانی در مناطق درگیر از طریق NRCC فعال‌سازی برنامه پاسخ ملی تدوین برنامه اقدام توسط ارشد برنامه‌ریزی بر اساس اطلاعات دریافتی (IAP/EAP) اطمینان از فراخوان ظرفیت‌های شهرستان درگیر بر اساس جدول فراخوانی اطمینان از اعزام تیم چند تخصصی ارزیابی سریع با استفاده از ابزار استاندارد و بر اساس دستورالعمل ابلاغی فعال‌سازی کامل ساختار پاسخ ملی (NRS) بر اساس دستورالعمل سطح‌بندی برقراری ارتباط با سطوح شهرستانی، استانی به‌طور مؤثر و چندلایه از طریق NRCC تعیین اولویت‌های اطلاع‌رسانی عمومی توسط سخنگو و ارشد روابط عمومی ستاد مستندسازی، تنظیم و ارسال گزارش مقطعی توسط NRCC
بیش از ۱۲ ساعت	<ol style="list-style-type: none"> دریافت گزارش ارزیابی دوره‌ای تأمین تدارکات و منابع مورد نیاز بر اساس گزارش‌های ارزیابی و اعلام نیاز ارسالی از ستاد استان‌های درگیر دریافت گزارش و نظارت بر اقدامات انجام‌شده بر اساس برنامه پاسخ ملی از دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون اطلاع‌رسانی مستمر عمومی توسط سخنگو و ارشد روابط عمومی در ستاد برقراری ارتباط مستمر با ستاد استان‌های درگیر اعلام نیازها به سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بر اساس قانون مستندسازی، تنظیم و ارسال گزارش نهایی توسط NRCC
بازگشت به حالت عادی	اعلام بازگشت به شرایط عادی توسط ستاد بر مبنای گزارش دریافتی از PRCC استان و شهرستان درگیر

۳-۶-۲- سطح استانی

زمانی که رخداد خسارت‌بار فراتر از قلمرو یک شهرستان باشد، تعداد مصدومین خارج از توان شهرستان محل سانحه می‌باشد و نیاز به درخواست کمک از سایر شهرستان‌ها وجود دارد؛ تعیین سطح حادثه استانی (E2) توسط NRCC انجام و اعلام می‌گردد.

۳-۶-۱- مسئولین تصدی جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح استانی

مسئولین تصدی جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح استانی به شرح جدول شماره ۶ است.

جدول (۶): مسئولین تصدی جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح استانی

ردیف	عنوان جایگاه	مسئول تصدی جایگاه	جانشین اول	جانشین دوم	جانشین سوم
۱	رئیس ستاد	استاندار	مدیرکل مدیریت بحران استانداری	یکی از معاونین استانداری به انتخاب استاندار (ترجیحاً معاون عمرانی)	یکی از معاونین استانداری به انتخاب استاندار - در حوادث خاص مانند CBRN، جانشین سوم می‌تواند وزیر یا رئیس دستگاه تخصصی به تشخیص رئیس شورای عالی مدیریت بحران کشور
۲	ارشد هماهنگی	مدیرکل مدیریت بحران استان	از میان معاونین یا مدیران استان با پیشنهاد مدیرکل مدیریت بحران کشور و تأیید استاندار	از میان معاونین یا مدیران استان با پیشنهاد مدیرکل مدیریت بحران کشور و تأیید استاندار	
۳	ارشد امنیتی انتظامی	معاون امنیتی و انتظامی استاندار	به پیشنهاد معاون امنیتی و انتظامی و تأیید استاندار	به پیشنهاد معاون امنیتی و انتظامی و تأیید استاندار	به پیشنهاد معاون امنیتی و انتظامی و تأیید استاندار
۴	ارشد پدافند غیرعامل	مدیرکل پدافند غیرعامل استان	به پیشنهاد مدیرکل پدافند غیرعامل و تأیید استاندار	به پیشنهاد مدیرکل پدافند غیرعامل و تأیید استاندار	به پیشنهاد مدیرکل پدافند غیرعامل و تأیید استاندار
۵	سخنگو و ارشد روابط عمومی	مدیرکل دفتر و روابط عمومی استانداری	به پیشنهاد مدیرکل دفتر و روابط عمومی استانداری و تأیید استاندار	به پیشنهاد مدیرکل دفتر و روابط عمومی استانداری و تأیید استاندار	به پیشنهاد مدیرکل دفتر و روابط عمومی استانداری و تأیید استاندار
۶	ارشد ایمنی	معاون پیش‌بینی و پیشگیری اداره کل مدیریت بحران استان	به انتخاب مدیرکل مدیریت بحران استان	به انتخاب مدیرکل مدیریت بحران استان	به انتخاب مدیرکل مدیریت بحران استان
۷	مشاورین تخصصی	از میان متخصصین برجسته مرتبط با هریک از رشته‌های تخصصی مرتبط با نوع حادثه به انتخاب رئیس ستاد استانی			
۸	رئیس بخش عملیات	معاون هماهنگی امور عمرانی استاندار	به پیشنهاد معاون هماهنگی امور عمرانی استانداری و تأیید استاندار	به پیشنهاد معاون هماهنگی امور عمرانی استانداری و تأیید استاندار	به پیشنهاد معاون هماهنگی امور عمرانی استانداری و تأیید استاندار
۹	رئیس بخش برنامه‌ریزی	معاون آمادگی و مقابله اداره کل مدیریت بحران استان	به پیشنهاد معاون آمادگی و مقابله اداره کل مدیریت بحران استان و تأیید استاندار	به پیشنهاد معاون آمادگی و مقابله اداره کل مدیریت بحران استان و تأیید استاندار	به پیشنهاد معاون آمادگی و مقابله اداره کل مدیریت بحران استان و تأیید استاندار
۱۰	رئیس بخش پشتیبانی	معاون هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منابع استاندار	به پیشنهاد معاون هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منابع استانداری و تأیید استاندار	به پیشنهاد معاون هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منابع استانداری و تأیید استاندار	به پیشنهاد معاون هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منابع استانداری و تأیید استاندار

۱۱	رئیس بخش اداری مالی	مدیرکل اداری مالی استانداری	به پیشنهاد مدیرکل اداری مالی استانداری و تأیید استاندار	به پیشنهاد مدیرکل اداری مالی استانداری و تأیید استاندار	به پیشنهاد مدیرکل اداری مالی استانداری و تأیید استاندار
----	------------------------	--------------------------------	---	---	---

۳-۶-۲- وظایف جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی در سطح استانی

در ادامه وظایف اجزای مختلف ستاد استانی در ساختار پاسخ ملی، به تفکیک ارائه می‌شود.

▪ رئیس ستاد استانی

مسئولیت هدایت و هماهنگی مؤثر تمامی بخش‌ها و حوزه‌های مستقر در استان در زمان وقوع حوادث و سوانح بر عهده رئیس ستاد استان می‌باشد. ایجاد راهبردهای صحیح عملیاتی و تسهیل در بهره‌گیری از ظرفیت‌های سازمان‌های همکار و پشتیبان و ایجاد بسترهای مناسب به‌منظور ارائه خدمات مورد نیاز به مردم منطقه آسیب‌دیده از مسئولیت‌های اصلی رئیس ستاد می‌باشد. علاوه بر این اعلام سطح حادثه در استان‌های درگیر، وظیفه رئیس ستاد استان است.

جدول (۷): شرح وظایف رئیس ستاد در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	اخذ گزارش وضعیت از رئیس بخش برنامه‌ریزی به‌صورت هر ۲ ساعت یک‌بار و بررسی گزارش تیم ارزیاب سریع	اخذ گزارش وضعیت از رئیس بخش برنامه‌ریزی به‌صورت هر ۲ ساعت یک‌بار
پوشیدن جلیقه فرماندهی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی فرماندهی	ارائه گزارش اقدامات و عملکرد استان در ۲ ساعت اول به رئیس بخش عملیات در سطح ملی	ارائه گزارش اقدامات و عملکرد استان در ۲ ساعت اول به رئیس ستاد در سطح ملی
فعال‌سازی سامانه مدیریت شرایط اضطراری استان ^۱	تشکیل جلسه توجیهی با رؤسای بخش‌های ستاد استان به‌منظور مرور و به‌روزرسانی برنامه عملیاتی پاسخ به حادثه	اخذ برنامه بازبایی کارکنان و تجهیزات از رئیس بخش برنامه‌ریزی و بررسی آن در جلسه رؤسای بخش‌های ستاد استان
اخذ اطلاعات و نتایج حاصل از بررسی اولیه حادثه	صدور مجوز استفاده از منابع و تجهیزات انبار بحران	اخذ برنامه استمرار خدمات مراکز درمانی، مراکز بهداشتی و حوزه‌های ستادی از رئیس بخش برنامه‌ریزی و بررسی آن در جلسه رؤسای بخش‌های ستاد استان
تأیید و ابلاغ سطح مشارکت دستگاه‌های استان به فرماندهان دستگاه‌ها از طریق رئیس بخش عملیات	دستور اعزام تیم‌های واکنش سریع استان به منطقه / مناطق حادثه‌دیده	دستور ترخیص منابع مازاد بر نیاز
هماهنگی با رئیس بخش عملیات در سطح ملی	صدور مجوز استفاده از منابع دستگاه‌های مختلف استان	اخذ و بررسی گزارش کیفیت پاسخ و ارزیابی عملکرد
اداره جلسات ستاد استانی	برقراری ارتباط با رئیس ستاد شهرستان‌ها از طریق بخش عملیات	اعلام خاتمه عملیات
صدور دستور فراخوان و آماده‌باش تیم‌های واکنش سریع	صدور مجوز به سخنگو و ارشد روابط عمومی جهت انتشار اخبار و اطلاعات	نظارت بر نحوه اجرای برنامه عملیاتی استان از وضعیت اضطراری به شرایط عادی

^۱ در صورت دسترسی به اطلاعات مربوط به محل، شدت، وسعت و تبعات ناشی از حادثه، صدور دستور فعال‌سازی ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران می‌تواند توسط ریاست ستاد، به‌صورت تلفنی و قبل از حضور رئیس ستاد در مرکز عملیات اضطراری صورت پذیرد.

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
درخواست و اخذ برنامه عملیاتی حادثه از رئیس بخش برنامه‌ریزی	پیگیری تأمین منابع نیازمند هماهنگی‌های برون‌سازمانی	بررسی گزارش پس از اقدام ۱
نظارت بر حسن عملکرد بخش‌های زیرمجموعه	نظارت بر حسن عملکرد بخش‌های زیرمجموعه	نظارت بر حسن عملکرد بخش‌های زیرمجموعه

▪ ارشد هماهنگی

ایجاد هماهنگی‌های کلان فی‌مابین مراکز و نهادهای علمی-آموزشی از جمله دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و دستگاه‌های مسئول در پاسخ و همچنین هماهنگ‌سازی مدیران ارشد دستگاه‌های استان و شرکت در جلسات ستاد استان از مسئولیت‌های اصلی ارشد هماهنگی می‌باشد.

جدول (۸): شرح وظایف ارشد هماهنگی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	هماهنگ‌سازی اقدامات عملیاتی با سازمان‌های سطوح بالاتر و پایین‌تر	هماهنگی با دستگاه‌های استان به‌منظور توزیع مناسب و متناسب منابع
پوشیدن جلیقه ارشد هماهنگی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	ایجاد هماهنگی بین ستاد و منطقه حادثه به‌منظور تسهیل در توزیع مناسب منابع	هماهنگی با دستگاه‌های استان در جهت خاتمه عملیات و اجرای مرحله بازیابی
ارتباط با ارشد هماهنگی دستگاه‌های استان جهت هماهنگ‌سازی و ابلاغ سطح مشارکت دستگاه‌ها	ایجاد هماهنگی با بخش خصوصی به‌منظور بهره‌گیری از ظرفیت‌های غیردولتی	هماهنگی با سازمان‌های همکار و پشتیبان به‌منظور تغییر وضعیت بهداشت و درمان استان از شرایط اضطراری به عادی

▪ سخنگو و ارشد روابط عمومی

مشارکت در اعلام هشدارهای عمومی، آگاه‌سازی جامعه پیرامون حادثه و ابعاد آن و تشریح اقدامات انجام‌شده در پاسخ به حادثه از مسئولیت‌های اصلی سخنگو و ارشد روابط عمومی در شرایط اضطراری می‌باشد.

جدول (۹): شرح وظایف سخنگو و ارشد روابط عمومی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	انتشار توصیه‌های علمی و کاربردی و آگاه‌سازی جامعه پیرامون مواجهه با شرایط اضطراری در سطح استان	هدایت راهبردی روابط عمومی دستگاه‌های استان
پوشیدن جلیقه ارشد هماهنگی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	تهیه گزارش حاصل از رصد اخبار، رسانه‌ها و فضای مجازی پیرامون عملکرد دستگاه‌ها و ارائه به فرمانده استان	برگزاری نشست‌های خبری و هماهنگی با رئیس ستاد استان به‌منظور پاسخ به رسانه‌ها
تهیه و انتشار پیام‌ها و هشدارهای عمومی با هماهنگی رئیس بخش برنامه‌ریزی	برپایی «مرکز اطلاع‌رسانی مشترک» (JIC) ^۲ و اعلام وضعیت مصدومان حادثه در سطح استان	پیگیری برگزاری نشست‌های خبری در سطح استان

^۱ After Action Report

^۲ Joint Information Center (JIC)

هماهنگی با سخنگو و ارشد روابط عمومی دستگاه‌های استان به‌منظور اعزام اکیپ‌های خبری به منطقه حادثه	افکارسنجی مستمر جامعه پیرامون انتظارات و خواسته‌های مردم از پاسخ به حادثه	راه‌اندازی مرکز رصد و پایش رسانه‌ها در سطح استان
نظارت بر حسن عملکرد واحدهای زیرمجموعه	رصد مستمر فضای مجازی و تهیه محتوای خبری جهت انتشار در رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی	هماهنگی با سخنگو و ارشد روابط عمومی دستگاه‌های استان و اتخاذ راهبرد مدیریت افکار عمومی و آرامش‌بخشی

▪ ارشد امور امنیتی و انتظامی

تأمین امنیت کارکنان و برنامه‌ریزی در جهت برقراری نظم و امنیت جهت ارائه خدمات پاسخ به حادثه در ابعاد مختلف و محافظت از کارکنان، تجهیزات و اماکن حساس و حیاتی و مهم استان در مناطق حادثه‌دیده و مناطق معین از مسئولیت‌های اصلی ارشد امور امنیتی و انتظامی استان در طی فرآیند پاسخ به حادثه می‌باشد.

جدول (۱۰): شرح وظایف ارشد امور امنیتی و انتظامی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	برنامه‌ریزی و هماهنگی برای حفاظت از مراکز و اماکن حیاتی، حساس و مهم خسارت‌دیده در مناطق حادثه با هماهنگی فرماندهان دستگاه‌های نظامی، انتظامی، قضایی و امنیتی و نیز ارشد امور امنیتی و انتظامی سایر دستگاه‌ها	هماهنگی با فرماندهان دستگاه‌های نظامی، انتظامی، قضایی و امنیتی و نیز ارشد امور امنیتی و انتظامی سایر دستگاه‌های استان به‌منظور توزیع متوازن کارکنان انتظامی و امنیتی و استفاده از ظرفیت‌های موجود در دستگاه‌های استان
پوشیدن جلیقه ارشد امور امنیتی و انتظامی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	برنامه‌ریزی به‌منظور حفاظت از اسناد و تجهیزات موجود در اماکن آسیب‌دیده	پیگیری و معرفی موارد تخلفات کارکنان به واحدها و مراجع ذیصلاح
هماهنگی با نیروهای نظامی، انتظامی، قضایی و امنیتی جهت برقراری امنیت، نظم و مدیریت ازدحام و از جمله تعیین مسیرهای تردد امن جهت خودروهای امدادی	برگزاری جلسات هماهنگی امور امنیتی و انتظامی استان (با حضور فرماندهان دستگاه‌های نظامی، انتظامی، قضایی و امنیتی و نیز ارشد امور امنیتی و انتظامی سایر دستگاه‌ها) به‌منظور ارتقاء امنیت اماکن و مراکز حیاتی، حساس و مهم	برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای برنامه بازیابی و جایگزینی کارکنان انتظامی و امنیتی
هماهنگی با ارشد امور امنیتی و انتظامی سایر دستگاه‌های استان به‌منظور سازماندهی و اعزام تیم‌های انتظامی و امنیتی به مناطق حادثه‌دیده و پشتیبانی همه‌جانبه از این تیم‌ها	برنامه‌ریزی و نظارت بر نحوه مدیریت ازدحام در مناطق حادثه‌دیده و تهیه شیوه‌نامه‌های لازم برای مدیریت ازدحام	نظارت بر حسن عملکرد واحدهای زیرمجموعه

▪ ارشد ایمنی

اطمینان از ایمنی کارکنان، حادثه‌دیدگان و سایر اقشار مردم در طی عملیات پاسخ به حادثه، تهیه و اجرای طرح‌های HSE مراکز اسکان اضطراری و دائمی و نیز طرح‌های بازسازی مناطق آسیب‌دیده و ایجاد بستر ایمن جهت ارائه خدمت به افراد حادثه‌دیده مسئولیت کلیدی و اصلی ارشد ایمنی می‌باشد.

جدول (۱۱): شرح وظایف ارشد ایمنی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	مشارکت در انتخاب مکان مناسب برای استقرار تیم‌های عملیاتی و واکنش سریع دستگاه‌های مختلف در منطقه حادثه	تدوین برنامه جامع نظارت بر دفع اصولی پسماندهای عادی و پسماندهای خطرناک ناشی از حوادث (CBRNE) با هماهنگی دانشگاه‌های علوم پزشکی
پوشیدن جلیقه ارشد ایمنی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	برنامه‌ریزی و نظارت بر نحوه استقرار تیم‌های عملیاتی و واکنش سریع در منطقه حادثه با هماهنگی ارشد ایمنی سایر دستگاه‌های استان (از جمله فرود بالگرد و مانند آن)	برنامه‌ریزی لازم به‌منظور نظارت بر مدیریت اجساد ناشی از حادثه با همکاری ارشد ایمنی دستگاه‌های ذی‌ربط استان (پزشکی قانونی، شهرداری، دانشگاه علوم پزشکی و مانند آن)
هماهنگی جهت ارزیابی ایمنی سازه‌ای و غیر سازه‌ای مراکز حیاتی، حساس و مهم و دستگاه‌های ارائه‌دهنده خدمات در سطح استان پس از وقوع حادثه	برنامه‌ریزی جهت نظارت بر استانداردهای ایمنی در تیم‌های واکنش سریع دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ با همکاری و هماهنگی ارشد ایمنی سایر دستگاه‌های استان	برنامه‌ریزی جهت نظارت مستمر بر استانداردهای ایمنی اردوگاه و محل‌های اسکان موقت و اضطراری آسیب‌دیدگان
پیگیری فعالانه تأمین تجهیزات حفاظت فردی برای کارکنان عملیاتی	بررسی ایمنی مربوط به کریدورهای ترافیکی بین منطقه حادثه و مناطق معین با هماهنگی ارشد امور امنیتی و انتظامی و همکاری ارشد ایمنی سایر دستگاه‌های استان	نظارت بر حسن عملکرد کارکنان زیرمجموعه
-	تدوین و ابلاغ شیوه‌نامه‌های مربوط به نحوه استفاده از تجهیزات حفاظت فردی در گروه‌های مختلف بخصوص در حوادث مواد خطرناک و CBRNE	-

▪ ارشد پدافند غیرعامل

وظیفه اصلی وی نظارت بر رعایت اصول پدافند غیرعامل در مدیریت حوادث و تهدیدات (به‌خصوص در تهدیدات CBRNE و تهدیدات نامتعارف) و ارائه مشاوره و تدوین دستورالعمل‌های لازم با استناد به چرخه مدیریت این حوادث (رصد و پایش، هشدار، پیشگیری، تشخیص، مواجهه و پاسخ و بازیابی) است و با انجام هماهنگی‌های لازم جهت پاسخگویی مناسب و بهنگام به این حوادث انجام وظیفه می‌نماید.

جدول (۱۲): شرح وظایف ارشد ایمنی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	پیش‌بینی حوادث و تهدیدات احتمالی CBRNE و سایر تهدیدات نامتعارف به دنبال حادثه رخ داده در جلسه اضطراری ستاد و رصد این تهدیدات و انجام اقدامات پیشگیرانه مصوب در جلسه مذکور	ثبت کلیه آمار و داده‌های مرتبط با حوزه پدافند غیرعامل و تحلیل مستمر و استخراج اطلاعات

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
پوشیدن جلیقه ارشد پدافند غیرعامل، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	تهیه نقشه و دستورالعمل‌های لازم جهت رعایت ملاحظات پدافند غیرعامل در انجام عملیات پاسخ	پایش مستمر و انجام بازرسی‌های موردی به‌منظور نظارت بر حسن اجرای ملاحظات پدافندی در عملیات پاسخ و ثبت نقاط قوت و قابل بهبود و ارائه گزارش به رئیس ستاد و ارائه درس‌آموخته‌ها
شرکت در جلسه اضطراری ستاد استانی و ارائه مشاوره‌های پدافند غیرعامل (ازجمله شناسایی و تعیین نقاط حیاتی، حساس، مهم، ویژه و قابل حفاظت در منطقه درگیر در حادثه)	نظارت بر رعایت جنبه‌های پدافندی تیم‌های واکنش سریع در شرایط اضطراری	پیگیری و معرفی موارد تخلفات کارکنان (عدم رعایت ملاحظات پدافندی ابلاغ‌شده) به مراجع ذیصلاح
هماهنگی با نیروهای نظامی، انتظامی، قضایی و امنیتی و ارشد پدافند غیرعامل سایر دستگاه‌های مسئول جهت اجرای صحیح عملیات پاسخ به حوادث CBRNE و تهدیدات نامتعارف از قبیل تعیین مناطق داغ و گرم و سرد، تشخیص سریع و صحیح عامل حادثه، آلودگی‌زدایی، جستجو و نجات و انتقال ایمن و درمان مصدومین	-	نظارت بر حسن عملکرد واحدهای زیرمجموعه

▪ مشاورین تخصصی

ارائه مشاوره تخصصی به اعضای ستاد فرماندهی در زمینه تخصصی مربوطه حسب نوع حادثه از جمله مهم‌ترین وظایف مشاورین تخصصی است.

جدول (۱۳): شرح وظایف مشاورین تخصصی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان پس از فراخوان	شرکت در جلسات ستاد استانی، جلسات ارائه گزارش، جلسات تخصصی بین بخشی و جلسات مطبوعاتی در صورت لزوم	برقراری تعاملات علمی با نهادهای دانشگاهی و صاحب‌نظران و کارشناسان فنی دستگاه‌های ذی‌ربط
پوشیدن جلیقه مشاور تخصصی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	کمک به تدوین شیوه‌نامه‌های لازم و برنامه عملیاتی حادثه برای حل مشکلات فنی پیش‌آمده در مسیر پاسخ به حادثه	اطمینان از ثبت داده‌های لازم برای مدیریت اطلاعات حادثه
ارائه اطلاعات تخصصی و راهکارهای عملیاتی به رئیس و سایر اعضای ستاد	ارائه اطلاعات به سخنگو و ارشد روابط عمومی برای نشر در فضای رسانه‌ای در صورت لزوم	نظارت بر حسن عملکرد واحدهای زیرمجموعه ستاد به لحاظ تخصصی
تحقیق و بررسی پیرامون روند مدیریت حادثه	تدوین استانداردهای تخصصی مورد نیاز در عملیات پاسخ و نظارت بر رعایت صحیح این استانداردها پس از ابلاغ توسط رئیس ستاد	مشاوره تخصصی به واحد برنامه‌ریزی در تدوین گزارش حادثه

▪ رئیس بخش برنامه‌ریزی

تعیین سطح حادثه بر اساس نتایج ارزیابی و متناسب با دستورالعمل ملی سطح‌بندی حوادث و سوانح، پیگیری و نظارت بر تدوین برنامه عملیاتی سانحه (IAP)^۱ استان به‌تناسب نوع، سطح و شدت حادثه، تعیین و اعلام سطح حادثه، ارزیابی و پایش مستمر حادثه، فعال‌سازی^۲ و غیرفعال‌سازی^۳ مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان و هماهنگی مستمر با EOC دستگاه‌های استان و تهیه آمار و تهیه گزارش‌های پایش و ارزیابی از مهم‌ترین مسئولیت‌های رئیس بخش برنامه‌ریزی می‌باشد.

جدول (۱۴): شرح وظایف رئیس بخش برنامه‌ریزی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	اجرای طرح P ^۲	ارائه گزارش‌های آماری شرایط حادثه و منابع در دسترس و گزارش وضعیت عملکرد دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ در سطح استان به فرمانده به‌صورت هر ۲ ساعت یک‌بار
پوشیدن جلیقه رئیس واحد برنامه‌ریزی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	تهیه نقشه خطر مناطق بحران‌زده و نیز مناطق در معرض خطر (ترجیحاً با بهره‌گیری از فناوری‌های روز مانند GIS و مانند آن) و بررسی مشکلات و محدودیت‌های مواصلاتی منطقه و تعیین روش‌های دسترسی (زمینی، هوایی، دریایی) جهت امداد رسانی و ارسال تجهیزات به منطقه و انتقال مصدومان با نظارت رئیس ستاد	ارائه برنامه استمرار خدمات حیاتی ^۵ دستگاه‌ها به رئیس ستاد
هماهنگی و نظارت بر اعزام تیم‌های ارزیابی شرایط و منابع و دریافت و جمع‌بندی گزارش‌های ارائه‌شده توسط این تیم‌ها (در قالب چک‌لیست‌های مخصوص) به رئیس ستاد	بررسی مستمر روند عملیات پاسخ به حادثه از طریق هماهنگی مستمر با مرکز عملیات درون‌سازمانی (دپارتمانی) ^۶ (DOC) دستگاه‌های استان و اخذ گزارش عملکرد و اقدامات	هماهنگی مستمر با DOC های دستگاه‌های استان تابعه و پیگیری نیازهای فراسازمانی
اعلام سطح مشارکت دستگاه‌های استان به رئیس ستاد بر اساس سطح حادثه	ارائه گزارش‌های آماری و گزارش وضعیت به فرمانده استان هر ۲ ساعت یک‌بار	تدوین برنامه بازگشت از شرایط اضطراری به شرایط عادی و ارائه آن به رئیس ستاد
کسب اطلاعات مورد نیاز از همه بخش‌ها و واحدهای سامانه مدیریت شرایط اضطراری و نمایندگان دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ (مستقر در ستاد)	اصلاح و به‌روزرسانی برنامه عملیاتی حادثه بر اساس اطلاعات حادثه و گزارش تیم ارزیابی شرایط و منابع	تجمیع گزارش‌های ارزیابی خسارات وارده به زیرساخت‌ها و دارایی‌های استان جهت ارائه به اداره کل مدیریت بحران استانداری

¹ Incident Action Plan

² Activation

³ Deactivation

⁴ "P"PLAN

⁵ Business Continuity Plan (BCP)

⁶ Departmental Operations Center (DOC)

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
-	پیگیری و نظارت بر مستندسازی صحیح فرآیند پاسخ به حادثه از جنبه‌های مختلف (تصویری، آمار و اطلاعات، مستندات نوشتاری، گزارش رسمی و نظارتی دستگاه‌های مختلف و مانند آن)	هماهنگی با رئیس بخش عملیات به منظور اعلام خاتمه عملیات از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان
تهیه پیش‌نویس برنامه عملیاتی حادثه (IAP) و ارائه آن به رئیس ستاد و اعضای ستاد استانی (مستقر در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی) و ابلاغ آن به کلیه اعضای ستاد و دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ پس از تصویب در جلسه ستاد (مستقر مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی)	پیش‌بینی و برآورد نیازهای لجستیکی و درمانی تا ۷۲ ساعت پس از حادثه و اعلام به رئیس بخش پشتیبانی استان	تهیه گزارش پس از اقدام (AAR) و ارائه به رئیس ستاد جهت تأیید و انتشار نهایی
درخواست فعال نمودن EOC شهرستان‌ها و DOC دستگاه‌های استانی درگیر در حادثه از بخش عملیات (با نظر فرمانده)	نظارت بر اجرای صحیح برنامه عملیاتی حادثه توسط رؤسای واحدهای عملیات، پشتیبانی و اداری - مالی جهت استقرار تیم‌های واکنش سریع و توزیع منابع در دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ به حادثه	نظارت بر حسن عملکرد واحدهای زیرمجموعه

▪ رئیس بخش عملیات

انجام هماهنگی‌های لازم برای استقرار و استمرار عملیات هماهنگ و منسجم پاسخ به شرایط اضطراری، مدیریت داوطلبان، ساماندهی توزیع اقلام امدادی و تلفیق و پشتیبانی از همه فعالیت‌های حیاتی مرتبط دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ از مهم‌ترین مسئولیت‌های رئیس بخش عملیات است.

جدول (۱۵): وظایف رئیس بخش عملیات در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در کنترل و هماهنگی پاسخ استان	ارتباط مستقیم، مستمر و نزدیک با رئیس ستاد و تشکیل جلسه با سایر اعضای ستاد استانی با هدف فرماندهی راهبردی واحدهای عملیاتی بهداشت و درمان استان	پیگیری تأمین منابع مالی و لجستیکی مورد نیاز دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ از طریق رؤسای واحدهای پشتیبانی و اداری - مالی
پوشیدن جلیقه رئیس واحد عملیات، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	اجرای برنامه‌های عملیاتی حادثه مطابق مصوبات ابلاغی ستاد استان	پیگیری اجرای برنامه‌های بازیابی، بازسازی و بازتوانی
فعال‌سازی DOC دستگاه‌های استان و نیز ستاد استانی شهرستان‌های درگیر / معین در استان حسب دستور رئیس ستاد	هماهنگی با فرماندهان دستگاه‌های استانی درگیر جهت اعزام تیم‌های عملیاتی واکنش سریع به مناطق حادثه‌دیده	اجرای برنامه استمرار خدمات حیاتی دستگاه‌های استان
اخذ برنامه عملیاتی حادثه از رئیس بخش برنامه‌ریزی و ابلاغ به دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ	پیگیری رفع نیازهای لجستیکی واحدهای عملیاتی از طریق رئیس بخش پشتیبانی استان و DOC دستگاه‌ها	جایگزینی و به‌روزرسانی کارکنان و تجهیزات تیم‌های مستقر در مناطق حادثه‌دیده و دستگاه‌های درگیر در عملیات به‌صورت هر ۷۲ ساعت یک‌بار

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
پیگیری اعزام تیم‌های واکنش سریع مورد نیاز به مناطق حادثه‌دیده	پیگیری برپایی/ استقرار تسهیلات و مناطق مورد نیاز حادثه مانند اردوگاه‌ها، بیمارستان‌های میدانی و مانند آن در مناطق حادثه‌دیده	اعلام خاتمه عملیات پاسخ اضطراری به تیم‌های عملیاتی مستقر در مناطق حادثه‌دیده از طریق فرمانده یکپارچه مناطق حادثه‌دیده
فعال‌سازی واحدهای عملیاتی با هماهنگی رئیس ستاد دستگاه‌های استان و راهبری اقدامات تاکتیکی	ارائه گزارش اقدامات و عملکرد واحدها/دستگاه‌های عملیاتی به رئیس بخش برنامه‌ریزی	اجرای برنامه بازگشت دستگاه‌های استان از شرایط اضطراری به شرایط عادی
صدور دستور فراخوان تیم‌های امداد تیم‌های واکنش سریع بر اساس برنامه عملیاتی حادثه	-	نظارت بر حسن عملکرد واحدهای زیرمجموعه
دستور اجرای برنامه‌های فرا ظرفیت در دستگاه‌های درگیر در عملیات پاسخ استان	-	-

▪ رئیس بخش پشتیبانی

تأمین زیرساخت‌های لازم (آب، برق، ارتباطات و ...)، انتقال تجهیزات و تیم‌های عملیاتی و تأمین منابع مالی و اعتبارات لازم جهت استمرار فرآیند پاسخ از جمله مهم‌ترین مسئولیت‌های رئیس بخش پشتیبانی است.

جدول (۱۶): وظایف رئیس بخش پشتیبانی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی	هماهنگی تأمین آب، برق و زیرساخت‌های ارتباطی لازم جهت پشتیبانی از عملیات تیم‌های واکنش سریع مستقر در منطقه حادثه‌دیده	ارائه گزارش تأمین و توزیع منابع در سطح استان به رئیس ستاد هر ۴ ساعت یک‌بار
پوشیدن جلیقه رئیس واحد پشتیبانی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	ساماندهی نیروهای داوطلب و توزیع مناسب بین واحدهای عملیاتی	ارائه برنامه استمرار خدمات حیاتی حوزه پشتیبانی به رئیس ستاد (با مشارکت واحد برنامه‌ریزی)
دستور فعال‌سازی DOC مربوطه و فراخوان تیم‌های واکنش سریع حوزه پشتیبانی	هماهنگی مستمر با بخش مالی - پشتیبانی دستگاه‌های استان به منظور ارائه خدمات لجستیک یکپارچه	جایگزینی و به‌روزرسانی منابع حوزه پشتیبانی هر ۷۲ ساعت یک‌بار
پشتیبانی از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی	برنامه‌ریزی و نظارت بر انتقال سریع تیم‌های عملیاتی، بالگردها و خودروهای امدادی، تجهیزات و سامانه‌های عملیاتی (اردوگاه / بیمارستان میدانی و مانند آن) به منطقه حادثه	نظارت بر حسن عملکرد واحدهای زیرمجموعه

▪ رئیس بخش اداری - مالی

هماهنگی کلیه اقدامات منجر به تأمین منابع انسانی و مالی و اعتبارات لازم جهت استمرار عملیات پاسخ استانی به شرایط اضطراری.

جدول (۱۷): وظایف رئیس بخش اداری - مالی در سطح استانی

۰ تا ۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۲ تا ۱۲ ساعت پس از وقوع حادثه	۱۲ ساعت از وقوع حادثه به بعد
حضور فوری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	برنامه‌ریزی، تأمین، تخصیص و توزیع بودجه مورد نیاز واحدهای عملیاتی و پیگیری اخذ مجوزهای لازم اداری و مالی برای تسهیل عملیات در شرایط اضطراری	ارائه گزارش هزینه‌های مالی و اعتبارات تأمین‌شده و نیز تأمین و توزیع منابع انسانی در سطح استان به رئیس ستاد هر ۴ ساعت یکبار
پوشیدن جلیقه رئیس واحد اداری - مالی، مرور برگه شرح وظایف و دریافت تجهیزات حفاظت فردی، ارتباطی و امنیتی	ساماندهی نیروهای داوطلب و توزیع مناسب بین واحدهای عملیاتی	ارائه برنامه استمرار خدمات حوزه اداری - مالی به رئیس ستاد
-	هماهنگی مستمر با واحد اداری - مالی دستگاه‌های استان به منظور ارائه خدمات هماهنگ و یکپارچه	جایگزینی و به‌روزرسانی منابع انسانی و مالی هر ۷۲ ساعت یکبار
پشتیبانی از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	تحلیل مستمر اطلاعات اداری و مالی و تأمین اطلاعات لازم برای تدوین و به‌روزرسانی برنامه عملیاتی حادثه	نظارت بر حسن عملکرد واحدهای زیرمجموعه

۳-۶-۳- فرمانده میدان

«فرمانده میدان شخصی حقوقی و دارای صلاحیت و توانمندی‌های تخصصی لازم است که بنا به تشخیص فرمانده عملیات پاسخ به بحران، منصوب و در سطح شهرستانی، استانی و ملی مسئولیت تخصصی عملیات برنامه‌ریزی، مدیریت، فرماندهی، ساماندهی و رهبری صحنه یا منطقه وقوع حادثه یا سانحه را در کلیه ابعاد پاسخ به شرایط اضطراری متناسب با نوع بحران بر عهده می‌گیرد».

فرماندهی شرایط اضطراری، امری تاکتیکی است که به هدایت جزئیات امور در عملیات پاسخ می‌پردازد و محل استقرار فرماندهان در نزدیکی صحنه حادثه یا سانحه است. بر اساس سطح و نوع حادثه، فرماندهان میدانی توسط فرماندهی عملیات پاسخ به بحران (رئیس ستاد) تعیین و منصوب می‌شوند و به رئیس همان ستاد پاسخگو هستند؛ هرچند این انتصاب، نافی مسئولیت‌های حوزه فرماندهی میدانی از رئیس ستاد نیست. رؤسای ستادهای سطوح بالاتر نیز رأساً می‌توانند با فرمانده میدانی یکپارچه منطقه حادثه یا فرماندهان دستگاه‌های تخصصی درگیر در حادثه ارتباط و گزارش بگیرند. همواره این اصل کلی باید در نظر گرفته شود که به‌منظور هدایت اصولی عملیات پاسخ و حفظ ایمنی و سلامت متأثرین شرایط اضطراری و پاسخگویان، تا حد ممکن باید زنجیره هماهنگی و فرماندهی رعایت شود. جلوگیری از شکل‌گیری زنجیره‌های موازی فرماندهی و تکرار دستگاه‌ها، از مهم‌ترین وظایف ستادهای ملی، استانی و شهرستانی می‌باشد.

لازم به ذکر است بر اساس مصوبه ستاد ملی پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ در ۱۳۹۹/۰۴/۰۱، شهردار تهران از سوی وزیر محترم کشور به‌عنوان فرمانده میدان در سطح محلی بحران در کلانشهر تهران منصوب و مصوب گردید جهت تبیین حوزه وظایف شهرداری و استانداری در این زمینه و نحوه اعلام شرایط اضطراری، هماهنگی لازم توسط رئیس سازمان مدیریت بحران کشور انجام گیرد.

۳-۶-۳-۱- وظایف فرمانده میدان

برخی از مهم‌ترین وظایف فرمانده میدان شامل موارد زیر است:

- تدوین اهداف عملیاتی؛
- مدیریت کلیه اقدامات و فرایند عملیات؛
- مدیریت منابع؛
- دریافت گزارش از کلیه واحدهای تابعه؛
- ارتباط مستمر با رسانه‌ها و سطوح بالاتر مدیریت مستقر در مراکز عملیات اضطراری؛
- ارسال گزارش‌های میدانی برای سطوح بالاتر؛
- ایجاد فرماندهی واحد و ارسال فرمان واحد؛
- و مانند آن.

حضور رئیس و مقامات ارشد ستاد و رؤسای دستگاه‌های اجرایی در محل سانحه، امری مطلوب نیست؛ چرا که می‌تواند منجر به تبعات منفی نظیر مداخله در امور تاکتیکی تحت امر فرماندهان میدانی، تصمیم‌گیری‌های هیجانی و بدون توجه به همه جوانب امر، مزاحمت برای عملیات پاسخ به سانحه و اقدامات غیرمنطبق بر پروتکل‌های علمی ابلاغی شود. در موارد ضروری نظیر آرامش‌بخشی به افکار عمومی، نظارت میدانی بر عملکرد فرماندهان بخصوص در مواقع وجود ابهام یا تناقض در گزارش‌ها دریافتی و یا تشخیص مقامات مافوق؛ حضور مقامات ارشد عضو ستاد (و یا غیر عضو ستاد) در صحنه سانحه باید با رعایت این شرایط باشد:

- حضور تأخیری نسبت به آغاز وقوع شرایط اضطراری؛
  - حضور کوتاه‌مدت در میدان سانحه؛
  - حضور خوداتکا (همراه بردن همه امکانات مورد نیاز و عدم درخواست امکانات از فرماندهان محلی و میدانی)؛
  - حضور غیرمداخله‌جویانه، امیدبخش و توأم با حمایت (و عدم ایرادگیری از رفتار فرماندهان میدانی سانحه).
- لذا ضروری است سازمان مدیریت بحران کشور ظرف مدت ۶ ماه از تصویب و ابلاغ این برنامه، نسبت به تدوین و ابلاغ «شیوه‌نامه نحوه بازدید مقامات ارشد از صحنه وقوع حوادث و سوانح» اقدام کند. با وجود این، در مواردی که رئیس ستاد تشخیص دهد، ایشان یا رئیس بخش عملیات ستاد برای مدت مشخص می‌توانند در صحنه سانحه حاضر شوند و به انجام وظایف قانونی خویش بپردازند. در این زمان، مسئولیت جایگاه مربوطه در ستاد با جانشین از قبل تعیین‌شده خواهد بود. همچنین، رئیس ستاد می‌تواند در حین عملیات پاسخ، بر اساس شرایط و نیاز حادثه و ارزیابی‌های مستمر از عملکرد فرمانده در صورت لزوم، فرمانده میدان را تغییر دهد.

۳-۶-۳-۲- ویژگی‌های فرماندهان مطلوب میدانی

برای انتخاب فرمانده میدان توسط رئیس ستاد، پیشنهاد می‌شود تا حد ممکن، معیارهای زیر مدنظر قرار گیرد:

▪ ویژگی‌های شخصیتی فرمانده مطلوب:

- اقتدار و ابهت (کاریزما)؛
- مقبولیت؛
- انگیزه و تعهد؛

- پیشرو و پیشاهنگ بودن؛
- خلاقیت، ابتکار و خوش فکری؛
- قدرت تصمیم‌گیری صحیح و سریع؛
- آرامش، صبوری و عقلانیت؛
- روحیه ایثارگری و اخلاق‌مداری؛
- سلامت جسمی و روانی.

لازم است در این خصوص دستورالعمل ویژگی‌های مطلوب فرمانده میدان توسط سازمان مدیریت بحران کشور تهیه گردد.

▪ **صلاحیت‌ها و توانمندی‌های اکتسابی فرمانده:**

- دانش نظری و عملی مدیریت بحران؛
- آشنایی با رهبری و مدیریت سرمایه‌های انسانی؛
- داشتن تجربیات مرتبط؛
- مهارت‌های تعاملی و برقراری ارتباط با اشخاص کلیدی؛
- اشراف و شناخت به نوع حادثه و منطقه حادثه‌دیده و دستگاه‌های عملیاتی؛
- آشنایی با مهارت‌های تخصصی مورد نیاز برای حادثه مربوطه به‌خصوص در حوادث ویژه.

نکته مهم:

ستادهای استانی و شهرستانی موظف هستند در صورت وقوع شرایط اضطراری و بحران، گزارش پایش و ارزیابی را تحت نظر مرکز به‌صورت سانه محور متناسب با نوع و سطح سوانح در مقاطع زمانی سریع، کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت جهت ارائه به سازمان، ستاد ملی، (و از طریق وزارت کشور حسب ضرورت به مراجع ذیصلاح دیگر) ارائه نمایند^۱.

---

^۱ لازم است در ستادهای مدیریت بحران شهرستان نیز، شهردار مرکز شهرستان و نیز در ستادهای مدیریت بحران استان، شهردار مرکز استان عضو دائمی باشند.

فصل چهارم:

برنامه پاسخ ملی

(فعالیت‌های آمادگی و عملیات پاسخ)

تدوین برنامه عملیاتی پاسخ و تبیین فعالیت‌های آمادگی برای پاسخ یکی از ضروریات در راستای مدیریت مؤثر حوادث و سوانح است که در قانون مدیریت بحران کشور نیز مورد تأکید قرار گرفته است. در راستای این نیاز، برنامه پاسخ ملی (NRP)^۱ با مشارکت کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌های مشمول ماده ۲ قانون و با توجه به ظرفیت‌های موجود و قابل افزایش و همچنین طی برگزاری نشست‌های مشترک و انجام کارگروهی دستگاه‌های مسئول و همکار و همچنین انجام مکاتبات رسمی جهت اخذ تأیید نهایی مندرجات برنامه، تهیه گردید. این برنامه به صورت چهارچوبی کلی و با تشریح اقدامات و وظایف دستگاه‌های اجرایی نشان می‌دهد کشور چگونه در سطح ملی به حوادث و سوانح پاسخ می‌دهد. برنامه پاسخ ملی تعادلی بین منابع و نیازها ایجاد می‌نماید.

برنامه پاسخ ملی، به عنوان بخشی از برنامه ملی آمادگی و پاسخ به حوادث و سوانح، فعالیت‌های آمادگی و برنامه عملیاتی پاسخ را در قالب کارکردهای مختلف ارائه می‌نماید. کارکردهای تدوین شده در دو گروه مدیریتی و اختصاصی طبقه‌بندی شده و رویکرد در نظر گرفته شده برای تدوین آن‌ها تمام مخاطراتی بوده است. این کارکردها برای آمادگی و پاسخ دستگاه‌ها و سازمان‌های متولی و بر اساس بندها و الزامات قانونی مندرج در قانون مدیریت بحران کشور تهیه شده است. لازم به ذکر است که یکی از مهم‌ترین فعالیت‌ها برای ارتقاء آمادگی در برابر حوادث و سوانح، انجام تمرین به صورت عملیاتی در سطوح مختلف است. در این راستا، چهارچوب، ساختار و فرایندهای استاندارد مربوط به برگزاری تمرین (مانور/ارزمایش) در پیوست ۶ ارائه شده است.

دستگاه‌های مسئول در فرایند مدیریت بحران و حسب تشخیص و نیاز بالاترین مقام دستگاه مسئول در سطوح ملی و استانی به منظور انجام وظایف قانونی و مأموریتی دستگاه خود می‌توانند نسبت به تشکیل کارگروه‌های تخصصی با حضور نماینده سازمان در سطح ملی، نماینده اداره کل مدیریت بحران در سطح استانی به عنوان ناظر و نمایندگان تام‌الاختیار دستگاه‌های همکار و پشتیبان اقدام نمایند. دستگاه‌های مسئول در هر کارکرد مکلف به ایجاد هماهنگی و ارتباط متقابل با سایر دستگاه‌های مسئول و همکار می‌باشند.

۴-۱- انواع و نحوه استخراج کارکردها

برنامه ملی پاسخ که «ارتقای آمادگی یکپارچه نظام مدیریت بحران کشور در پاسخ مؤثر، به موقع و هماهنگ به مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت در چهارچوب قانون» را به عنوان هدف اصلی دنبال می‌کند. این برنامه عملیاتی در حالی تدوین شده است که ظرفیت‌ها و محدودیت‌های در کشور وجود دارند که ضمن توجه و تشریح آن‌ها و مدنظر قرار دادن اسناد بالادستی و بالاخص مفاد مندرج در قانون مدیریت بحران، وظایف و الزامات اجرایی دستگاه‌های مسئول، همکار و پشتیبان مشخص گردید و به تفکیک کارکردهای مدیریتی و اختصاصی شرح داده شد. کارکرد^۲ عبارت است از فعالیت‌های اصلی که باید در هر فاز مدیریت شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) در سطح ملی یا توسط هر سازمان/ نهاد انجام گیرد.

کارکردهای فاز پاسخ که به استناد بندهای قانونی استخراج شده به سه گروه زیر تقسیم می‌شوند:

۱- کارکردهای مدیریتی؛

۲- کارکردهای اختصاصی^۳؛

¹ National Response Plan

² Function

³ Specialty

۳- کارکردهای تخصصی.

کارکردهای تخصصی در واقع اجزای ارائه خدمت در یک کارکرد اختصاصی هستند (هر کارکرد اختصاصی می‌تواند دارای یک یا چند کارکرد تخصصی باشد). به ازای هر کارکرد یک پیوست ارائه شده است و در آن، موارد زیر بیان می‌گردد:

۱- کد و نام کارکرد؛

۲- نام دستگاه مسئول و دستگاه‌های همکار؛

۳- شرح کارکرد؛

۴- شرح وظایف دستگاه مسئول و دستگاه‌های همکار؛

۵- راهنماهای اجرایی.

شیوه استخراج کارکردهای برنامه پاسخ در این برنامه به این ترتیب بوده است که پس از انجام مروری بر متون موجود در زمینه الگوهای برنامه‌های پاسخ ملی در سطح بین‌المللی و تدوین چهارچوب نظری به‌منظور استخراج کارکردهای مدیریتی و تخصصی پاسخ ملی در حوادث و سوانح، با استفاده از مرور جامع قانون این کارکردها استخراج و پس از تأیید دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون با انجام جلسات متعدد و مصاحبه‌های عمیق با مدیران، سیاست‌گذاران، کارکردهای عمومی دستگاه‌های متولی اعم از سازمان‌های مسئول، همکار و پشتیبان در زمان حوادث و سوانح مورد بازبینی و تدقیق قرار گرفته است. در حوزه کارکردهای اختصاصی نیز با برگزاری جلسات منظم و مستمر، کارکردهای تخصصی در مراحل مختلف فرایند مدیریت خطر حوادث و سوانح ازجمله آمادگی، پاسخ و بازتوانی استخراج گردید؛ اما از آنجایی که برنامه حاضر، برنامه‌ای ملی برای آمادگی و عملیات پاسخ است، لذا تنها به کارکردهای مرحله پاسخ، فعالیت‌های آمادگی مرتبط و بخشی از مرحله بازسازی و بازتوانی که دارای هم‌پوشانی است، اشاره شده است و سایر فعالیت‌ها در برنامه‌های مربوطه تدوین شده است. عناوین کارکردهای مدیریتی و اختصاصی به شرح جدول‌های ۱۸ و ۱۹ می‌باشند:

جدول (۱۸): کارکردهای مدیریتی برنامه پاسخ ملی

کد	عنوان کارکردهای مدیریتی
M1	هشدار سریع
M2	فرماندهی و کنترل
M3	ارتباطات
M4	سازماندهی
M5	هماهنگی بین سازمانی
M6	حمایت‌طلبی (جلب و جذب حمایت‌ها)
M7	پایش و ارزشیابی
M8	مدیریت منابع

جدول (۱۹): کارکردهای اختصاصی برنامه پاسخ ملی

کد	عنوان کارکردهای اختصاصی
S1	ارزیابی و جبران خسارت
S2	اطفای حریق و تأمین ایمنی
S3	مدیریت شریان‌های حیاتی
S4	تأمین سلامت آسیب‌دیدگان
S5	تأمین امنیت
S6	امداد و نجات و اسکان

کد	عنوان کارکردهای اختصاصی
S7	سامانه حمل و نقل
S8	مدیریت اجساد
S9	بازیابی
S10	خدمات پشتیبانی

۴-۲- کارکردهای مدیریتی

این کارکردها بر اساس جدول شماره ۱۸ تدوین گردیده است.

M1: هشدار سریع
M1-1: همکاری و هماهنگی بین سازمانی در ایجاد و ارتقای ظرفیت‌های مراکز پایش مخاطرات و هشدار سریع ماده ۹ - بند ت (ص ۸)
<p>دستگاه مسئول: سازمان مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از طریق مؤسسات وابسته از جمله مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران، پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله، پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی، پژوهشگاه سوانح طبیعی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان هواشناسی کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت نیرو، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، سازمان بهزیستی کشور و کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط ذکر شده در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه پشتیبان: سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

اطلاع‌رسانی و هشدار میزان خطر مخاطرات قریب‌الوقوع به مردم و کارکنان از ارکان مهم مدیریت شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) است از طرفی انتشار خبر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) و مخاطرات احتمالی نباید به‌گونه‌ای باشد که مردم و کارکنان دچار هراس و وحشت شوند و از سویی دیگر محدودیت خبررسانی نباید منجر به عدم اطلاع مردم از خطرات احتمالی و مواجهه تعداد بیشتری از مردم با آن مخاطره گردد. بر همین اساس نیاز است برنامه اطلاع‌رسانی میزان خطر (ریسک) برای جمع‌آوری مؤثر اطلاعات، تحلیل و جمع‌بندی و انتشار مناسب اخبار از طریق رسانه‌ها تهیه گردد. وقوع مخاطرات آب و هوایی و اقلیمی دارای قابلیت هشدار هستند و سطوح هشدار مبنایی است جهت فراخوانی منابع و ارائه خدمات نیز توسط سازمان مسئول تعیین می‌شوند. در این راستا استقرار مراکز پایش مخاطرات و هشدار سریع و سطح‌بندی شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) بر اساس الگوهای مصوب و همچنین استقرار شبکه ارتباطی مناسب توسط فرمانداری‌ها قبل از وقوع بحران ضروری است. از این رو، باید زیرساخت‌های لازم جهت امکان توسعه سامانه ملی هشدار سریع و دستگاهی شامل: سامانه شناخت مخاطرات، پایش مخاطرات، اطلاع‌رسانی میزان خطر و تأمین پاسخ اولیه و سریع به‌صورت یکپارچه و دستگاهی و قابلیت بهره‌برداری از آن‌ها در هنگام بحران مهیا گردد.

سامانه هشدار را تولید اطلاعات به‌موقع و مؤثر توسط سازمان‌های تعریف‌شده، به افراد در معرض مخاطره به‌منظور پیشگیری یا کاهش خطر و آمادگی برای پاسخ مؤثر تعریف کرده‌اند. به‌عبارت‌دیگر برای تهیه سامانه هشدار سریع نیاز به مجموعه‌ای از ظرفیت‌ها است تا اطلاعات هشدار مناسب و به‌موقع برای جامعه در معرض خطر ارسال گردد و اقدامات مناسب و

مؤثر برای کاهش احتمال خسارت و آسیب‌ها انجام شود. آنچه در تعریف مشخص است این سامانه تنها ارسال خبر وقوع حادثه نمی‌باشد و مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و برنامه‌ها در کنار هم این سامانه را تکمیل می‌کند.

نکته حائز اهمیت دیگر اطمینان از این است که پیام هشدار به همه کسانی که در معرض خطر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) هستند، می‌رسد و همچنین معنای پیام در خصوص خطر و هشدار برای مخاطبان، مفهوم و قابل درک است. به بیان دیگر، باید همه افراد گروه هدف، برداشت یکسانی از محتوای خبر داشته باشند. برای اجرایی شدن این سامانه به آموزش و یکسان‌سازی اصطلاحات و کدها در ارسال و انتشار خبر نیاز است که باید مورد توجه دستگاه‌های مسئول و همکار قرار گیرد.

□ فرایند هشدار سریع شامل:

- دریافت داده از سازمان‌های پیشگیر^۱؛
- تحلیل و پردازش داده و تولید اطلاعات و هشدار؛
- توزیع و انتشار اطلاعات و هشدار توسط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی؛
- ذخیره و ثبت اطلاعات؛
- انجام پاسخ اولیه تا فعال شدن کامل برنامه ملی عملیاتی پاسخ و دستگاهی در سطح شرایط اضطراری.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- همکاری در راه‌اندازی و ارتقای سامانه‌های هشدار سریع در دستگاه‌های مرتبط؛
- همکاری در راه‌اندازی و ارتقای مراکز پایش مخاطرات در دستگاه‌های مرتبط؛
- اتخاذ تدابیر لازم جهت دریافت به‌موقع اخبار، هشدارها و اطلاعات از مراکز پایش مخاطرات و سامانه‌های هشدار سریع به‌صورت ۲۴ ساعته؛
- دسترسی به اطلاعات به‌روز از وضعیت مخاطرات در دستگاه‌ها و اقدام مقتضی و به‌هنگام جهت تقلیل اثرات حوادث و سوانح؛
- تحلیل و تأیید اخبار از مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری؛
- دسترسی به لیست و کانال‌های ارتباطی اختصاصی رسانه‌های جمعی برای اطلاع‌رسانی اخبار و برقراری ارتباط با آن‌ها از طریق راه‌های ارتباطی که قبل از حادثه مشخص شده است؛
- اعلام خبر و تعیین سطح هشدار به سازمان‌ها و عموم مردم؛
- هماهنگی مصاحبه‌ها و انتشار اخبار؛
- هماهنگی جهت معرفی فرد مصاحبه‌شونده با توجه به اهمیت خبر و تخصص مورد نیاز؛
- اطمینان از درک معنای پیام‌های هشدار برای کلیه مخاطبین و ذینفعان از طریق آموزش‌های لازم قبل از رخداد شرایط اضطراری؛
- پایش اخبار در رسانه‌های محلی (شهرستان)، استانی و ملی؛
- ارائه توصیه‌های عمومی برای مخاطرات محتمل با همکاری سازمان‌های متولی؛
- ثبت درس‌آموخته‌ها.

^۱ دستگاه مسئول در حوزه پایش مخاطره مربوطه می‌باشد.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- بهبود پیش‌بینی مخاطرات جوی با ایجاد سامانه‌های هشدار سریع پدیده‌های مخاطره‌آمیز جوی در دستگاه‌های متولی؛
- فراهم‌سازی امکان بهره‌برداری از سامانه‌های هشدار سریع پدیده‌های مخاطره‌آمیز توسط دستگاه‌های مرتبط؛
- فراهم‌سازی امکان بهره‌برداری از مراکز پایش مخاطرات و اطلس مخاطرات توسط دستگاه‌های مرتبط؛
- استقرار شبکه‌های ارتباطی بر خط هشدار سریع؛
- پایش مخاطرات (با محوریت مرکز عملیات اضطراری و EOC) در دستگاه‌ها و سازمان‌های متولی پاسخ؛
- کمک به شناسایی و ارزیابی مخاطرات از طریق تقویت و به‌روزرسانی ایستگاه‌های موجود و ایجاد ایستگاه‌ها و شبکه‌های لرزه‌نگاری جدید؛
- فراهم‌سازی امکان دسترسی به نقشه‌های ملی مخاطرات با منشأ زمین‌شناسی با محوریت سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی؛
- تأمین مستمر منابع لازم از منشأ مخاطرات زمین‌شناسی و پایش تغییرات آن‌ها در طول زمان و توسعه زیرساخت‌ها و دستیابی به دانش فنی روز برای به‌روزرسانی دوره‌ای و انتشار سریع یافته‌ها، توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور؛
- فراهم‌سازی امکان دسترسی عموم به اطلس ملی مخاطرات در قالب‌های مختلف از جمله در سامانه Web GIS به‌صورت برخط با در نظر گرفتن پایداری و امنیت شبکه در کلیه شرایط توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی؛
- فراهم‌سازی امکان بهره‌برداری از نقشه پایه مخاطرات زمین‌شناسی (گسل‌های کشور، فرونشست و مانند آن) توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی؛
- فراهم‌سازی امکان بهره‌برداری از یافته‌های سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی در استقرار و بهره‌برداری از هر نوع شبکه پایش زمینی از جمله شبکه لرزه‌نگاری، GPS، شتابگر و مانند آن؛
- توسعه نظام‌های مراقبت از بیماری‌ها توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- تقویت شبکه پایش بارش و رواناب‌ها در کنار ایستگاه‌های لرزه‌نگاری توسط شرکت مدیریت منابع آب وزارت نیرو؛
- توسعه و به‌کارگیری نظام‌های مراقبت از بیماری‌ها توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- ایجاد زیرساخت‌های لازم به‌منظور امکان دریافت هشدار از سامانه‌های اعلام هشدار ملی؛
- توسعه و به‌کارگیری نظام‌های پایش و نظارت بر کنترل عوامل محیطی در حوادث و شرایط اضطراری توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- ارتقای ظرفیت و آمادگی نیروهای تخصصی و تیم‌های واکنش سریع وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی جهت مداخلات متناسب با سطح هشدار (مداخلات کنترل عوامل محیطی، حمایت‌های روانی- اجتماعی و مانند آن) و نظارت بر اجرای مداخلات توسط متخصصین آموزش‌دیده؛
- بهره‌مندی از توان تخصصی سازمان بهزیستی کشور (مرکز فوریت‌ها و اورژانس اجتماعی کشور و خط‌های ۱۲۳ و ۱۴۸۰) و جمعیت هلال‌احمر به‌منظور اعمال سازوکارهای مناسب در حوادث و سوانح برای افزایش ظرفیت تاب‌آوری و مقابله از طریق رسانه؛

- ارائه آموزش‌های لازم در جهت حفظ و ارتقا سطح بهداشت همگانی در مباحث مختلف بهداشت محیط، بهداشت فردی، سلامت روان، تغذیه، کنترل بیماری‌ها و مانند آن؛
- ارائه اطلاعات مربوط به بیماری‌های بازپدید و نوپدید و واگیر و اعلام هشدار اپیدمی بیماری‌ها از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- اطلاع‌رسانی آمار مرگ‌ومیر از طریق سازمان پزشکی قانونی؛
- اطلاع‌رسانی آمار جراحات و مصدومیت‌ها و جمعیت تحت تأثیر از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- اطلاع‌رسانی وضعیت بیماران و مصدومین بستری‌شده و یا انتقال داده‌شده از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- اطلاع‌رسانی بیمارستان‌ها و مراکز بهداشتی فعال و تجهیز شده و آماده ارائه خدمت از طریق وزارت بهداشت؛
- پایش و هشدار سریع مخاطرات زمین‌لرزه، سونامی، فرونشست و سیلاب توسط مرکز تحقیقات راه و شهرسازی؛
- اعلام به‌موقع و سریع هشدارها و آماده‌باش سریع عوامل اجرایی توسط راهداری؛
- راه‌اندازی سامانه هشدار سریع سونامی.

M1: هشدار سریع
M1-2: اعلام هشدار و اطلاع‌رسانی به مردم در خصوص مخاطرات و شرایط اضطراری ماده ۱۴ - بند چ - ۲ (۱۸)
دستگاه مسئول: سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران دستگاه‌های همکار: سازمان مدیریت بحران کشور، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، ستاد کل نیروهای مسلح ^۱ ، سازمان بسیج مستضعفین دستگاه‌های پشتیبان: سازمان‌های پیشگر

□ شرح کارکرد:

به‌منظور اطلاع‌رسانی عمومی از مرحله هشدار از طریق سامانه هشدار سریع تا بازسازی در هنگام بروز شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، نسبت به هشدارهای لازم و اطلاع‌رسانی آگاهانه در خصوص مخاطرات و شرایط اضطراری اقدام گردد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- دریافت پیش‌بینی‌ها از سازمان‌های پیشگر و مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی و با تأیید سازمان مدیریت بحران کشور؛
- پایش و هشدار کلیه مخاطرات به‌صورت مستمر بر اساس دانش و زیرساخت‌های مرتبط؛
- اعلام هشدار و اطلاع‌رسانی دوره‌ی در خصوص اپیدمی‌های بیماری‌های واگیر، بازپدید؛
- تدوین فرایند اطلاع‌رسانی در خصوص انواع مخاطرات و میزان خطر متصور مانند سیلاب، طوفان، سونامی، زلزله؛
- ایجاد حساسیت و بیان اهمیت توجه مردم به هشدارها، خطاریه‌ها و جلوگیری از ترس بی‌مورد و افزایش توان پاسخ؛
- ارائه اطلاعات دقیق در بخش‌های مهم خبری به مردم؛
- ارائه اطلاعات مربوط به بیماری‌های واگیر، نوپدید.

^۱ موارد مرتبط با حوزه نیروهای مسلح با رعایت موارد امنیتی و با هماهنگی ایشان صورت می‌گیرد.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تأمین پیش‌بینی‌های لازم توسط سازمان‌های پیش‌گر؛
- تأمین اطلاعات لازم توسط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی؛
- نظارت بر فرایند اطلاع‌رسانی توسط سازمان مدیریت بحران؛
- تأمین اطلاعات لازم در خصوص شروع و خاتمه شرایط اضطراری توسط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی.

M1: هشدار سریع
M1-3: ایجاد و تقویت مراکز پایش و هشدار مخاطرات زمین‌ساخت (زلزله، آتشفشان، سونامی و زمین‌لغزش) ماده ۱۴ - بند ۲- (۱۶)
دستگاه مسئول: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از طریق مؤسسات وابسته از جمله مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران، پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله، پژوهشگاه ملی اقیانوس‌شناسی و علوم جوی، پژوهشگاه سوانح طبیعی دستگاه‌های همکار: وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی، پژوهشگاه هواشناسی و اقلیم‌شناسی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، سازمان هواشناسی کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های مرتبط ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

- پیش‌بینی و هشدار به‌موقع وقوع مخاطرات زمین‌شناختی با ایجاد و به‌روزرسانی نقشه‌های ملی مخاطرات زمین‌شناسی جهت ایجاد و تقویت مراکز پایش و هشدار زلزله، آتشفشان، سونامی و لغزش زمین.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- توسعه دانش فنی به‌منظور پایش دقیق‌تر مخاطرات زمین‌شناختی؛
- توسعه زیرساخت‌های مؤسسات و سازمان‌های مسئول و همکار؛
- پایش و هشدار مخاطرات زمین‌شناختی به‌صورت مستمر بر اساس دانش و زیرساخت‌های مرتبط.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تأمین منابع لازم برای توسعه زیرساخت‌ها و دستیابی به دانش فنی روزآمد؛
- تأمین داده‌های شبکه GNSS کشور و ایستگاه‌های جزرومدسنجی توسط سازمان نقشه‌برداری کشور؛
- تأمین داده‌های شتاب‌نگاری توسط مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی وزارت راه و شهرسازی؛
- افزایش تعداد ایستگاه‌های لرزه‌نگاری توسط وزارت راه و شهرسازی (هدف‌گذاری برنامه ششم توسعه: افزایش تعداد تا ۴۵۰ ایستگاه)؛
- ارتقاء زیرساخت‌های ارتباطی شبکه‌ها و ایستگاه‌های لرزه‌نگاری با همکاری وزارت راه و شهرسازی؛
- گسترش ایستگاه‌های GNSS برای پایش گسل‌ها و هشدار سریع و گسترش ایستگاه‌های جزرومدسنجی ساحلی و فراساحلی برای هشدار سریع سونامی با همکاری وزارت راه و شهرسازی (هدف‌گذاری برنامه ششم توسعه: افزایش تعداد تا ۴۰۰ ایستگاه)؛
- ایجاد مرکز پایش تغییرات پوسته با همکاری وزارت راه و شهرسازی؛

- تهیه و تدقیق نقشه گسل‌های فعال و لرزه‌زا در مقیاس کاربردی شهری و روستایی توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور؛
- تهیه پایش و به‌روزرسانی اطلاعات مربوط به ژئودینامیک و فعالیت آتشفشان‌های ایران توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور؛
- همکاری در طراحی سامانه خودکار برای هشدار سریع امواج ناشی از سونامی توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- انجام مطالعات و طرح‌های پژوهشی مرتبط با تغییر اقلیم و دیرینه اقلیم و آثار آن بر زمین توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور.

M1: هشدار سریع
M1-4: ایجاد و توسعه مراکز پایش و هشدار مخاطرات هواشناختی (بهمن، طوفان، گردباد، صاعقه، تگرگ، موج گرما و سرما) (ماده ۱۴ - بند ۴ - ۱، ص ۱۷)
<p>دستگاه مسئول: وزارت راه و شهرسازی از طریق سازمان هواشناسی کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت جهاد کشاورزی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از طریق مؤسسات وابسته، سازمان نقشه‌برداری کشور، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور و سایر دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط در موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

به‌منظور پیش‌بینی دقیق، هشدار و اخطاریه قبل از وقوع مخاطرات هواشناختی (بهمن، طوفان، گردباد، صاعقه، تگرگ، موج گرما و سرما) نسبت به تقویت و یا ایجاد مراکز پایش، پیش‌بینی و هشدار مخاطرات جوی در ستاد، استان‌ها و شهرستان‌ها اقدام گردد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- توسعه دانش فنی به‌منظور پایش دقیق‌تر مخاطرات هواشناختی؛
- توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز سازمان هواشناسی کشور برای پایش و هشدار مخاطرات هواشناختی؛
- ارتقاء شبکه دیدبانی و پایش مبتنی بر فناوری‌های روزآمد سازمان هواشناسی کشور؛
- ارتقاء و ایجاد سامانه‌های پیش‌بینی و هشدار مخاطرات جوی سازمان هواشناسی کشور؛
- به‌روزرسانی منظم و ارتقاء بانک اطلاعات هواشناسی توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- دریافت برخط داده و اطلاعات ایستگاه‌های هواشناسی مختلف در سطح کشور؛
- کنترل کیفی داده‌ها؛
- به‌روزرسانی منظم بانک اطلاعات یکپارچه ملی هواشناسی؛
- تسهیل در اطلاع‌رسانی؛
- آموزش و تربیت کارشناسان مجرب توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- آموزش و تمرین با روش‌های نوین؛
- پاسخگویی متناسب با هر یک از مخاطرات مرتبط؛

- طراحی سامانه هشدار امواج ناشی از سونامی؛
- پایش و هشدار مخاطرات هواشناختی (بهمن، طوفان، گردباد، صاعقه، تگرگ، موج گرما و سرما) به صورت مستمر بر اساس دانش و زیرساخت‌های مرتبط؛
- نصب و راه‌اندازی، طراحی و پیاده‌سازی انواع مدل‌های مختلف جوی، اقلیمی از قبیل مدل‌های سیلاب، یخبندان، آلودگی هوا، طوفان و گردوخاک، پیش‌بینی فصلی، تغییر اقلیم و مانند آن توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- سنجش منظم پارامترها به صورت برخط از طریق فعالیت ایستگاه‌های مختلف هواشناسی (سینوپتیک، جو بالا، باران‌سنجی، اقلیم‌شناسی، هواشناسی دریایی، هواشناسی کشاورزی، جاده‌ای، رادار هواشناسی، ماهواره هواشناسی) شامل، فشار هوا، دما، رطوبت، باد، انواع پدیده‌های هواشناختی به‌ویژه پدیده‌های مخرب، تابش، ابرناکی، موج دریا و مانند آن مطابق با دستورالعمل‌های سازمان هواشناسی جهانی و الزامات داخلی؛
- ارائه خدمات و اطلاعات هواشناسی کاربردی به درخواست مدیران بحران به صورت ۲۴ ساعته و یا لحظه‌ای در مراحل مختلف مدیریت بحران؛
- ارائه خدمات هواشناسی کاربردی مختلف به دستگاه‌های همکار برای کاهش آثار مخاطرات جوی و اقلیمی (ایمنی حمل‌ونقل، کشاورزی، بهداشت، ارزیابی توان اقلیمی و مناطق آسیب‌پذیر و مانند آن).
- خدمات هواشناسی هوانوردی ویژه کاربران تخصصی هوانوردی کشور؛
- خدمات هواشناسی دریایی؛
- خدمات هواشناسی کشاورزی به مدیران بخش کشاورزی و کشاورزان؛
- خدمات تخصصی در سایر موارد (آب، انرژی، محیط‌زیست، امور دفاعی، گردشگری، بهداشت و مانند آن).
- صدور هشدارها و پیش‌آگاهی‌های فصلی و اقلیمی؛
- تهیه سامانه‌های پیش‌آگاهی مخاطرات فصلی و اقلیمی؛
- اطلاع‌رسانی به عموم مردم از طریق سامانه‌ها و زیرساخت‌های موجود در کشور؛
- ارائه مشاوره به عموم مسئولین ذی‌ربط، کارشناسان و مدیران بحران؛
- ایجاد سامانه‌های هشدار و اخطار مخاطرات جوی کوتاه‌مدت؛
- تهیه گزارش‌های دوره‌ی شرایط آب و هوایی؛
- ارائه گزارش‌های دوره‌ی شرایط آب و هوایی به دستگاه‌های مسئول موضوع ماده ۲ (ازجمله سازمان مدیریت بحران کشور، وزارتخانه‌ها، شوراها و سایر سازمان‌های مربوطه)؛
- تهیه هر نوع گزارش، تحلیل و ارزیابی‌های مورد نیاز مرتبط با مخاطرات، جوی، دریایی و اقلیمی به درخواست دستگاه‌های ذی‌ربط.
- انجام مطالعات و طرح‌های پژوهشی مرتبط با جو، دریا، تغییر اقلیم و اثرات آن، پیش‌آگاهی، اقلیم آینده ایران، از طریق پژوهشگاه هواشناسی و علوم جو سازمان هواشناسی کشور.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تأمین منابع لازم جهت توسعه زیرساخت‌ها؛
- فراهم آوردن امکان دسترسی به اطلاعات مورد نیاز توسط سازمان‌های پیش‌گر؛
- تأمین و فراهم‌سازی امکان بهره‌برداری از اطلاعات سازمان هواشناسی کشور و مراکز کنترل مخاطرات؛

- ارائه داده و اطلاعات تخصصی به مسئولین و کاربران مدیریت بحران؛
- اطلاع‌رسانی و اعلام هشدارها به عموم مردم از طریق سامانه‌ها و زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی موجود در کشور؛
- شناسایی پهنه‌های مستعد زمینی تولید گردوغبار و شناسایی ویژگی‌های فیزیکی و شیمیایی و کانی‌شناسی و آلاینده‌های ذرات گردوغبار توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور.

M1: هشدار سریع
M1-5: تکمیل شبکه پایش و هشدار سیلاب (ماده ۱۴- بند ث - ۴-۲، ص ۱۷)
<p>دستگاه مسئول: وزارت راه و شهرسازی از طریق سازمان هواشناسی کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از طریق مؤسسات وابسته، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سازمان نقشه‌برداری، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، سازمان فضایی ایران</p> <p>دستگاه پشتیبان: سازمان زمین‌شناسی کشور، سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

به‌منظور پیش‌بینی دقیق، هشدار و اخطار قبل از رخداد سیل نسبت به ایجاد مرکز پایش و هشدار اقدام گردد. برای این منظور می‌بایست نسبت به انجام مطالعات فنی، تأمین تجهیزات، ایجاد میز هشدار، تقویت و ایجاد سامانه‌های پایش هواشناسی، جمع‌آوری اطلاعات ایستگاه‌های دیده‌بانی موجود در کشور و تکمیل و راه‌اندازی مدل‌های بارش-رواناب برای حوزه‌های سیل‌خیز کشور اقدام گردد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- توسعه دانش فنی به‌منظور پایش دقیق‌تر مخاطرات آب و هوایی؛
- توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز سازمان هواشناسی کشور برای پایش و هشدار سیلاب؛
- تسهیل در اطلاع‌رسانی؛
- آموزش و تمرین با روش‌های نوین؛
- پاسخگویی؛
- پیش‌بینی و پایش و صدور اخطارها؛
- ارتقا و ایجاد شبکه پایش و هشدار سیلاب مبتنی بر فناوری‌های روزآمد برای مناطق سیل‌خیز کشور توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- صدور اخطار به احتمال رخداد سیلاب و اطلاع‌رسانی سریع آن توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- ارائه گزارش‌های دوره‌ای بارش کشور توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- آموزش و تربیت کارشناسان مجرب توسط سازمان هواشناسی کشور.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تولید اطلاعات پایه ساختگاهی، بازدید و تلفیق اطلاعات، تولید اطلاعات ژئوتکنیکی؛
- بررسی مناطق با خطر بالا از نظر مؤلفه‌های زمینی (سواحل، فرسایش، ژئومورفولوژی حساس و مانند آن)؛

- بررسی و مداخله در خصوص مناطقی که نیاز به لایروبی در پهنه‌های آبی دارد؛
- انجام برنامه‌های و فعالیت‌های آب‌خیزداری برای کاهش خطر وقوع سیلاب در راستای کاهش خسارات وقوع این نوع از مخاطرات و همچنین کاهش اثرات خشکسالی توسط سازمان جنگل‌ها، مراتع و آب‌خیزداری کشور.

M1: هشدار سریع
M1-6: تقویت مراکز پایش و هشدار خشکسالی
ماده ۱۴- بند ث ۴-۳ (ص ۱۷)
<p>دستگاه مسئول: وزارت راه و شهرسازی از طریق سازمان هواشناسی کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از طریق مؤسسات وابسته، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سازمان نقشه‌برداری، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آب‌خیزداری کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

به‌منظور پیش‌بینی دقیق و اعلام هشدارهای لازم نسبت به تقویت و ایجاد مراکز پایش و هشدار خشکسالی اقدام گردد. در این راستا باید با انجام مطالعات فنی و انجام تحقیقات و پژوهش، تأمین تجهیزات، اجرای پروژه‌های مدیریت منابع طبیعی، مدیریت منابع آب، ایجاد میز هشدار و بهره‌برداری و نگهداری مورد توجه سازمان‌های مسئول، همکار و پشتیبان قرار گیرد. مجموعه فعالیت‌های مدیریت منابع طبیعی شامل جنگلداری، مرتع‌داری، بیابان‌زدایی ضمن آنکه باعث تقویت پوشش گیاهی، کاهش خطر وقوع سیلاب و کاهش میزان خسارات حاصل از سیلاب‌ها می‌گردد، در افزایش نفوذپذیری خاک برای کاهش اثرات خشکسالی هم مؤثر است. از طرفی این اقدامات به کاهش خطر (ریسک) واقعی پدیده ریزگردها هم کمک می‌کنند؛ بنابراین لازم است دستگاه‌های متولی اقدامات لازم را در پیشگیری از بروز خشکسالی‌ها از طریق بررسی آمارهای هواشناسی و به‌کارگیری تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت خشکسالی به عمل آورند. در پایش و هشدار خشکسالی باید استفاده از شاخص‌های مختلف و ارائه پیش‌بینی‌های فصلی هواشناسی مورد توجه قرار گیرد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- توسعه دانش فنی به‌منظور پایش دقیق‌تر مخاطرات جوی؛
- توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز سازمان هواشناسی کشور برای پایش و هشدار خشکسالی؛
- تسهیل در اطلاع‌رسانی؛
- آموزش و تمرین با روش‌های نوین؛
- پاسخگویی؛
- ارائه اطلاعات مکانی و عکس‌های هوایی و ماهواره‌ای؛
- پایش و هشدار بارندگی و خشکسالی / سرمازدگی و یخبندان؛
- پیش‌بینی‌های فصلی هواشناسی توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- ارائه اطلاعات مرتبط با خشکسالی کشاورزی توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- ارائه اطلاعات مرتبط با خشکسالی هواشناسی توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- تقویت و تجهیز مرکز پاسخ ملی خشکسالی سازمان هواشناسی کشور؛

- تهیه و ارائه منظم انواع شاخص‌های خشکسالی با کاربردهای مختلف هواشناسی، کشاورزی، هیدرولوژی و شاخص‌های ترکیبی توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- تهیه نقشه‌های منظم خطر (ریسک) خشکسالی بر اساس شاخص‌های مختلف از جمله شاخص‌های هواشناسی، کشاورزی، هیدرولوژی؛
- اطلاع‌رسانی هشدارها و پیش‌آگاهی‌های خشکسالی به کاربران تخصصی و عموم مردم؛
- انجام مطالعات و طرح‌های پژوهشی مرتبط با خشکسالی، گردو خاک، آلودگی هوا از طریق پژوهشگاه هواشناسی و علوم جو سازمان هواشناسی کشور.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- انجام برنامه‌ها و فعالیت‌های مدیریت منابع طبیعی شامل جنگلداری، مرتع‌داری، بیابان‌زدایی توسط سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور؛
- ارائه اطلاعات مرتبط با خشکسالی هیدرولوژی توسط شرکت منابع آب وزارت نیرو با همکاری سازمان حفاظت محیط‌زیست؛
- ارائه اطلاعات مرتبط با خشکسالی اقتصادی - اجتماعی توسط وزارت نیرو (شرکت مدیریت منابع آب ایران و شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور) و وزارت جهاد کشاورزی؛
- مدیریت خطر و بحران خشکسالی؛
- برآورد و پیش‌آگاهی فصلی خشکسالی در کشور با همکاری هواشناسی کشور؛
- آموزش و ظرفیت‌سازی جهت ارتقاء سازگاری و کاهش اثرات خشکسالی با روش‌های نوین با همکاری هواشناسی کشور؛
- پاسخگویی و ارائه گزارش‌های منظم دوره با همکاری سازمان هواشناسی کشور؛
- پایش و آشکارسازی خشکسالی در سطح کشور بر اساس محاسبه انواع شاخص‌ها، ارزیابی و تهیه گزارش‌های تحلیلی، پیش‌آگاهی و هشدار خشکسالی با همکاری سازمان هواشناسی کشور؛
- اطلاع‌رسانی هشدارها و پیش‌آگاهی‌های خشکسالی به کاربران تخصصی و عموم مردم.

M1: هشدار سریع
M1-7: پایش و هشدار اپیدمی آفات و بیماری‌های گیاهی و جانوری مشترک انسان و دام ماده ۱۴ - بند ج - ۱ (۱۷)
<p>دستگاه مسئول: وزارت جهاد کشاورزی</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت نیرو، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از طریق مؤسسات وابسته، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، سازمان هواشناسی کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست و سایر دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

ایجاد مراکز پایش و هشدار سریع بیماری‌های دام و گیاهی و بیماری‌های مشترک انسان و دام و بیماری‌های انسانی، جهت پایش‌بینی دقیق، هشدار به موقع و انجام اقدامات پیشگیرانه در زمینه اپیدمی بیماری‌های انسانی.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- توسعه دانش فنی به‌منظور پایش دقیق‌تر مخاطرات بیولوژیک و بیماری‌های نوپدید؛
- توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز؛
- توسعه نظام مراقبت ملی با استفاده از استانداردهای روزآمد؛
- پایش و هشدار اپیدمی آفات و بیماری‌های گیاهی و جانوری مشترک انسان و دام؛
- پیشگیری و کنترل اپیدمی آفات و بیماری‌های گیاهی و جانوری مشترک انسان و دام؛
- پیشگیری و کنترل اپیدمی آفات و بیماری‌های گیاهی و جانوری؛
- قرنطینه گیاهی و دامی پس از اعلام هشدار از مراکز بهداشتی توسط وزارت جهاد کشاورزی؛
- راه‌اندازی سامانه هشدار سریع در مورد آفات و بیماری‌های جنگل و مرتع توسط سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تشکیل تیم ارزیابی و پاسخ سریع بیماری‌های مشترک انسان و دام از طریق همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دامپزشکی و حفاظت محیط‌زیست؛
- تهیه و کاربرد نقشه پراکندگی و آسیب‌پذیری انواع بیماری‌های مشترک بومی منطقه در معرض بحران (ارزیابی خطر) با مشارکت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- تقویت تیم‌های پاسخ سریع مشترک رخدادهای بهداشتی (بیماری‌های واگیر ازجمله زئونوز و قابل انتقال توسط ناقلین و مانند آن) با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- تقویت ساختار، نظام مراقبت و کارکنان آموزش‌دیده بیماری‌های قابل انتقال بین انسان و حیوان در شرایط فوریت و در مناطق آسیب‌دیده؛
- ایجاد شبکه آزمایشگاهی مشترک تشخیص بیماری‌های زئونوز با استفاده از ظرفیت‌های وزارت بهداشت، انسیتو پاستور، مؤسسه رازی و سازمان دامپزشکی کشور؛
- تبادل الکترونیک و برخط اطلاعات بیماری‌های زئونوز در سامان‌های مشترک بین حوزه سلامت انسان، دام، وحوش و نباتات؛
- اطلاع‌رسانی خاص وضعیت‌های بحرانی با مشارکت و همکاری سازمان‌های همکار، کارشناسان حوزه‌های سلامت، انسان، دام و وحوش؛
- تأمین تجهیزات و لوازم آزمایشگاهی تشخیص سریع در منطقه بحران‌زده از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با همکاری سازمان دامپزشکی کشور؛
- تأمین تجهیزات و لوازم پیشگیری و کنترل بیماری‌های انسانی، زئونوز و قابل انتقال توسط ناقلین در بحران از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- تأمین تجهیزات و لوازم حفاظت فردی جهت کارکنان عملیاتی در مناطق بحران‌زده از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- پایش شدت وضعیت بحرانی از طریق جمع‌آوری و تحلیل داده‌های ابتلا و مرگ‌ومیر از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛

- تهیه تحلیل‌های هواشناسی، کشاورزی و پیش‌آگاهی‌های اولیه شرایط جوی و اقلیمی مناسب و ارائه آن به وزارت جهاد کشاورزی جهت برآورد احتمال شیوع بیماری‌های گیاهی، دامی و مشترک انسان و دام تحت تأثیر شرایط آب و هوایی توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- تأمین امنیت غذایی جمعیت تحت تأثیر از طریق وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- بررسی نیازهای تغذیه‌ای گروه‌های مختلف توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- درخواست تأمین مواد و بسته‌های غذایی مورد نیاز توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- نظارت بر بهداشت آب و مواد غذایی و اقلام اهدایی و دریافتی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- نظارت بر توزیع آب و مواد غذایی بین جمعیت آسیب‌دیده بر حسب گروه‌های مختلف سنی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- پایش و کنترل جمعیت آسیب‌دیده از لحاظ میزان کالری مورد نیاز و دریافتی با تمرکز بر گروه‌های آسیب‌پذیر توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- بررسی و کاهش ظرفیت بیماری‌زایی خاک استفاده‌بینه از خاک و همچنین تأمین امنیت غذایی از طریق تهیه نقشه‌های خاک کشور از نظر کانی‌شناسی زیست‌محیطی، زمین‌شناسی پزشکی و کشاورزی توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی؛
- تأمین تجهیزات و لوازم پیشگیری و کنترل بیماری‌های مشترک بین حیات وحش، دام اهلی و انسان.

M1: هشدار سریع
M1-8: توسعه شبکه شتاب‌نگاری کشور
ماده ۱۴ بند ۳ (ص ۲۱)
<p>دستگاه مسئول: وزارت راه و شهرسازی از طریق مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران، پژوهشگاه زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، ادارات کل راه و شهرسازی استان‌ها، وزارت کشور، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

- تولید داده‌های جدید از گسل‌های فعال و به‌روزرسانی و راه‌اندازی سامانه پاسخ سریع زلزله از طریق توسعه شبکه شتاب‌نگاری کشور در کلانشهرها و نقاط در معرض خطر.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- توسعه دانش فنی به‌منظور پایش دقیق‌تر مخاطرات؛
- توسعه زیرساخت‌های مؤسسات و سازمان‌های مسئول و همکار؛
- راه‌اندازی و امکان بهره‌برداری از سامانه‌های پاسخ بر اساس اولویت خطر لرزه‌ای و تعداد جمعیت در کلانشهرها (راه‌اندازی سامانه در سه کلانشهر در هر سال)؛
- تولید داده‌های جدید از گسل‌های فعال و تلفیق نقشه گسل‌ها و مراکز شهری و پرجمعیت؛

- ارزیابی زون‌های با درصد خرابی بالا بر اساس مطالعات انجام‌شده یا در دست اقدام و همچنین مبتنی بر مقادیر رکورد شده شتاب زلزله در دقایق اولیه شرایط اضطراری (حادثه)؛
- فراهم‌سازی امکان برآورد خسارات در لحظات پس از وقوع زلزله؛
- جمع‌آوری اطلاعات لرزه‌نگاری و شتاب‌نگاری، به‌عنوان نمونه در قالب نقشه‌های دینامیک خطر (ریسک)؛
- در اختیار گذاشتن اطلاعات پهنه‌بندی زلزله.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- ارائه اطلاعات مرتبط با پهنه‌بندی خطر فرونشست دشت‌های کشور توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی؛
- ثبت و به اشتراک‌گذاری داده‌های مربوط به فرونشست زمین از طریق مرکز پایش ماهواره‌ای زمین در سازمان فضایی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
- جانمایی ایستگاه‌های لرزه‌نگاری و برآورد و اعلام بزرگی زلزله‌ها و موقعیت آن جهت اطمینان و دقت نتایج سامانه پاسخ توسط دستگاه‌های متولی؛
- ثبت و به اشتراک‌گذاری داده‌های مربوط به جابه‌جایی پوسته زمین از طریق مرکز پایش ماهواره‌ای زمین در سازمان فضایی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
- تحلیل اطلاعات ایستگاه‌های پایش و استخراج شرایط اقلیمی مناطق مختلف کشور، خُرد اقلیم‌ها و پایش تغییرات اقلیمی در سطح کشور و منطقه از طریق تهیه گزارش‌های فصلی و اقلیمی، پهنه‌بندی اقلیمی ایران، تهیه اطلس اقلیمی کشور، تهیه خرداقلیم‌های ایران، تهیه نقشه‌های تغییرات اقلیمی توسط سازمان هواشناسی کشور.

M2: فرماندهی و کنترل
اعلام شروع و خاتمه شرایط اضطراری و فرماندهی ستاد
ماده ۱۱ (ص ۱۱)
دستگاه مسئول: وزارت کشور از طریق ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران در سطوح ملی/استانی/شهرستانی
دستگاه‌های همکار: کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور

□ شرح کارکرد:

به‌کارگیری یک سامانه مدیریتی کارآمد در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) می‌تواند اثرات منفی آن‌ها را به حداقل میزان ممکن کاهش داده، با به‌کارگیری کمترین امکانات و حداقل منابع انسانی بیشترین راندمان را موجب شود. سامانه فرماندهی سانحه یکی از معتبرترین سامانه‌های فرماندهی شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) به‌منظور آماده‌سازی و افزایش کارایی سازمان‌های متولی پاسخ در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) می‌باشد و نظامی مدیریتی برای سازمان‌دهی کارکنان، امکانات، تجهیزات و ارتباطات در جهت ارائه پاسخی مؤثر به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) است. استفاده از سامانه فرماندهی سانحه به دلیل پیشگیری از سردرگمی، بلا تکلیفی و کارهای خودسرانه و کوتاه کردن زمان پاسخ‌گویی به شرایط اضطراری و کم کردن عوارض آن می‌تواند به مدیریت صحیح و سازنده در راهبری شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) منجر شود. اعلام شروع و خاتمه شرایط اضطراری از طریق فرمانده و ستاد فرماندهی از مواردی است که باید در سامانه فرماندهی سانحه مدنظر قرار گیرد. کنترل عبارت است از تحت نظر گرفتن و تأثیرگذاری بر کل فرایند عملیات. لازم است تمامی تحولات

و متغیرها در زمان پاسخ‌گویی مدنظر قرار گرفته و حتی در صورت لزوم برای متغیرهای پیش‌بینی‌نشده و تأثیرگذار بر روند عملیات، تصمیمات مناسب اتخاذ گردد. کنترل اولین گام در فرایند فرماندهی عملیات پاسخ به حوادث و سوانح است.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- راه‌اندازی سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح توسط سازمان مدیریت بحران کشور؛
- تدوین ضوابط، استانداردها و دستورالعمل‌های مرتبط (مانند سطح‌بندی حوادث و مانند آن)؛
- تعیین محلی به‌منظور استقرار سامانه فرماندهی سانحه در سطح ملی، استان و یا شهرستان؛
- مشارکت در راه‌اندازی مرکز فرماندهی/هماهنگی و عملیات اضطراری سانحه در سازمان‌های همکار و متولی پاسخ؛
- مشارکت در راه‌اندازی سامانه‌های مدیریت و فرماندهی سانحه در سازمان‌های همکار و متولی پاسخ؛
- مشارکت در بازبینی، آموزش و اطلاع‌رسانی چهارچوب ملی پاسخ^۱؛
- اطمینان از شناخت افراد از جایگاه و شرح وظایفشان در قسمت‌ها و بخش‌های (جایگاه‌های) اصلی سامانه فرماندهی سانحه؛
- مشارکت در تمرین‌ها و آموزش‌های مرتبط با ساختار و عملکرد و نحوه فعال‌سازی سامانه فرماندهی سانحه و همچنین سطح‌بندی شرایط اضطراری؛
- مشارکت در جلسات هماهنگی بین بخشی؛
- اعلام وضعیت حادثه و سطح حادثه بر اساس الگوی سطح‌بندی ملی و شاخص‌های فعال‌سازی و غیرفعال‌سازی؛
- مشارکت در بازرسی و کنترل در دسترسی به اهداف تعیین‌شده؛
- راه‌اندازی مراکز پیشگیری و مدیریت بحران ذیل شهرداری‌ها در کلانشهرها.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- راه‌اندازی مرکز عملیات اضطراری (EOC)؛
- راه‌اندازی سامانه مدیریت سانحه (IMS)؛
- راه‌اندازی سامانه فرماندهی سانحه (ICS)؛
- آموزش و برگزارهای کارگاه‌های آموزشی و تمرین‌های درون و بین بخشی برای فعال‌سازی سامانه فرماندهی و سطح‌بندی شرایط اضطراری؛
- پایش و تأمین اطلاعات لازم به‌منظور اعلام شرایط اضطراری به واحدهای تابعه حوزه مدیریت بحران کشور پس از دریافت پیام از سازمان‌های مسئول و فعال‌سازی سامانه مدیریت بحران متناسب با سطح سانحه در واحدهای تابعه؛ و نیز اعلام خاتمه آن پس از دریافت پیام مربوطه از سازمان‌های مسئول؛
- فعال شدن برنامه پاسخ سریع و برنامه پاسخ عملیاتی سازمانی؛
- شروع مداخلات تخصصی (امداد، نجات، خدمات سلامتی، آواربرداری و مانند آن) هم‌زمان با اعلام وضعیت اضطراری؛
- آمادگی به‌منظور پایان و خاتمه تدریجی مداخلات با اعلام پایان شرایط اضطراری توسط ستاد؛
- آمادگی فعال‌سازی و آماده‌باش به نیروها؛
- کنترل و ارزیابی نحوه عملکرد مراکز فرماندهی سانحه و نحوه فعال‌سازی و عملکرد سامانه فرماندهی سانحه.

¹ National Response Framework (NRF)

M3: ارتباطات
ایجاد زیرساخت‌های لازم جهت تأمین ارتباطات در شرایط اضطراری ماده ۱۴ – بند ذ (ص ۱۹)
<p>دستگاه مسئول: وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت کشور، صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، ستاد کل نیروهای مسلح، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت امور خارجه و کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

یکی از الزامات مدیریت مؤثر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، برقراری ارتباط و همکاری با سایر سازمان‌های متولی است. آسیب به زیرساخت‌های ارتباطی در کنار افزایش حجم زیاد داده‌های مورد نیاز برای تبادل در زمان کم، بر اهمیت برنامه‌ریزی برای برقراری ارتباط بین واحدها در زمان حوادث و سوانح می‌افزاید.

برقراری ارتباطات شفاف، دقیق و به‌موقع جهت اطمینان از تصمیم‌گیری مطمئن، همکاری مؤثر، آگاهی و جلب اطمینان عمومی ضروری است. در این راستا ایجاد لایه‌ها و روش‌های ارتباطی تاب‌آور و کاربردی مختص شرایط اضطراری به‌منظور تبادل کامل، شفاف و سریع اطلاعات و کمک به واحدها و تیم‌های عملیاتی ارائه‌دهنده خدمات، برای پاسخ به‌موقع و کاهش عواقب جدی ناشی از حوادث و سوانح باعث افزایش تاب‌آوری آن‌ها خواهد شد. ایجاد و توسعه زیرساخت‌های لازم جهت تأمین ارتباطات مؤثر (از قبیل تجهیزات ماهواره‌ای، باسیم، تلفن همراه، بی‌سیم اعم از صوتی و تصویری) به‌منظور تأمین و برقراری ارتباطات مناطق آسیب‌دیده و حفظ ارتباطات از ابتدا تا انتهای شرایط اضطراری از نکاتی است که باید مورد توجه سازمان‌های مسئول، همکار و پشتیبان قرار گیرد.

همچنین کلیه دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور مکلفند نسبت به تأمین پایداری مراکز داده خود با رعایت مقررات امنیتی و استانداردهای لازم و با همکاری و هماهنگی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت اطلاعات اقدام نمایند.

بنابراین به‌منظور تقویت هماهنگی سازمان‌های پاسخگو در حوادث و سوانح در تسهیم و اشتراک اطلاعات مباحث زیر بایستی مورد توجه قرار گیرد:

- وجود مراکز مدیریت داده‌ها و اطلاعات؛
- طراحی و توسعه انواع مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری (NRCC, PRCC, EOC, DOC) در کلیه سطوح و ایجاد وحدت رویه در طراحی‌های در دست اقدام؛
- نهادینه شدن فرهنگ کار تیمی و مشارکتی میان سازمان‌ها؛
- تدوین دستورالعمل‌های استاندارد برای ارتباطات درون‌سازمانی، بین‌سازمانی و همگانی؛
- کنترل و نظارت بر پیشرفت تجهیزات و ابزار اطلاعاتی و ارتباطی سازمان‌ها.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- تهیه و تدوین سناریوهای مختلف و محتمل جهت اجرا در شرایط شبیه‌سازی شده^۱ یا واقعی؛

^۱ شبیه‌سازی (Simulation): از نظر لغوی به معنای ظاهرسازی، تقلید و تمارض می‌باشد. این واژه معادل تمرین‌های دورمیزی که با ایجاد یک سناریوی فرضی، فرصت بحث و تمرین مهارت‌های تصمیم‌گیری برای شرکت‌کنندگان را فراهم می‌نماید، در نظر گرفته شده است.

- طراحی شیوه‌نامه‌های مربوط به انواع واحدهای پاسخ اضطراری (ERU)^۱؛
- تهیه ضوابط فنی، استانداردها و دستورالعمل‌های ارتباطات و اطلاع‌رسانی خطر؛
- بررسی و توسعه بسترهای ارتباطی و زیرساخت‌های اطلاعاتی بین سازمان‌های همکار؛
- اطمینان از وجود لوازم و تجهیزات مورد نیاز در برقراری ارتباطات اثربخش سازمان‌های متولی پاسخ؛
- شناسایی بانک‌های اطلاعاتی سازمان‌های متولی در زمینه مدیریت خطر حوادث و سوانح و اطلاع‌رسانی لازم در این زمینه؛
- فراهم‌سازی امکان دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی سازمان‌های متولی در زمینه مدیریت خطر حوادث و سوانح؛
- تعیین نحوه برقراری ارتباطات و اطمینان از آگاهی سازمان‌های متولی در خصوص نقش و مسئولیت‌هایشان در این راستا؛
- ارزیابی وضعیت ارتباطات و تبادل اطلاعات بین سازمان‌های متولی پاسخ؛
- برنامه‌ریزی برای ارتقا شبکه ارتباطی و اطلاع‌رسانی بعد از عملیات پاسخ و بر اساس نتایج ارزیابی‌ها؛
- تعریف موج و فرکانس واحد عملیات پاسخ اضطراری به‌منظور ایجاد وحدت رویه؛
- تعریف شماره واحد امدادی در خصوص تماس تلفنی برای سازمان‌های امدادی به‌منظور ایجاد وحدت رویه؛
- طراحی، تجهیز و تأمین خودروهای ارتباط سیار جهت پشتیبانی و تأمین زیرساخت ارتباطی دستگاه‌ها در شرایط اضطراری.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- مشارکت در تهیه ضوابط فنی، استانداردها و دستورالعمل‌های ارتباطات و اطلاع‌رسانی خطر؛
- حفظ و نگهداری از شبکه‌ها مطابق ضوابط و استانداردهای مربوطه؛
- ارتقای شبکه یا ایجاد شبکه جدید از طریق شبکه‌های ترانک؛
- کاربرد شبکه ارتباطی اختصاصی در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) از قبیل استفاده از ماهواره و رادیو، استفاده از مسیرهای پشتیبان (استفاده از شبکه‌های VIP و مانند آن)، تلفن‌های VPN، تلفن‌های ماهواره‌ای و نمونه‌های مشابه؛
- تأمین زیرساخت‌های لازم جهت تبادل اطلاعات؛
- تأمین زیرساخت‌ها و تجهیزات لازم جهت برقراری ارتباطات اثربخش (ماهواره‌ای، باسیم، تلفن همراه و بی‌سیم اعم از صوتی و تصویری) با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت کشور؛
- کنترل و بررسی لوازم و تجهیزات ارتباطی قبل از وقوع حوادث و سوانح؛
- امکان استفاده از خدمات ماهواره‌ای (VSAT) به‌منظور برقراری ارتباطات مناطق آسیب‌دیده و حفظ ارتباطات در شرایط اضطراری توسط مرکز پایش ماهواره‌ای زمین در سازمان فضایی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
- تأمین ارتباطات امن و پایدار توسط شرکت صایران وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح؛
- مشارکت در بررسی وضعیت موجود و تهیه برنامه ارتباطات و شبکه ارتباطی در حوادث و سوانح؛
- آموزش فرایند ارتباطات و ارتباطات خطر به کارکنان؛

¹ Emergency Response Unit (ERU)

- آموزش و اطلاع رسانی ضوابط فنی و دستورالعمل‌های ارتباطی مدون و نحوه برقراری ارتباطات به کارکنان؛
- ارائه بازخورد در خصوص کیفیت و وضعیت شبکه ارتباطی در زمان وقوع حوادث و سوانح؛
- ایجاد شبکه ارتباطی اختصاصی در شرایط اضطراری ویژه مدیران ملی، استانی و شهرستانی.

M4: سازماندهی	
M4-1: مدیریت داوطلبان و سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها)	
ماده ۹-بند ذ ص ۹	
<p>دستگاه مسئول: وزارت کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان بهزیستی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت امور خارجه، وزارت ورزش و جوانان، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان ثبت احوال کشور، کمیته امداد امام خمینی، سازمان بسیج مستضعفین و کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های ذکرشده در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>	

□ شرح کارکرد:

در هنگام وقوع شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها) و داوطلبان به‌عنوان مجری، تسهیلگر، همکار و شریک سازمان‌های دولتی متولی پاسخ عمل می‌کنند تا بتوانند به‌منظور ارائه کالاها و خدمات به افرادی که به دلیل مواجهه با حادثه، تحت تأثیر قرار گرفته‌اند، منابع کافی و لازم را بسیج کنند. سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند با ایجاد سطح مقبولیت بالا در جامعه، تأثیر قابل توجهی در به حداقل رساندن صدمات اقتصادی، اجتماعی-اخلاقی، جسمی و فیزیولوژیک به جمعیت متأثر از حوادث داشته باشند. این سازمان‌ها، منابع اضافی (مالی، انسانی و مواد و تجهیزات) را به نظام مدیریت بحران ملی اضافه می‌کنند و با استفاده از امکانات خود مسئولیت تأمین غذا، سرپناه، آموزش، خدمات بهداشتی اولیه و حیاتی و سایر خدمات در راستای تأمین نیازهای افراد تحت تأثیر را در جریان حوادث بر عهده دارند. از طرفی مشروعیت، مقبولیت و حسن نیت این سازمان‌ها و داوطلبان برای ارائه کمک و خدمات حمایتی، باعث می‌شود حضور این گروه برای جمع‌آوری و جذب کمک‌های مردمی، بسیار کمک‌کننده و اثرگذار باشد. از دیگر مزایای بارز مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در مدیریت حوادث، اندازه سازمانی نسبتاً کوچک این سازمان‌ها است که به آن‌ها اجازه می‌دهد تا سریع و کارآمد باشند، زیرا آن‌ها در یک محیط انعطاف‌پذیرتر با بوروکراسی کمتر عمل می‌کنند و این باعث می‌شود آن‌ها سریع‌تر از دولت عمل کنند و از طرفی این سازمان‌ها تشکلهایی هستند که بسیاری از افراد از طریق آن‌ها به‌عنوان داوطلب در حوادث و سوانح خدمت می‌کنند؛ ولیکن علی‌رغم مزایای بسیاری که حضور داوطلبان و سازمان‌های مردم‌نهاد در مدیریت حوادث و سوانح دارد، از آن‌ها به‌طور مؤثر استفاده نمی‌شود که عواملی ازجمله آگاهی کم سازمان‌های مردم‌نهاد و سازمان‌های دولتی از یکدیگر، عدم آگاهی از منابع و امکانات سازمان‌ها و چالش‌های عدم سازماندهی، هماهنگی و اجرای اقدامات موازی را می‌توان به‌عنوان موانع مهم برشمرد. مشکلات بی‌شماری نیز در بین خود سازمان‌های مردم‌نهاد مشاهده می‌شود؛ لذا ضروری است در چهارچوب آیین‌نامه سازماندهی و استفاده از ظرفیت تشکلهای مردمی، داوطلب و بخش خصوصی در مدیریت بحران تهیه شده ذیل اسناد قانون مدیریت بحران و بر اساس الگوی مدیریت بحران جامعه‌محور نسبت به استفاده بهینه از توان داوطلبان علاقه‌مند به مشارکت در کارکردهای کاهش خطر و مدیریت سوانح اقدام گردد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- اصلاح و بازبینی ضوابط و دستورالعمل‌های مرتبط با مشارکت‌های مردمی؛
- مشارکت در شناسایی سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب، ظرفیت‌های آن‌ها و نحوه به‌کارگیری آن‌ها در مواجهه با شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
- مشارکت در برنامه‌های هماهنگی سازمان‌های دولتی و مردم‌نهاد؛
- مشارکت در برنامه‌های توانمندسازی سازمان‌های مردم‌نهاد و داوطلبان؛
- تأمین هزینه‌های مرتبط و سازوکارهای حمایتی و تشویقی از تشکلهای مردمی، سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب مردمی؛
- فراخوان سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب و استفاده از ظرفیت‌های آن‌ها در حوادث و سوانح؛
- مشارکت در توزیع و هدایت سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکلهای مردمی و داوطلبان؛
- نظارت و ارزیابی عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکلهای مردمی و داوطلبان؛
- مستندسازی و تهیه گزارش‌های نحوه اقدامات سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب در حوادث و سوانح؛
- تهیه و ارائه بازخورد نهایی جهت بهبود عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد و داوطلبان؛
- ایجاد بانک اطلاعاتی از سازمان‌های مردم‌نهاد فعال متناسب با فعالیت‌های تخصصی آن‌ها.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- شناسایی سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکلهای مردمی و نیروهای داوطلب مردمی در حیطه‌های تخصصی؛
- شناسایی ظرفیت‌های تشکلهای مردمی، سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب مردمی؛
- برگزاری نشست‌های مشترک هماهنگی و هم‌اندیشی با تشکلهای مردمی، سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب مردمی قبل از وقوع حوادث و سوانح؛
- برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب جهت ارتقای توانمندی افراد در سازمان‌های مردم‌نهاد، تشکلهای مردمی و داوطلبان؛
- برگزاری دوره‌های آموزشی بدو و ضمن خدمت مناسب جهت ارتقا توانمندی شاغلین و کارکنان سازمان‌های مشمول؛
- همکاری در ایجاد بانک اطلاعاتی جهت شناسایی و هدایت تشکلهای مردمی، سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب مردمی و متخصصین مورد نظر؛
- فراخوانی و ساماندهی تشکلهای مردمی، سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب مردمی آموزش‌دیده در حیطه‌های تخصصی با مشارکت کلیه دستگاه‌های همکار؛
- جذب و هدایت نیروهای داوطلب مردمی و سازمان‌های مردمی فعال در هنگام بروز حوادث و سوانح و استفاده از ظرفیت‌های آن‌ها (در حوزه سلامت، آموزش و پژوهش، تغذیه و اسکان اضطراری و مانند آن)؛
- نظارت و برنامه‌ریزی در راستای آموزش سازمان‌های مردم‌نهاد و داوطلبان؛
- جذب و هدایت نیروهای تخصصی آموزش‌دیده داوطلب در مجموعه تحت پوشش سازمان‌های مشمول و متولی در هنگام بروز حوادث و سوانح و استفاده از ظرفیت‌های آن‌ها؛

- استفاده از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد و داوطلبان با محوریت سازمان انتقال خون با اطلاع‌رسانی عمومی و اعلام فراخوان عمومی از طرق مختلف از جمله رسانه‌های جمعی، استفاده از مخازن و بانک داده‌ای موجود در نرم‌افزار «اطلاعات اهداکنندگان»، ثبت‌نام اینترنتی داوطلبین و مطابق دستورالعمل‌های مدون سازمان انتقال خون؛ از جمله «مدیریت دسترسی به اهداکنندگان»؛ «مدیریت ازدحام اهداکنندگان»؛
- بازپخش پیام‌های فراخوان آماده و متناسب با وضعیت‌های موجود؛
- مراجعه اهداکنندگان مستمر و یا فراخوان این گروه از اهداکنندگان از طرق مختلف مانند ارسال پیامک و یا تماس تلفنی (مبتنی بر بانک اطلاعات موجود این گروه در سازمان انتقال خون)؛
- فراهم‌سازی بستر لازم جهت ثبت‌نام الکترونیکی عموم مردم از طریق طراحی صفحاتی تحت عناوین «ثبت‌نام اینترنتی»، «باشگاه داوطلبان باشگاه O منفی» و «یاران سازمان» در پورتال سازمان انتقال خون؛
- جلب مشارکت عموم مردم از جمله بازنشستگان، اعضای هلال احمر، نیروهای طرحی خروجی از سازمان به‌عنوان نیروی‌های کاری و حرفه‌ای (پس از عضویت به‌عنوان داوطلب اهدای خون و یا داوطلبان یاری‌رساننده از طریق سایت سازمان انتقال خون و گذراندن دوره‌های آموزشی).
- استفاده از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد برای بهبودی و تاب‌آوری روانی اجتماعی مردم مناطق اثرپذیرفته از بحران به سوی تاب‌آوری فردی گروهی خانوادگی و اجتماعی به‌ویژه با تأکید بر گروه‌های هدف در معرض خطر (افراد دارای معلولیت، سالمندان، کودکان و زنان) با محوریت سازمان بهزیستی؛
- اجرای طرح‌های ویژه اجرای نیت واقفین خیراندیش در موضوعات مذهبی، خیریه و اجتماعی و مانند آن توسط سازمان اوقاف و امور خیریه؛
- هماهنگی با انجمن‌های علمی و تخصصی و بهره‌مندی از ظرفیت‌های آن‌ها در حوزه‌های تخصصی مرتبط (انجمن‌های علمی بهداشتی جهت اعزام داوطلب، انجمن‌های علمی روانشناسی و روان‌پزشکی جهت تهیه بسته‌های آموزشی و بازی درمانی کودکان آسیب‌دیده و مانند آن)؛
- جذب و هدایت نیروهای تخصصی داوطلب در مراکز درمانی با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- نظارت بر نحوه عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌ها، خیرین و نیروهای مردمی توسط کلیه دستگاه‌های همکار؛
- اخذ گزارش‌های عملکردی و اقدامات انجام‌شده در حیطه‌های مختلف تخصصی توسط سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌ها، خیرین و نیروهای مردمی توسط کلیه دستگاه‌های همکار؛
- ارائه گزارش از برنامه‌های موفق جامعه‌محور به‌عنوان الگو توسط کلیه دستگاه‌های همکار.

M4: سازماندهی
M4-2: سازماندهی گروه‌های امدادی نیروهای مسلح
ماده ۱۴ بند ۳ (ص ۲۰)
<p>دستگاه مسئول: ستاد کل نیروهای مسلح (کلیه سازمان‌های ذیل ستاد کل نیروهای مسلح)</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت کشور، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان برنامه و بودجه، سازمان مدیریت بحران کشور</p>

□ شرح کارکرد:

در حال حاضر به علت فراوانی بالای شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، نقش گروه‌های امدادی نیروهای مسلح (کلیه سازمان‌های ذیل ستاد کل نیروهای مسلح) در کمک‌رسانی و امدادسانی پررنگ‌تر شده و در کنار آن نیز تأمین امنیت و آرامش نیز حائز اهمیت است. مدیران کشور در زمان شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، می‌توانند از ادوات و تجهیزات، نیروهای هوایی، زمینی، دریایی و مانند آن، (ازجمله ظرفیت بالگردی در زمینه جابه‌جایی و تخلیه مجروحان، سگ‌های آموزش‌دیده و همچنین بیمارستان‌های صحرایی) و از نیروهای متخصص و ورزیده (مانند سربازان در پادگان‌های کشور و همچنین گروه‌های امدادی نیروهای مسلح سایر کشورها) استفاده کنند. از این رو، پذیرش، نظارت و راهبری عملیاتی گروه‌های امدادی نیروهای مسلح کشورمان و سایر کشورها در شرایط اضطراری باید مورد توجه سازمان‌های مسئول و همکار قرار گیرد. آیین‌نامه نحوه ورود و نقش‌آفرینی، میزان و چگونگی به‌کارگیری نیروی انسانی، منابع و امکانات نیروهای مسلح در مدیریت حوادث و سوانح در همین رابطه ذیل اسناد قانون مدیریت بحران کشور تهیه شده است.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- هماهنگی با سایر دستگاه‌های امدادی جهت تعیین دقیق نقش‌ها و وظایف در شرایط اضطراری؛
- تأمین تجهیزات، امکانات و نیروهای تخصصی امدادی نیروهای مسلح بر اساس اعلام نیاز دستگاه‌های متولی؛
- توانمندسازی نیروهای تخصصی امدادی نیروهای مسلح برای حضور در شرایط اضطراری؛
- پذیرش، راهبری و نظارت عملیاتی گروه‌های امدادی اعزامی از نیروهای مسلح سایر کشورها؛
- نظارت بر نحوه عملکرد نیروهای تخصصی امدادی نیروهای مسلح در حوادث و سوانح.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- همکاری در برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب جهت ارتقای توانمندی افراد در گروه‌های امدادی نیروهای مسلح؛
- همکاری در برگزاری دوره‌های آموزشی بدو و ضمن خدمت مناسب جهت ارتقا توانمندی شاغلین نیروهای مسلح؛
- ایجاد بانک اطلاعاتی جهت شناسایی و هدایت گروه‌های امدادی نیروهای مسلح؛
- فراخوانی و ساماندهی گروه‌های امدادی آموزش‌دیده نیروهای مسلح در حیطه‌های مختلف با مشارکت سایر دستگاه‌های متولی پاسخ؛
- هدایت و به‌کارگیری گروه‌های امدادی آموزش‌دیده نیروهای مسلح در هنگام بروز حوادث و سوانح و استفاده از ظرفیت‌های آن‌ها (در تأمین بهداشت و درمان، ارائه آموزش، اسکان اضطراری، تأمین ایمنی و امنیت و مانند آن)؛
- نظارت بر نحوه عملکرد گروه‌های امدادی نیروهای مسلح؛
- اخذ گزارش‌های عملکردی و اقدامات انجام‌شده توسط گروه‌های امدادی نیروهای مسلح؛
- ارائه گزارش از برنامه‌های موفق جهت بهره‌برداری در حوادث آتی.

M5: هماهنگی بین سازمانی
M5-1: تسهیل هماهنگی بین دستگاه‌های مسئول و تسریع خدمت‌رسانی
ماده ۱۲ - بند الف ۳ (ص ۱۳)
دستگاه مسئول: وزارت کشور از طریق ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران در سطوح ملی / استانی / شهرستانی

دستگاه‌های همکار: سازمان مدیریت بحران کشور، وزارت امور خارجه، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، ستاد کل نیروهای مسلح و کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور

دستگاه پشتیبان: سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

عملیات پاسخ در شرایطی انجام می‌گیرد که سازمان‌های مختلف باید وظایف محوله را در زمان کوتاه، شرایط فیزیکی سخت و پراسترس، غافلگیری و تهدید به انجام رسانند و این در حالی است که ماهیت بسیاری از وظایف و فعالیت‌ها ایجاب می‌کند که چند سازمان آن کار را به کمک یکدیگر انجام دهند. لازمه این کار وجود سازوکارهای هماهنگی است. در حال حاضر از دلایل مهم عدم هماهنگی سازمان‌ها در زمان حوادث و سوانح می‌توان به نامشخص بودن نقش‌ها و وظایف اشاره نمود.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- تبیین نقش و حوزه عملکرد کلیه بازیگران مدیریت بحران (دولتی، عمومی، خصوصی، مردم‌نهاد، داوطلب و مانند آن) و کلیه سطوح در حوزه مدیریت بحران؛
- تعیین دستگاه‌های متولی به تفکیک هر مخاطره؛
- تعیین سازوکارها و برنامه‌های مشترک بین دستگاه‌های متولی (نشست‌ها و کمیته‌های مشترک، تمرین‌های مشترک و مانند آن)؛
- منطقه‌بندی کشور جهت تسریع خدمت‌رسانی در ساعات اولیه؛
- پشتیبانی از ایجاد شبکه EOC, PRCC, NRCC با تعریف سطوح دسترسی برای EOC دستگاه‌های اجرایی در سطوح ملی و استانی جهت رصد و پایش تهدیدات، اعلام وضعیت هشدار، اعلام شدت و سطح حادثه، اطلاع‌رسانی در مراحل مختلف و مانند آن؛
- ارزیابی و رتبه‌بندی دستگاه‌های اجرایی در مدیریت بحران‌های کشور بر اساس شاخص‌های مصوب؛
- انتشار عمومی نتایج و گزارش عملکرد دستگاه‌های اجرایی در مدیریت بحران‌های کشور؛
- راه‌اندازی، یکپارچه‌سازی و بهره‌برداری از سامانه‌های زیر با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات:
- سامانه تأمین منابع و اقلام و تجهیزات (اعم از منابع دولتی، بین‌المللی و خیریه)؛
- سامانه مدیریت کمک‌های بخش عمومی، خصوصی، مردم‌نهاد، داوطلبان و مردمی در مراحل مختلف مدیریت بحران؛
- سامانه مدیریت عملکرد کلیه بازیگران دولتی، خصوصی، مردم‌نهاد به‌منظور سنجش عملکرد دستگاه‌های متولی؛
- سامانه رصد موجودی امکانات و تجهیزات مقابله با بحران و اعلام نیاز اقلام و تجهیزات و مواد و ملزومات؛
- سامانه اعلام وضعیت پیشرفت بازسازی‌ها.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- ایجاد و راه‌اندازی EOC دستگاهی در مرکز و واحدهای استانی به‌منظور رصد و پایش تهدیدات و حوادث و سوانح و انجام هماهنگی‌های درون و بین سازمانی؛

- تعیین نقش‌ها و مسئولیت‌ها در برنامه پاسخ دستگاهی (EOP) و چهارچوب پاسخ ملی (NRF) در هر یک از دستگاه‌های متولی و به‌کارگیری برنامه‌ها در فاز پاسخ؛
- تهیه و به‌روزرسانی فهرست اقلام و تجهیزات موجود و مورد نیاز در شرایط اضطراری به تفکیک هر مخاطره؛
- کنترل تردد خودروها در محورهای اصلی و فرعی به منطقه حادثه‌دیده با هدف پیشگیری از راهبندان و روان نمودن ترافیک جهت تردد خودروهای امدادی توسط فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران؛
- همکاری در تخلیه اضطراری نیروگاه‌ها توسط سازمان بنادر و دریانوردی؛
- نظارت بر هزینه‌کرد حوزه مدیریت بحران با مشارکت سازمان برنامه و بودجه کشور؛
- تأمین زیرساخت‌های لازم جهت استقرار سامانه‌های مرتبط توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
- اعلام و به اشتراک‌گذاری اقلام اطلاعاتی موجود توسط هر یک از دستگاه‌ها؛
- ثبت آمار و اطلاعات در سامانه مدیریت عملکرد.

M5: هماهنگی بین سازمانی
M5-2: استقرار سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح
ماده ۹ - بند ب (ص ۸)
دستگاه مسئول: سازمان مدیریت بحران کشور
دستگاه‌های همکار: کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های ذکرشده در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور
دستگاه پشتیبان: سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

عملیات پاسخ در شرایطی انجام می‌گیرد که سازمان‌های مختلف باید وظایف محوله را در زمان کوتاه، شرایط فیزیکی سخت و پراسترس به انجام رسانند و این در حالی است که ماهیت بسیاری از وظایف و فعالیت‌ها ایجاب می‌کند که چند سازمان آن کار را به کمک یکدیگر انجام دهند. لازمه این کار وجود سازوکارهای هماهنگی است تا با تعریف روشن فرآیندها، ساختارها و مسئولیت‌های سازمانی، عوامل تسهیلگر و بازدارنده و مدیریت وابستگی‌های میان فعالیت‌های مستقل، موفقیت و اثربخشی پاسخ را تضمین نماید.

ناهماهنگی درون و بین سازمانی منجر به دوباره‌کاری‌ها و موازی‌کاری‌ها شده و ضمن افزایش اتلاف منابع و از دست دادن زمان طلایی برای پاسخ مناسب، کاهش کیفیت کاری و در نهایت افزایش هزینه پاسخ و نارضایتی جمعیت آسیب‌دیده را به همراه خواهد داشت. در حال حاضر از دلایل مهم عدم هماهنگی سازمان‌ها در زمان حوادث و سوانح می‌توان به ضعف و کمبودهای قابل توجه در زمینه ارتباط سازمانی، به اشتراک‌گذاری اطلاعات و وجود بانک اطلاعاتی یکپارچه اشاره نمود. لذا تشکیل بانک اطلاعاتی تخصصی یکپارچه مشتمل بر انواع مخاطرات (گسل‌ها، زمین‌لغزش، ناپایداری دامنه‌ای، گردوغبار، طوفان، تگرگ، موج گرما و سرما، بهمن، سیلاب، خشکسالی، مواد خطرناک و مانند آن)، اطلاعات تاریخی مناطق خسارت‌دیده از سیلاب، زلزله، مناطق حساس از نظر آتش و سایر مخاطرات، اطلاعات جمعیت شناختی، اطلاعات مربوط به ظرفیت‌ها، اطلاعات مربوط به آسیب‌پذیری، اطلاعات مربوط به سوابق و تجارب قبلی و همچنین اطلاعات مربوط به منابع دولتی، عمومی و خصوصی می‌تواند بسیار کمک‌کننده باشد که باید مورد توجه قرار گیرد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- مدیریت اطلاعات از طریق تدوین ضوابط فنی، استانداردها و دستورالعمل‌های مدیریت و تبادل اطلاعات؛
- تدوین تفاهم‌نامه‌های هماهنگی و همکاری در تبادل اطلاعات با تشریح کامل مسئولیت‌های سازمان‌ها؛
- شناسایی و مشارکت در توسعه سامانه‌های اطلاعاتی موجود؛
- شناسایی اقلام آماری موجود و مورد نیاز و تعیین مسئولیت هر دستگاه در خصوص جمع‌آوری، جمع‌بندی، تحلیل و اعلام موارد مورد نظر به سازمان؛
- استقرار سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح که همخوان با سایر نظام‌های بانک‌های اطلاعاتی دستگاه‌های مسئول باشد؛
- تعیین سطوح دسترسی افراد و سازمان‌ها به آمار و اطلاعات و گزارش‌های واصله؛
- فراهم‌سازی امکان دسترسی به‌موقع به آمار و اطلاعات مورد نیاز از طریق ایجاد و توسعه زیرساخت‌های مناسب؛
- فراهم‌سازی امکان تبادل اطلاعات واصله از سازمان‌های متولی بین دستگاه‌های مشمول جهت بهبود خدمت‌رسانی؛
- ایجاد پایگاه بر خط برای دسترسی لحظه‌ای و متناسب سازمان‌ها به اطلاعات مورد نیاز برای تأمین پاسخی مناسب، همه‌جانبه، مؤثر و هماهنگ؛
- یکپارچه‌سازی آمار و اطلاعات جهت ارائه آمار و اطلاعات و اطلاع‌رسانی عمومی؛
- فراهم‌سازی نظام گزارش‌گیری مناسب بنا به درخواست سازمان‌های متولی و مراجع ذیصلاح؛
- ارائه آمار و اطلاعات مناسب با تشکیل و توسعه بانک داده و پایگاه داده‌های زمین‌شناسی مشتمل بر همه اطلاعات یکپارچه در کشور؛
- پایش و نظارت بر نحوه مدیریت و تبادل اطلاعات و ارائه بازخوردهای لازم؛
- طراحی، توسعه و به‌روزرسانی نظام جامع داده‌ها و اطلاعات کشور.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- مشارکت در نشست‌های هماهنگی و همکاری در تبادل اطلاعات و اجرای دستورالعمل‌های مرتبط؛
- استقرار و یا توسعه سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی تخصصی از طریق بسترسازی و ایجاد زیرساخت‌های لازم؛
- ثبت، به‌روزرسانی و فراهم‌سازی امکان دسترسی به آمار و اطلاعات موجود در هر یک از سازمان‌ها و دستگاه‌های مشمول مانند:
  - آمار و اطلاعات ستاد کل نیروهای مسلح توسط سازوکاری که ستاد طبق آیین‌نامه نحوه ورود و نقش‌آفرینی، میزان و چگونگی به‌کارگیری نیروی انسانی، منابع و امکانات نیروهای مسلح مشخص می‌نماید؛
  - آمار و اطلاعات جمعیتی منطقه به تفکیک گروه‌های سنی و جنسی و پرخطر، وضعیت بهداشتی و درمانی جمعیت متأثر از حادثه، مراکز بهداشتی و درمانی موجود و فعال جهت ارائه خدمات، مراکز آسیب‌دیده و تخریب‌شده و اطلاعات مرتبط بهداشتی و درمانی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
  - داده‌ها و اطلاعات گسل‌ها، زمین‌لغزش‌ها، ناپایداری دامنه‌ای و مانند آن توسط سازمان زمین‌شناسی کشور؛
  - پایگاه اطلاعات جمعیت کشور، اطلاعات هویت آسیب‌دیدگان حوادث و سوانح و پاسخ استعلامات هویتی افراد به مراجع ذیصلاح توسط سازمان ثبت احوال کشور؛

- بانک‌های اطلاعاتی مخاطرات با گسترش زیرساخت اطلاعات مکانی و GIS؛
- ثبت و به‌روزرسانی آمار و اطلاعات تخصصی در نظام و بانک اطلاعاتی تخصصی یکپارچه ملی؛
- به‌کارگیری نظام و بانک اطلاعاتی تخصصی یکپارچه ملی در عملیات پاسخ؛
- ثبت، ارزیابی و سنجش خسارات هریک از مخاطرات با استفاده از فناوری‌های نوین در بانک اطلاعاتی تخصصی یکپارچه ملی توسط دستگاه‌های متولی؛
- صدور پروانه شهرداری‌ها با توجه به بانک داده‌های مخاطرات جهت کاهش خطر در مخاطرات آتی توسط شهرداری‌ها؛
- مشارکت در پایش مداوم مفاد تفاهم‌نامه‌های منعقدشده و بازبینی آن؛
- بهره‌برداری از نتایج ارزیابی‌های مرتبط با مدیریت و تبادل اطلاعات در اصلاح و بهبود فرایندهای اجرایی.

M6: حمایت‌طلبی (جلب و جذب حمایت‌ها)
M6-1: جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های دولتی داخلی و خارجی ماده ۹ - بند ج (ص ۸)
<p>دستگاه مسئول: سازمان مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت امور خارجه، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان بهزیستی کشور، سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کمیته امداد امام خمینی، سازمان بسیج مستضعفین، وزارت ورزش و جوانان، سازمان گمرکات کشور، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

جلب حمایت همه‌جانبه، نوعی راهبرد ارتباطی است که محور اصلی آن را تأثیرگذاری بر افراد کلیدی و تصمیم‌گیرنده با هدف بهره‌برداری از ظرفیت‌های آن‌ها برای دستیابی به اهداف موردنظر تشکیل می‌دهد. سازمان‌های دولتی و غیردولتی، سیاست‌گذاران و فعالان برنامه‌های حمایتی معمولاً از این راهبرد برای ایجاد تغییر در شرایط، سیاست‌ها و برنامه‌ها استفاده می‌کنند. برنامه‌های جلب حمایت همه‌جانبه می‌تواند مسائل و مشکلات را در معرض افکار عمومی و در دستور کار سیاست‌گذاران قرار داده، سبب ایجاد حرکت اجتماعی و برانگیختگی جامعه در زمینه برنامه مورد نظر شود، به خلق برنامه‌های جدید منجر گردد و در نهایت کیفیت زندگی افراد، گروه‌ها و جوامع را بهبود بخشد. یکی از مواردی که در حمایت‌طلبی از ارگان‌های داخلی و خارجی در پاسخ به حوادث و سوانح کمک‌کننده است، جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های دولتی داخلی و خارجی با رعایت اصل هشتادم (۸۰) قانون اساسی است؛ بنابراین برنامه‌ریزی و سازماندهی مناسب جهت جمع‌آوری کمک‌های داخلی و خارجی دولتی چه نقدی و چه غیرنقدی به‌منظور تأمین نیازهای آسیب‌دیدگان سوانح و حوادث از اقدامات مهم سازمان مدیریت بحران است که طبق آیین‌نامه جذب و هدایت کمک‌های دولتی داخلی و خارجی انجام می‌شود.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- شناسایی تهدیدها، فرصت‌ها، نقاط قوت و ضعف فرایند جذب و توزیع کمک‌های دولتی داخلی و خارجی و انجام برنامه‌ریزی‌های لازم جهت جذب کمک‌های دولتی داخلی و خارجی؛

- طراحی و توسعه راهکارهای حمایت‌طلبی و نهادینه نمودن آن از طریق عقد تفاهم‌نامه‌ها و قراردادهای مورد نیاز قبل از رخداد شرایط اضطراری در سطوح مختلف کشور و بین‌المللی؛
- مشارکت در شناسایی خیرین و سازمان‌های حامی دولتی داخلی و خارجی و ظرفیت‌های آن‌ها؛
- برقراری ائتلاف با سازمان‌های مختلف جهت جلب حامی؛
- مدیریت یکپارچه قانون‌ها، تشکلهای و انجمن‌ها، مؤسسات و مراکز غیردولتی به‌منظور استفاده از ظرفیت‌های آن‌ها در جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های دولتی داخلی و خارجی؛
- تأمین زیرساخت‌های فناوری لازم جهت توزیع مناسب هدایا و کمک‌ها (مانند طراحی و استقرار سامانه اعلام نیازها و اعلام آمادگی مردمی، سامانه اطلاعاتی یکپارچه برای مدیریت منابع و هدایا و امکانات کمک‌های دولتی داخلی و خارجی و مانند آن)؛
- نیازسنجی اقلام، دارو، تجهیزات و لوازم مورد نیاز جمعیت و مراکز ارائه‌دهنده خدمات در مناطق آسیب‌دیده؛
- فراخوان، جمع‌آوری، تفکیک، بسته‌بندی و توزیع کمک‌های غیر نقدی دولتی (طبق دستورالعمل جذب و هدایت کمک‌های دولتی داخلی و خارجی)؛
- هدایت و ساماندهی دستگاه‌های دولتی داخلی و خارجی جهت تأمین اقلام مورد نیاز؛
- انتقال اقلام و کمک‌های غیرنقدی دولتی به مناطق درگیر بحران؛
- توزیع اقلام و کمک‌ها در بین افراد متأثر با استفاده از ظرفیت سازمان‌ها و نهادهای مردمی از حوادث و سوانح؛
- جمع‌آوری کمک‌های نقدی جهت کمک به جمعیت متأثر از حوادث و سوانح؛
- هزینه کردن کمک‌های نقدی بر اساس نیاز منطقه و جمعیت متأثر از حوادث و سوانح؛
- آموزش و آمادگی تیم‌های مردمی و داوطلب کمک‌رسان در زمینه تأمین و توزیع امکانات و کمک‌های داخلی؛
- پایش و نظارت بر نحوه جذب و توزیع کمک‌های دولتی داخلی و خارجی و بهره‌برداری از نتایج ارزیابی‌ها جهت تدوین برنامه‌های بهبود؛
- بازخورد اطلاعات و گزارش به سازمان‌های حمایت‌کننده جهت آگاهی از روند حامی بودن.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تدوین اهداف اختصاصی برای جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های دولتی داخلی و خارجی؛
- شناسایی و ساماندهی خیرین و سازمان‌های حمایت‌کننده توسط هر یک از دستگاه‌های متولی متناسب با حوزه تخصصی (مانند خیریه‌های سلامت و مانند آن)؛
- مشارکت در نیازسنجی اقلام، دارو، تجهیزات و لوازم مورد نیاز جمعیت و مراکز ارائه‌دهنده خدمات در مناطق آسیب‌دیده؛
- مشارکت در فراخوان، جمع‌آوری، تفکیک، بسته‌بندی و توزیع کمک‌های غیر نقدی دولتی منطبق با فرهنگ منطقه تحت تأثیر؛
- مشارکت در جمع‌آوری کمک‌های نقدی/ هزینه کردن کمک‌های نقدی بر اساس نیاز منطقه و جمعیت متأثر از حوادث و سوانح؛

- مشارکت در تأمین و توزیع امکانات و کمک‌های (نقدی و غیرنقدی) با تمرکز بر گروه‌هایی با نیازهای ویژه شامل (افراد دارای معلولیت، کودکان، سالمندان، زنان سرپرست خانوار و خانواده‌های نیازمند) با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- نظارت بر تأمین و توزیع امکانات و کمک‌های داخلی و خارجی از نظر موازین بهداشتی و نیازهای جامعه و گروه‌های هدف و فرهنگ جامعه با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- فراهم‌سازی امکان استفاده از سامانه‌ها و بانک اطلاعاتی مرتبط با جذب و مدیریت کمک‌های مردمی (مانند سامانه ارمغان سازمان بهزیستی و مانند آن)؛
- استفاده مؤثر از رسانه‌ها جهت جلب حمایت نهادهای داخلی و خارجی حمایت‌کننده توسط سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران؛
- حفاظت از محموله‌های امدادی و تأمین امنیت مورد نیاز به هنگام توزیع آن در بین مردم آسیب‌دیده توسط فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران و سایر سازمان متولی نظم و امنیت؛
- اولویت به پهلودهی و تخلیه بارگیری کشتی‌های حامل کمک‌های داخلی و خارجی و ارائه تخفیف در تعرفه عوارض و هزینه‌های بندری و دریایی توسط سازمان بنادر و دریانوردی؛
- مشارکت در ارائه بازخورد اطلاعات و گزارش نحوه جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های دولتی داخلی و خارجی به مردم، سازمان‌های حامی و مراجع ذیصلاح.

M6: حمایت‌طلبی
M6-2: جذب، هدایت و توزیع کمک‌های غیردولتی داخلی و خارجی ماده ۱۴- بند ب-۳ (ص ۱۵)
<p>دستگاه مسئول: جمعیت هلال‌احمر</p> <p>دستگاه‌های همکار: کمیته امداد امام خمینی، سازمان بسیج مستضعفین، وزارت امور خارجه، سازمان بهزیستی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و سایر دستگاه‌های مرتبط ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور به تشخیص سازمان</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

جلب حمایت همه‌جانبه، نوعی راهبرد ارتباطی است که محور اصلی آن را تأثیرگذاری بر افراد کلیدی و تصمیم‌گیرنده با هدف بهره‌برداری از ظرفیت‌های آن‌ها برای دستیابی به اهداف موردنظر تشکیل می‌دهد. سازمان‌های دولتی و غیردولتی، سیاست‌گذاران و فعالان برنامه‌های حمایتی معمولاً از این راهبرد برای ایجاد تغییر در شرایط، سیاست‌ها و برنامه‌ها استفاده می‌کنند. برنامه‌های جلب حمایت همه‌جانبه می‌تواند مسائل و مشکلات را در معرض افکار عمومی و در دستور کار سیاست‌گذاران قرار دهند، سبب حرکت اجتماعی و برانگیختگی جامعه در زمینه برنامه مورد نظر شود، به خلق برنامه‌های جدید منجر گردد و در نهایت کیفیت زندگی افراد، گروه‌ها و جوامع را بهبود بخشد. یکی از مواردی که در حمایت‌طلبی از سازمان‌های داخلی و خارجی در پاسخ به حوادث و سوانح کمک‌کننده است، جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های غیردولتی داخلی و خارجی با رعایت اصل هشتماد قانون اساسی است. مطابق قانون مدیریت بحران هرگونه دخل و تصرف، استفاده و تصاحب

کمک‌های یادشده توسط اشخاص حقیقی و حقوقی به‌صورت غیرمجاز ممنوع است و به‌عنوان عمل مجرمانه تصرف غیرقانونی در اموال عمومی یا دولتی محسوب شده و مرتکب برابر قانون مجازات اسلامی مجازات می‌شود. اقدامات مرتبط با این کارکرد مطابق آیین‌نامه جذب، هدایت و توزیع کمک‌های داخلی در مدیریت بحران انجام می‌شود و جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان هماهنگ‌کننده در این زمینه اقدام می‌نماید.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- جمع‌آوری، تفکیک، بسته‌بندی و توزیع کمک‌های غیر نقدی غیردولتی (طبق دستورالعمل جذب، هدایت و توزیع کمک‌های داخلی)؛
- شناسایی تهدیدها، فرصت‌ها، نقاط قوت و ضعف فرایند جذب و توزیع کمک‌های دولتی داخلی و خارجی و انجام برنامه‌ریزی‌های لازم جهت جذب کمک‌های غیردولتی داخلی و خارجی؛
- مشارکت در شناسایی خیرین و سازمان‌های حامی غیردولتی داخلی و خارجی و ظرفیت‌های آن‌ها؛
- مدیریت یکپارچه کانون‌ها، تشکل‌ها و انجمن‌ها، مؤسسات و مراکز غیردولتی به‌منظور استفاده از ظرفیت‌های آن‌ها در جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های داخلی و خارجی با همکاری سازمان‌های مرتبط موضوع ماده ۲ قانون؛
- برقراری ائتلاف با سازمان‌های مختلف جهت جلب حامی؛
- تأمین زیرساخت‌های فناوری لازم جهت توزیع مناسب هدایا و کمک‌ها (مانند طراحی و استقرار سامانه اعلام نیازها و اعلام آمادگی مردمی، سامانه اطلاعاتی یکپارچه برای مدیریت منابع و هدایا و امکانات کمک‌های غیردولتی داخلی و خارجی و مانند آن)؛
- نیازسنجی اقلام، دارو، تجهیزات و لوازم مورد نیاز جمعیت و مراکز ارائه‌دهنده خدمات در مناطق آسیب‌دیده؛
- هماهنگی در انتقال اقلام و کمک‌های غیرنقدی غیردولتی به مناطق درگیر بحران؛
- هماهنگی در توزیع اقلام و کمک‌ها در بین افراد متأثر با استفاده از ظرفیت سازمان‌ها و نهادهای مردمی از سوانح و حوادث؛
- هماهنگی در جمع‌آوری کمک‌های نقدی جهت کمک به جمعیت متأثر از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
- هزینه کردن کمک‌های نقدی بر اساس نیاز منطقه و جمعیت متأثر از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
- آموزش و آمادگی تیم‌های مردمی و داوطلب کمک‌رسان در زمینه تأمین و توزیع امکانات و کمک‌های داخلی؛
- پایش و نظارت بر نحوه جذب و توزیع کمک‌های غیردولتی داخلی و خارجی و بهره‌برداری از نتایج ارزیابی‌ها جهت تدوین برنامه‌های بهبود؛
- بازخورد اطلاعات و گزارش به سازمان‌های حمایت‌کننده جهت آگاهی از روند حامی بودن؛
- ارائه گزارش‌های لازم به سازمان مدیریت بحران کشور؛
- درج اطلاعات موردنیاز سازمان مدیریت بحران در سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تدوین اهداف اختصاص و عینی برای جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های غیردولتی داخلی و خارجی؛
- شناسایی و ساماندهی خیرین و سازمان‌های حمایت‌کننده توسط هر یک از دستگاه‌های متولی متناسب با حوزه تخصصی (مانند خیرین سلامت و مانند آن)؛

- مشارکت در نیازسنجی اقلام، دارو، تجهیزات و لوازم مورد نیاز جمعیت و مراکز ارائه‌دهنده خدمات در مناطق آسیب‌دیده؛
- مشارکت در فراخوان، جمع‌آوری، تفکیک، بسته‌بندی و توزیع کمک‌های غیرنقدی غیردولتی منطبق با فرهنگ منطقه تحت تأثیر؛
- مشارکت در جمع‌آوری کمک‌های نقدی/ هزینه کردن کمک‌های نقدی بر اساس نیاز منطقه و جمعیت متأثر از حوادث و سوانح؛
- مشارکت در تأمین و توزیع امکانات و کمک‌های (نقدی و غیرنقدی) با تمرکز بر گروه‌هایی با نیازهای ویژه شامل (افراد دارای معلولیت، کودکان، سالمندان، زنان سرپرست خانوار، نابینایان، ناشنوایان، افراد دارای بیماری‌های خاص و خانواده‌های نیازمند) با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- نظارت بر تأمین و توزیع امکانات و کمک‌های داخلی و خارجی از نظر موازین بهداشتی و نیازهای جامعه و گروه‌های هدف و فرهنگ جامعه با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- فراهم‌سازی امکان استفاده از سامانه‌ها و بانک اطلاعاتی مرتبط با جذب و مدیریت کمک‌های مردمی (مانند سامانه ارمغان سازمان بهزیستی و مانند آن)؛
- استفاده مؤثر از رسانه‌ها جهت جلب حمایت نهادهای داخلی و خارجی حمایت‌کننده توسط سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران؛
- حفاظت از محموله‌های امدادی و تأمین امنیت مورد نیاز به هنگام توزیع آن در بین مردم آسیب‌دیده توسط فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران و سایر سازمان متولی نظم و امنیت؛
- اولویت به پهلودهی و تخلیه بارگیری کشتی‌های حامل کمک‌های داخلی و خارجی و ارائه تخفیف در تعرفه عوارض و هزینه‌های بندری و دریایی توسط سازمان بنادر و دریانوردی؛
- اولویت ترخیص کالا با کمک‌های داخلی و خارجی در شرایط اضطراری از کلیه گمرکات (هوایی، دریایی، زمینی)؛
- مشارکت در ارائه بازخورد اطلاعات و گزارش نحوه جذب، هدایت و توزیع امکانات و کمک‌های غیردولتی داخلی و خارجی به مردم، سازمان‌های حامی و مراجع ذیصلاح.

M6: حمایت‌طلبی

M6-3: آموزش آحاد جامعه و سازمان‌های مردم‌نهاد

ماده ۱۴- بند ب-۱ (ص ۱۵)

دستگاه مسئول: جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران

دستگاه‌های همکار: کمیته امداد امام خمینی، وزارت امور خارجه، سازمان بهزیستی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت کشور، وزارت ورزش و جوانان، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، شوراهای اسلامی شهر و روستا، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و سایر دستگاه‌های مرتبط ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور

دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

در صورت وقوع شرایط اضطراری، دولت و سازمان‌های امدادگران مسئول مدیریت بحران می‌باشند، ولیکن آمادگی تک‌تک روستاییان و شهروندان برای مقابله با شرایط اضطراری (بحران) ضروری است و همین مسئله اهمیت آموزش همگانی را دوچندان می‌کند.

آمادگی عمومی در برابر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، علاوه بر کاهش ترس و اضطراب مردم، کاهش خسارات ناشی از شرایط اضطراری (سوانح) را نیز به همراه خواهد داشت. جامعه، خانواده و افراد باید بدانند هنگام وقوع شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) (مثل طوفان، زلزله یا سیلاب) چه باید کنند و چگونه نیازهای اولیه خود را تأمین کنند. مردم با انجام اقداماتی می‌توانند دامنه خسارات ناشی از شرایط اضطراری را کاهش دهند، اقداماتی از جمله ساخت سیل‌بند، ارتفاع دادن به خانه‌های مسکونی یا جابه‌جایی محل سکونت از مسیر پرخطر، محکم کردن وسایلی که در جریان زلزله احتمال سقوط آن‌ها می‌رود و استفاده از فناوری‌های نوین. از طرفی پس از وقوع شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) نیز به دلیل قطع مسیرهای ارتباطی، تأخیر در انتقال اطلاعات، مشکلات دسترسی به منطقه آسیب‌دیده، مشکلات مربوط به فراخوان، سازماندهی و بسیج نیروهای امدادی، تهیه و ارسال تجهیزات باعث می‌شود زمان قابل توجهی تا حضور نیروها و تجهیزات مورد نیاز از دست رود. در این زمان که اصطلاحاً زمان طلایی نامیده می‌شود، بازماندگان و ساکنان منطق آسیب‌دیده، نخستین کسانی هستند که به کمک آسیب‌دیدگان می‌شتابند؛ بنابراین با انجام آموزش همگانی قبل از وقوع حوادث و سوانح می‌توان ضمن ایجاد آرامش بیشتر در مردم و انجام اقدامات صحیح و درست روند خودیاری را نیز در هنگام مواجهه با شرایط اضطراری ارتقا بخشید. آموزش همگانی که یکی از ارکان مهم در برنامه‌های کسب آمادگی در برابر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) محسوب می‌شود، باید متناسب با نیازهای آموزشی مردم باشد و در آن عواملی همچون سن، جنس، شغل، فرهنگ، ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی و باورهای دینی و غیره لحاظ شود؛ بنابراین اجرای برنامه‌های آموزشی برای آحاد جامعه و سازمان‌های مردم‌نهاد، مطابق طرح جامع آموزش همگانی و استانداردهای موجود باید مورد توجه سازمان‌های مسئول و همکار قرار گیرد؛ بنابراین برنامه‌ریزی و سازماندهی مناسب جهت آموزش آحاد جامعه و سازمان‌های مردم‌نهاد از اقدامات مهم سازمان مدیریت بحران است که طبق برنامه جامع آموزش در حوزه مدیریت بحران با همکاری دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط ماده ۲ قانون انجام می‌شود.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- تهیه دستورالعمل‌های لازم و برنامه‌ریزی در خصوص آموزش همگانی؛
- شناسایی گروه‌های مختلف آموزشی، اولویت‌بندی آن‌ها و انجام نیازسنجی‌های لازم؛
- تدوین محتوا و بسته‌های آموزشی مطابق نیازسنجی انجام‌شده به تفکیک گروه‌های هدف؛
- برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی آحاد مردم قبل از وقوع شرایط اضطراری (در زمینه امداد و نجات، کمک‌های اولیه، ایمنی و مانند آن) با روش‌های نوین؛
- برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی آحاد مردم پس از وقوع حوادث و سوانح ویژه افراد متأثر و در معرض خطر با هدف پیشگیری و کاهش اثرات سانحه، از طریق تهیه و ارسال پیام‌های آگاهی‌بخش متناسب با پیامدهای سانحه و سایر روش‌های متناسب؛
- برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی سازمان‌های دولتی و غیردولتی و مردم‌نهاد؛
- برگزاری تمرین‌های عملیاتی در راستای ارتقای سطح آمادگی و توان‌افزایی عمومی؛

- استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و سازمان‌های مردم‌نهاد در آموزش همگانی؛
- ارزیابی آمادگی خانوار و ارزیابی اثربخشی آموزش‌های همگانی و طراحی برنامه‌های بهبود عملکرد.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- مشارکت در شناسایی گروه‌های مختلف آموزشی، اولویت‌بندی آن‌ها و انجام نیازسنجی‌های لازم؛
- همکاری در شناسایی ظرفیت بخش خصوصی و سازمان‌های مردم‌نهاد در آموزش همگانی؛
- تدوین و تکثیر و ارائه بسته‌های آموزشی تخصصی (مانند بهداشت همگانی در حیطه‌های بهداشت محیط، سلامت روان، تغذیه، بیماری‌ها و خودمراقبتی و مانند آن) با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- ارائه پیام‌های آموزشی با محتوای مهارت‌های خودیاری و همیاری در حوادث و سوانح، اصول کمک‌های اولیه روان‌شناختی و حمایت‌های روانی اجتماعی در حوادث و سوانح در قالب کلیپ‌های کوتاه در فضای مجازی با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- ارائه پیام‌های آموزشی با هدف افزایش تاب‌آوری روانی اجتماعی در حوادث و سوانح برای گروه‌های هدف بهزیستی و آحاد مردم با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- ارائه آموزش‌های مرتبط به سربازان و نیروهای بسیج در خصوص حوادث و سوانح و شیوه پاسخ مؤثر با محوریت ستاد کل نیروهای مسلح؛
- تدوین محتوای آموزشی قبل و بعد از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) توسط سازمان تبلیغات اسلامی و سایر دستگاه‌های همکار؛
- تدوین محتوا و مشارکت در ارائه آموزش‌های مرتبط با مخاطرات طبیعی توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی؛
- تدوین محتوا و ارائه آموزش شهروندان با رویکرد خودامدادی در راستای مقابله فوری بعد از حادثه و مدیریت بحران با رویکرد استفاده از ظرفیت‌های سرای محلات، شورایاری‌ها، تشکلهای مردمی توسط شورای شهر و شهرداری‌ها؛
- شناسایی مکان‌ها و نقاط ایمن در هر محله و معرفی آن‌ها به شهروندان توسط شورای شهر و شهرداری‌ها؛
- برگزاری دوره‌های آموزشی کاهش آسیب‌پذیری در برابر مخاطراتی که بهره‌برداران و منابع طبیعی را تهدید می‌کند توسط ادارات منابع طبیعی و آبخیزداری شهرستان سازمان جنگل‌ها؛
- تدوین محتوی و ارائه آموزش اصحاب وقف شامل متولیان موقوفات، هیأت امنای بقاع متبرکه و مانند آن توسط سازمان اوقاف و امور خیریه کشور؛
- تدوین محتوی و ارائه آموزش از طریق کتب درسی دانش‌آموزان و دانشجویان توسط وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم تحقیقات و فناوری؛
- تدوین محتوی و ارائه آموزش سازمان‌های مردم‌نهاد در مقابله با بحران و سوانح طبیعی بخش کشاورزی اعم از بیماری دام و طیور، آفات و امراض گیاهی و دامی، سرمازدگی و مانند آن توسط وزارت جهاد کشاورزی؛
- برگزاری تمرین‌های عملیاتی در راستای ارتقای سطح آمادگی و توان‌افزایی عمومی؛
- برگزاری تمرین‌های دوره‌ای در مدارس و دانشگاه‌ها توسط وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم تحقیقات و فناوری.

M7: پایش و ارزیابی
استقرار نظام ارزیابی عملکرد
ماده ۹-بند ز (ص ۹)
<p>دستگاه مسئول: سازمان مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های ذکرشده در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>دستگاه پشتیبان: سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

پایش و ارزیابی عملکرد هر دستگاه یا سازمان به‌منظور بررسی اقدامات انجام‌شده و اصلاح برنامه‌ها از اقدامات مهم پس از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) است. اگر این کارکرد به درستی انجام و مستند نشود این احتمال وجود دارد که اشتباهات و خطاها دوباره تکرار شود. در راستای استقرار نظام پایش و ارزیابی مدیریت بحران کشور می‌بایست اهداف، شرح وظایف و استانداردها و شاخص‌ها قبل وقوع شرایط اضطراری و با مشارکت همه سازمان‌ها و دستگاه‌های مشمول قانون مدیریت بحران تعیین شود. تا بدین طریق پس از اجرای عملیات پاسخ در حادثه یا تمرین‌های عملیاتی، میزان دستیابی به اهداف و دقت عملیات در اجرای شرح وظایف و استانداردها قابل محاسبه گردد. تدوین شاخص‌های عملکرد دستگاه‌های مشمول قانون مدیریت بحران کشور، تدوین شاخص‌های کلان ارزیابی اثربخشی مدیریت بحران در کشور و پیشنهاد نظام پایش و ارزیابی مدیریت بحران جهت نظارت بر عملکرد دستگاه‌های مشمول قانون در قالب آیین‌نامه نظام پایش و ارزیابی مدیریت بحران و شاخص‌های عملکردی مدیریت بحران انجام گیرد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- مشارکت و نظارت بر تدوین برنامه ملی پاسخ و برنامه‌های پاسخ دستگاهی؛
- تدوین دستورالعمل نظارت و ارزیابی عملکرد مدیریت بحران کشور؛
- طراحی مدل ارزیابی اجزاء مختلف نظام مدیریت بحران کشور؛
- تدوین شاخص‌های عملکرد با همکاری دستگاه‌های مشمول قانون؛
- طراحی و توسعه زیرساخت‌های فناوری لازم جهت ارزیابی مدیریت بحران کشور؛
- انجام پایش و ارزیابی‌های دوره منطبق با دستورالعمل‌های مرتبط؛
- دریافت گزارش‌های عملکرد و بررسی اقدامات دستگاه‌های مشمول قانون در بازه زمانی مشخص؛
- انجام بازدید میدانی برای تکمیل گزارش‌ها و بررسی اقدامات در توالی‌های مورد نیاز؛
- ارسال گزارش عملکرد سالیانه دستگاه‌های مشمول قانون به رئیس جمهور، کمیسیون‌های برنامه و بودجه و شوراهای مجلس شورای اسلامی؛
- انتشار عمومی گزارش عملکرد سالیانه دستگاه‌های مشمول قانون؛
- شناسایی نقاط قوت و قابل بهبود، فرصت‌ها و تهدیدها مبتنی بر نتایج ارزیابی‌ها و تدوین برنامه‌های بهبود.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- مشارکت در تهیه و به‌روزرسانی برنامه پاسخ ملی؛

- تدوین برنامه پاسخ به تفکیک هر یک از سازمان‌های مشمول قانون و دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور؛
- مشارکت در تدوین چک‌لیست‌ها و شاخص‌های عملکردی در مدیریت بحران کشور؛
- ثبت و به‌روزرسانی آمار و اطلاعات عملکردی در سامانه‌های مرتبط با موضوع ارزیابی و مدیریت بحران کشور؛
- ارائه گزارش‌های عملکرد دوره‌ای مطابق مدل، شاخص‌ها و چک‌لیست‌های مدون؛
- مشارکت در شناسایی نقاط قوت و قابل بهبود، فرصت‌ها و تهدیدها و تدوین برنامه‌های بهبود.

M8: مدیریت منابع
بهره‌برداری از امکانات و تجهیزات و منابع
ماده ۱۳ - بند خ (۱۴)
دستگاه‌های مسئول: کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های ذکر شده در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

مدیریت منابع، توسعه کارآمد و مؤثر منابع در هنگام نیاز است. این منابع ممکن است شامل منابع مالی، دارایی‌ها، تأسیسات، منابع انسانی، منابع فیزیکی، منابع و فناوری‌های اطلاعات و امکانات و تجهیزات باشد. با توجه به محدودیت منابع موجود در کشور و شرایط خاص مواجهه با شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) که عموماً آسیب جدی به منابع انسانی، فیزیکی و اطلاعاتی وارد می‌کند و نیاز به بسیج منابع در فرصت زمانی محدود است، موضوع مدیریت منابع اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. این در حالی است که وقتی کمی دقیق‌تر انتخاب‌ها و تصمیم‌گیری‌ها را در مواجهه با شرایط مرور می‌کنیم، متوجه می‌شویم که ریشه بخش مهمی از اشتباهات را باید در درک ضعیف یا نادرست از مفهوم منابع، عدم تشخیص درست منابع موجود و مورد نیاز جستجو نماییم.

از این رو، علیرغم این‌که دستگاه‌های و سازمان‌های مشمول قانون موظف به تأمین منابع، امکانات و تجهیزات مورد نیاز منطقه و جمعیت متأثر از حوادث و سوانح بنا به درخواست ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران در سطوح ملی، استانی و شهرستانی هستند، نکته مهم در درخواست‌ها و تأمین و توزیع منابع، توجه به ارزیابی نیاز و ارزیابی خسارت منطقه است تا از اتلاف منابع جلوگیری شده و ضمن کاهش هزینه‌ها، از هرج‌ومرج‌ها نیز جلوگیری به‌عمل آمده و رضایت ارائه‌دهندگان و گیرندگان خدمت حاصل گردد. شیوه اجرای این موضوع در آیین‌نامه نحوه تأمین، نگهداری و هماهنگی تجهیزات و ماشین‌آلات در مدیریت بحران مصوب جلسه ۱۴۰۰/۰۴/۰۶ هیأت وزیران مشخص شده است. ابلاغی توسط سازمان مدیریت بحران مشخص شده است.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- شناسایی و دسته‌بندی منابع در قالب منابع مالی و اقتصادی، منابع انسانی، منابع فیزیکی (مانند تجهیزات، ماشین‌آلات و نمونه‌های مشابه) موجود؛
- شناسایی منابع و تجهیزات مورد نیاز؛
- ایجاد بانک اطلاعاتی از منابع، تجهیزات و ماشین‌آلات موجود؛
- ارزیابی نیازهای منطقه و جمعیت متأثر از حوادث و سوانح؛

- اعلام درخواست امکانات، لوازم، تجهیزات و منابع؛
- نظارت بر تأمین و توزیع امکانات، لوازم، تجهیزات و منابع؛
- توجه به زنجیره تأمین در شرایط اضطراری.

۴-۳- کارکردهای اختصاصی

این کارکردها بر اساس جدول شماره ۱۹ تدوین گردیده است.

S1: ارزیابی و جبران خسارت
S1-1: برآورد میزان خسارت وارده ماده ۱۲ - بند ب - ۵ (ص ۱۳)
دستگاه مسئول: وزارت کشور از طریق ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران در سطح استان و شهرستان دستگاه‌های همکار: کلیه سازمان‌های مرتبط در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور دستگاه پشتیبان: سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

ارزیابی خسارت، فرایند مورد استفاده در برآورد و تعیین تعداد مصدومان و افراد فوت‌شده، خسارات وارد به اموال خصوصی و عمومی و وضعیت امکانات و خدمات کلیدی مانند بیمارستان‌ها و دیگر مراکز بهداشتی، ایستگاه‌های پلیس و آتش‌نشانی، شبکه‌های ارتباطات، سامانه‌های آب و فاضلاب، خدمات شهری و شبکه‌های حمل‌ونقل بر اساس مدهای حمل‌ونقل در اثر یک فاجعه طبیعی یا انسان‌ساخت است. بلافاصله پس از یک سانحه، یک ارزیابی اولیه (ارزیابی سریع) یا به عبارت صحیح‌تر یک تخمین اولیه خسارت برای به دست آوردن یک دسته اطلاعات حیاتی انجام می‌گیرد. که باید به لحاظ وسعت جغرافیایی خسارت، تعدد خسارات، بخش‌های مختلف خسارت‌دیده، موقعیت‌ها و رویدادهای احتمالی که برای جمعیت سانحه‌دیده پیش می‌آید، کامل باشد. این ارزیابی یک تصویر کلی از اینکه «مردم کجا هستند؟ در چه شرایطی هستند؟ چه کاری انجام می‌دهند؟ نیازها و منابع آن‌ها چیست؟ و چه تسهیلاتی هنوز برای آن‌ها باقی‌مانده است؟» را تهیه می‌کند. این نوع ارزیابی معمولاً یک دید کلی (تخمینی از نیازهای در حال افزایش و منابع در دسترس در حال کاهش) را برای انجام عملیات جستجو، امداد و نجات، شکل می‌دهد. در شرایط اضطراری پس از سانحه، نیازها روزبه‌روز تغییر می‌کند بنابراین در این شرایط، یک مجموعه‌ای از ارزیابی‌ها مورد نیاز است. تا اطلاعات بیشتری در زمینه نوع، موقعیت و وسعت خسارات وارده و آسیب‌ها و در نتیجه تعیین نیازهای جمعیت سانحه‌دیده، ارائه دهد. اطلاعاتی که در این نوع از ارزیابی جمع‌آوری می‌شوند، برای مراحل برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های بازسازی بسیار مفید هستند.

به‌منظور برآورد میزان خسارات وارده به جمعیت متأثر و زیرساخت‌های منطقه تحت تأثیر از شرایط اضطراری، استقرار بانک داده‌هایی که آمار و اطلاعات قبل، حین و بعد از حوادث و سوانح از طریق آن قابل دسترسی باشد بسیار کمک‌کننده خواهد بود. داده‌ها و اطلاعاتی که قبل از وقوع حوادث و سوانح عموماً مورد نیاز است عبارتند از: داده‌های حمل‌ونقل، ارتباطات، مکان‌های آموزشی، مکان‌های بهداشتی، مراکز دفع پسماند، خطوط انتقال گاز، شبکه توزیع برق، سدها، تالاب‌ها، ذخایر مواد مورد نیاز و ضروری، آثار فرهنگی و باستانی، مکان‌های امن و سرپناه‌ها، نیروهای امداد و نجات و داوطلب‌ها و مانند آن، همچنین در حین و بعد از وقوع حوادث و سوانح نیز داده‌های و اطلاعات مورد نیاز مشتمل بر: تعداد افراد فوت‌شده، تعداد افراد

زخمی و آسیب‌دیده، تعداد افرادی که محل زندگی خود را از دست داده‌اند، تعداد زیرساخت‌های آسیب‌دیده یا تخریب‌شده، تعداد مکان‌های تاریخی آسیب‌دیده یا تخریب‌شده و مانند آن.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- تدوین دستورالعمل و برنامه ارزیابی خسارات در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
- مشارکت در تیم ارزیابی سازمان‌ها و دستگاه‌های متولی پاسخ در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
- مشارکت در جمع‌آوری اطلاعات و ارزیابی خطر مستمر و ارزیابی تهدیدات ثانویه ناشی از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
- مطلع ساختن مسئولان از تسهیلات در معرض خطر مانند، پل‌ها، جاده‌ها، بیمارستان‌ها و مانند آن؛
- شناسایی و همکاری در توسعه سامانه‌ها، بانک‌های اطلاعاتی و پایگاه داده‌های جمعیت، خانوار، مسکن، کشاورزی، صنعت، معدن و مانند آن؛
- طراحی بانک اطلاعاتی یکپارچه میزان خسارات و تعریف دسترسی‌های مناسب جهت به اشتراک‌گذاری آمار و اطلاعات؛
- ثبت و بایگانی اطلاعات حاصل از ارزیابی‌های و برآوردهای انجام‌شده از خسارات وارده؛
- تدوین و ارائه گزارش‌های اجمالی خسارات ناشی از وقوع حوادث و سوانح.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- ترسیم فرآیند دقیق ارزیابی خسارت، پیش و پس از سانحه و تعیین مسئول برای تیم ارزیابی خسارت؛
- تشکیل تیم‌های ارزیابی خسارت متشکل از کارمندان واجد شرایط؛
- به‌کارگیری تجهیزات پیشرفته و فناوری‌های نوین در خصوص تخمین و ارزیابی خسارت؛
- انتخاب و تربیت کارکنان در زمینه تکنیک‌های موجود در ارزیابی خسارت؛
- استفاده از ظرفیت متخصصین، سازمان‌های مردم‌نهاد و اجتماع‌محور محلات برای برآورد خسارات ناشی از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
- تهیه فهرستی از همه تسهیلات حیاتی و ساختمان‌های عمومی که نیازمند اولویت بالاتری در ارزیابی هستند؛
- طراحی و توسعه سامانه‌ها، بانک‌های اطلاعاتی و پایگاه داده‌های جمعیت، خانوار، مسکن، کشاورزی، صنعت، معدن در سطح اطلاعات موجود؛
- به‌کارگیری کارکنان آموزش‌دیده ارزیابی خسارت در مرکز عملیات اضطراری؛
- همکاری در تهیه و تولید آمار برای تشکیل و به‌روزرسانی بانک اطلاعاتی تخصصی خسارات؛
- ثبت اطلاعات مرتبط با میزان خسارت در محدوده عملکردی هر سازمان؛
- جمع‌آوری و ارائه آمار و اطلاعات مربوط به افراد آسیب‌دیده (تعداد فوتی‌ها، مصدومین و مانند آن)، خسارات وارده به ساختمان‌های عمومی و خانه‌ها، خسارات وارده به معیشت، خسارات وارده به بخش کشاورزی و دامداری، شیلات و آبیان، خسارات وارده به بخش‌های خدماتی، خسارات وارده به زیرساخت‌ها و تأسیسات و ...؛
- تهیه و ارائه آمار و اطلاعات مرتبط با میزان خسارات وارده به مراکز ارائه‌دهنده خدمت توسط تیم‌های ارزیاب سریع؛

- فراهم‌سازی امکان بهره‌برداری از سامانه‌های موجود (مانند سامانه رصد آسیب‌های اجتماعی در سازمان بهزیستی به‌منظور ارزیابی آسیب‌های اجتماعی)؛
- شناسایی منابع برای پشتیبانی و کمک‌رسانی به فعالیت‌های ارزیابی خسارت؛
- انجام فعالیت‌های ارزیابی خسارت به‌صورت مستمر؛
- بازنگری روش‌های محاسبه و گزارش خسارت؛
- ثبت، نگهداری و مستندسازی دقیق آمار و اطلاعات مرتبط با میزان خسارات با استفاده از منابع موجود از جمله عکس‌ها و گزارش‌ها؛
- تدوین و ارائه گزارش‌های مرتبط با برآورد میزان خسارات واردشده به مردم و منطقه به مراکز ذیصلاح.

S1: ارزیابی و جبران خسارت
<p>S1-2: برنامه‌ریزی، هدایت و حمایت جهت ایجاد و ارتقای روش‌های جبران خسارت</p> <p>ماده ۱۲-بند الف - ۵ (ص ۱۳)، ماده ۹-بند ح (ص ۹)</p>
<p>گزارش محله اول:</p> <p>دستگاه مسئول: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط‌زیست، شهرداری‌ها، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت راه و شهرسازی، سازمان نقشه‌برداری کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، شهرداری‌ها، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان هواشناسی کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی</p>
<p>گزارش مرحله دوم:</p> <p>دستگاه‌های مسئول: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور، وزارت نفت، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت آموزش و پرورش، مرکز آمار ایران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران</p> <p>دستگاه‌های همکار: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان نقشه‌برداری کشور، وزارت راه و شهرسازی، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح و سایر دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور</p>

□ شرح کارکرد:

تخمین آسیب یا خسارت (گزارش مرحله اول) شامل گزارش اولیه شدت سانحه، برآورد اولیه وسعت منطقه تحت تأثیر، برآورد اولیه وسعت منطقه آسیب‌دیده، برآورد اولیه شدت آسیب‌ها و خرابی‌ها و برآورد اولیه تلفات انسانی است که با استفاده از ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه‌برداری، سامانه‌های ارزیابی خسارت و اطلاعات دریافتی از منطقه (مسئولان و مردم) از طرق مختلف صورت می‌گیرد. این گزارش تا ۲ ساعت برای مناطق زرد، تا ۴ ساعت برای مناطق نارنجی و تا ۶ ساعت برای مناطق قرمز تهیه خواهد شد.

گزارش ارزیابی سریع (گزارش مرحله دوم) شامل پنج مرحله است:

گزارش ارزیابی سریع آسیب‌ها (گزارش دقیق شدت سانحه دارای توزیع مکانی، ارزیابی اولیه وسعت منطقه تحت تأثیر به تفکیک مناطق، ارزیابی اولیه وسعت منطقه آسیب‌دیده به تفکیک مناطق، ارزیابی اولیه شدت آسیب‌ها و خرابی‌ها به تفکیک

مناطق، ارزیابی اولیه تلفات انسانی به تفکیک مناطق، گزارش ارزیابی سریع نیازهای اضطراری امداد و نجات، گزارش ارزیابی سریع نیازهای اولیه، گزارش ارزیابی سریع خسارات و گزارش ارزیابی منابع موجود در منطقه جهت امداد رسانی و اسکان اضطراری) که با استفاده از ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه برداری، سامانه های ارزیابی خسارت، اطلاعات دریافتی از منطقه (مسئولان و مردم) از طرق مختلف و برداشت های میدانی اولیه صورت می گیرد. این گزارش تا ۴ ساعت برای مناطق زرد، تا ۸ ساعت برای مناطق نارنجی و تا ۱۲ ساعت برای مناطق قرمز تهیه خواهد شد.

گزارش ارزیابی سریع نیازهای اضطراری امداد و نجات (ارزیابی نیازهای امداد و نجات به تفکیک مناطق و نیازهای درمانی به تفکیک مناطق) که با استفاده از ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه برداری، برداشت های میدانی اولیه نیازها و اطلاعات دریافتی از مردم از طرق مختلف صورت می گیرد. این گزارش تا ۸ ساعت برای مناطق زرد، تا ۱۲ ساعت برای مناطق نارنجی و تا ۱۸ ساعت برای مناطق قرمز تهیه خواهد شد.

گزارش ارزیابی سریع نیازهای اولیه (ارزیابی نیازهای اولیه (غذایی، پوشاک) به تفکیک مناطق و نیازهای اسکان اضطراری به تفکیک مناطق) که با استفاده از ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه برداری و برداشت های میدانی اولیه نیازها صورت می گیرد. این گزارش تا ۱۲ ساعت برای مناطق زرد، تا ۱۸ ساعت برای مناطق نارنجی و تا ۲۴ ساعت برای مناطق قرمز تهیه خواهد شد. گزارش ارزیابی سریع خسارات (ارزیابی اولیه خسارت ها به تفکیک مناطق) که با استفاده از ابزارهای اطلاعات مکانی و نقشه برداری و برداشت های میدانی اولیه نیازها صورت می گیرد. این گزارش تا ۲۴ ساعت برای مناطق زرد، تا ۳۶ ساعت برای مناطق نارنجی و تا ۴۸ ساعت برای مناطق قرمز تهیه خواهد شد.

گزارش سریع ارزیابی منابع موجود در منطقه جهت امداد رسانی و اسکان اضطراری (استعلام از دستگاه های مختلف در منطقه) که با استفاده از ارزیابی منابع موجود (لجستیکی و انسانی) در منطقه جهت امداد رسانی صورت می گیرد. این گزارش تا ۳۶ ساعت برای مناطق زرد، تا ۴۸ ساعت برای مناطق نارنجی و تا ۷۲ ساعت برای مناطق قرمز تهیه خواهد شد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- تشکیل بانک اطلاعاتی هر استان (شامل اطلاعات عمومی موقعیت، اطلاعات وضعیت مسکن، اطلاعات عمومی وضعیت اجتماعی و اطلاعات عمومی وضعیت اشتغال و مانند آن) در قالب سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح با قابلیت به روز رسانی؛
- تهیه نقشه و اطلاعات مکانی به روز از تمام مناطق برای مقایسه با وضعیت پس از سانحه در قالب زیرساخت ملی داده مکانی؛
- تدوین دستورالعمل ها و فرم های مورد نیاز ارزیابی خسارت؛
- آموزش نیروهای تخصصی حقیقی و حقوقی و اعطای گواهی صلاحیت انجام کار؛
- تدوین و ارائه گزارش های ارزیابی خسارات ناشی از وقوع حوادث و سوانح.

S2: اطفای حریق و تأمین ایمنی
S2-1: اطفای حریق، جستجو و نجات آسیب دیدگان در حوادث شهری و روستایی
ماده ۱۴ بند د- ۲-۳ ص ۱۹
دستگاه مسئول: سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور
دستگاه های همکار: وزارت راه و شهرسازی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان اورژانس کشور، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، شوراهای اسلامی شهرها و روستاها، سازمان جنگل ها، مراتع و آبخیزداری کشور،

ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای
دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

در زمینه تأمین و توسعه ایمنی، اطفای حریق، جستجو و نجات آسیب‌دیدگان در مراکز جمعیتی باید اقدامات لازم صورت گیرد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- طراحی و عملیاتی‌سازی سامانه اعلام و اطفای حریق مسیرهای جاده‌ای بین‌شهری؛
- نظارت بر طراحی و عملیاتی‌سازی سامانه اعلام و اطفای حریق در مجتمع‌های زیستی و مراکز جمعیتی؛
- تأمین و توسعه ایمنی در سطح کلانشهرها و مراکز جمعیتی و مجتمع‌های زیستی شهری و روستایی؛
- در نظر گرفتن تمهیدات لازم در خصوص توسعه ایمنی، اطفای حریق، جستجو و نجات آسیب‌دیدگان در مراکز جمعیتی؛
- استفاده از فناوری‌های نوین و نهادینه نمودن آن.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- کمک به تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات مربوط به اطفای حریق.

S2: اطفای حریق و تأمین ایمنی
S2-2: اطفای حریق هوایی در سطح کشور
ماده ۱۴ بند ۱ (ص ۱۹)
<p>دستگاه مسئول: ستاد کل نیروهای مسلح</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت، وزارت صنعت، معدن و تجارت، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان آتش‌نشانی، وزارت کشور، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست، شهرداری‌ها، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

اقدامات لازم را در شرایط اضطراری جهت اطفای حریق هوایی در سطح کشور انجام گیرد.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- تأمین کارکنان آموزش‌دیده در خصوص اطفای حریق هوایی؛
- به‌هنگام‌سازی ناوگان هوایی متناسب برای اطفای حریق هوایی؛
- تأمین سوخت و تجهیزات مورد نیاز با تأیید ستاد کل نیروهای مسلح؛
- بیمه سرنشینان و بالگردها و معافیت فرودگاهی با تأیید ستاد کل نیروهای مسلح.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تبیین راهکارهای تأمین تجهیزات مورد نیاز؛

- تبیین راهکارهای بیمه سرنشینان و بالگردها؛
- تبیین راهکارهای معافیت‌های فرودگاهی؛
- تبیین راهکارهای تأمین سوخت مورد نیاز.

S2: اطفای حریق و تأمین ایمنی
S2-3: اطفای حریق در جنگل‌ها و مراتع
ماده ۱۴ بند ج ۲ (ص ۱۸)
<p>دستگاه مسئول: وزارت جهاد کشاورزی از طریق سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: ستاد کل نیروهای مسلح، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران و سازمان‌های امدادی، وزارت کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان حفاظت محیط‌زیست، سازمان هواشناسی کشور</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

- به‌کارگیری تجهیزات و اقلام موردنیاز در جهت اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- تهیه برنامه اطفای حریق عرصه‌های طبیعی ازجمله با لحاظ کردن منابع و نیازها، کريدورهای پروازی و نمونه‌های مشابه؛
- اطفای حریق عرصه‌های طبیعی با محوریت سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور؛
- آموزش کارکنان در این خصوص؛
- استفاده از فناوری‌های نوین در راستای انجام فعالیت.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- ثبت و به اشتراک‌گذاری داده‌های مربوط به آتش‌سوزی مراتع و جنگل‌ها از طریق مرکز پایش ماهواره‌ای زمین در سازمان فضایی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
- تأمین و فراهم‌سازی امکان بهره‌برداری از نیروی انسانی، تجهیزات و ماشین‌آلات زمینی و هوایی نیروهای مسلح؛
- تهیه و ارائه پیش‌بینی‌های سمت و سرعت باد برای تسهیل در عملیات اطفای حریق توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- پیش‌بینی شرایط جوی با پتانسیل ایجاد حریق در جنگل‌ها و مراتع توسط سازمان هواشناسی کشور.

S2: اطفای حریق و تأمین ایمنی
S2-4: ایمنی در نگهداری، حمل و مصرف مواد خطرناک
ماده ۱۴ - بند سی (۲۰)
<p>دستگاه‌های مسئول: وزارت نفت، وزارت نیرو، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی و سازمان انرژی اتمی ایران</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، سازمان حفاظت محیط‌زیست، شهرداری‌ها، جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، ستاد کل نیروهای مسلح</p>

دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

در این راستا بایستی از ظرفیت‌های قانونی موجود به نحو بهینه عملیاتی گردد که از این موارد می‌توان به آیین‌نامه مربوط به رعایت ایمنی در نگهداری، حمل و مصرف مواد خطرناک اشاره نمود. در آیین‌نامه مذکور جزئیات ایمنی و مسئولیت پاسخ به هر یک از مواد خطرناک تشریح گردیده است.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- تدوین و به‌روزرسانی دستورالعمل اجرایی ایمنی تولید، حمل‌ونقل و مصرف مواد خطرناک بر اساس شرح وظایف تعیین‌شده برای دستگاه‌های مختلف مسئول برای هر نوع از مواد خطرناک؛
- همکاری در تکمیل و به‌روزرسانی اطلاعات سامانه ملی مواد خطرناک در حوزه تخصصی خود؛
- اخذ مجوزهای لازم توسط دستگاه‌های مرتبط با مواد خطرناک در تمام مراحل مدیریت این مواد؛
- شناسایی مراکز صنعتی تولید و مصرف‌کننده مواد خطرناک؛
- هماهنگی در مباحث مرتبط با پاسخ، از جمله: تهیه طرح پاسخ به حوادث و سوانح محتمل ناشی از مواد خطرناک توسط دستگاه‌های مسئول بر اساس نوع ماده خطرناک مرتبط با هر سازمان؛
- برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با مواد خطرناک در تمام سطوح مرتبط با تولید، حمل‌ونقل، نگهداری و مصرف مواد خطرناک؛
- تجهیز کلیه محیط‌های در ارتباط با مواد خطرناک تحت مدیریت سازمان مسئول به تجهیزات ایمنی و رفع آلودگی متناسب با آن مواد، اقدام در خصوص افزایش ایمنی در این زمینه و اخذ تأییدیه از سازمان‌های متولی مواد خطرناک؛
- ارائه برنامه مدون در خصوص بازدید فنی و تمدید گواهینامه، پروانه اشتغال و کسب و اخذ تأییدیه ایمنی توسط متصدیان مواد خطرناک؛
- مدیریت حمل‌ونقل مواد خطرناک؛
- مدیریت شرایط اضطراری هسته‌ای و پرتوی^۱؛
- مشخص نمودن اموال بلاصدی مواد خطرناک توسط اداره امور گمرکی با همکاری سازمان امور تملیکی؛
- تهیه و به‌هنگام‌سازی نقشه‌های خطر انواع مواد خطرناک (طبقه‌بندی ۹ گانه).

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- انتقال مراکز و مشاغل مرتبط با مواد خطرناک از محدوده به حریم شهرها؛
- نظارت بر رعایت دستورالعمل ایمنی در نگهداری، حمل و استفاده از مواد خطرناک با مشارکت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- رعایت اصول بهداشتی و حمل‌ونقل ایمن مواد خطرناک در حوزه وظایف قانونی دستگاه‌های همکار؛
- اتخاذ تدابیر لازم در خصوص پسماندهای عفونی با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛

^۱ در خصوص مدیریت شرایط اضطراری هسته‌ای و پرتوی، برابر مفاد طرح ملی آمادگی و مقابله با شرایط اضطراری هسته‌ای و پرتوی موضوع ماده ۴۱ قانون برنامه ششم توسعه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور اقدام خواهد شد.

- اتخاذ تدابیر پرتویی و هسته‌ای با همکاری سازمان انرژی اتمی و بر اساس سطح‌بندی‌های تخصصی این سازمان که متناسب با سطح‌بندی ملی تدقیق و اعلام می‌گردد.

S2: اطفای حریق و تأمین ایمنی
S2-5: ایمن‌سازی مراکز درمانی
ماده ۱۴ - بند ث - ۲ ص ۱۷
<p>دستگاه مسئول: وزارت راه و شهرسازی</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور، وزارت نیرو، وزارت نفت، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، سازمان بهزیستی کشور، سازمان ملی استاندارد، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

- ایمن‌سازی مراکز بهداشتی و درمانی.
- ضمن تدوین دستورالعمل‌های موردنیاز، ایمن‌سازی مراکز درمانی به‌نحوی صورت گیرد که در ایجاد و بهسازی این مراکز، اهداف عملکردی موردنظر در ضوابط و معیارهای فنی کشور در زمان وقوع حوادث و سوانح و چرخه حیات این مراکز محقق گردد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- ایمن‌سازی مراکز درمانی؛
- تدوین دستورالعمل‌های موردنیاز جهت ایمن‌سازی مراکز درمانی و تعیین نقش هر یک از دستگاه‌ها در فرایند تأمین ایمنی کالبدی؛
- تعیین نقش و مسئولیت‌های هر یک از دستگاه‌ها؛
- بازنگری و توسعه ضوابط و معیارهای فنی، مصالح و روش‌های اجرا در طرح‌های جدید و توسعه‌ای؛
- تدوین پیوست کاهش خطر مراکز درمانی؛
- تعیین مخاطرات محتمل در ساختمان مراکز درمانی.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- ارزیابی ایمنی مراکز بهداشتی و درمانی و ارتقای تاب‌آوری از طریق ارزیابی وضع موجود و مطالعات میدانی مبتنی بر شواهد؛
- تعیین و تکمیل مشخصات و اطلاعات لازم مراکز درمانی در قالب بانک‌های اطلاعاتی؛
- به‌روزرسانی سامانه اطلاعات مراکز درمانی به نحوی که امکان ثبت اسناد و مدارک فنی طرح و دریافت گزارش‌های پایش مستمر شرایط ایمنی مراکز در آن فراهم گردد؛
- اصلاح، تنسيق یا تأکید بر ساختار و فرایندهای اداری در تعریف طرح‌ها و فرایندهای اجرایی در چرخه حیات مراکز درمانی؛
- تحلیل ریسک، اولویت‌بندی و بهسازی مراکز درمانی موجود؛

- بازرسی و پایش مراکز درمانی در چرخه حیات طرح.

S3: مدیریت شریان‌های حیاتی
S3-1: تأمین سوخت مناطق آسیب‌دیده
ماده ۱۴- خ- (۱۸)
<p>دستگاه مسئول: وزارت نفت</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای و شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

ایجاد زیرساخت‌های مناسب و ایمن برای تأمین و ذخیره‌سازی مناسب حامل‌های انرژی (گاز، نفت سفید، بنزین و گازوئیل) مورد نیاز ماشین‌آلات و ادوات راه‌سازی، بالگردها و خودروهای امداد و نجات و تأمین سوخت گرمایشی در مناطق آسیب‌دیده در راستای اجرای این بند قانونی مورد توجه است. به‌منظور تسریع و تسهیل در تأمین سوخت مورد نیاز در شرایط اضطراری، سیاست‌گذاری و هدف‌گذاری کلان و یکپارچه، اجرای پروژه‌های مقاوم‌سازی و ایمن‌سازی لازم جهت تأسیسات نفتی و گازی، تهیه تجهیزات مورد نیاز در شرایط اضطراری، هماهنگی با شرکت‌های تابعه و معین و توسعه همکاری‌های دو یا چندجانبه بین سازمان‌های مسئول، همکار و پشتیبان و همچنین تدوین استانداردها و دستورالعمل‌های مرتبط و اجرای آیین‌نامه مدیریت حمل‌ونقل مواد سوختی مصوب ۱۳۸۰ از مهم‌ترین اقدامات زیرساختی است که بایستی مورد توجه قرار گیرد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- تهیه تجهیزات مورد نیاز در شرایط اضطراری؛
- تأمین حامل‌های انرژی (گاز مایع، نفت سفید، بنزین و گازوئیل) مورد نیاز مناطق آسیب‌دیده در شرایط اضطراری؛
- حمل‌ونقل مواد نفتی و سوختی با همکاری وزارت راه و شهرسازی.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- ذخیره‌سازی و تأمین سوخت بیمارستان‌ها و مراکز درمانی، مراکز اهدا خون، تأسیسات زیربنایی، نیروگاه‌های برق سیکل ترکیبی یا سایر موارد، خودروهای ویژه حمل خون و سوخت ذخیره منطبق با ارزیابی آسیب‌پذیری PAHO و بر اساس دستورالعمل‌های موجود برای خودکفایی سه‌روزه با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- ذخیره‌سازی و تأمین سوخت محدوده‌های اسکان اضطراری و موقت؛
- استفاده از انرژی‌های پاک به‌منظور تأمین بخشی از انرژی مصرفی مراکز بهداشتی و درمانی؛
- حمل‌ونقل مواد سوختی توسط شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران با همکاری وزارت راه و شهرسازی؛
- هماهنگی با پایانه‌های حمل کالا جهت حمل‌ونقل مواد سوختی توسط شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران؛
- مدیریت یکپارچه حمل‌ونقل و عبور شریان‌های مواصلاتی و ایمن‌سازی قطارهای شهری در شرایط اضطراری با همکاری شهرداری‌ها و سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای؛

- اولویت‌بندی راه‌های حساس و مهم جهت بازسازی توسط راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای.

S3: مدیریت شریان‌های حیاتی
S3-2: ذخیره‌سازی آب برای شرایط اضطراری
ماده ۱۴ - بند پ - ۳ (۱۶)
<p>دستگاه مسئول: وزارت نیرو</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت جهاد کشاورزی، سازمان هواشناسی کشور، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، وزارت بهداشت، درمان آموزش پزشکی، سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان زمین‌شناسی کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

شناسایی محل ذخیره‌سازی و بهره‌برداری از انواع روش‌های تأمین آب.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- تأمین و ذخیره‌سازی آب؛
- بهره‌برداری از انواع روش‌ها برای در اختیار گذاردن آب؛
- عقد تفاهم‌نامه‌ها و قراردادهایی برای تأمین کمبود آب برای شرایط اضطراری با کارخانجات تولیدکننده آب معدنی.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- نظارت بر سلامت آب توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- پیش‌بینی آب مورد نیاز مراکز درمانی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- اختصاص مکان‌ها و فضاهای عمومی تحت پوشش شهرداری‌ها جهت ذخیره‌سازی آب برای شرایط اضطراری؛
- ذخیره‌سازی آب در مراکز درمانی و بیمارستان‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تأمین اجتماعی به میزان کافی و مطابق با استانداردهای ارزیابی آسیب‌پذیری PAHO می‌باشند؛
- برنامه شرایط اضطرار جهت تأمین آب آشامیدنی و بهداشتی از طریق ذخیره‌سازی آب برای استفاده حداقل به مدت ۷۲ ساعت؛
- ذخیره‌سازی آب برای شرایط اضطراری در مراکز اقامتی (روزانه / شبانه‌روزی) تحت پوشش و واحدهای تابعه سازمان بهزیستی با استفاده از ظرفیت‌های وزارت نیرو؛
- تهیه پیش‌بینی کوتاه‌مدت و فصلی دمای هوا و بارش‌ها توسط سازمان هواشناسی کشور.

S3: مدیریت شریان‌های حیاتی
S3-3: تأمین آب و برق مراکز جمعیتی
ماده ۱۴ - بند پ - ۴ (۱۶)
<p>دستگاه مسئول: وزارت نیرو</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت نفت، سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

ایجاد زیرساخت‌های مناسب و ایمن جهت تأمین انرژی (آب، برق) مورد نیاز در زمان وقوع حوادث و بازگشایی راه‌های مواصلاتی و مانند آن جهت دسترسی مناسب مراکز جمعیتی به انرژی مناسب در شرایط اضطراری.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- تأمین انرژی (آب، برق) مراکز جمعیتی در شرایط اضطراری.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار:

- هدایت، ترمیم و بازسازی سریع تأسیسات و تجهیزات آسیب‌دیده توسط هریک از زیربخش‌های مرتبط با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات.
- تأمین آب سالم و بهداشتی برای مصرف شرب با همکاری وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی؛
- تأمین آب سالم و بهداشتی برای مصارف بهداشتی (شستشوی لباس و ظروف، استحمام، توالت و ...) با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- تأمین آب سالم و بهداشتی برای مصارف مراکز بهداشتی درمانی (بیمارستان‌ها و ...) با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- شناسایی منابع آب جایگزین با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- کنترل کیفی آب منابع جایگزین (کلرسنجی، کدورت سنجی، بررسی میکروبی و شیمیایی آب آشامیدنی عمومی) و تهیه شناسنامه بهداشتی با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- بررسی و ارزیابی نیازهای آب و برق مراکز اقامتی تحت پوشش سازمان با محوریت سازمان بهزیستی؛
- تأمین برق مورد نیاز مراکز بهداشتی و درمانی برای خودکفایی سه‌روزه (منطبق با استانداردهای PAHO) توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- تأمین برق پایگاه‌های انتقال خون و همچنین در صورت امکان دریافت برق شهری از دو ناحیه (پست) مطابق دستورالعمل‌های مدون با محوریت سازمان انتقال خون؛
- تسهیلگری در امر تأمین آب و برق مورد نیاز مراکز اقامتی (روزانه / شبانه‌روزی) با محوریت سازمان بهزیستی؛
- تأمین آب و برق در مرحله اسکان اضطراری و موقت در اردوگاه‌ها و پراکنده در سکونتگاه‌های شهری؛
- تأمین آب و برق برای سرویس‌های بهداشتی در اردوگاه‌ها و پراکنده در سکونتگاه‌های شهری؛
- تأمین سوخت نیروگاه‌ها بر اساس نوع شرایط اضطراری با همکاری وزارت نفت؛
- تأمین سوخت ماشین‌آلات و ادوات راه‌سازی مورد نیاز با همکاری وزارت نفت؛
- تأمین آب و علوفه و داروهای دامی و واکسیناسیون دام‌ها با همکاری وزارت جهاد کشاورزی.

S3: مدیریت شریان‌های حیاتی**S3-4: کنترل آب‌های سطحی**

ماده ۱۴ – بند پ – ۱ (۱۶)

دستگاه مسئول: وزارت نیرو

دستگاه‌های همکار: وزارت جهاد کشاورزی، وزارت کشور، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور

دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان منابع طبیعی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان هواشناسی کشور، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، سازمان نقشه‌برداری کشور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

مهار و مدیریت سیلاب‌ها از طریق شناسایی محل انتقال که در شهرها وظیفه شهرداری‌هاست و در روستاها بر عهده دهیاری‌ها است به‌منظور کنترل آب‌های سطحی در سطح ملی و استانی و شهرستانی و تهیه طرح جامع کنترل سیلاب حوضه‌های آبریز درجه ۲ اولویت‌دار کشور.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- تهیه نقشه‌های پهنه‌بندی سیلاب در مقیاس ۱:۲۵۰۰۰ تا ۱:۱۰۰۰۰؛
- شناسایی و اولویت‌بندی اقدامات اجرای مورد نیاز به تفکیک دستگاه‌های متولی؛
- تلفیق داده‌ها؛
- تولید داده‌های جدید؛
- بازدید میدانی؛
- ارزیابی ساختگاه‌ها؛
- کنترل سیلاب‌ها در سطح ملی و استانی و شهرستانی.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- احداث شبکه اصلی مدیریت آب‌های سطحی شهر؛
- نگهداشت و ساماندهی جمع‌آوری آب‌های سطحی شهر؛
- تکمیل پروژه‌های مدیریت سیلاب شهر؛
- ساماندهی رودخانه‌های شهر؛
- ثبت و به اشتراک‌گذاری داده‌های مربوط به پهنه‌های آبی از طریق مرکز پایش ماهواره‌ای زمین در سازمان فضایی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات؛
- شناسایی فعالیت‌های اجرایی برای کاهش رواناب سطحی توسط ادارات منابع طبیعی و آبخیزداری؛
- مشارکت در مهار سیلاب‌ها توسط وزارت جهاد کشاورزی و سایر سازمان‌های همکار؛
- تأمین نیازهای آبخیزداری در مناطق مختلف کشور توسط وزارت جهاد کشاورزی؛
- کمک به توسعه پوشش گیاهی مناطق آسیب‌پذیر توسط وزارت جهاد کشاورزی؛
- ایجاد دشت‌های سیلابی برای مهار رواناب‌ها و مهار شدت خسارت سیلاب‌ها توسط وزارت جهاد کشاورزی؛

- تهیه پیش‌بینی کوتاه‌مدت و فصلی دمای هوا و بارش‌ها توسط سازمان هواشناسی کشور؛
- کمک به شناسایی ساختگاه‌های مناسب برای ذخیره‌سازی و انتقال آب توسط و اکتشافات معدنی کشور؛
- تهیه نقشه‌های پهنه‌های مستعد آب‌گرفتگی و پهنه‌های مناسب بخش سیلاب توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور؛
- تهیه نقشه‌های فرسایش‌پذیری واحدهای زمین‌شناسی و آلاینده‌های طبیعی (ژئوشیمیایی) توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور.

S4: تأمین سلامت آسیب‌دیدگان
S4-1: ارائه خدمات بهداشتی و درمانی
بند ر-۴ ماده ۱۴ ص ۱۹
<p>دستگاه مسئول: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی</p> <p>دستگاه‌های همکار: جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان بهزیستی کشور، ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان تأمین اجتماعی، سازمان پزشکی قانونی، وزارت جهاد کشاورزی</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

اقدامات لازم جهت تأمین بهداشت و درمان (جسمی و روحی) آسیب‌دیدگان در شرایط اضطراری اعمال گردد.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- ارائه خدمات بهداشتی و درمانی منطبق با برنامه کلی پاسخ حوزه سلامت (EOP) و مبتنی بر نیازها و انتظارات جامعه هدف تحت پوشش، مراکز و واحدهای تابعه با مشارکت واحدهای همکار؛
- کنترل و فرماندهی از طریق EOC وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و همکاری مشترک و اختصاصی با این مرکز؛
- استقرار نظام هشدار سریع / ارزیابی خطر از طریق نظام مراقبت سندرمیک در واحدهای ارائه خدمات سلامت در سطح یک، اورژانس پیش بیمارستانی و بیمارستان؛
- ارزیابی، شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای جامعه هدف تحت پوشش، مراکز و واحدهای تابعه به‌منظور تأمین خدمات بهداشتی و درمانی و توان‌بخشی آن‌ها با همکاری سازمان بهزیستی، نیروهای مسلح، سازمان تأمین اجتماعی سازمان بهزیستی؛
- تخمین و تأمین ملزومات تخصصی و اقلام بهداشتی و درمانی و توان‌بخشی مورد نیاز مرکز ارائه‌دهنده خدمات و جامعه هدف با همکاری سازمان بهزیستی.
- ارائه خدمات بهداشتی با محوریت بیماری‌های واگیر مشتمل بر:
  - مدیریت و ارزیابی خطر بیماری‌های واگیر در شرایط بحران؛
  - ایجاد نظام مراقبت مشترک با رویکرد سلامت واحد؛

- پیگیری و هماهنگی تأمین منابع مالی، انسانی و تجهیزاتی جهت اجرای مؤثر مقررات بهداشتی بین‌المللی^۱ (IHR) در برنامه راهبردی تأمین و توسعه نظام؛
  - ارائه خدمات منطبق با راهنماهای عملیاتی مدون با رویکرد به‌روزرسانی و تطبیق یافته؛
  - اجرای رویکرد سلامت واحد^۲ در مدیریت بیماری‌های واگیر؛
  - شناسایی و تشخیص بهنگام عوامل محیطی بیماری‌زا در فیلد عملیاتی، ثبت، تجزیه و تحلیل و گزارش‌دهی بیماری‌های واگیر؛
  - پاسخ بهینه به وقوع طغیان و همه‌گیری بیماری‌های واگیر؛
  - تأمین شرایط و ارائه خدمات سلامت به جمعیت اتباع غیر ایرانی و پناهندگان؛
  - مدیریت بیماری‌های نوپدید و بازپدید؛
  - تأمین و نگهداری و توزیع و ارتقای استاندارد پوشش واکسیناسیون و مواد بیولوژیک/ داروهای تخصصی؛
  - مدیریت بیماری‌های منتقله از حیوان به انسان (بیماری‌های زئونوز) با همکاری وزارت جهاد کشاورزی؛
  - مدیریت پیشگیری از بیماری‌های شایع و واگیر و بیماری‌های منتقله از آب و غذا؛
  - مراقبت و کنترل بیماری‌های منتقله توسط ناقلین و جوندگان و گزش جانوران؛
  - مدیریت بیماری‌های واگیر در تجمعات انبوه انسانی؛
  - مدیریت بیماری‌های واگیر در مبادی مرزی کشور (هوایی-دریایی-زمینی شامل جاده‌ای و ریلی)؛
  - جلب مشارکت جامعه (برقراری ارتباط، اطلاع‌رسانی، آموزش بهداشتی) در حوزه بیماری‌های واگیر؛
  - تدوین و ارائه گزارش‌های بین‌المللی فوریت‌های بهداشتی.
- ارائه خدمات آزمایشگاهی:
- ارائه خدمات تشخیص آزمایشگاهی بیماری‌های عفونی خطرناک با همکاری انستیتو پاستور ایران؛
  - ارائه مشاوره جهت شناسایی و کنترل طغیان بیماری‌های عفونی با همکاری انستیتو پاستور ایران؛
  - اعزام تیم پاسخ سریع انستیتو پاستور ایران به مناطق آسیب‌دیده در صورت نیاز.
- تأمین و ارسال خون و فرآورده‌های خون:
- فعال‌سازی شبکه ملی خون‌رسانی و تأمین و ارسال خون و فرآورده‌های خون (از جمله گروه خون O منفی)؛
  - ارسال و تحویل مستقیم خون و فرآورده‌های خون از پخش خون استان‌های معین به بانک خون بیمارستان‌های استان‌های دچار بحران شامل بیمارستان‌های صحرایی؛
  - هماهنگی استقرار بانک خون‌های پیش بیمارستانی در بیمارستان‌های منتخب جهت تحویل بلافاصله ۴ کیسه خون از گروه O منفی داخل کولداکس به آمبولانس هوایی.
- ارائه خدمات درمانی با انجام اقدامات زیر:
- ارزیابی سریع بیمارستانی؛
  - تصمیم‌گیری برای انتقال بیماران بر اساس اطلاعات تخت و سایر اطلاعات تخصصی مورد نیاز از سامانه MCMC؛
  - تریاژ بیمارستانی؛

¹ International Health Regulations (IHR)² ONE HEALTH

- نظارت بر ظرفیت پذیرش بیمارستان‌ها؛
  - برنامه فرا ظرفیت (افزایش ظرفیت) بیمارستانی؛
  - مدیریت نیروی انسانی، منابع و تجهیزات؛
  - تیم پاسخ اضطراری بیمارستانی؛
  - ارائه خدمات درمانی؛
  - مدیریت انتقال و اعزام بین بیمارستانی آسیب‌دیدگان؛
  - تخلیه اضطراری بیمارستانی؛
  - آلودگی‌زدایی در بیمارستان؛
  - برنامه ایمنی و کنترل عفونت بیمارستانی؛
  - مدیریت ازدحام در بیمارستان؛
  - راه‌اندازی و استفاده از «بانک خون پیش بیمارستانی» در مراکز استان با محوریت سازمان انتقال خون؛
  - برنامه مدیریت فوت‌شدگان (بیماران با تگ سیاه در بحران) با مشارکت پزشکی قانونی.
- تأمین بهداشت محیط با انجام اقدامات زیر:
- کنترل کیفی آب آشامیدنی (کلرسنجی، کدورت‌سنجی، بررسی میکروبی و شیمیایی آب آشامیدنی عمومی)؛
  - بازرسی از سامانه‌های آب‌رسانی و ارزیابی خطر آن‌ها و پیگیری از سازمان متولی برای کاهش خطر؛
  - تهیه نقشه پراکندگی و آسیب‌پذیری منابع تأمین آب سالم، دفع فاضلاب؛
  - تهیه و به‌هنگام‌سازی منابع آب سالم در دسترس؛ اعم از لوله‌کشی، چشمه، رودخانه، استفاده از واحد پاسخ اضطراری (ERU) و سایر موارد؛
  - گندزدایی آب شرب؛
  - نظارت بر وضعیت دفع فاضلاب و فصولات انسانی و دامی؛
  - نظارت بر کیفیت آب آشامیدنی بسته‌بندی، آب‌رسانی سیار؛
  - ایجاد آزمایشگاه آب سیار و تأمین تجهیزات و لوازم کنترل کیفی آب و فاضلاب.
- ارائه خدمات سلامت روانی - اجتماعی مشتمل بر:
- تشکیل جلسه حمایت‌های روانی با حضور نمایندگان سازمان‌های درگیر؛
  - فراخوان برای آماده‌باش و در صورت نیاز حضور و اعزام کارشناسان سلامت روان آموزش‌دیده به مناطق حادثه‌دیده با محوریت وزارت بهداشت؛
  - ارزیابی اولیه شدت واکنش‌های روان‌شناختی جمعیت آسیب‌دیده در هفته اول پس از حادثه؛
  - بلوک‌بندی مناطق و روشن کردن وظایف با هماهنگی سازمان‌های همکار؛
  - شناسایی و غربالگری اولیه کل جمعیت تحت تأثیر؛
  - شناسایی افراد آسیب‌دیده بر اساس شاخص‌های ASD توسط کارشناسان مرتبط؛
  - تشکیل گروه‌های جمعیت آسیب‌دیده بر اساس گروه‌های سنی برای ارائه خدمات تخصصی سلامت روان مطابق شیوه‌نامه‌های موجود؛

- ارائه خدمات و حمایت‌های روانی اجتماعی از ساعات اولیه حادثه و در صورت نیاز ارجاع آسیب‌دیدگان حوادث و بحران‌ها توسط اورژانس اجتماعی و گروه‌های محب بهزیستی؛
- ارائه مشاوره و کمک‌های روان‌شناختی به مدیران و مسئولان؛
- شناسایی بیماران نیازمند خدمات روان‌پزشکی و دارای اعتیاد توسط کارشناسان در صحنه حادثه و ارجاع به روان‌پزشک و مراکز تخصصی سلامت روان؛
- ارزیابی وضعیت مصرف دخانیات در جامعه آسیب‌دیده و توصیه‌های فردی در مورد خطرات مصرف و مواجهه با دود دخانیات (مراقب سلامت)؛
- تعیین سطح وابستگی به نیکوتین در بین افراد مصرف‌کننده و مداخله رفتاری با توصیه‌های فردی به افراد با سطح وابستگی متوسط و ارجاع موارد وابستگی بالا به پزشک (کارشناس سلامت روان)؛
- ارائه خدمات مشاوره و ترک دخانیات؛
- مداخله درمانی - دارویی توسط پزشک دوره‌دیده (داروهای ترک دخانیات باید از محل اعتبارات مربوطه تهیه و بین متقاضیان ترک دخانیات با تجویز پزشک قرار داده شود)؛
- ادامه غربالگری و ارائه خدمات تخصصی سلامت روان در قالب گروه‌ها و مطابق شیوه‌نامه‌های موجود پس از حادثه؛

- حضور و ارائه خدمات سلامت روان به‌صورت فعال در منطقه به مدت شش ماه پس از حادثه؛
- ارجاع و پیگیری بیماران شناسایی‌شده روان‌پزشکی تحت درمان توسط کارشناسان؛
- ارائه خدمات درمانی برای افرادی که پس از مداخلات درمان نشده‌اند، توسط نظام مدیریت شبکه به مدت یک‌سال و در صورت نیاز در بلندمدت.

- تأمین ایمنی آب و مواد غذایی:

- پیگیری و هماهنگی تأمین ایمنی مواد غذایی در شرایط بحران از طریق واحد تغذیه وزارت بهداشت؛
- کنترل کیفی آب آشامیدنی (کلرسنجی، کدورت سنجی، بررسی میکروبی و شیمیایی آب آشامیدنی عمومی)؛
- بازرسی از سامانه‌های آب‌رسانی و ارزیابی خطر آن‌ها و پیگیری از سازمان متولی برای کاهش خطر،
- گندزدایی آب شرب در شرایط بحران؛
- نظارت بر وضعیت دفع فاضلاب و فضولات انسانی و دامی؛
- ایجاد آزمایشگاه آب سیار و تأمین تجهیزات و لوازم کنترل کیفی آب و فاضلاب؛
- نظارت بر کیفیت آب آشامیدنی بسته‌بندی، آب‌رسانی سیار؛
- تهیه نقشه پراکندگی و آسیب‌پذیری منابع تأمین آب سالم، دفع فاضلاب.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- تخصیص بیمارستان‌های تأمین اجتماعی جهت ارائه خدمات درمانی توسط سازمان تأمین اجتماعی؛
- تخصیص بیمارستان‌ها و مراکز درمانی موقوفه کشور جهت ارائه خدمات درمانی توسط اوقاف و امور خیریه؛
- بهره‌برداری از ظرفیت‌های نیروهای مسلح در ارائه خدمات بهداشتی و درمانی؛

- کلیه بیمارستان‌های صحرایی و ثابت نیروهای مسلح در صورت اعلام نیاز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از طریق سلسله‌مراتب ستاد بحران نیروهای مسلح در اختیار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به‌عنوان سازمان مسئول قرار می‌گیرد؛
- بسیج جامعه پزشکی موظف است اکیپ‌های بهداشتی، امدادی و درمانی را با هماهنگی معاونت سلامت، آموزش پزشکی و دفاع زیستی سپاه و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، اعزام و نسبت به ارائه خدمات اقدام نماید؛
- گروه‌های جهادی بهداشتی و درمانی با هماهنگی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اعزام و به ارائه خدمات می‌پردازند؛
- گردان بهداشت، امداد و درمان آجا با هماهنگی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اعزام و به ارائه خدمات می‌پردازند؛
- اکیپ‌های سیار ناجا، مرزبانی و یگان ویژه با هماهنگی سازمان مسئول اعزام و به ارائه خدمات می‌پردازند.
- ارائه خدمات سلامت روانی-اجتماعی با مشارکت سازمان بهزیستی؛
- ارائه خدمات تشخیص آزمایشگاهی بیماری‌های عفونی خطرناک توسط انستیتو پاستور ایران؛
- ارائه مشاوره جهت شناسایی و کنترل طغیان بیماری‌های عفونی توسط انستیتو پاستور ایران؛
- تأمین آفت‌کش‌ها و سموم گیاهی توسط وزارت جهاد کشاورزی؛
- امحا و دفن تلفات دامی ناشی از حوادث و سوانح توسط وزارت جهاد کشاورزی؛
- مبارزه با ملخ‌ها و آفات تهدیدکننده امنیت غذایی کشور توسط وزارت جهاد کشاورزی.

S4: تأمین سلامت آسیب‌دیدگان
S4-2: ذخیره‌سازی دارو، واکسن و تجهیزات پزشکی
بند ر-۱ ماده ۱۴ ص ۱۹
<p>دستگاه مسئول: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت کشور، ستاد کل نیروهای مسلح</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه، وزارت نیرو، سازمان دامپزشکی، مؤسسه سرم‌سازی رازی، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

بایستی نسبت به ذخیره‌سازی دارو، واکسن و تجهیزات پزشکی و مدیریت ذخایر خون و فراورده‌های خونی جهت درمان آسیب‌دیدگان از حوادث و سوانح در شرایط اضطراری اقدام گردد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- برآورد نیازهای دارویی و تجهیزاتی مراکز ارائه‌دهنده خدمات بهداشتی و درمانی در زمان بحران؛
- هماهنگی تأمین بهنگام دارو و تجهیزات پزشکی در شرایط بحران؛
- ذخیره‌سازی دارو و تجهیزات پزشکی در مراکز درمانی برای خودکفایی سه‌روزه؛
- تأمین بهنگام دارو و تجهیزات پزشکی، خون و فراورده‌های خونی، واکسن و سایر اقلام مورد نیاز در شرایط بحران؛

- پایش روزانه میزان ذخایر خون در تمامی پایگاه‌های انتقال خون وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و موظف بودن همه این مراکز به ذخیره‌سازی خون مورد نیاز حداقل ۵ روز نیاز معمول مراکز درمانی تحت پوشش و در صورت کاهش ذخایر خون، جبران و یا تأمین آن از طریق شبکه ملی خون‌رسانی و مطابق دستورالعمل‌های مدون سازمان انتقال خون.

S4: تأمین سلامت آسیب‌دیدگان
S4-3: ارائه کمک‌های اولیه، تخلیه و انتقال مصدومین
بند ۲- ماده ۱۴ ص ۱۹
<p>دستگاه مسئول: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی</p> <p>دستگاه‌های همکار: جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، سازمان بهزیستی، ستاد کل نیروهای مسلح</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، وزارت ورزش و جوانان، سازمان برنامه و بودجه و سایر دستگاه‌ها و سازمان‌های ذکرشده در ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور</p>

□ شرح کارکرد:

ارائه کمک‌های اولیه و انتقال مصدومین توسط اورژانس پیش بیمارستانی به مراکز درمانی جهت دریافت خدمات تخصصی مورد نیاز، کمک به عادی‌سازی شرایط بحران برای بازماندگان بحران و اجرای راهبردهای ایمنی‌بخش و آرام‌بخش، تسهیل جهت‌یابی دوباره و حمایت‌یابی و کمک‌های فوری ممکن به تأمین نیازهای فوری زیستی، روانی - اجتماعی افراد اثرپذیرفته از بحران از نکات مهمی است که باید در این کارکرد مورد توجه سازمان‌های متولی تأمین سلامت آسیب‌دیدگان قرار گیرد.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- ارائه کمک‌های اولیه و انتقال مصدومین توسط اورژانس پیش بیمارستانی با انجام اقدامات زیر:
- ارزیابی سریع منطقه حادثه با هدف تعیین و یا تخمین وسعت و یا توقف حادثه، تعداد مصدومین و منابع و امکانات مورد نیاز در این ارزیابی علاوه بر تعیین مشخصات حادثه، تجهیزات، منابع انسانی، اقدامات و سایر نیازهایی که باید پاسخ مناسب و فوری به آن‌ها داده شود نیز مشخص می‌گردند؛
- هدایت و راهبری آمبولانس‌ها و خودروهای امدادی به صحنه و هماهنگی انتقال مصدومین به بیمارستان‌ها با هدایت دیسپچ؛

- فرماندهی و کنترل صحنه در حوادث با مصدومین انبوه تا زمان تعیین و حضور فرمانده عملیات؛
- حضور در صحنه حادثه و ارائه خدمات درمانی پیش بیمارستانی بر اساس اولویت تریاژ؛
- جستجو و نجات ابتدایی پزشکی توسط آن دسته از کارکنان اورژانس که آموزش کافی دیده‌اند (در صورت عدم حضور نیروهای آموزش‌دیده عملیاتی آتش‌نشانی و یا هلال‌احمر و مانند آن)؛
- توزیع و انتقال مصدومین به شکل متوازن و بر اساس ظرفیت لحظه‌ای بیمارستان‌های مقصد از طریق سامانه MCMC^۱؛

- پذیرش، تریاژ و درمان مصدومین در مراکز درمانی متناسب با امکانات و توانمندی‌ها.

^۱ سامانه پایش داده‌های مراقبت درمانی (Medical Care Monitoring Center)

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- همکاری در جستجو و نجات ابتدایی پزشکی توسط آتش‌نشانی و هلال احمر و مانند آن،
- پذیرش، تریاژ و درمان مصدومین در مراکز درمانی متناسب با امکانات و توانمندی‌ها توسط سازمان تأمین اجتماعی و نیروهای مسلح.
- ارائه خدمات جامع و مستمر در بعد روانی - اجتماعی به بازماندگان و آسیب دیدگان

S4: تأمین سلامت آسیب‌دیدگان
S4-4: ایجاد مراکز پایش و هشدار اپیدمی‌ها بند ر- ۳ ماده ۱۴ ص ۱۹
دستگاه مسئول: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دستگاه‌های همکار: وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط‌زیست دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

به‌منظور پیش‌بینی دقیق، هشدار به‌موقع و انجام اقدامات پیشگیرانه در زمینه همه‌گیری (اپیدمی) بیماری‌های انسانی نسبت به ایجاد مراکز پایش و هشدار و تدوین دستورالعمل‌های مرتبط اقدام گردد.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- فراهم‌سازی زیرساخت‌ها و هماهنگی لازم به‌منظور مدیریت بیماری‌های واگیر شامل زئونوز، قابل انتقال توسط ناقلین و مانند آن با انجام اقداماتی از قبیل:
  - فعال‌سازی کارگروه مشترک پیشگیری و کنترل بیماری‌های انسانی با همکاری وزارت جهاد کشاورزی و حفاظت محیط‌زیست؛
  - مشارکت در تشکیل و تقویت تیم بررسی، ارزیابی و پاسخ سریع بیماری‌ها؛
  - تهیه و بهره‌برداری از نقشه پراکندگی و آسیب‌پذیری انواع بیماری‌های بومی منطقه در معرض بحران (ارزیابی خطر)؛
  - ایجاد نظام مراقبت ادغام یافته با رویکرد سلامت یکپارچه؛
  - برنامه‌ریزی جهت آموزش، تمرین و مانور و اطلاع‌رسانی خاص وضعیت‌های بحرانی با مشارکت و همکاری سازمان‌های همکار؛
  - تأمین تجهیزات و لوازم آزمایشگاهی تشخیص سریع در منطقه بحران‌زده؛
  - تأمین تجهیزات و لوازم پیشگیری و کنترل بیماری‌های انسانی و قابل انتقال توسط ناقلین در بحران؛
  - تأمین تجهیزات حفاظت فردی جهت کارکنان عملیاتی در مناطق بحران‌زده؛
  - پایش شدت وضعیت بحرانی از طریق جمع‌آوری و تحلیل داده‌های ابتلا و مرگ‌ومیر؛
  - تقویت زیرساخت گزارش دهی و مراقبت سندرمیک.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- پیش‌بینی و هشدار و پیشگیری از اپیدمی بیماری‌های انسانی با همکاری وزارت جهاد کشاورزی؛

- همکاری در خصوص اقلام مورد نیاز؛
- همکاری در خصوص تأمین منابع انسانی، منابع فیزیکی، منابع مالی و اقتصادی و نمونه‌های مشابه؛
- همکاری در خصوص آموزش و اطلاع‌رسانی.

5S: تأمین امنیت
انتظام امور و تأمین امنیت جانی و مالی مردم و سازمان‌های مسئول در شرایط اضطراری
بند د- ۱ ماده ۱۴ (۱۸)
<p>دستگاه مسئول: وزارت کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: ستاد کل نیروهای مسلح (وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، سازمان بسیج مستضعفین)، قوه قضاییه.</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

- انتظام امور و تأمین امنیت جانی و مالی مردم و سازمان‌های مسئول در شرایط اضطراری.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- تأمین امنیت در کلیه ابعاد آن در شرایط اضطراری؛
- کنترل تردد به محدوده و منطقه آسیب‌دیده؛
- تهیه و به‌هنگام‌سازی برنامه تأمین امنیت خصوصاً در شرایط اضطراری؛
- استفاده از فناوری‌های نوین در خصوص تأمین امنیت مناطق آسیب‌دیده از شرایط اضطراری (از جمله پهپادها و نمونه‌های مشابه).

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- استقرار کلانتری یا پاسگاه سیار در مناطق آسیب‌دیده؛
- کنترل مجرمین، افراد سابقه‌دار، اراذل و اوباش و سارقین حرفه‌ای؛
- کنترل فضای سایبری و شبکه‌های اجتماعی با هدف رصد شایعات؛
- کنترل خروج هرگونه اثاثیه منزل بار و لوازم امداد و نجات به خارج از محدوده حادثه‌دیده؛
- ایجاد ایست بازرسی در کلیه ورودی و خروجی‌های مناطق حادثه‌دیده همچنین ایجاد کمربند با تعامل و همکاری بسیج و سپاه
- حفاظت از جان و مال افراد آسیب‌دیده؛
- حفاظت از زندان‌ها با فرض آسیب ناشی از وقوع حوادث و سوانح به آن‌ها و تعامل در تخلیه و جابجایی زندانیان با همکاری و تعامل سازمان زندان‌ها؛
- حفاظت از مرزهای مناطق آسیب‌دیده با همکاری و تعامل سپاه و آجا؛
- حفاظت از اماکن و تأسیسات دولتی، مراکز اقتصادی و انبارها؛
- حفاظت از خبرنگاران و امدادگران داخلی و خارجی و همچنین کنترل عملکرد آنان؛
- حفاظت از کودکان بی‌سرپرست با همکاری سازمان بهزیستی؛

- حفاظت از محل‌های اسکان موقت آسیب‌دیدگان با همکاری سازمان هلال احمر؛
- تشدید حفاظت و مراقبت از محل سکونت شخصیت‌های دارای رده حفاظتی؛
- تشدید حفاظت، کنترل و نظارت از مرزها در خصوص ورود عناصر معاند و ضدانقلاب و اتباع بیگانه غیرمجاز و خروج زندانیان فراری و قاچاقچیان مواد مخدر با تعامل واجا، آجا و سپاه؛
- پیشگیری و مبارزه با سرقت از جمله سرقت اموال بلاصاحب، سرقت زیورآلات همراه جنازه‌ها و ...؛
- اعلام آماده‌باش به یگان‌های حفاظت دستگاه‌های دولتی و شرکت‌های خدمات حفاظتی به‌منظور تشدید حفاظت از دستگاه حوزه استحفاظی مربوطه؛
- شناسایی و دستگیری اخلالگران نظم و امنیت و مقابله با اغتشاشات و ناآرامی‌های احتمالی با تعامل و همکاری بسیج و سپاه؛
- حفاظت از اموال، اسناد و ابنیه دولتی با همکاری حراست سازمان‌های مربوطه؛
- دستگیری زندانیان فراری با تعامل و همکاری واجا و دادستانی؛
- کنترل خروج هرگونه لوازم و تجهیزات از مراکز بهداشتی و درمانی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- تقویت نیروهای حراست در کلیه ورودی و خروجی‌های مراکز ارائه‌دهنده خدمات توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- حفاظت از مراکز بهداشتی و درمانی با فرض آسیب ناشی از وقوع حوادث و سوانح به آن‌ها و تعامل در تخلیه و جابجایی بیماران توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- حفاظت از جان و مال بیماران و همراهان توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- حفاظت از جان نیروهای ارائه‌دهنده خدمات در مراکز بهداشتی و درمانی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- حفاظت از اموال، اسناد و پرونده‌های پزشکی و ابنیه دولتی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- تأمین امنیت مراکز پولی و اوراق بهادار دولتی و خصوصی اعم از بانک‌ها، صندوق‌های قرض‌الحسنه، تعاونی‌های اعتباری، طلافروشی‌ها، کارخانه‌ها و سایر مراکز مهم اقتصادی و تجاری با تعامل و همکاری حراست دستگاه‌ها؛
- همکاری با سازمان‌های ذی‌مدخل در کاوش محل‌های تخریب‌شده بانک‌ها، صرافی‌ها، صندوق‌های قرض‌الحسنه، طلافروشی‌ها به‌منظور کشف و صورت‌جلسه و حفظ وجوه نقد و طلاجات و اوراق بهادار و انتقال به نقاط امن؛
- همکاری با سازمان‌های امداد و نجات در صورت لزوم؛
- پیگیری استقرار شیفت‌های ویژه مقامات قضایی در محل حادثه برابر دستورالعمل ابلاغی؛
- گزارش‌گیری لحظه‌ای در مورد اقدامات یگان‌های امدادی؛
- به‌کارگیری نیروهای بسیج در جهت استقرار نظم و امنیت مناطق آلوده حسب ضرورت برابر دستورالعمل ابلاغی؛
- شناسایی اموال بلاصاحب و اموال متوفیات و انتقال آن به محل امن؛
- پوشش انتظامی و اطلاعاتی منطقه حادثه‌دیده؛
- پیش‌بینی‌های لازم در مورد تعیین نقاطی که احتمال وقوع حادثه مجدد در آن‌ها بیشتر است؛
- رسیدگی سریع از پرونده‌های جرائم وقوع یافته با تعامل و همکاری دستگاه قضایی؛
- تهیه فهرست اموال و اثاثیه، زیورآلات و مدارک یافت شده و احراز مالکیت افراد نسبت به اموال موجود.

تبصره ۱: چنانچه حادثه در سطح محلی و استانی باشد، مسئولیت برقراری نظم و امنیت به عهده فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران و در سطح ملی بر عهده سپاه پاسداران است و فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران در کنترل عملیاتی سپاه قرار می‌گیرد.

تبصره ۲: چنانچه حادثه در شهر تهران به وقوع پیوست مسئولیت برقراری نظم و امنیت به عهده سپاه (قرارگاه ثارالله^(ع)) تهران می‌باشد و فرماندهان انتظامی تهران بزرگ در کنترل عملیاتی قرارگاه ثارالله^(ع) تهران قرار می‌گیرند.

S6: امداد و نجات و اسکان
ماده ۱۴ - بند ب - ۲ (ص ۱۵)
<p>دستگاه‌های مسئول: جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران، وزارت کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور، ستاد کل نیروهای مسلح، شورای اسلامی شهر و روستا، شهرداری‌ها، دهیاری‌ها، سازمان ثبت احوال کشور، سازمان اوقاف و امور خیریه، فدراسیون‌های ورزشی از جمله نجات غریق و غواصی و کوهنوردی و صعودهای ورزشی بر اساس استانداردهای سازمان، سازمان بهزیستی کشور</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، وزارت نیرو، وزارت نفت، وزارت راه و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان نقشه‌برداری کشور، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز آمار ایران، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، کمیته امداد امام خمینی^(ع)، سازمان برنامه و بودجه، ستاد کل نیروهای مسلح</p>

□ شرح کارکرد:

نجات جان آسیب‌دیدگان، انتقال به مراکز درمانی، اسکان اضطراری، تأمین مایحتاج ضروری، ذخیره اقلام امدادی از اقدامات مهم این کارکرد است. نجات جان آسیب‌دیدگان، انتقال به مراکز درمانی طبق دستورالعمل‌های تیم‌های عملیاتی، پایگاه‌های امداد و نجات، مراکز کنترل و هماهنگی عملیات و با همکاری هلال‌احمر و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی انجام می‌شود.

در خصوص حوادث و سوانح مواد خطرناک و مناطق تحت پوشش آتش‌نشانی و مکان‌هایی که دارای سامانه‌های تخصصی نجات و رسیدگی به حوادث هستند مانند سازمان بنادر و دریانوردی، یا نجات غریق در کلیه آب‌ها، وزارت نیرو، متولی نجات، دستگاه یا بخش متولی است و جمعیت هلال‌احمر همکار خواهد بود.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- فعالیت‌های جستجو؛
- فعالیت‌های امداد و نجات؛
- فعالیت‌های رهاسازی؛
- تثبیت و انتقال؛
- شناسایی محل‌های اسکان، تأمین چادر، ثبت و بررسی آماری و فرایند تلفیق داده‌ها و بازدید میدانی؛
- برپایی اردوگاه اسکان اضطراری؛
- تأمین و ذخیره‌سازی اقلام زیستی آسیب‌دیدگان مطابق استانداردهای جمعیت هلال‌احمر با نظارت وزارت بهداشت
- در تأمین سرویس بهداشتی، وزارت نیرو مسئول تأمین آب، برق و سیستم فاضلاب بهداشتی، وزارت کشور با همکاری بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مسئول تأمین اتاقک‌های سرویس بهداشتی، وزارت بهداشت مسئول تأمین سلامت و بهداشت عمومی، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران مسئول تأمین امنیت و سازمان شهرداری-

- ها و دهیاری‌های کشور از طریق شهرداران و دهیاران مسئول تأمین فضای مورد نیاز و تعمیر و نگهداری از آنها می‌باشند و ستاد کل نیروهای مسلح به‌عنوان دستگاه پشتیبان در انجام وظایف مذکور همکاری می‌نماید؛
- تأمین و توزیع اقلام غذایی و زیستی بر اساس بسته‌های استاندارد طراحی‌شده با نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- انجام عملیات جستجو و نجات با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و نیروهای مسلح از طریق یک گروهان از گردان‌های امداد و نجات و یا بیت‌المقدس با سازماندهی قبلی با محوریت نیروهای مسلح؛
- ارزیابی سریع پیش بیمارستانی با هدف تخمین وسعت حادثه، تعداد مصدومین و منابع و امکانات مورد نیاز و با هدایت و کنترل مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC)؛
- اعزام تیم‌های عملیات پیش بیمارستانی توسط دیسپچ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- ارائه خدمات پیش بیمارستانی بر اساس اولویت تریاژ و انتقال مصدومین به مراکز درمانی بر اساس اولویت و ظرفیت‌های مراکز درمانی و مبتنی بر اطلاعات دریافتی از مرکز MCMC؛
- به‌کارگیری منابع و امکانات وزارت بهداشت، سازمان بهزیستی و سایر دستگاه‌ها به‌منظور ارائه خدمات بهداشتی و درمانی به جامعه هدف تحت پوشش، مراکز و واحدهای تابعه؛
- ارزیابی، شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای جامعه هدف تحت پوشش اقلام، سرپناه، بهداشتی و نیازهای مراکز و واحدهای تابعه به‌منظور تأمین خدمات بهداشتی و درمانی و اقلام مورد نیاز افراد آسیب‌دیده با اولویت گروه‌های هدف در معرض خطر (افراد دارای معلولیت، سالمندان، زنان و کودکان و خانواده‌های نیازمند) با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- اعزام تیم‌های عملیات پیش‌بیمارستانی توسط دیسپچ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- ارائه خدمات پیش‌بیمارستانی بر اساس اولویت تریاژ و انتقال مصدومین به مراکز درمانی بر اساس اولویت و ظرفیت‌های مراکز درمانی؛
- شناسایی محل‌های اسکان، تأمین چادر و کانکس با اولویت گروه‌های هدف در معرض خطر (افراد دارای معلولیت، سالمندان، زنان و کودکان و خانواده‌های نیازمند)، ثبت و بررسی آماری و فرایند تلفیق داده‌ها و بازدید میدانی و ارزیابی ساختمان‌ها با همکاری سازمان بهزیستی؛
- تأمین اقلام توان‌بخشی برای جامعه هدف سازمان بهزیستی؛
- ارائه خدمات توان‌بخشی برای جامعه هدف و آحاد جامعه؛
- تأمین نیازهای گروه‌های خاص (بیماری‌های خاص و مانند آن)؛
- شناسایی و غربالگری و ارائه خدمات و حمایت‌های روانی اجتماعی و ارجاع برای آسیب‌دیدگان حوادث و بحران‌ها توسط اورژانس اجتماعی و گروه‌های محب بهزیستی و کلینیک‌های مددکاری اجتماعی با نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- جاری‌سازی استانداردهای مناسب‌سازی برای افراد دارای معلولیت توسط سازمان بهزیستی؛
- برنامه‌ریزی و تسهیل فرایند الحاق و بازپیوند خانواده‌های با پشتیبانی ذینفعان کلیدی توسط سازمان بهزیستی؛
- ارائه خدمات از طریق اورژانس اجتماعی و گروه‌های محب بهزیستی؛

- همکاری در تأمین تجهیزات و خودروی فرماندهی سوانح مجهز به وسایل ارتباطی/مخابراتی لازم؛
- نظارت بر تأمین اقلام غذایی، بهداشتی، دارویی، توان بخشی برای جامعه با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی؛
- نظارت بر تأمین نیازهای عمومی و تخصصی برای کلیه گروه‌های متأثر با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی شامل:
  - آب (مصارف آشامیدن و بهداشتی)؛
  - غذا (کنسروی و گرم)؛
  - سرویس‌های بهداشتی و حمام اضطراری؛
  - نیازهای زیستی اولیه (چادر، پتو، لباس، وسایل گرمایشی و سرمایشی و مانند آن)؛
  - نیازهای بهداشتی (صابون، پودر لباسشویی، مایع دستشویی و ظرفشویی، شیر خشک، نوار بهداشتی و مانند آن)؛
  - نیازهای روانی (گروه‌های سنی کودکان زیر ۶ سال، سالمندان و مانند آن)؛
  - هماهنگی نیروهای خدمات شهری در شرایط اضطراری با اولویت سازمان آتش‌نشانی و خدمات ایمنی شهرها برای همکاری عملیات امداد و نجات با نیروهای هلال احمر توسط شهرداری‌ها؛
  - تأمین تجهیزات و اقلام امدادی مورد نیاز برای واکنش اضطراری و ذخیره‌سازی در پایگاه‌های پشتیبانی مدیریت بحران بر اساس سطح بحران محلی توسط شهرداری‌ها؛
  - پیش‌بینی و اجرای طرح آب‌رسانی اضطراری شهرهای لرزه‌خیز برای خاموش کردن آتش‌سوزی پس از زلزله توسط شهرداری‌ها؛
  - پیش‌بینی سامانه قطع خودکار گاز در شهرهای لرزه‌خیز؛
  - پاسخگویی استعلامات هویتی افراد به سازمان‌های ذیصلاح توسط سازمان ثبت احوال کشور.
- همکاری نیروهای مسلح با هلال احمر از طریق یک گروهان از گردان‌های امداد و نجات و یا بیت‌المقدس با سازماندهی قبلی با محوریت نیروهای مسلح؛
- فراهم‌سازی امکان اسکان اضطراری در موقوفات و بقاع متبرکه سطح کشور در شرایط خاص و اضطراری توسط سازمان اوقاف و امور خیریه؛
- فراهم‌سازی امکان اسکان موقت آسیب‌دیدگان در مدارس و سالن‌های ورزشی از طریق اعلام مراکز به دستگاه‌های مسئول توسط وزارت آموزش و پرورش؛
- ارائه خدمات امداد و نجات برای آسیب‌دیدگان دریایی توسط سازمان بنادر و دریانوردی؛
- تأمین سوخت گرمایشی (گاز مایع و نفت سفید) جهت ستادهای اسکان موقت توسط وزارت نفت؛
- تأمین سوخت خودروها و بالگردهای امداد و نجات توسط وزارت نفت؛
- تأمین نیازهای تغذیه‌ای، آب و علوفه دامی و نیازهای دامپزشکی به آسیب‌دیدگان توسط وزارت جهاد کشاورزی؛
- انتقال عشایر و دام و طیور از منطقه آسیب‌دیده توسط وزارت جهاد کشاورزی؛
- ایجاد اسکان‌های موقت دام و طیور و عشایر آسیب‌دیده توسط وزارت جهاد کشاورزی.

S7: سامانه حمل و نقل
S7-1: مدیریت تردد در شهرها و روستاهای آسیب دیده بند د- ۲-۱ ماده ۱۴ (۱۸)
<p>دستگاه مسئول: وزارت کشور</p> <p>دستگاه های همکار: فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران، وزارت راه و شهرسازی، سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای و شرکت راه آهن جمهوری اسلامی، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور</p> <p>دستگاه های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

- ساخت، بازسازی و بازگشایی راه های مواصلاتی و حمل و نقل در مناطق آسیب دیده.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- پیش بینی و تکمیل شبکه راه های اضطراری و جایگزین و مکمل به خصوص پیش بینی مسیرهایی جهت عبور خودروهای امدادی توسط شهرداری ها؛
- تأمین مسیرهای دسترسی در اسرع وقت.

□ شرح وظایف دستگاه های همکار و پشتیبان:

- پیش بینی برنامه های پایانه های مسافری جهت تردد وسایل نقلیه توسط سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای؛
- ساماندهی حمل و نقل عمومی شهری و روستای طبق آیین نامه مرتبط توسط سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای؛
- ایجاد و برقراری راه های ارتباطی جاده ای، ریلی و دریایی جهت سهولت تردد توسط سازمان بنادر و دریانوری و سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای.

S7: سامانه حمل و نقل
S7-2: مدیریت یکپارچه حمل و نقل و ایمن سازی قطارهای شهری بند ث- ۱ ماده ۱۴ (۱۶)
<p>دستگاه مسئول: وزارت راه و شهرسازی</p> <p>دستگاه های همکار: وزارت کشور، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، شوراهای اسلامی شهرها و روستاها، شهرداری ها</p> <p>دستگاه های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

- استفاده از سامانه های هوشمند از جمله ITS^۱؛
- استفاده از فناوری های نوین و یکپارچه در حمل و نقل؛
- بررسی انواع روش های ایمن سازی مدهای حمل و نقل و انتخاب بهترین نمونه آن؛
- تأمین ملزومات اضطراری مانند اتوبوس، آمبولانس و تجهیزات CBRNE برای زیرساخت های حیاتی / حساس با هدف مدیریت بهینه زمان جهت ارائه خدمات به افراد مصدوم و آسیب دیده؛

¹ Intelligent Transportation System (ITS)

- یکپارچه نمودن سامانه‌های مجزا و متعدد ایمنی حمل‌ونقل و تهیه تحقیقاتی در خصوص روش‌های نوین و فناوری‌های پیشرفته برای ایمن‌سازی قطارهای شهری در برابر انواع مخاطرات و در اولویت قرار دادن مخاطرات با خطر (ریسک) بالاتر.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- ایمن‌سازی قطارهای شهری در شرایط اضطراری؛
- تهیه و تدوین برنامه تأمین ایمنی قطارهای شهری؛
- راهکارهای نهادینه نمودن یکپارچه‌سازی سامانه‌های حمل‌ونقل و گذار از سامانه‌های سنتی به سامانه‌های مدرن.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- بهره‌برداری از شرکت راه‌آهن شهری تهران و حومه (مترو) از طریق شهرداری‌ها؛
- کمک به تأمین واگن و سایر اقلام مورد نیاز بر اساس استانداردهای ملی و بین‌المللی.

S8: مدیریت اجساد
انتقال، تشخیص هویت و تدفین متوفیان ماده ۱۴ بند د ۲-۲ (ص ۱۸)
<p>دستگاه مسئول: سازمان اورژانس کشور</p> <p>دستگاه‌های همکار: وزارت کشور، سازمان پزشکی قانونی کشور، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران و متولیان دینی- مذهبی، شهرداری‌ها، سازمان ثبت احوال کشور، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان بهزیستی کشور</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

نسبت به انتقال، تشخیص هویت و تدفین متوفیان ناشی از وقوع بحران بر اساس رعایت آداب محلی و مذهبی اقدام گردد.

□ شرح وظایف دستگاه مسئول:

- رسیدگی به حمل‌ونقل اجساد خصوصاً در فواصل بین‌شهری و مناطقی که دارای مشکل هستند و در این خصوص متولی ندارد؛
- تشکیل و توسعه گروه‌های تشخیص هویت قربانیان سوانح (DVIG)^۱؛
- تشخیص هویت که به روش‌های مختلف انجام می‌شود.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- به‌کارگیری سامانه تشخیص هویت ناجا، سامانه بانک اطلاعات هویت ژنتیک ایران و ظرفیت‌های موجود در آزمایشگاه‌های تخصصی سازمان پزشکی قانونی به‌منظور احراز هویت و مشخصات فوت‌شدگان؛
- به‌کارگیری طلاب و روحانیون در مناطق بحران و خدمت‌رسانی با محوریت سازمان تبلیغات اسلامی؛

¹ Disaster Victim Identification Group (DVIG)

- به کارگیری ظرفیت‌های هیأت‌های مذهبی، کانون‌های فرهنگی و تبلیغی، فعالین قرآنی با محوریت سازمان تبلیغات اسلامی؛
- استفاده از قرارگاه‌های فرهنگی و اجتماعی با محوریت سازمان تبلیغات اسلامی؛
- بسیج و سازماندهی کلیه امکانات و ظرفیت‌های سازمان تبلیغات اسلامی از جمله ادارات کل تبلیغات اسلامی استان‌ها و مجامع وابسته حوزه‌های هنری، سازمان دارالقرآن کریم، مدارس علوم و معارف اسلامی، خبرگزاری مهر، مؤسسه فرهنگی تبیان، انتشارات امیرکبیر، بنیاد دعبل، مساجد، حسینیه‌ها و مؤسسات قرآنی؛
- اعزام شبکه تبلیغی جهت انجام مناسک دینی جان‌باختگان و جاماندگان توسط سازمان تبلیغات اسلامی؛
- شناسایی و مکان‌یابی محل‌های مناسب و مجاز تدفین توسط شهرداری‌ها؛
- تعیین الگوهای دفن و تأمین و آماده‌سازی زیرساخت‌ها و تجهیزات مورد نیاز بر اساس سطح بحران توسط شهرداری‌ها؛
- ثبت واقعه فوت متوفیان توسط سازمان ثبت احوال کشور؛
- پاسخگویی به استعلام سازمان‌های ذیصلاح در خصوص هویت آسیب‌دیدگان توسط سازمان ثبت احوال کشور؛
- بررسی و اعلام آمار و مشخصات متوفیان ثبت‌شده توسط سازمان ثبت احوال کشور؛
- تعیین هویت و تعیین علت قوت اجساد و بقایا با کمک سازمان پزشکی قانونی؛
- حمل اجساد در جاده‌ها و در شرایط اضطراری توسط وزارت کشور با همکاری وزارت راه و شهرسازی و سازمان پزشکی قانونی بر اساس استانداردهای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛
- اجرای طرح‌های فرهنگی و قرآنی توسط سازمان اوقاف و امور خیریه کشور؛
- استفاده از نقش روانشناسان و مددکاران اجتماعی و داوطلبان باتجربه و آموزش‌دیده سازمان بهزیستی کشور در خصوص ارائه حمایت‌های روانی - اجتماعی در حوادث و سوانح به بازماندگان متوفیان؛
- تسهیلگری در برگزاری یادبودها و مراسم برای درگذشتگان جامعه هدف سازمان بهزیستی؛
- استفاده از خط‌مشی‌های ویژه اعلام خبر فوت و نظایر آن توسط سازمان بهزیستی؛
- کمک به شناسایی و تشخیص هویت افراد فوت‌شده جامعه هدف تحت پوشش سازمان بهزیستی با استفاده از ظرفیت سامانه ارمغان و سازمان‌های مردم‌نهاد تحت نظارت سازمان در محلات شهری و روستایی بهزیستی.

S9: بازسازی
S9-1: آواربرداری مستحذات و اماکن آسیب‌دیده
بند ث - ۳ ماده ۱۴ (۱۷)
<p>دستگاه‌های مسئول: سازمان برنامه و بودجه، کلیه دستگاه‌های اجرایی، قوای سه‌گانه، بنیادها، نیروی نظامی و انتظامی، وزارت کشور، شهرداری‌ها</p> <p>دستگاه‌های همکار: کلیه دستگاه‌های اجرایی، ستاد کل نیروهای مسلح، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، وزارت دادگستری، شهرداری‌ها، وزارت راه و شهرسازی، قوه قضائیه، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت اطلاعات، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، گروه‌های جهادی</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه</p>

□ شرح کارکرد:

مدیریت آوار به مجموعه فرآیندها و اقدامات برنامه‌ریزی شده به منظور مدیریت هماهنگ، ایمن، سازگار با محیط‌زیست و کارآمد آوار و ضایعات به جای مانده از تخریب سازه‌ها یا فرآیندهای محیطی اطلاق می‌شود. منظور از آواربرداری در این بخش، آواربرداری پس از اتمام دوران پاسخ (آواربرداری برای امداد و نجات) بوده که با هدف شروع عملیات ساخت‌وساز، بازیافت مصالح و دپوی آوار انجام می‌شود.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

برنامه‌ریزی مقدماتی

- تخمین اندازه و نوع آوار، تعداد ساختمان‌های نیازمند تخریب تخصصی و تخمین ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز؛
- ارزیابی گزینه‌های موجود و انتخاب راهبرد مناسب برای تخریب و آواربرداری.

برنامه‌ریزی عملیات تخریب و آواربرداری

- برنامه‌ریزی برای اولویت‌بندی مناطق و مسیرهای ارتباطی منطقه سانحه‌دیده و زمان‌بندی عملیات آواربرداری؛
- شناسایی مکان‌های قابل استفاده برای جمع‌آوری موقت، بازیافت و دپوی نهایی با توجه به مسائل محیط‌زیستی و بهداشتی؛
- برنامه‌ریزی برای ایجاد کمربند حفاظتی برای مناطق خاص در صورت لزوم؛
- تعیین مناطق/قطعاتی که آواربرداری با نظارت و یا توسط دستگاه خاصی باید صورت بگیرد (مانند میراث فرهنگی ثبت‌شده؛ ساختمان‌های خاص بانک‌ها، موزه‌ها یا سازمان‌های دیگر)؛
- برنامه‌ریزی برای جداسازی مسیر حمل آوار بر اساس نوع آن‌ها (آوار مواد خطرناک یا آلوده، آهن‌آلات قابل بازیافت و مانند آن)؛
- برنامه‌ریزی برای نظارت بر عملیات تخریب برای حفظ ایمنی کارگران و مردم؛
- برنامه‌ریزی برای واگذاری بخش‌هایی از کار به پیمانکاران (مانند تخریب یا بازیافت مواد خاص یا خطرناک) در صورت نیاز (شامل فراخوان، انتخاب پیمانکار، تنظیم قرارداد و مانند آن)؛
- برنامه‌ریزی برای حضور ماشین‌آلات خاص برای عملیات آواربرداری و تخریب؛
- برنامه‌ریزی برای ارائه پاسخ به مسائل حقوقی در عملیات تخریب و آواربرداری؛
- برنامه‌ریزی برای استفاده از نیروی انسانی، تخمین تعداد، تعیین چگونگی پرداخت دستمزد و نظارت و آموزش؛
- هماهنگی دستگاه‌های اجرایی مرتبط مانند شرکت گاز، مخابرات، آب منطقه‌ای، آب و فاضلاب، شهرداری و مانند آن.

انجام عملیات تخریب و آواربرداری

- اطلاع‌رسانی به مردم در منطقه آسیب‌دیده در مورد زمان آواربرداری و ضرورت حضور بهره‌برداران اماکن در حین آواربرداری؛
- احراز مالکیت‌ها؛
- تخریب و آواربرداری ساختمان‌ها؛
- تخریب و آواربرداری کلیه معابر (شامل پل‌ها، تونل‌ها و مانند آن) و کلیه فضاهای عمومی باز؛
- آواربرداری منابع محیط‌زیستی (چاه، قنات، رودها و کانال‌ها و مراکز حساس و حیاتی)؛

- تأمین و مدیریت تجهیزات، ماشین‌آلات و نیروی انسانی؛
- بازیافت، فرآوری و دسته‌بندی آوار؛
- انتقال و دیپوی آوار؛
- امحای آوار و پسماند مواد خطرناک؛
- راه‌اندازی کانال ارتباطی با قوه قضائیه در جهت تصمیم‌گیری سریع برای مواردی مانند مالکان غایب.

نظارت بر عملیات تخریب و آواربرداری

- نظارت بر عملیات تخریب و حفاظت از مردم و کارگران؛
- نظارت بر آواربرداری و جمع‌آوری آن در محل‌های موقت، فرآوری و جداسازی آن‌ها؛
- نظارت، کنترل و پایش عملیات بازیافت، دیپو یا امحای آوار.

شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- آواربرداری مناطق شهری و روستایی آسیب‌دیده در چهارچوب برنامه ملی بازسازی و بازتوانی.

S9: بازسازی
S9-2: بازسازی مناطق آسیب‌دیده
بند ث- ۳ ماده ۱۴ (۱۷)
<p>دستگاه‌های مسئول: کلیه دستگاه‌های اجرایی، قوای سه‌گانه، بنیادها، نیروی نظامی و انتظامی، وزارت کشور، شهرداری‌ها</p> <p>دستگاه‌های همکار: کلیه دستگاه‌های اجرایی، قوای سه‌گانه، بنیادها، نیروی نظامی و انتظامی، وزارت کشور، شهرداری‌ها</p> <p>دستگاه‌های پشتیبان: کلیه دستگاه‌های اجرایی، قوای سه‌گانه، بنیادها، نیروی نظامی و انتظامی، وزارت کشور، شهرداری‌ها</p>

شرح کارکرد:

بازسازی و بازتوانی مجموعه تدابیر و اقداماتی است که برای ترمیم و بهبود خدمات و ساختارها، معیشت، توانمندی و شرایط زندگی جوامع متأثر از حوادث و سوانح انجام می‌شود؛ به‌نحوی که موجب ارتقای توانایی و ظرفیت آن‌ها در جهت کاهش خط حوادث آتی شود. بازیابی احیا و بهبود معیشت و سلامت در کنار ارتقای دارایی‌ها، سیستم‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و محیط‌زیستی یک جامعه تحت تأثیر سانحه که شامل دو مرحله بازیابی اولیه و بازیابی بلندمدت می‌شود. بازیابی اولیه فرآیندی است متشکل از مجموعه اقدامات چندبخشی برنامه‌ریزی‌شده برای کمک به جامعه سانحه‌دیده تا از اتکا به پاسخ‌های انسان‌دوستانه به سمت بازسازی، بازیابی و توسعه پایدار و خوداتکا حرکت کنند. این مرحله بازیابی اولیه نامیده می‌شود، چرا که فراتر از پاسخ به سانحه رفته و درعین حال زمینه را برای بازیابی بلندمدت مهیا می‌نماید؛ بنابراین، علاوه بر پاسخ به نیازهای حیاتی و چالش‌های اولیه، این فرآیند اقداماتی که به لحاظ زمانی اجرای آن‌ها برای بازیابی سریع و پایدار لازم و ضروری هستند را نیز دربرمی‌گیرد. اقداماتی که ممکن است در این فرآیند صورت گیرد، عبارتند از: تخریب و آواربرداری؛ اسکان دوره انتقال؛ بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی و بازیابی اولیه زیرساخت‌ها. بازیابی بلندمدت (بازسازی و بازتوانی): شامل بازسازی و بازتوانی در ابعاد مختلف کالبدی، زیرساخت‌ها، سیستم‌های بهداشت و درمان، روانی، اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی است.

شرح وظایف دستگاه مسئول، همکار و پشتیبان:

- ارزیابی خسارت و نیاز شامل تخمین خسارت، ارزیابی سریع، ارزیابی تفصیلی و ارزیابی تکمیلی؛

- بازیابی اولیه شامل مدیریت تخریب و آوار، تأمین اسکان دوره انتقال، بازیابی اولیه فعالیت‌های اقتصادی و بازیابی اولیه زیرساخت‌ها؛
- بازیابی بلندمدت شامل برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌ها و برنامه‌های سکونتگاه‌های انسانی، بازیابی مسکن، بازسازی اماکن غیرمسکونی، بازسازی زیرساخت‌ها، بازتوانی روانی - اجتماعی و بازسازی محیط‌زیستی؛
- مستندسازی کلیه فرایندهای ارزیابی خسارت، بازیابی اولیه و بازیابی بلندمدت.

S10: خدمات پشتیبانی
پشتیبانی از سازمان‌های امدادی ماده ۱۴ بند ۲ (ص ۱۹)
دستگاه مسئول: ستاد کل نیروهای مسلح دستگاه‌های همکار: وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت کشور، سازمان بهزیستی دستگاه‌های پشتیبان: سازمان مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه

□ شرح کارکرد:

تشکیل یگان‌های ویژه امدادی به‌منظور پشتیبانی تیم‌های ویژه امدادی و تأمین تجهیزات و امکانات لازم جهت اعزام به مناطق آسیب‌دیده در کوتاه‌ترین زمان و بر اساس استانداردهای سازمان در این بند قانونی مورد توجه است. شرح این فعالیت در آیین‌نامه نحوه ورود و نقش‌آفرینی، میزان و چگونگی به‌کارگیری نیروی انسانی، منابع و امکانات نیروهای مسلح در مدیریت حوادث و سوانح ارائه می‌گردد.

□ شرح وظایف دستگاه‌های مسئول:

- استفاده از ظرفیت گردان بیت‌المقدس موجود با محدود کردن مأموریت به حوادث و سوانح؛
- سازماندهی گردان‌های امداد و نجات در سپاه‌های استانی؛
- تعریف مأموریت امداد و نجات در حوادث و سوانح برای گردان‌های بهداشت، امداد و درمان آجا.

□ شرح وظایف دستگاه‌های همکار و پشتیبان:

- استفاده از ظرفیت اورژانس اجتماعی (فوریت‌های اجتماعی) و کلینیک‌های مددکاری اجتماعی در مداخلات روانی اجتماعی در هنگام بحران و شرایط اضطراری با محوریت سازمان بهزیستی به‌منظور آموزش‌های مداوم تیم‌های امدادی.

۴-۴- الزامات اجرایی عملیات پاسخ

برنامه ملی پاسخ عملیاتی در قالب فرآیندهای ستادهای مدیریت بحران در سطوح ملی، استانی و شهرستانی در سازمان مدیریت بحران کشور، استانداری‌ها و فرمانداری‌ها و کمیته‌های تخصصی آن‌ها و توسط مراکز عملیات اضطراری^۱ اجرا می‌شود. به استناد بند الف و ب ماده ۱۰ قانون ستاد ملی به ریاست وزیر کشور و دبیری رئیس سازمان مدیریت بحران، ستادهای

¹ EOC

استانی به ریاست استاندار و ستادهای شهرستانی به ریاست فرماندار تشکیل شده و مسئولیت اجرای این برنامه را بر عهده دارند.

ستادهای استانی باید در چهارچوب این برنامه ملی، برنامه آمادگی و پاسخ استانی خود را با مشارکت کلیه دستگاهها و سازمانهای متناظر در سطح استان تهیه، تصویب و عملیاتی نمایند.

به استناد بند الف ماده ۱۳ قانون کلیه دستگاهها و سازمانهای مشمول بند ۲ قانون موظفند ساختار سازمانی مناسب برای مدیریت بحران و عملیاتی نمودن برنامههای مصوب ازجمله برنامه ملی پاسخ عملیاتی را تعیین و نیروی انسانی مورد نیاز را از پستهای موجود تأمین نمایند. همچنین دستگاههای و سازمانهای مشمول قانون خصوصاً دستگاههای مسئول بایستی در چهارچوب برنامه ملی پاسخ عملیاتی، برنامه پاسخ خود را با تمرکز بر تدوین شرح وظایف دقیق خود و سازمانهای همکار و پشتیبان تدوین و عملیاتی نمودن آن را در قالب برگزاری دورههای آموزشی و تمرینهای مشترک تضمین نمایند.

هماهنگی حداکثری با کلیه سازمانهای مسئول، همکار و پشتیبان در سطح ملی و استانی و شهرستانی از وظایف ستادهای مدیریت بحران در سطوح مختلف کشوری است که باید برنامه‌ریزی‌های لازم برای مشارکت و همکاری سازمانها و زیرساختهای مناسب برای تبادل اطلاعات توسط این ستادها به عمل آید. استفاده از ظرفیت بخشهای خصوصی، خیریه و سازمانهای مردم‌نهاد، با برنامه‌ریزی قبلی و رعایت ضوابط، قوياً توصیه می‌شود.

لازم است در هر منطقه آسیب‌دیده پست فرماندهی سانحه (ICP)^۱ تشکیل شود که ممکن است بر اساس وسعت و گستردگی حادثه چند پست فرماندهی سانحه تشکیل شود. هر پست فرماندهی سانحه با مرکز عملیات اضطراری سطح بالاتر در ارتباط می‌باشد و فرمانده هر پست فرماندهی سانحه نیز توسط مرکز عملیات اضطراری (EOC) سطح بالاتر تعیین می‌شود. همچنین این مراکز، مسئولیت هماهنگی را بر عهده دارند.

۴-۴-۱- سامانه مدیریت سانحه (IMS)^۲

برای ایجاد هماهنگی و جلوگیری از تداخل وظایف و عملکردها لازم است، همه سازمانها و دستگاههای مشمول قانون تحت یک مدیریت واحد (در رده ستادی که در قانون از آن به فرماندهی تعبیر شده است) ارائه خدمت نمایند. برای رسیدن به این هدف نیاز به ساختار مدیریت (فرماندهی) یکسان در همه سازمانهاست.

سامانه مدیریت سانحه دارای ویژگی‌هایی به شرح زیر است که آن را از سامانه فرماندهی سانحه متمایز می‌گرداند.

الف- ستادی است؛

ب- تصمیم‌گیری ستادی؛

ج- «خارج از صحنه سانحه»^۳ تشکیل می‌گردد؛

د- جنس فعالیت مدیریتی است؛

ه- محل استقرار مرکز عملیات هدایت و کنترل شرایط اضطراری می‌باشد.

^۱ Incident Command Post (ICP)

^۲ Incident Management System (IMS)

^۳ Off-Scene

۴-۴-۲- سامانه فرماندهی سانحه (ICS)^۱

برای ایجاد هماهنگی و جلوگیری از تداخل وظایف و عملکردها لازم است همه سازمان‌ها و دستگاه‌های مشمول قانون تحت یک فرماندهی واحد ارائه خدمت نمایند. برای رسیدن به این هدف نیاز به ساختار فرماندهی یکسان در همه سازمان‌ها است.

سامانه فرماندهی سانحه، رایج‌ترین نظام اعمال مدیریت سوانح و حوادث موجب اطمینان یافتن از به‌کارگیری مؤثر منابع و از سویی دیگر باعث کاستن از اختلالات در سیاست‌گذاری‌ها و عملیات سازمان‌های پاسخگو می‌گردد. اصول سامانه فرماندهی سانحه عبارتند از:

- زبان مشترک که باعث می‌شود تمام سازمان‌های پاسخگو از اصطلاحات ثابت و استاندارد استفاده کنند؛
- ساختار مشترک و یکسان که ساختاری استاندارد به تمام سازمان‌های مسئول مقابله با بحران ارائه می‌کند و ارتباطات بین سازمانی را نیز تسهیل می‌نماید؛
- سازماندهی با الگوی مشخص که اجازه می‌دهد ساختار سامانه فرماندهی سانحه در موارد نیاز، قابلیت توسعه با یک الگوی مشخص را داشته باشد؛
- نظام ارتباطی منسجم که طرح ارتباطی مشترک، عملیات استاندارد، متون ارتباطی منظم، فرکانس‌های مشترک و زبان مشترک را ایجاد می‌نماید.

کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌های مشمول قانون موظف به تشکیل و ابلاغ رسمی این سامانه در سطح خود می‌باشند. این سامانه‌ها جزئی از ساختار کلی پاسخ به سانحه است و با هماهنگی آن فعالیت می‌کنند. فرمانده عملیات (رئیس ستاد) در سطح ملی وزیر کشور، در سطح استان، استاندار و در سطح شهرستان، فرماندار است که در چهارچوب ملی پاسخ^۲ به‌طور دقیق مشخص و به کلیه دستگاه‌های و سازمان‌های مشمول قانون ابلاغ می‌گردد. در صورت وقوع حادثه، فرمانده عملیات یا جانشین وی موظف به فعال کردن سامانه فرماندهی سانحه در سطح خود می‌باشند.

^۱ Incident command system (ICS)

^۲ National response framework (NRF)

فصل پنجم:

سازوکار اجرا، پایش و ارزیابی

بر اساس ماده ۱ قانون مدیریت بحران کشور، ایجاد هماهنگی و انسجام در زمینه‌های اجرایی مرتبط با فرایند مدیریت بحران کشور از جمله در برنامه آمادگی و پاسخ یکی از اهداف اصلی این قانون در نظر گرفته شده است و بر مبنای ماده ۱۳ قانون مدیریت بحران کشور کلیه دستگاه‌های موضوع ماده ۲ این قانون موظفاند سازوکارهای لازم در حوزه وظایف خود را در چهارچوب برنامه ملی آمادگی و پاسخ تهیه و با تأیید سازمان اجرایی کنند.

۵-۱- سازوکار اجرا

در این بخش مسئولیت و نحوه اجرای برنامه، برنامه‌های عملیاتی مربوط به اجرای برنامه، منابع مالی اجرای برنامه و جنبه‌های حقوقی عدم اجرای برنامه ارائه شده است.

۵-۱-۱- مسئولیت و نحوه اجرای برنامه

- بر اساس مواد مطرح‌شده در قانون مدیریت بحران، عناوین مرتبط با مسئولیت‌های اجرایی برنامه حاضر به این شرح است:
- تمامی دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور باید سازوکار لازم برای اجرای برنامه ملی آمادگی و پاسخ را فراهم کنند.
- ضروری است تعیین بودجه و منابع و اولویت‌بندی اجرای اقدامات و کارکردها توسط هر یک از دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور مشخص گردد. تخصیص منابع و اولویت‌بندی اقدام در سطح استانی نیز با توجه به نتایج ارزیابی‌های خطر حوادث و سوانح در برنامه‌های استانی آمادگی و پاسخ و با در نظر گرفتن ظرفیت‌ها و منابع موجود در هر یک از استان‌ها صورت می‌گیرد.
- در راستای اجرای اقدامات و کارکردهای تدوین شده در برنامه ملی آمادگی و پاسخ، بنا به تشخیص نیاز دستگاه مسئول، کارگروه تخصصی از نمایندگان تام‌الاختیار دستگاه‌های همکار از بین دستگاه‌های موضوع ماده ۲ با حکم بالاترین مقام دستگاه مسئول تشکیل می‌شود تا هماهنگی‌های لازم برای اجرای اقدامات به عمل آید. در ارتباط با اقدام‌ها و کارکردهایی با بیش از یک دستگاه مسئول، ضروری است تدقیق شرح وظایف و هماهنگی اجرای اقدام توسط تفاهم بین دستگاه‌های مسئول انجام می‌شود.
- در ماده ۱۴ قانون مدیریت بحران به‌طور مصرح تکالیفی به دستگاه‌های مشمول قانون سپرده شده است. این تکالیف باید در برنامه‌های سالانه اقدام دستگاه‌های موردنظر در نظر گرفته شوند.
- سازمان مدیریت بحران کشور بر مبنای برنامه ملی آمادگی و پاسخ، ضمن بررسی، پیشنهاد اعتبارات موردنیاز دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران به‌منظور انجام اقدامات و کارکردهای مربوطه را تهیه و به سازمان برنامه و بودجه ارائه کند؛ مطابق متن قانون مدیریت بحران کشور، سازمان برنامه و بودجه موظف است به‌منظور انجام این اقدامات، فصلی تحت عنوان «مدیریت بحران کشور» ذیل امور اقتصادی در بودجه سنواتی ایجاد کند. همچنین دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران موظفند گزارش نحوه مصرف اعتبارات تخصیص‌یافته حوزه‌های مرتبط را به‌صورت شش‌ماهه و سالانه تهیه و به سازمان مدیریت بحران کشور ارائه دهند.
- سازمان مدیریت بحران کشور دفتر پایش و ارزیابی یا مرکز پایش، تحلیل و ارزیابی را به‌منظور پایش مستمر برنامه‌ها جهت ارزیابی و تحلیل عملکرد دستگاه‌های عهده‌دار مسئولیت مستقیم یا غیرمستقیم در اجرای این برنامه و سایر برنامه‌ها و نیز جلوگیری از انحراف و یا اهمال در مسیر و اجرای اهداف تدوین‌شده راه‌اندازی نماید.
- به‌منظور تسهیل انسجام، هماهنگی و هم‌افزایی فعالیت‌های دستگاه‌های مشمول قانون مذکور در مدیریت بحران موضوع ماده ۱۰ قانون مدیریت بحران کشور، ستادهای مدیریت بحران که در این قانون ستاد پیشگیری، هماهنگی و

فرماندهی عملیات پاسخ به بحران نامیده شده است؛ در سطوح ملی، استانی و شهرستانی در سازمان مدیریت بحران کشور، استانداری‌ها و فرمانداری‌ها ایجاد شوند.

- ستادهای ملی، استانی و شهرستانی پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران در راستای اجرای وظایف قانونی مندرج در ماده ۱۰، ۱۱ و ۱۲ قانون مدیریت بحران و ایجاد هماهنگی بین سازمان‌ها و دستگاه‌های مرتبط در فرایند اجرای برنامه‌های ملی و استانی آمادگی و پاسخ با تشکیل دو کمیته با ریاست رئیس سازمان مدیریت بحران در سطح ملی، مدیرکل مدیریت بحران در سطح استانی و مدیر بحران در سطح شهرستانی به شرح زیر هماهنگی لازم را به انجام رسانند:

الف) کمیته فنی آمادگی و پاسخ: کمیته‌ای است به‌منظور برنامه‌ریزی، هماهنگی و پایش اقدامات دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون در حوزه آمادگی و پاسخ.

ب) کمیته امور آموزش و مدیریت رسانه: کمیته‌ای است به‌منظور برنامه‌ریزی، هماهنگی و پایش اقدامات دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون در حوزه امور آموزش و مدیریت رسانه ازجمله ارتقای آگاهی و آمادگی، تمرین و مانور، تبلیغات و اطلاع‌رسانی به ذی‌نفعان مختلف.

سازمان مدیریت بحران موظف است نسبت به یکپارچه‌سازی اطلاعات مدیریت بحران و ایجاد سامانه واحد مدیریت خطر حوادث و سوانح اقدام کند.

از آن‌جاکه رویکرد قانون مدیریت بحران کشور انجام تکالیف و وظایف توسط دستگاه‌های مشمول قانون است، لذا ضرورت دارد بنا بر ماده ۱۳ و بندهای ت، ج و خ آن، دستگاه‌های مشمول ماده ۲ قانون برنامه‌های عملیاتی آمادگی و پاسخ را تهیه و به تأیید سازمان مدیریت بحران کشور برسانند. بر این اساس، ضرورت دارد این موارد توسط دستگاه‌های مشمول قانون رعایت شود:

- تمامی دستگاه‌های مشمول قانون باید بر اساس موارد ذکرشده در برنامه ملی آمادگی و پاسخ اقدام به تهیه برنامه عملیاتی سالانه کنند.

- گزارش عملکرد کلیه دستگاه‌های مشمول قانون بر اساس برنامه عملیاتی سالانه منطبق با برنامه حاضر خواهد بود، لذا باید در تدوین برنامه‌های اقدام همگرایی با برنامه ملی آمادگی و پاسخ به‌طور جدی مدنظر قرار گیرد.

۵-۱-۲- منابع مالی اجرای برنامه

با هدف اجرایی و عملیاتی کردن قانون مدیریت بحران برای برنامه‌های عملیاتی سالانه دستگاه‌های مشمول قانون به منابع مالی توجه شده است. علاوه بر آن، دستگاه‌های مشمول قانون می‌توانند بخشی از بودجه‌ها و منابع خود را با پیش‌بینی‌های لازم و منطبق بر ضوابط و مقررات جاری کشور به اقدامات مطابق با برنامه حاضر تخصیص دهند. بر این اساس، این موارد به‌عنوان محورهای مهم در بخش منابع مالی اجرای برنامه ذکر می‌شود:

- کلیه دستگاه‌های مشمول قانون با درنظرگرفتن ماده ۱۶ و ۱۷ و تبصره‌های ۱ آن‌ها باید سازوکار تأمین منابع مالی اقدامات آمادگی و پاسخ را دنبال کنند. تأمین منابع مالی به شرط رعایت الزامات برنامه حاضر امکان‌پذیر خواهد بود.

- دستگاه‌های مشمول ماده ۲ قانون مدیریت بحران موظف هستند تا با هدف تأمین به‌موقع منابع مالی در سازوکار فصل اعتبارات «مدیریت بحران کشور» ذیل امور اقتصادی در بودجه سنواتی برنامه‌های اقدام آمادگی خود را مطابق با برنامه حاضر در موعد مقرر به سازمان مدیریت بحران تسلیم کنند. سازمان پس از ارزیابی و مطابقت برنامه‌ها با برنامه ملی آمادگی و پاسخ و با تجمیع کلیه برنامه‌های اقدام دستگاه‌های مشمول قانون موارد تأییدشده را جهت تأمین منابع مالی به سازمان برنامه و بودجه ارسال می‌کند.

- هرگونه هزینه‌کرد برای اقدامات آمادگی توسط دستگاه‌ها از فصل اعتبارات «مدیریت بحران کشور» باید منطبق با برنامه ملی آمادگی و پاسخ باشد.

۵-۱-۳- جنبه‌های حقوقی عدم اجرای برنامه

- رویکرد قانون مدیریت بحران تمرکز بر اجرای بی‌وقفه آن است، لذا ضرورت دارد جنبه‌های حقوقی عدم اجرای برنامه موردتوجه کلیه دستگاه‌های ماده ۲ قانون مدیریت بحران قرار گیرد. بر این اساس، توجه به این موارد الزامی است.
- طبق ماده ۲۱ قانون، مسئولیت اجرای برنامه حاضر به‌عنوان جزئی تفکیک‌ناپذیر از قانون مدیریت بحران بر عهده بالاترین مقام دستگاه‌های مذکور در ماده ۲ قانون است. ضرورت دارد دستگاه‌های مشمول به جنبه‌های حقوقی مندرج در ماده ۲۱ و تبصره‌های آن به‌صورت جدی توجه کنند.
- گزارش عملکرد برنامه‌های عملیاتی سالانه آمادگی و پاسخ باید مطابق با برنامه حاضر و به استناد ماده ۲۲ قانون مدیریت بحران به‌طورجدی توسط دستگاه‌های مشمول دنبال شود.
- اجرای برنامه‌های عملیاتی سالانه در ارتباط با برنامه ملی آمادگی و پاسخ توسط دستگاه‌های مشمول مهم‌ترین گام جلوگیری از خسارت‌ها و تلفات است. در همین رابطه کلیه دستگاه‌ها و نهادهای مشمول قانون باید مطابق ماده ۲۳ قانون مدیریت بحران رفتار کنند.

۵-۲- پایش و ارزیابی

- عملکرد دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون با استفاده از شاخص‌های تدوین شده توسط سازمان با همکاری دستگاه‌های مشمول قانون (آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده ۲۴ قانون مدیریت بحران کشور) قابل ارزیابی است. این شاخص‌ها با توجه به حوزه فعالیت دستگاه‌ها علاوه بر شاخص‌های عمومی شامل شاخص‌های تخصصی مراحل پیشگیری و کاهش خطر، آمادگی، پاسخ، بازسازی و بازتوانی خواهد بود.
- برنامه ملی آمادگی و پاسخ پس از اتمام دوره اولیه پنج‌ساله با توجه به پیشرفت‌های حاصل‌شده در طول دوره اجرا و همچنین با درنظرگرفتن نیازهای وقت کشور مورد بازنگری قرار خواهد گرفت. به‌روزرسانی و اصلاح این برنامه ملی در طول دوره پنج‌ساله اجرا با اعلام نیاز کمیته فنی آمادگی و پاسخ در سطح ملی، با درنظرگرفتن شرایط کشور و با تأیید شورای عالی مدیریت بحران کشور امکان‌پذیر است.

پیوست‌ها

پیوست ۱: دستورالعمل سطح‌بندی شرایط اضطراری

این دستورالعمل با هدف تعیین بزرگی و شدت حادثه و تأثیرات منتج از آن برای تصمیم‌گیری جهت تعیین سطح فعال‌سازی برنامه‌های عملیاتی پاسخ (NRP/EOP)^۱ و مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC) و تأمین پاسخ مناسب در زمان مقتضی طراحی شده است. با استفاده از این شاخص‌ها، مراکز عملیات اضطراری (EOC) از سطح محلی (شهرستان) و استانی تا سطح ملی برای تصمیم‌گیری به‌منظور فعال‌سازی برنامه پاسخ اولیه / سریع و پاسخ عملیاتی اقدام خواهند نمود. مراکز عملیات اضطراری در کلیه سطوح بر اساس ساختار پاسخ ملی (NRS)، برنامه پاسخ ملی (NRP) را فعال نموده و بر مبنای آن اقدامات لازم توسط دستگاه‌ها/ و سازمان‌ها به‌منظور تأمین پاسخ متناسب در زمان مناسب اقدامات لازم را طبق قانون با استفاده از منابع لازم انجام می‌دهند.

رئیس ستادهای ملی، استانی و شهرستانی و دستگاه‌های موضوع ماده ۱۰ قانون لازم است ضمن استخراج شاخص‌های سطح‌بندی استانی/شهرستانی/دستگاهی، برای هر سطح فعالیت مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری (استانی، شهرستانی و دستگاهی) مجموعه‌ای از شرح وظایف و خدمات مورد نیاز را به‌صورت برنامه پاسخ سریع در راستای برنامه پاسخ سریع ملی به دقت تدوین کرده و پس از آموزش، موارد را تمرین نمایند.

در صورت رخداد هر نوع از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، سطوح مختلفی از شدت وقوع شرایط اضطراری قابل تعریف است که بر اساس اطلاعات حاصل از ارزیابی سریع، دقیق و مداوم با استفاده از ابزار ملی مخاطرات (تدوین ابزار ملی ارزیابی و ابزار استخراج مخاطرات و همچنین سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح ضروری است) و پایگاه ملی ثبت حوادث و سوانح قابل استخراج و طبقه‌بندی بوده و بر اساس کفایت امکانات و منابع موجود و نیاز یا عدم نیاز به منابع خارج از محل شرایط اضطراری یا سایر سازمان‌ها / دستگاه‌ها تقسیم‌بندی می‌شود.

بر اساس اطلاعات دریافتی از محل حادثه با استفاده از ابزار ملی ارزیابی سریع و سامانه مذکور و بر اساس این شاخص‌ها چهار سطح فعال‌سازی مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری تعریف شده است. در کلیه سطوح نظارت، مشارکت و یا مداخله سطح ملی مورد نیاز می‌باشد.

لازم به توضیح است که سطح‌بندی فعلی بر اساس ۵ شاخص که مورد تأیید مراجع علمی ملی و بین‌المللی هستند تدوین شده است. این پنج شاخص شامل موارد زیر است:

۱- تعداد کشته؛

۲- تعداد مصدوم؛

۳- گستره جغرافیایی بر حسب شهرستان و استان؛

۴- برآورد خسارت اقتصادی؛ و

۵- تعداد افراد نیازمند به امدادرسانی.

در سطح ملی (E3) در صورت تأیید ۳ شاخص از ۵ شاخص، سطح ملی حادثه/سانحه توسط ستاد ملی مدیریت بحران کشور تأیید می‌شود. در سطوح شهرستان و استانی (E2, E1) در صورت تأیید هر یک از شاخص‌های ۵ گانه بر اساس نتایج حاصل از ارزیابی سریع و در ادامه ارزیابی دقیق و مداوم سطح متناظر توسط ستاد شهرستانی و استانی تأیید و اعلام خواهد شد. لازم به توضیح است که بر اساس اطلاعات حاصله حداکثر هر ۶ ساعت تا ۷۲ ساعت اول و هر روز تا هفته اول و هر هفته تا ماه اول سطح‌بندی باید انجام شده و اعلام گردد.

¹ National Response Plan (NRP)/ Emergency Operations Plan (EOP)

توصیه می‌شود در ۰ تا ۲ ساعت اول به علت دقت پایین اطلاعات دریافتی، سعی شود تا یک سطح بالاتر برآورد گردد تا خسارات احتمالی کاهش یافته، منابع مورد نیاز سریع‌تر و به تعداد و اندازه لازم تأمین شده و پاسخ مناسبی ارائه گردد و در ادامه بر اساس دقت اطلاعات دریافتی تا ۶ ساعت اول سطح شرایط اضطراری به‌طور واقعی تعیین و اعلام گردد.

در سطح E1 یا حادثه شهرستانی (وضعیت زرد ملی)، لازم است مراکز عملیات اضطراری شهرستان‌های معین و استان حادثه را به دقت رصد کرده و در صورت تغییر شرایط حادثه یا وقوع حوادث بعدی آمادگی لازم را برای مداخله بر اساس ساختار ملی پاسخ (NRS) داشته باشند. بر اساس بند الف ماده ۱۱ قانون مدیریت بحران کشور به دنبال وقوع مخاطره یا حادثه در قلمرو یک شهرستان، فرماندار شهرستان ضمن اطلاع‌رسانی به استاندار، در صورت لزوم اعلام شرایط اضطراری می‌کند و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران (ریاست ستاد شهرستانی) را بر عهده می‌گیرد. فرماندار در صورت رفع شرایط اضطراری، خاتمه آن را اعلام می‌کند.

در سطح E2 (وضعیت نارنجی ملی) بیش از یک شهرستان از حادثه متأثر شده است و در این شرایط، به‌منظور مدیریت حادثه، حداقل نیاز به مداخله و تخصیص منابع استان ضرورت دارد.

بر اساس بند الف ماده ۱۱ قانون مدیریت بحران کشور در صورتی که فرماندار، میزان و شدت حادثه، بحران و شرایط اضطراری را فراتر از ظرفیت پاسخ شهرستان محل وقوع حادثه تشخیص دهد، مراتب را به استاندار گزارش می‌دهد. استاندار در صورت تأیید گزارش وی، ضمن اطلاع‌رسانی به رئیس سازمان، فرماندهی عملیات پاسخ (ریاست ستاد استانی) را بر عهده می‌گیرد. در حالت اخیر، استاندار در صورت رفع شرایط اضطراری، خاتمه آن را اعلام می‌کند. در صورتی که استاندار گزارش فرماندار را تأیید نکند، فرماندار مسئولیت فرماندهی عملیاتی پاسخ به بحران و اعلام خاتمه شرایط اضطراری را بر عهده خواهد داشت.

در صورت وقوع مخاطره یا حادثه فراتر از قلمرو یک شهرستان، استاندار ضمن اطلاع‌رسانی به رئیس سازمان مدیریت بحران کشور، در صورت لزوم، شرایط اضطراری اعلام نموده و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران (ریاست ستاد استانی مدیریت بحران) را بر عهده می‌گیرد و در صورت رفع شرایط اضطراری، خاتمه آن را اعلام می‌نماید.

در سطح E3 یا حادثه ملی (وضعیت قرمز ملی) بیش از ۱ استان از شرایط اضطراری متأثر شده و در چنین وضعیتی، به‌منظور مدیریت شرایط مذکور، حداقل نیاز به مداخله و تخصیص منابع ۲ استان یا بیشتر ضرورت دارد.

بر اساس بند پ ماده ۱۱ قانون مدیریت بحران کشور در صورتی که استاندار، شدت یا میزان حادثه یا بحران را فراتر از ظرفیت پاسخ استان محل وقوع حادثه تشخیص دهد، مراتب را به رئیس سازمان گزارش می‌دهد. رئیس سازمان در صورت تأیید گزارش وی، مراتب را به وزیر کشور اطلاع می‌دهد. وزیر کشور در صورت تأیید گزارش رئیس سازمان، ضمن اعلام شرایط اضطراری، فرماندهی عملیات پاسخ بحران را بر عهده می‌گیرد و پس از رفع شرایط اضطراری، خاتمه آن را اعلام می‌کند. در صورتی که وزیر کشور و رئیس سازمان، به ترتیب گزارش رئیس سازمان و استاندار را تأیید نکنند، استاندار مسئولیت فرماندهی شرایط اضطراری و خاتمه آن را به عهده خواهد داشت.

در تبصره ۱ این ماده ذکر شده است که در خصوص آن دسته از بحران‌های ملی که پاسخ به آن‌ها نیاز به بسیج کلیه منابع و ظرفیت‌های سراسر کشور و احتمالاً درخواست کمک‌های بین‌المللی دارد، وزیر کشور شرایط را به رئیس شورای عالی گزارش می‌دهد و رئیس شورای عالی در صورت تأیید گزارش وی، مستقیماً فرماندهی عملیات پاسخ به بحران را بر عهده می‌گیرد. در این حالت اعلام خاتمه شرایط اضطراری با رئیس‌جمهور است.

در تبصره ۲ نیز ذکر شده است که اعلام شروع و خاتمه شرایط اضطراری و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران در شهر تهران بر عهده وزیر کشور می‌باشد.

تعاریف و الزامات مربوط به سطح‌بندی ملی شرایط اضطراری

ارتباط بین شاخص‌های تعریف‌شده در این بخش در سطح شهرستان (E1) و استان (E2) «یا» می‌باشد به این معنی که در صورت وقوع هر یک از شاخص‌های پنج‌گانه، سطح متناظر تأیید و اعلام خواهد شد. در سطح ملی (E3) حداقل باید ۳ شاخص از ۵ شاخص تأیید شود تا سطح شرایط اضطراری (حادثه) به‌طور ملی تأیید و برنامه پاسخ ملی فعال گردد.

- منظور از مصدومین، افراد مجروح نیازمند به دریافت خدمات سلامتی (بستری‌شده) در مراکز بهداشتی درمانی می‌باشند.
  - منظور از امداد رسانی، خدمات مورد نیاز اولیه شامل: جستجو و نجات، جابه‌جایی، انتقال و اسکان اضطراری، تریاژ و تخلیه، تأمین و توزیع منابع و امکانات، تدفین، آواربرداری، اسکان موقت می‌باشند.
  - در سطح استان بهتر است خسارات وارده به شریان‌های حیاتی و زیرساخت‌ها، شامل خسارات در شبکه آب، برق، گاز، مخابرات و خطوط و مسیرهای مواصلاتی اصلی که منتج به اختلال در ارائه خدمات شود نیز مورد نظر قرار گیرد.
  - مقیاس‌بندی خسارات اقتصادی بر اساس برآورد کارشناس مربوطه از تأمین خسارات (کارشناس ارزیابی شرایط اضطراری حوادث و سوانح) با هماهنگی مرکز عملیات اضطراری صورت گیرد.
  - محاسبه کلیه خسارات و دارایی‌ها به‌منظور برآورد ظرفیت‌ها، نیازها و خسارات ناشی از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) بر اساس ارزش رایج بین‌المللی که در مبادلات اقتصادی جریان دارد صورت خواهد گرفت.
  - در صورت اعلام وضعیت اضطراری و یا تعیین وضعیت با دستور سازمان مدیریت بحران کشور و یا مقام مافوق، مرکز عملیات اضطراری بدون در نظر گرفتن شاخص‌های فوق فعال خواهد شد.
  - در ۲-۰ ساعت اول، ارزیابی (تخمینی) بیشتر به‌صورت دیداری^۱ انجام می‌گیرد. لازم است به دنبال وقوع شرایط اضطراری (حوادث، سوانح، بحران‌ها و فجایع)، گزارش حاصل از ارزیابی سریع، دقیق و مداوم تا پایان ماه اول به مرکز عملیات اضطراری عملیات اضطراری سطح بالاتر ارسال گردد.
  - درصدهای ذکرشده به‌منظور برآورد تعداد کشته، مصدوم و میزان نیاز به امداد رسانی می‌باشد.
  - کلیه ارزیابی‌های سریع و مداوم لازم است بر مبنای ابزار استاندارد ارزیابی در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) صورت گیرد.
- در ادامه جداول مربوط به فرم ثبت مشخصات شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) بلافاصله پس از وقوع (جدول ۲۰) و دستورالعمل فراخوانی ظرفیت منابع در حوادث و سوانح (جدول ۲۱) و برنامه پاسخ سریع ستاد ملی در شرایط اضطراری (جدول ۲۲) ارائه گردیده است.

¹ Visual

جدول (۲۰): فرم ثبت مشخصات شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) بلافاصله پس از وقوع^۱

زمان ارزیابی سریع: روز: ..... مورخ: ...../...../..... ساعت آغاز: ..... ساعت پایان: ..... شماره فرم: .....

مشخصات مربوط به فرد (گروه) ارزیابی کننده				
نام و نام خانوادگی:	پست سازمانی:	سمت / جایگاه:	منبع اطلاعات	
اطلاعات جغرافیایی محل حادثه / بلیه				
استان:	شهرستان:	شهر:	منطقه:	ناحیه:
اطلاعات مربوط به وضعیت اضطراری به وجود آمده				
۳-۱ نوع حادثه:				
۳-۲ تاریخ رخداد حادثه:				
۳-۳ زمان رخداد حادثه: ☐ صبح ☐ عصر ☐ شب ساعت رخداد حادثه / بلیه:				
۳-۵ شدت و وسعت جغرافیایی حادثه / بلیه: ☐ کمتر از ۲۰٪ ☐ ۲۱-۴۰٪ ☐ ۴۱-۶۰٪ ☐ بیش از ۶۰٪				
اطلاعات مربوط به تأثیرات حادثه				
۴-۱ تعداد کشته/ مفقود/ تریاژ سیاه): ..... نفر				
۴-۲ تعداد افراد مصدوم نیازمند به امداد رسانی فوری (تریاز قرمز): ..... نفر				
۴-۳ تعداد افراد مصدوم با امکان تأخیر در اعزام (تریاز زرد): ..... نفر				
۴-۴ تعداد افراد مصدوم نیازمند به درمان سرپایی (تریاز سبز): ..... نفر				
۴-۵ برآورد خسارت اقتصادی (به دلار)				

جدول (۲۱): دستورالعمل فراخوانی ظرفیت منابع در حوادث و سوانح

سطح بندی حوادث	E0	E1	E2	E3
شهرستان	-	فراخوانی تا ۱۰۰ درصد در صورت نیاز	فراخوانی تا ۱۰۰ درصد در صورت نیاز	فراخوانی تا ۱۰۰ درصد در صورت نیاز
استان	-	فراخوانی تا ۵۰-۷۰ درصد در صورت نیاز	فراخوانی تا ۱۰۰ درصد در صورت نیاز	فراخوانی تا ۱۰۰ درصد در صورت نیاز
ملی	-	فراخوانی تا ۳۰ درصد در صورت نیاز	فراخوانی بین ۵۰ تا ۷۰ درصد در صورت نیاز	فراخوانی تا ۱۰۰ درصد در صورت نیاز

سطح شرایط اضطراری (حادثه / سانحه) E0 (سفید)

در این سطح، حادثه و سانحه‌ای، رخ نداده است و یا در صورت وقوع در محدوده جغرافیایی یک شهرستان بوده و تعداد کشته، تعداد مصدوم، برآورد خسارت اقتصادی و تعداد افراد نیازمند به امداد رسانی بسیار محدود است و در فرایند ارائه خدمات و زندگی اجتماعی هیچ اختلالی ایجاد نکرده و مدیریت آن با منابع محلی امکان پذیر است. در چنین شرایطی وقایع روزمره توسط مسئولین مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری در سطوح شهرستان، استان و ملی، پایش، ثبت و گزارش داده می شوند.

در صورت مشاهده علائم هشداردهنده وقوع، یا تغییر شرایط حادثه و یا رخداد، تأثیرات بعدی (آبشاری و دومینویی)^۲، لازم است ضمن ارزیابی دقیق و تعیین سطح حادثه، اطلاعات مربوط توسط مسئولین به سطح بالاتر اطلاع داده شود.

^۱ - اطلاعات این فرم با هدف سطح بندی اولیه به NRCC انتقال می یابد و از طریق بانک اطلاعات بخش مدیریت اطلاعات و ارتباطات NRCC در

سامانه جامع مدیریت خطر حوادث و سوانح ثبت می گردد.

^۲ Cascade or Domino Effects

در این شرایط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی فعالیت‌های معمول خود را انجام داده و اطلاعات به‌طور منظم از تمام مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری دریافت، تأیید و تحلیل شده و گزارش‌های مورد نیاز تهیه می‌گردد و ضمن نمایش در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی بر اساس دستورالعمل اطلاع‌رسانی به مسئولین و دستگاه‌های ذی‌ربط اطلاع‌رسانی لازم باید انجام شود.

مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری استان‌ها هم از شهرستان‌ها اطلاعات را دریافت و پس از تحلیل به نمایش می‌گذارند. مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در هر سطحی به‌طور منظم باید اطلاعات مربوط به حوادث بر اساس فرم اطلاع‌رسانی را دریافت و به سطوح بالاتر خود اطلاع‌رسانی کند. علاوه بر این، اطلاعات مربوط به زیرساخت‌ها، داده‌های جمعیت شناختی و منابع و ظرفیت‌های منطقه نیز باید توسط دستگاه‌ها و سازمان‌های مسئول هر سال یک بار به‌روزرسانی شده و به مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری سازمان‌ها و دستگاه‌های ملی اطلاع‌رسانی شود. کلیه اطلاعات مربوط به ظرفیت‌های موجود باید با استفاده از ابزار ملی و بومی ارزیابی ظرفیت، تکمیل و پس از بازگذاری در سامانه ارزیابی خطر نسبت به به‌روزرسانی آن در صورت وقوع هرگونه تغییر اقدام شود.

سطح شرایط اضطراری حوادث و سوانح E1 (وضعیت زرد ملی) در سطح شهرستان

جدول (۲۲): شاخص‌های سوانح محلی

شاخص	سطح سانحه E1 محلی (شهرستانی)
تعداد کشته‌ها	از ۱۰ نفر تا ۱۰۰ نفر
تعداد مصدومین	بیشتر از ۱۰۰ نفر تا ۱۰۰۰ نفر
تعداد افراد نیازمند به امدادرسانی (جمعیت متأثر مستقیم)	بیشتر از ۱۰۰۰ نفر تا ۱۰۰۰۰ نفر
خسارت اقتصادی	معادل ریالی ۱۰ میلیون دلار تا معادل ریالی ۱۰۰ میلیون دلار ^۱
گستره جغرافیایی در سطح	چند دهستان و بخش و یک شهرستان

در این سطح، حادثه‌ای اتفاق افتاده است و در محدوده جغرافیایی یک شهرستان بوده و تعداد کشته، تعداد مصدوم، برآورد خسارت اقتصادی و تعداد افراد نیازمند به امدادرسانی در حد منابع شهرستانی است. به علت وقوع این حادثه، در فرایند تأمین خدمات و روند زندگی اجتماعی مردم در سطح شهرستان اختلالی ایجاد کرده و مدیریت آن با منابع شهرستان امکان‌پذیر است. در این سطح از ارائه خدمات مثل ارائه خدمات امداد و نجات، اسکان اضطراری، تأمین خدمات سلامتی، ارزیابی خسارات و نمونه‌های دیگر کلیه موارد باید با مدیریت و هماهنگی اداره کل مدیریت بحران توسط دستگاه‌های اجرایی استان تأمین گردد.

در این سطح، مرکز عملیات اضطراری شهرستان کلیه مداخلات لازم در شرایط وقوع حوادث را با استفاده از منابع شهرستان متناسب با شرایط، مدیریت می‌کند. علاوه بر این، مرکز عملیات اضطراری شهرستان موظف است اطلاع‌رسانی لازم را به مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان انجام دهد.

^۱ - رقم خسارت اقتصادی در فرایند به‌روزرسانی برنامه، بنا به تشخیص سازمان مدیریت بحران برای تمامی سطوح شرایط اضطراری، قابل تغییر است.

سطح شرایط اضطراری حوادث و سوانح E2 (نارنجی ملی) در سطح استان

جدول (۲۳): شاخص‌های سوانح استانی

شاخص	سطح سانحه E2 (استانی)
تعداد کشته‌ها	بیشتر از ۱۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر
تعداد مصدومین	بیشتر از ۱۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ نفر
تعداد افراد نیازمند به امدادرسانی (جمعیت متأثر مستقیم)	بیشتر از ۱۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰ نفر
خسارت اقتصادی	معادل ریالی ۱۰۰ میلیون دلار تا معادل ریالی یک میلیارد دلار
گستره جغرافیایی در سطح	بیشتر از یک شهرستان

در این سطح لازم است مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ شهرستان‌های معین و استان سانه‌دیده را به دقت رصد کرده و در صورت تغییر شرایط حادثه یا وقوع حوادث بعدی آمادگی لازم را برای مداخله بر اساس ساختار پاسخ ملی (NRS) داشته باشند.

بر اساس بند الف ماده ۱۱ قانون مدیریت بحران کشور به دنبال وقوع مخاطره یا حادثه در قلمرو یک شهرستان، فرماندار شهرستان ضمن اطلاع‌رسانی به استاندار، در صورت لزوم اعلام شرایط اضطراری می‌کند و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران را بر عهده می‌گیرد. فرماندار در صورت رفع شرایط اضطراری، خاتمه آن را اعلام می‌کند.

در این سطح، گستره جغرافیایی، خسارت اقتصادی، میزان تلفات/ مصدومین، اختلال در خدمات اجتماعی خسارات واردشده از وضعیت زرد بیشتر است و به ظرفیت بیشتر از شهرستان محل سانحه برای پاسخ‌گویی نیاز است. در این شرایط لازم است تلاش شود تا شرایط پیش‌آمده در سطح استان مدیریت شود. سانحه قابل مدیریت با منابع استان محل رخداد شرایط اضطراری می‌باشد.

در وضعیت نارنجی بیش از ۱ شهرستان از حادثه متأثر شده است و در این شرایط، به‌منظور مدیریت حادثه، حداقل نیاز به مداخله و تخصیص منابع استان ضرورت دارد.

در این سطح از ارائه خدمات مثل ارائه خدمات امداد و نجات، اسکان اضطراری، تأمین خدمات سلامت، ارزیابی خسارات و نمونه‌های مشابه می‌بایستی با مدیریت و هماهنگی اداره کل مدیریت بحران توسط دستگاه‌های اجرایی استان تأمین گردد. در این سطح مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان کلیه مداخلات لازم در شرایط وقوع سوانح را با استفاده از منابع استان متناسب با شرایط، مدیریت می‌کند. علاوه بر این، مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری استان موظف است اطلاع‌رسانی لازم را به مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری استان‌های معین و ملی انجام دهد.

در این شرایط لازم است اطلاع‌رسانی به‌طور مداوم به مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری استان‌های معین و ملی صورت پذیرد. در چنین سطحی، لازم است مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری استان‌های معین و ملی، سانحه را به دقت رصد کرده و در صورت تغییر شرایط سانحه یا وقوع شرایط اضطراری بعدی آمادگی لازم را برای مداخله بر اساس الگوی ملی پاسخ داشته باشند.

بر اساس بند الف ماده ۱۱ قانون مدیریت بحران کشور در صورتی‌که فرماندار، میزان و شدت سانحه، بحران و شرایط اضطراری را فراتر از ظرفیت پاسخ شهرستان محل وقوع سانحه تشخیص دهد، مراتب را به استاندار گزارش می‌دهد. استاندار در صورت تأیید گزارش وی، ضمن اطلاع‌رسانی به رئیس سازمان، فرماندهی عملیات پاسخ را بر عهده می‌گیرد. در حالت اخیر،

استاندار در صورت رفع شرایط اضطراری، خاتمه آن را اعلام می‌کند. در صورتی که استاندار گزارش فرماندار را تأیید نکند، فرماندار مسئولیت فرماندهی عملیاتی پاسخ به بحران و اعلام خاتمه شرایط اضطراری را بر عهده خواهد داشت.

در صورت وقوع مخاطره یا شرایط اضطراری فراتر از قلمرو یک شهرستان، استاندار ضمن اطلاع‌رسانی به رئیس سازمان مدیریت بحران کشور، در صورت لزوم، شرایط اضطراری اعلام نموده و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران را بر عهده می‌گیرد و در صورت رفع شرایط اضطراری، خاتمه آن را اعلام می‌نماید.

سطح شرایط اضطراری حوادث و سوانح E3 (قرمز) در سطح ملی

جدول (۲۴): شاخص‌های سوانح ملی

شاخص	سطح سانحه E3 (ملی)
تعداد کشته‌ها	بیش از ۱۰۰۰ نفر
تعداد مصدومین	بیش از ۱۰۰۰۰ نفر
تعداد افراد نیازمند به امدادرسانی (جمعیت متأثر مستقیم)	بیش از ۱۰۰۰۰۰ نفر
خسارت اقتصادی	بیش از معادل ریالی یک میلیارد دلار
گستره جغرافیایی در سطح	بیش از یک استان

در این سطح، شرایط اضطراری، در گستره وسیعی رخ داده است. تعدادی از استان‌ها مستقیماً درگیر شرایط اضطراری هستند. میزان خسارت، مصدومین، کشته‌شده‌ها و افراد نیازمند به خدمات امدادی بیشتر از توان یک استان بوده، نیاز به درخواست و ارسال کمک از استان‌های معین و سطح ملی وجود دارد. در این سطح، میزان آسیب از وضعیت نارنجی بیشتر است و به ظرفیتی بیش از امکانات کامل استان برای پاسخ‌گویی نیاز می‌باشد. با این وجود، لازم است تلاش شود تا شرایط پیش‌آمده در سطح استان با مشارکت استان‌های معین و با هماهنگی و نظارت سطح ملی مدیریت شود.

در وضعیت قرمز بیش از یک استان از شرایط اضطراری متأثر شده و در چنین وضعیتی، به‌منظور مدیریت شرایط مذکور، حداقل نیاز به مداخله و تخصیص منابع ۲ استان یا بیشتر ضرورت دارد.

میزان آسیب، قابل مدیریت با حمایت منابع در سطح ملی می‌باشد. در این سطح، خدماتی مثل ارائه خدمات امداد و نجات، اسکان اضطراری، تأمین خدمات سلامتی، ارزیابی خسارات و نمونه‌های مشابه توسط سازمان مدیریت بحران کشور با کمک کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌ها هماهنگ و مدیریت می‌شود.

در این سطح، مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، شرایط را مدیریت می‌کنند و مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری استان‌های معین با هماهنگی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی همکاری لازم را با مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان‌های محل حادثه انجام خواهند داد. در این شرایط لازم است به‌طور مداوم ارزیابی صورت گرفته، به مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی اطلاع‌رسانی صورت گرفته و نقش هماهنگی ملی توسط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی صورت گیرد.

بر اساس بند الف ماده ۱۱ قانون مدیریت بحران کشور، در صورتی که استاندار، شدت یا میزان حادثه یا بحران را فراتر از ظرفیت پاسخ استان محل وقوع حادثه تشخیص دهد، مراتب را به رئیس سازمان گزارش می‌دهد. رئیس سازمان در صورت تأیید گزارش وی، مراتب را به وزیر کشور اطلاع می‌دهد. وزیر کشور در صورت تأیید گزارش رئیس سازمان، ضمن اعلام شرایط اضطراری، فرماندهی عملیات پاسخ بحران را بر عهده می‌گیرد و پس از رفع شرایط اضطراری، خاتمه آن را اعلام می‌کند. در صورتی که وزیر کشور و رئیس سازمان، به ترتیب گزارش رئیس سازمان و استاندار را تأیید نکنند، استاندار مسئولیت فرماندهی شرایط اضطراری و خاتمه آن را به عهده خواهد داشت.

ملاحظات بر سطح‌بندی سانحه

تبصره ۱: لازم به یادآوری است که به‌منظور تعیین سطح شرایط اضطراری در کلانشهر تهران بر اساس آیین‌نامه ابلاغی وزارت کشور در خصوص استان‌های معین تهران اقدام می‌شود و برای سایر کلانشهرها و استان‌های کشور نیز دستورالعمل استان‌های معین تدوین گردد. در چنین شرایطی، کلانشهر تهران دارای شرایط ویژه و منحصربه‌فردی می‌باشد. سطح شرایط اضطراری در کلانشهر تهران تا سطح E1 (در سطح محلی) در خصوص انجام هماهنگی‌های لازم بر عهده شهرداری تهران (به‌عنوان فرمانده میدان) می‌باشد و بالاتر از آن یعنی E2 بر عهده وزارت کشور خواهد بود.

تبصره ۲: حوادث در سطح E1 و E2 در سطح شهرستان و استان قابل سطح‌بندی بوده، لازم است برنامه‌های عملیاتی پاسخ بر اساس الگوی ملی تا تعیین سطح نهایی توسط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی فعال گردد. تعیین و اعلام سطح‌بندی نهایی کلیه حوادث و سوانح و شرایط اضطراری در سطح ملی پس از دریافت اطلاعات از مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری استانی، توسط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC) صورت خواهد گرفت.

تبصره ۳: لازم است سطح‌بندی در داخل هر استان بر اساس ارزیابی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان صورت پذیرد.

تبصره ۴: در هر سطحی از شرایط اضطراری با تشخیص مدیر سطح بالاتر امکان مداخله سطوح بالاتر وجود دارد. به‌طور مثال در سطح E1 بنا بر تشخیص استاندار محل رخداد شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، ایشان می‌تواند از منابع استانی استفاده نموده و فرماندهی سانحه را شخصاً بر اساس قانون به عهده بگیرد. از طرف دیگر در صورتی که رئیس سازمان مدیریت بحران کشور، وزیر کشور، رئیس شورای عالی مدیریت بحران کشور در سطح ملی تشخیص دهند که عملیات و منابع استانی کفایت لازم را ندارند و یا بر حسب صلاحدید، مستقیماً می‌توانند فرماندهی سانحه را به عهده بگیرند.

تبصره ۵: بر اساس بند الف ماده ۱۱ قانون مدیریت بحران کشور در خصوص آن دسته از شرایط اضطراری (بحران‌های) ملی که پاسخ به آن‌ها نیاز به بسیج کلیه منابع و ظرفیت‌های سراسر کشور و احتمالاً درخواست کمک‌های بین‌المللی دارد، وزیر کشور شرایط را به رئیس شورای عالی مدیریت بحران کشور گزارش می‌دهد و رئیس شورای عالی مدیریت بحران کشور در صورت تأیید گزارش وی، مستقیماً فرماندهی عملیات پاسخ به شرایط اضطراری (بحران) را بر عهده می‌گیرد. در این حالت، اعلام خاتمه شرایط اضطراری نیز با رئیس شورای عالی مدیریت بحران کشور یا رئیس جمهور است.

تبصره ۶: اعلام شروع و خاتمه شرایط اضطراری و فرماندهی عملیات پاسخ به شرایط اضطراری (بحران) در کلانشهر تهران بر عهده وزیر کشور می‌باشد.

تبصره ۷: در صورت وقوع حوادث ویژه (منظور حوادثی که علی‌رغم این‌که با شاخص‌های ابلاغی تناسب ندارد با نظر مدیران سطح بالاتر می‌تواند به علت اهمیت خاص آن، سطحی بالاتر را ابلاغ نماید) مثل زلزله با بزرگی بیش از ۷ درجه در مقیاس ریشتر یا مواردی از این نوع تا تعیین تکلیف نهایی، شرایط اضطراری ملی فرض شده و فرماندهی آن را بر اساس قانون، وزیر کشور به عهده خواهند گرفت.

تبصره ۸: این سطح‌بندی در سطح ملی است. به این صورت که وضعیت E1 به معنی وضعیت زرد ملی، نارنجی در سطح استان و قرمز در سطح شهرستان است. وضعیت نارنجی ملی به معنی وضعیت قرمز برای استان و شهرستان‌های تابعه است.

تبصره ۹: در صورتی که شرایط اضطراری (حادثه، سانحه، بحران یا فاجعه) مختص دستگاه خاصی از دستگاه‌های مشمول قانون باشد دستگاه مربوطه می‌تواند بر اساس وظایف و منابع قانونی خود به‌منظور مدیریت حوادث مرتبط با دستگاه مذکور،

سطح‌بندی تخصصی خود را داشته و بر اساس آن مداخله نمایند. ولی در سطوح اعلام‌شده ملی کلیه دستگاه‌ها باید از سطح‌بندی ابلاغی سازمان مدیریت بحران کشور تبعیت نمایند.

تبصره ۱۰: در خصوص شرایط اضطراری مربوط به مواد خطرناک متناسب با سطح‌بندی اختصاصی مواد خطرناک اقدام خواهد شد و سازمان ذی‌ربط، مسئول انجام مدیریت و هماهنگی لازم در این خصوص خواهد بود، بدیهی است که سطح‌بندی مذکور می‌بایستی با یکی از سطح‌بندی‌های مورد اشاره در این دستورالعمل هماهنگی لازم را داشته و در یکی از سطوح قرار گیرد. ایجاد تناسب و هماهنگی لازم در خصوص سایر سطح‌بندی‌ها ازجمله سطح‌بندی مواد خطرناک با سطح‌بندی مرجع، مورد اشاره در این دستورالعمل بر عهده سازمان‌های مسئول و ذی‌ربط ازجمله سازمان انرژی اتمی برای سطح‌بندی مواد خطرناک پرتوزا خواهد بود.

پیوست ۲: مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

«مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی» (NRCC)^۱، اصلی‌ترین بخش و مرکزیت فرایند مدیریت اطلاعات اضطراری می‌باشد که شرایط مناسبی برای پایش مخاطرات در شرایط عادی، حضور ستاد ملی در شرایط اضطراری و همچنین آگاهی از وضعیت رخداد، پیامدهای آن و ظرفیت‌های پاسخ را فراهم می‌سازد.

کارکنان این مرکز با استفاده از منابع سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسب، پس از جمع‌آوری و تحلیل داده‌های مرتبط با شرایط اضطراری، اطلاعات مناسبی را برای تصمیم‌گیری ستاد ملی فراهم نموده و فرایند اجرای برنامه پاسخ ملی و کنترل شرایط اضطراری را توسط ایشان تسهیل می‌نمایند.

بنابراین مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در کلیه حوادث و سوانح، نقش مهمی را با هدف حمایت و پشتیبانی از پاسخ به شرایط اضطراری از سطوح ملی تا محلی بر عهده دارد. این مرکز با ظرفیت‌های پاسخ در مناطق آسیب‌دیده هماهنگ می‌شود و منابع و سیاست‌گذاری‌های کلان را برای پاسخ مؤثر فراهم می‌کند.

به عبارت دیگر در صورت وقوع شرایط اضطراری، این مرکز سریعاً اطلاعات و داده‌های مرتبط را دریافت و تحلیل و سپس سطح سانحه را تعیین می‌کند و در صورت ملی بودن سطح سانحه، ظرفیت‌های خدمات اضطراری و پشتیبانی اضطراری را متناسب با دستور مافوق، فراخوان، بسیج و حسب تصمیم ستاد ملی، عملیاتی می‌نماید. در طول مرحله پاسخ ملی، این مرکز، هماهنگی بین ستاد ملی و منطقه عملیات (ستاد استان یا استان‌های آسیب‌دیده) را بر عهده دارد.

ساختار این مرکز به شکلی انعطاف‌پذیر است که می‌تواند با گسترش و یا منقبض شدن بدون توجه به نوع، مدت و پیچیدگی شرایط اضطراری، وظایف و مأموریت خود را به انجام رساند.

این مرکز در ۲۴ ساعت شبانه‌روز فعالیت دارد و وجود و عملکرد این مرکز در ارائه پاسخ مؤثر و هماهنگ در شرایط اضطراری ملی، می‌تواند از تلاش‌های موازی و تکراری در ارائه کمک‌های امدادی جلوگیری و اطمینان حاصل کند که پاسخ مناسب و بهنگام به نیازهای اجتماع آسیب‌دیده فراهم است.

این مرکز از طریق سامانه ارتباطات، هشدار و اطلاع‌رسانی اضطراری مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات، امکان تبادل اطلاعات بهنگام را فراهم می‌کند و همچنین با داشتن ظرفیت مقابله با چندین رخداد خسارت‌بار به‌طور هم‌زمان و در مناطق مختلف، پاسخ یکپارچه را در مواقع اضطراری برای ستاد ملی تسهیل و به کاهش عوارض و هزینه‌های پاسخ کمک می‌کند.

هماهنگی بین سازمانی در پاسخ به شرایط اضطراری

منظور از هماهنگی بین سازمانی، سازوکاری است که همکاری مؤثر بین سازمان‌ها و دستگاه‌های مشارکت‌کننده در پاسخ اضطراری را در کلیه سطوح ملی تا محلی ممکن سازد. هماهنگی بین سازمانی به‌منظور دستیابی به عملکردی کارا، مؤثر و مقرون‌به‌صرفه، نه فقط در مرحله پاسخ بلکه در کلیه مراحل مدیریت خطر شرایط اضطراری، مورد نیاز می‌باشد. هماهنگی‌های بین بخشی، نه تنها در صحنه حوادث و سوانح بلکه در سطوح فرامیدانی و ستادی نیز می‌بایست صورت پذیرد.

به دلیل ابهامات زیادی که در تبیین مفهوم هماهنگی (علی‌رغم کاربرد بسیار زیاد آن) وجود دارد و با توجه به این‌که اصلی‌ترین وظیفه مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، «هماهنگی» می‌باشد بنابراین می‌بایست جهت حصول به درک مشترک از مقوله هماهنگی مصادیق آن را بیان نمود.

هماهنگی بین سازمانی در قالب موارد زیر تحقق می‌یابد:

¹ National Response Control and Coordination Center (NRCC)

برنامه‌ها؛ در واقع سازمان‌ها و بخش‌های مختلف در چهارچوب برنامه است که نقش، جانمایی و حتی زمان‌بندی اقدامات را تبیین می‌کنند تا از دوباره‌کاری، موازی‌کاری و مغفول شدن اقدامات جلوگیری به عمل آورند. علاوه بر این، ارتباط و بستگی اقدامات بخش‌های مختلف نیز به‌عنوان مسئول اصلی، همکار و پشتیبان در قالب برنامه مشخص می‌گردد. به‌عبارت‌دیگر، مقوله هماهنگی، در چهارچوب برنامه و با مشخص نمودن نقش، جایگاه، زمان‌بندی، ارتباطات و شیوه‌های اقدامات، اجرایی می‌گردد.

دستورالعمل‌ها؛ تهیه و تدوین شیوه ارتباط و اقدامات در قالب دستورالعمل‌های عملیاتی استاندارد و بومی‌سازی شده، همچنین فرآیندها و شیوه‌نامه‌های بین سازمانی در ادامه تهیه و تدوین برنامه‌های اضطراری ضرورت دارد. در این دستورالعمل‌ها می‌بایست به شکل واضح و کاربردی، ارتباطات کارکردی کلیه ظرفیت‌های پاسخ ازجمله دستگاه‌های عضو ستاد با یکدیگر تبیین شود. این دستورالعمل‌ها باید مشخص کنند که هر دستگاه عضو ستاد ملی برای موفقیت در اقدامات خود در شرایط اضطراری، دقیقاً به چه اقداماتی از چه دستگاه یا سازمانی در چه زمانی، در چه مکانی و با چه شیوهایی نیاز دارد. در صورت تهیه، تمرین و عملیاتی نمودن چنین مستنداتی است که مفهوم هماهنگی محقق می‌گردد.

بدیهی است که هرچه مشارکت بخش‌های مشمول برنامه و دستورالعمل‌ها در فرایند تهیه و تدوین، بیشتر و فعال‌تر باشد، کارایی این مستندات که اساس هماهنگی و اقدامات مشترک می‌باشند نیز افزایش خواهد داشت.

آموزش، توجیه و تمرین؛ بخش‌ها و سازمان‌های مشمول ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور طبق برنامه جامع آموزش دیرمدیریت بحران ضرورت دارد اقدام به اجرای برنامه‌های آموزشی-توجیهی و همچنین انواع تمرین‌هایی نمایند که بر اساس برنامه‌ها و دستورالعمل‌های تهیه و تدوین‌شده طراحی شده باشند.

مدیریت یکپارچه منابع و ظرفیت‌ها؛ از اهم مصادیق هماهنگی مورد نیاز برای آمادگی و پاسخ به شرایط اضطراری، تحت عنوان مدیریت منابع و ظرفیت‌ها می‌باشد.

به عبارت واضح‌تر و کاربردی‌تر، سامانه‌های مدیریت و فرماندهی شرایط اضطراری در هر سطح و سانه‌ای باید مشخص نمایند:

- چه منابع و ظرفیت‌هایی؟
- چقدر؟
- کجا؟
- در چه وضعیتی؟
- در اختیار داشته یا قادر به تأمین آن هستند؛ و از طرف دیگر:
- چه منابع و ظرفیت‌هایی؟
- چقدر؟
- برای کجا؟
- برای چه زمانی؟

می‌بایست تخصیص دهند. در این صورت است که ائتلاف منابع به حداقل ممکن و بهره‌وری به حداکثر خواهد رسید. مدیریت اطلاعات؛ فرایندی است که از جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات ضروری تا پردازش و تجزیه و تحلیل اطلاعات و نهایتاً تصمیم‌سازی را شامل می‌شود. از سوی دیگر، انتقال تصمیمات و سیاست‌گذاری‌ها از سطوح ملی تا محلی و همچنین بازخورد گزارش‌ها، شرط لازم برای کنترل و ارتقای هماهنگی بین مشارکت‌کنندگان در پاسخ ملی می‌باشد. به‌عبارت‌دیگر چنانچه اطلاعات صحیح و مورد نیاز (نه همه اطلاعات) در زمان مناسب (به‌نگام) و در قالبی مناسب (تصمیم‌سازی) در اختیار رئیس و اعضای ستاد

ملی قرار گیرد، می‌تواند منجر به تصویر جامعی از مخاطره، پیامدها و عملیات پاسخ گردد که درک مشترکی را از وضعیت اضطراری به دنبال دارد؛ بنابراین، مدیریت اطلاعات اضطراری مانع از آن می‌شود که هریک از دستگاه‌های پاسخ‌دهنده، رخداد خسارت‌بار را تنها از منظر خود درک و بر اساس آن و بدون تطابق با رویکرد سایر دستگاه‌های عضو ستاد ملی اقدام کنند.

مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در واقع مهم‌ترین سازوکار ایجاد هماهنگی پیش‌گفته می‌باشد که با پایش و مدیریت اطلاعات اضطراری در صورت بروز سوانح وسیع یا چندین سانحه به‌صورت هم‌زمان، هماهنگی بین سازمانی را توسط ستاد ملی تسهیل می‌نماید.

کارکردهای اصلی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

کارکردهای مرکز با توجه به سطح فعال‌سازی مرکز متفاوت خواهد بود. همان‌طور که بیان شد، این مرکز با داشتن ساختاری انعطاف‌پذیر، در شرایط عادی و مواقع اضطراری خدماتی را منطبق با شرایط و نیازهای فعلی و پیش‌بینی‌شده، ارائه می‌نماید. اهم این خدمات در هر دو وضعیت عبارتند از:

کارکردهای مرکز در شرایط عادی

- ۱- پایش مستمر مخاطرات، ظرفیت‌ها و آسیب‌پذیری‌ها؛
- ۲- جمع‌آوری، به‌روزرسانی و مدیریت بانک داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز؛
- ۳- تهیه و بازنگری برنامه‌ها و دستورالعمل‌های عملیاتی استاندارد شده مربوط به مأموریت‌های مرکز؛
- ۴- پایش و حصول اطمینان از وجود سازماندهی مناسب ستادها و سامانه‌های فرماندهی میدانی برای پاسخ در شرایط اضطراری در سطح ملی دستگاه‌های عضو ستاد ملی و همچنین ستادهای استانداری؛
- ۵- آموزش و توجیه اعضای ستاد؛
- ۶- تهیه و توسعه تجهیزات، نرم‌افزارها و فناوری‌های نوین برای مدیریت بهینه شرایط اضطراری؛
- ۷- مدیریت سازوکار انجام تمرین‌های ویژه ستاد ملی؛
- ۸- توسعه نظام و پوشش ارتباطاتی یکپارچه و کارآمد؛
- ۹- تعیین تعداد کارکنان و انواع تخصص‌های مورد نیاز، استخدام و آموزش آن‌ها به‌منظور سازماندهی کادر مرکز؛
- ۱۰- تسهیل و کمک به اقدامات کاهش خطر، محاسبه برای جبران خسارات و آسیب‌های احتمالی طی مرحله بازتوانی.

کارکردهای مرکز در شرایط اضطراری

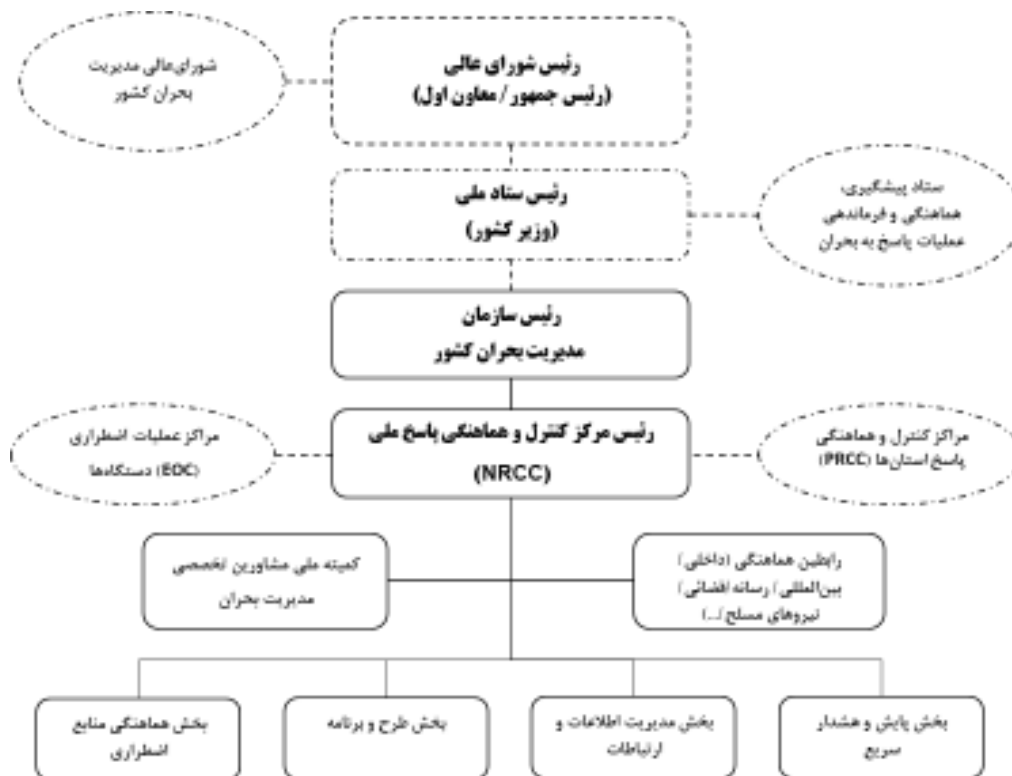
- ۱- پایش ۲۴ ساعته وضعیت اضطراری در سطح ملی؛
- ۲- تعیین سطح سانحه؛
- ۳- اعلام وضعیت‌های اضطراری و فراخوان بر اساس برنامه پاسخ سریع؛
- ۴- تعیین ماهیت، شدت و وسعت سانحه؛
- ۵- اعلام خطر به جامعه/جوامع در معرض خطر؛
- ۶- اعلام هشدار به اعضا و سازمان‌های عضو ستاد ملی، مراکز عملیات اضطراری استانی و سایر بخش‌های مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی؛

- ۷- هماهنگی بین سطوح مختلف ستادی (ملی، استانی، شهرستان) و بین سازمان‌ها و دستگاه‌های عضو ستاد ملی از طریق فراهم کردن جایی برای استقرار مسئولانی که باید هنگام بروز سانحه وارد عمل شوند، هماهنگی‌ها را انجام دهند، مدیریت را بر عهده گیرند و همچنین از نیروها و ظرفیت‌ها، پشتیبانی کنند؛
- ۸- تسهیل و کمک به مدیریت جامع مدیران و مقامات مسئول تا در این مرکز همه مخاطرات احتمالی تهدیدکننده جامعه در سطح ملی را در نظر گرفته و با توجه به آن پاسخ یکپارچه‌ای را به انجام رسانند؛
- ۹- تسهیل و کمک به تعیین راهبرد پاسخ و همچنین سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی حین پاسخ از قبیل نیاز به تخلیه منطقه خطر، انتقال و اسکان؛
- ۱۰- پیش‌بینی و آمادگی ضمن پاسخ برای اتفاقات غیرمنتظره (ثانویه، تشدیدشده، هم‌زمان، چندکانونی) که عمدتاً روند وضعیت و عملیات را تغییر می‌دهند؛
- ۱۱- کمک به ستاد ملی جهت رفع چالش‌ها و موانع بر سر راه پاسخ ظرفیت‌های ملی به‌کارگیری شده در شرایط اضطراری؛
- ۱۲- تهیه و به‌روز نگهداری بانک داده‌های مورد نیاز؛
- ۱۳- تجزیه و تحلیل و پردازش تخصصی اطلاعات به‌دست‌آمده؛
- ۱۴- تصمیم‌سازی و تولید برنامه‌های اقدام اضطراری حسب شرایط برای ستاد ملی؛
- ۱۵- دسته‌بندی و ذخیره اطلاعات؛
- ۱۶- استفاده از اطلاعات جغرافیایی؛
- ۱۷- مستندسازی و تولید گزارش‌هایی ترجیحاً دیداری از قبیل نمودار، نقشه، اینفوگرام و از این قبیل که بتواند توازن (یا عدم توازن) ابعاد یا پیامدهای سانحه را با ظرفیت‌ها و منابع پاسخ ملی نمایش دهد؛
- ۱۸- تضمین ارتباطات بین دستگاه‌های مشارکت‌کننده در پاسخ اضطراری در ستاد و صف از سطح ملی گرفته تا محلی در قالب بی‌سیم، رادیویی، ماهواره‌ای و اینترنتی؛
- ۱۹- پایش، کنترل، ارتباط و تبادل اطلاعات صحیح، سریع و واضح با رسانه‌ها؛
- ۲۰- ارزیابی عملکرد ظرفیت‌های ستادی و میدانی در وضعیت عادی، اضطراری و بازیابی؛
- ۲۱- تهیه و تدوین گزارش تحلیلی پس از سانحه (پساکنش)؛
- ۲۲- برآورد خسارات؛
- ۲۳- تخمین منابع و ظرفیت‌های مورد نیاز؛
- ۲۴- کمک به تعیین اهداف و اولویت‌های پاسخ بر اساس اطلاعات جمع‌آوری‌شده؛
- ۲۵- پایش و ردیابی تأمین، انتقال و توزیع منابع (زنجیره تأمین) مورد نیاز؛
- ۲۶- ردیابی و پیگیری نیازها و درخواست منابع؛
- ۲۷- تعیین اولیه نیاز به کمک‌های خارجی؛
- ۲۸- هماهنگی‌های ملی برای تأمین و توزیع منابع و ظرفیت‌های امدادرسانی مربوط به نیازهای انبوه مردم آسیب‌دیده از قبیل سرپناه، تغذیه، کمک‌های اولیه، توزیع انبوه اقلام امدادی و مانند آن؛
- ۲۹- هماهنگی مربوط به ظرفیت‌ها و کمک‌های داوطلبانه و همچنین هدایت کمک‌های مالی داخلی و خارجی؛
- ۳۰- هماهنگی‌های لازم در سطح ملی جهت تأمین و اعزام منابع و ظرفیت‌های فوریتی؛

- ۳۱- پایش، پیگیری و هماهنگی‌های لازم جهت تأمین نیازهای زیرساختی از قبیل خدمات عمومی، پشتیبانی مهندسی برای ترمیم و تأمین زیرساخت‌ها، شریان‌های حیاتی و حامل‌های انرژی؛
- ۳۲- هماهنگی‌های ملی جهت تأمین نیازهای لجستیکی عملیات از قبیل تدارکات و نقل و انتقال، خدمات هوایی، خدمات نظامی و مانند آن؛
- ۳۳- کنترل موازن کیفیت و کمی منابع و ظرفیت‌های تهیه‌شده (اهدایی، خریداری‌شده) و اطمینان از صحت قرارگیری منابع و ظرفیت‌ها در چهارچوب استانداردهای کیفی؛
- ۳۴- حصول اطمینان از این‌که کلیه معاملات همسو با خط‌مشی، قوانین و همچنین دستورهای ستاد ملی می‌باشد؛
- ۳۵- پایش و کنترل‌های روزانه منابع و تجهیزات مرکز؛
- سازه‌ای؛
  - غیرسازه‌ای؛
  - تأسیساتی؛
  - زیرساختی؛
  - تجهیزات (اداری، زیستی، فنی، صوتی و تصویری).
- ۳۶- تأمین ایمنی مرکز؛
- ۳۷- تأمین امنیت مرکز؛
- ۳۸- تأمین تغذیه اعضای ستاد ملی و کارکنان مقیم مرکز؛
- ۳۹- تأمین محل استراحت اعضای ستاد ملی و کارکنان مقیم مرکز؛
- ۴۰- تسهیل و کمک به اقدامات کاهش خطر و خسارات احتمالی حین پاسخ اضطراری.

ساختار سازمانی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

کارکرد مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی توسط رئیس و کارکنان این مرکز در چهار بخش انجام می‌پذیرد. این چهار بخش اصلی عبارتند از: بخش پایش و هشدار سریع، بخش مدیریت اطلاعات اضطراری، بخش طرح و برنامه و بخش هماهنگی منابع که در شکل ۸ نشان داده شده است.

شکل (۸): ساختار سازمانی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

رئیس این مرکز، توسط رئیس سازمان مدیریت بحران کشور انتخاب و استخدام شده و جانشین وی می‌باشد. از آنجاکه ساختار این مرکز جزئی از ساختار سازمانی سازمان مدیریت بحران کشور است، لذا بخش عمده‌ای از خدمات مورد نیاز مرکز که در واقع بخش غیر تخصصی آن است، توسط سازمان تأمین می‌گردد که عبارتند از:

- امور مالی؛
- امور پشتیبانی، خدمات، تأسیسات؛
- منابع انسانی؛
- حراست؛
- بازرسی؛
- روابط عمومی؛
- امور بین‌الملل.

در ساختار سازمانی فعلی سازمان مدیریت بحران کشور، مجموعه‌ای تحت عنوان «مرکز مدیریت اطلاعات و حوادث» وجود دارد که ساختار «مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی» با عملکردی کامل‌تر و تخصصی‌تر جایگزین آن می‌گردد.

رئیس سازمان مدیریت بحران کشور تحت عنوان دبیر ستاد ملی، در ارتباط با رئیس ستاد ملی قرار می‌گیرد. طبق نص قانون مدیریت بحران کشور، ستاد در سطح ملی به ریاست وزیر کشور، دبیری رئیس سازمان و با عضویت اعضای ستاد ملی تشکیل می‌شود که در قانون مدیریت بحران کشور عبارتند از: معاونان ذی‌ربط وزارتخانه‌های کشور؛ نیرو، راه و شهرسازی؛ بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ اطلاعات؛ ارتباطات و فناوری اطلاعات؛ نفت؛ جهاد کشاورزی؛ علوم، تحقیقات و فناوری؛ دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح؛ امور اقتصادی و دارایی؛ امور خارجه؛ فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ دادگستری؛ صنعت، معدن و تجارت؛ و تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان برنامه و بودجه کشور، سازمان انرژی اتمی، جمعیت هلال‌احمر

جمهوری اسلامی ایران، ستاد کل نیروهای مسلح، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان بهزیستی کشور، سازمان هواشناسی کشور، سازمان صداوسیما، جمهوری اسلامی ایران، سازمان بسیج مستضعفین، کمیته امداد امام خمینی (ره) و سایر دستگاه‌های مرتبط موضوع ماده (۲) این قانون، به تشخیص و دعوت دبیر ستاد.

بالاترین نظام مدیریت شرایط اضطراری کشور، شورای عالی مدیریت بحران کشور است که به ریاست رئیس جمهور و یا معاون اول وی طبق ضوابط مندرج در قانون مدیریت بحران کشور تشکیل می‌شود و ستاد ملی در ارتباط با آن قرار دارد.

در ادامه توضیح ساختار سازمانی مرکز لازم به ذکر است که هر یک از بخش‌های چهارگانه این مرکز مسئولیت‌های مشخصی داشته و این رویکرد بخشی، تمرکز تلاش‌های این مرکز برای دستیابی به اهداف اساسی خود، یعنی هماهنگی، تسهیل ارتباطات و مدیریت اطلاعات را افزایش می‌دهد.

در ادامه ساختار و وظایف اجزای مختلف مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ارائه می‌شود.

ساختار و وظایف حوزه ریاست مرکز

منظور از حوزه ریاست، رئیس مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، رابطین و کمیته مشاوران است. در ساختار سازمانی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، رابطین و مشاورانی تحت نظر رئیس مرکز هستند و مستقیماً با وی در ارتباط می‌باشند. این مجموعه به صورت مستقل عمل می‌کند و جزء چهار بخش اصلی ساختار سازمانی مرکز پاسخ ملی نمی‌باشند، ولی درک فعالیت آن‌ها و نحوه ارتباط آن‌ها با ساختار اصلی بسیار مهم و اساسی است.

شکل (۹): ساختار گروه رابطین و مشاوران رئیس مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

رئیس مرکز

رئیس مرکز که جانشین رئیس سازمان مدیریت بحران کشور هم می‌باشد، وظیفه مدیریت مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی را بر عهده دارد که از طریق نظارت و کنترل عملکرد بخش‌های مختلف مرکز صورت می‌پذیرد. ارتباط دائم رئیس مرکز با

همتایان وی در استان‌ها و سایر دستگاه‌ها، برای ایجاد هماهنگی و موفقیت در پاسخ ضروری می‌باشد. حاصل این ارتباط به درک دقیق و به موقع وضعیت، تصمیم‌گیری مؤثر، سیاست‌گذاری و پشتیبانی از فعالیت‌های عملیاتی می‌انجامد.

▪ وظایف اساسی

رئیس این مرکز که زیرمجموعه رئیس سازمان مدیریت بحران کشور می‌باشد در شرایط عادی تحت امر وی بوده و در شرایط اضطراری یا با واسطه وی یا بدون واسطه با رئیس ستاد ملی که مدیر عملیات اضطراری کشور می‌باشد در ارتباط قرار می‌گیرد. او اطلاعات دقیق و به موقع را در اختیار مافوق خود قرار داده، برای وی تصمیم‌سازی کرده و ستاد را در جریان وضعیت سانحه و تعادل بین نیازها و ظرفیت‌ها قرار می‌دهد.

اهم وظایف رئیس این مرکز عبارتند از:

نظارت و راهبری مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

رئیس مرکز بر اساس وظایف و نقش‌های تعیین‌شده در چهارچوب برنامه‌ها، دستورالعمل‌ها، فرآیندها و زمان‌بندی فعالیت‌ها و همچنین از طریق نظارت بر اجرای دقیق آن توسط دستگاه‌ها و بخش‌های مختلف، پشتیبانی و هماهنگی عملیات اضطراری را برای ستاد ملی تسهیل می‌نماید. وی همچنین بر اساس گزارش رؤسای هر یک از بخش‌های زیرمجموعه و همچنین با بررسی پیچیدگی، ابعاد و وسعت سانحه یا سوانح رخ داده، فعال‌سازی و غیرفعال‌سازی مرکز را مدیریت می‌نماید. وی می‌بایست اطمینان حاصل نماید که کارکنان مرکز، فعالیت‌های خود را با دقت و تعهد کافی به انجام می‌رسانند. به‌طور کلی این عمل شامل اطمینان از مشارکت کارکنان در اشتراک‌گذاری به موقع و صحیح اطلاعات حیاتی می‌باشد که کارایی بخش مدیریت اطلاعات (جهت دستیابی به تصویر عملیاتی مشترک) را بالا می‌برند.

دستورهای اجرایی

رئیس مرکز جهت دستیابی به وحدت و هماهنگی میان بخش‌ها و کارکنان مرکز و صحنه عملیات، صلاحیت صدور دستورهای اجرایی لازم به زیرمجموعه خود را دارا می‌باشد. از سوی دیگر موظف است داده‌ها و اطلاعات اضطراری به‌روزرسانی شده را پس از تحلیل و تبدیل به قالب‌ها و محصولات دیداری (نمودار، نقشه، فیلم، عکس، اینفوگرام و مانند آن) به رئیس سازمان مدیریت بحران کشور و یا ستاد ملی منعکس نماید. پس از آن مرکز پاسخ ملی به‌طور دائم در حال درک و انعکاس وضعیت، پیشنهاد اقدامات اصلاحی و بازنگری درس‌آموخته‌ها به منظور اتخاذ بهترین شیوه‌های هماهنگی و پشتیبانی عملیات اضطراری توسط ستاد خواهد بود.

اولویت‌بندی، پیش‌بینی و تخصیص

رئیس مرکز، به‌منظور تأمین نیازهای واقعی و پشتیبانی عملیات پاسخ، مسئولیت پایش فرایند مدیریت منابع را از جمع‌آوری، آماده‌سازی و انتقال به موقع و توزیع یا تحویل آن در سطح ملی بر عهده دارد. وی می‌بایست همواره برآورد صحیح و به موقعی را در خصوص نیازهای منطقه یا مناطق درگیر سوانح به مدیران و فرماندهان در سطح ملی ارائه نماید.

اگرچه وظیفه اصلی مدیریت و هماهنگی فعالیت‌های سطح ملی بین سازمان‌ها و دستگاه‌های مشارکت‌کننده در پاسخ اضطراری بر عهده ستاد و رئیس ستاد ملی می‌باشد اما بخش عمده‌ای از این وظیفه توسط رئیس مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی و کارکنان وی تأمین می‌گردد. برای تحقق موضوع اخیر وی می‌بایست از هماهنگی و فعالیت دستگاه‌های مشارکت‌کننده در پاسخ اضطراری، اطلاع و اطمینان حاصل نماید. رئیس مرکز بر اساس اطلاعات و رصد منابع اضطراری در سطح ملی نقش مهمی در اولویت‌بندی و مدیریت صحیح منابع ایفا می‌نماید.

کمک به امر سیاست‌گذاری

از دیگر وظایف رئیس مرکز، مشارکت در امر سیاست‌گذاری می‌باشد. وی شرایط موجود و بالقوه را شناسایی نموده و با به اشتراک گذاشتن آن با اعضای ستاد و سایر ذینفعان، سیاست‌هایی را در جهت کنترل و هماهنگی شرایط موجود و احتمالی آینده پیشنهاد می‌نماید. وی همچنین مسئول منعکس نمودن تصمیمات و سیاست‌های اتخاذ شده به سازمان‌های درگیر در منطقه بوده و با نظارت کامل بر عملکردها و فعالیت‌های بخش‌های گوناگون مرکز پاسخ ملی، اطمینان حاصل می‌نماید که کلیه اقدامات، همسو با سیاست‌های اتخاذ شده باشند. این نقش نظارتی می‌تواند شامل نظارت‌های مالی نیز باشد؛ یعنی وی علاوه بر این‌که برای اخذ بودجه و تأمین مالی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی اقدام می‌نماید، امکان دارد گزارش‌های مالی پیمانکاران و کلیه متولیان سانه را دریافت، بررسی و حتی تأیید نموده و راهکارهایی در جهت صرفه‌جویی مالی در عملیات اضطراری، ارائه نماید.

همچنین علاوه بر وظایف رهبری، سیاست‌گذاری و نظارت، رئیس مرکز می‌بایست کلیه اسناد و مدارک مهم و مورد نیاز را در مرکز پاسخ ملی جمع‌آوری و حفظ نماید.

رابطین هماهنگی مرکز

▪ رابط هماهنگی داخلی

این رابط در صورت لزوم، اقداماتی را در خصوص ارتباط و هماهنگی با دیگر نهادها و سازمان‌های دولتی داخل کشور به انجام می‌رساند. رابط هماهنگی کشوری در واقع نماینده مرکز بوده و مذاکره‌کننده‌ای مناسب برای گفتگو، توجیه و توافق با دو حوزه زیر است:

۱- ستاد و EOC دستگاه‌های عضو ستاد ملی؛

۲- ستاد و مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی.

این فرد به منظور هماهنگ نمودن کلیه فعالیت‌های ستادی دستگاه‌های مختلف و استانداری‌ها با ستاد ملی می‌تواند به نمایندگی از رئیس مرکز با کلیه دستگاه‌ها و رؤسای مراکز کنترل و هماهنگی کشور و استانداری‌ها ارتباط برقرار و مذاکره کرده یا مواردی را پیگیری نماید.

▪ رابط هماهنگی بین‌المللی

این رابط به عنوان نماینده مرکز با سایر مراکز کنترل و هماهنگی بین‌المللی فعالیت می‌نماید. وجه تمایز فعالیت این فرد با مدیر روابط بین‌الملل سازمان مدیریت بحران کشور، دامنه یا محدوده وظایف وی است که انحصاراً در زمینه‌هایی که مربوط به امور مرکز می‌باشد، مسئولیت بر عهده وی است و در سایر زمینه‌ها، مسئولیت بر عهده مدیر روابط بین‌الملل سازمان است. به عبارت دیگر، مسئولیت این رابط فقط در ارتباط با مراکز کنترل و هماهنگی کشورهای دیگر و در سطح بین‌المللی تعریف می‌شود.

▪ رابط هماهنگی رسانه‌ها

این رابط نقطه اتصال مرکز با رسانه‌ها می‌باشد، این رابط همچنین راهکارها و راهنمایی‌هایی در خصوص نحوه، میزان و زمان ارتباط مرکز با رسانه‌ها ارائه نموده و در امر سیاست‌های رسان‌های مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، رئیس مرکز را کمک و راهنمایی می‌کند. این رابط نقطه تماس رسانه‌ها با مرکز بوده، از سوی رسانه‌ها کاملاً شناخته شده است. ترتیب

مصاحبه‌ها، تهیه گزارش از فعالیت ستاد ملی و مرکز توسط رسانه‌ها، کنفرانس‌های خبری و ارائه اطلاعات به رسانه‌ها، بر عهده این رابط است.

▪ رابط هماهنگی نیروهای مسلح

نقش این رابط، نظارت و هماهنگی امور مربوط به نیروهای مسلح و استفاده از ظرفیت‌ها و منابع این نیروها، به‌منظور پشتیبانی از عملیات پاسخ ملی در شرایط اضطراری می‌باشد. این رابط همچنین راهکارها و راهنمایی‌هایی در خصوص نحوه، موضوع و زمان ارتباط مرکز با نیروهای مسلح ارائه می‌نماید. این رابط نقطه تماس نیروهای مسلح با مرکز بوده، از سوی ایشان کاملاً شناخته شده است.

▪ رابط قضایی

این رابط نقطه اتصال مرکز با قوه قضائیه می‌باشد. این رابط همچنین راهکارها و راهنمایی‌هایی در خصوص نحوه و زمان ارتباط مرکز با این قوه ارائه می‌نماید. این رابط نقطه تماس مراجع قضایی کشور با مرکز بوده و از سوی ایشان کاملاً شناخته شده است. این رابط می‌تواند در مرحله پاسخ اضطراری، در صورت نیاز به مجوزهای قضایی، این کار را به انجام رساند.

کمیته ملی مشاوران تخصصی مدیریت بحران

این مجمع متشکل از مشاوران، صاحب‌نظران، مخاطره‌شناسان و متخصصین حوزه مدیریت و فرماندهی شرایط اضطراری می‌باشد. ایشان که از افراد شناخته شده و شایسته حوزه‌های مختلف و مرتبط مدیریت خطر شرایط اضطراری می‌باشند، حسب پیشنهاد رئیس مرکز و تأیید رئیس سازمان مدیریت بحران کشور انتخاب شده و ابلاغ خود را از رئیس سازمان مدیریت بحران کشور اخذ می‌نمایند.

این افراد در استخدام مرکز نبوده بلکه منظم و در صورت نیاز در قالب قراردادهای مشاوره‌ای و تخصصی در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی حضور یافته و در تصمیمات و سیاست‌گذاری‌های ملی چه در شرایط عادی و چه در شرایط اضطراری تأثیرگذاری می‌کنند.

▪ وظایف اصلی

مشاورین و صاحب‌نظران به‌طور کلی به وظایف زیر پاسخ می‌دهند:

- ارائه مشاوره تخصصی به اعضای ستاد در زمینه تخصصی مربوطه حسب نوع شرایط اضطراری موجود؛
- شرکت در جلسات ستاد، جلسات ارائه گزارش، جلسات تخصصی بین بخشی و جلسات مطبوعاتی در صورت لزوم؛
- تدقیق و بررسی پیرامون روند مدیریت شرایط اضطراری؛
- مشارکت در تدوین استانداردهای تخصصی مورد نیاز در عملیات پاسخ و نظارت بر رعایت صحیح این استانداردها پس از ابلاغ توسط رئیس ستاد؛
- مشارکت در تدوین شیوه‌نامه‌های لازم و برنامه‌های اقدام اضطراری برای حل مشکلات پیش‌آمده در مسیر پاسخ ملی؛
- کمک به سخنگو و ارشد روابط عمومی و رابط رسان‌های مرکز برای نشر اطلاعات در فضای رسانه‌ای در صورت لزوم؛
- همکاری با بخش مدیریت اطلاعات در زمینه تفسیر اطلاعات جهت تصمیم‌سازی؛
- برقراری تعاملات علمی و کاربردی با نهادهای دانشگاهی و صاحب‌نظران و کارشناسان فنی دستگاه‌های ذی‌ربط.

▪ زمینه‌های تخصصی فعالیت مشاوران و صاحب‌نظران

مشاور حقوقی

این کارشناس تطابق کلیه اقدامات صورت گرفته توسط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی را با قوانین کشور پایش و کنترل می‌کند. همچنین وی استثنائات را مورد بررسی قرار داده و راهکارهای حقوقی مقتضی را پیشنهاد می‌دهد. به عبارت دیگر اگر چنانچه اقدامی توسط مرکز یا ستاد ضرورت یابد که با قانون مغایرت داشته باشد، این مشاور توصیه‌های لازم را جهت یافتن راه‌حل مناسب ارائه می‌نماید.

مشاور/ مشاوران درس‌آموخته‌ها

اگرچه مسئولیت ثبت یا مستندسازی وقایع و تهیه گزارش تحلیلی پساکنش با بخش طرح و برنامه مرکز می‌باشد لیکن رئیس مرکز می‌تواند از مشاور یا فرد خبرهای نیز در این خصوص متناسب با ماهیت شرایط اضطراری استفاده نماید. این مشاور که می‌تواند تیمی را نیز در اختیار داشته باشد اقدام به ثبت و تحلیل هدفمند اطلاعات نموده و در نهایت، درس‌آموخته‌هایی را در خصوص کلیه فعالیت‌ها و کنش‌های مرکز پاسخ ملی استخراج می‌نماید. هدف از این توصیه‌ها و درس‌آموخته‌ها ارتقا و بهبود هماهنگی و عملکرد در شرایط اضطراری جاری یا سوانح بعدی است. مصاحبه و گفتگوی تحلیلی با افراد کلیدی سازمان‌های متولی در این فرایند نقش مهمی دارد.

مشاور/ مشاوران فنی

این مشاور می‌تواند یا یک متخصص مخاطره‌شناس باشد که با کلیه مخاطرات و یا مخاطرات اولویت‌دار کشور به خوبی آشنایی دارد و یا می‌تواند حسب مورد و متناسب با ماهیت شرایط اضطراری یا مخاطره مورد نظر از بین افراد صاحب‌نظر و ذیصلاح، انتخاب شوند و در کنار کادر مرکز و ستاد قرار گیرند. وجود چنین مشاور یا مشاورینی می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر دقت و اثربخشی تحلیل‌ها و تصمیم‌سازی‌ها در شرایط اضطراری داشته باشد.

مشاوران و صاحب‌نظران حوزه‌های تخصصی مدیریت کاهش خطر و مدیریت شرایط اضطراری

این افراد دارای دانش و تجربه‌های موفق در حوزه‌های مرتبط با مدیریت خطر و شرایط اضطراری بوده و از دو طریق انتخاب می‌شوند؛ یکی از بین اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها در رشته‌های مرتبط و دیگری افراد باتجربه که علاوه بر سابقه مدیریتی در حوزه‌های مربوطه از دانش کافی در این زمینه نیز برخوردار باشند. شرط لازم برای حضور ایشان این است که سوابق اجرایی مؤثر و مشارکت‌های فعال و سودمندی در مجامع، جلسات، سازمان‌ها و ستادهای ملی را دارا باشند.

▪ صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه مشاور تخصصی

از آنجایی که مشاوران تخصصی شاغل در شورای علمی تخصصی مدیریت بحران، نقش مهمی در هدایت تصمیمات و جهت دهی سیاست‌های ریاست مرکز و ستاد ملی بر عهده دارند و با این نقش تأثیر پسزایی در عملکردهای کلی مرکز و ستاد ملی می‌گذارند، شرایط ویژه‌ای جهت احراز صلاحیت حضور در این جایگاه را دارا می‌باشند. اهم این شرایط عبارتند از:

- آشنایی کامل با ساختار و قوانین مدیریت بحران کشور؛
- آشنایی با برنامه ملی آمادگی و پاسخ؛
- شناخت مخاطرات و خطرات اولویت‌دار کشور؛
- دارای سوابق و تولیدات علمی در زمینه مدیریت خطر و شرایط اضطراری از قبیل کتاب و مقالات علمی؛

- صاحب‌نظر در رشته تخصصی مربوطه در قالب شرکت در کمیته‌ها و جلسات هم‌اندیشی، تصمیم‌سازی و مشاوره‌های حوزه مدیریت خطر (ریسک) و شرایط اضطراری؛
- تجربه مدیریتی در حوزه مدیریت خطر و شرایط اضطراری؛
- دارای سابقه تهیه و تدوین برنامه، دستورالعمل‌ها و سایر مستندات کاربردی حوزه مدیریت خطر شرایط اضطراری؛
- تحصیلات عالیه در حوزه‌های مرتبط با حوزه مدیریت خطر شرایط اضطراری؛
- اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در رشته‌های مرتبط با حوزه مدیریت خطر شرایط اضطراری که در کمیته‌ها و جلسات هم‌اندیشی، تصمیم‌سازی و مشاوره‌های حوزه مدیریت خطر شرایط اضطراری فعالیت دارند؛
- تجارب متعدد مشارکت فعال و تأثیرگذار در حوادث و سوانح ملی.

ساختار و وظایف بخش پایش و هشدار سریع

این بخش دارای ساختاری مطابق شکل ۱۰ می‌باشد.

شکل (۱۰): ساختار سازمانی بخش پایش و هشدار سریع

یکی از مهم‌ترین مباحثی که در بالا بردن کارایی و بازدهی مطلوب مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ به سوانح مطرح می‌گردد، پایش مستمر مخاطرات، جهت اطلاع از مخاطرات حتمی یا احتمالی و هشدار به سطوح و سازمان‌های متولی در کمترین زمان ممکن می‌باشد. از این رو، بخش پایش و هشدار سریع که عمدتاً متشکل از کارشناسان و متخصصین مقیم سازمان‌های مربوطه در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی می‌باشند، به‌صورت شبانه‌روزی در حال پایش شرایط مخاطره‌آمیز و تحلیل سناریوهای احتمالی سوانح بوده و پس از تجزیه و تحلیل مخاطرات و انتقال و اعتبارسنجی آن توسط رئیس مرکز، هشدار به استان‌ها، سازمان‌های متولی و بخش‌های مرکز پاسخ ملی، به‌وسیله واحد اعلام هشدار صورت می‌پذیرد.

▪ وظایف اصلی

- پایش ۲۴ ساعته مخاطرات در سطح ملی؛
- تجزیه و تحلیل و پردازش تخصصی اطلاعات به‌دست‌آمده توسط کارشناسان واحد پایش؛

- ارائه نظر کارشناسی به رئیس بخش در مواقع عادی بودن وضعیت و شاخص‌های پایش مخاطرات جهت انتقال به رئیس مرکز، برای تعیین سطح فعال‌سازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی؛
- اعلام هشدار و انتشار آن به سازمان‌های متولی، مراکز استانی و بخش‌های مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی.

واحد پایش

این واحد که متشکل از کارشناسان اعزامی از سازمان‌های مربوطه در امر پیش‌بینی یا مدیریت بحران می‌باشد، وظیفه ایجاد سامانه پایش ۲۴ ساعته شرایط مخاطرات را داشته و به‌صورت کلی پس از تجزیه و تحلیل و اعتبار سنجی اطلاعات مربوط به مخاطرات واقع شده یا احتمالی، سناریوهای سوانح را تهیه نموده و جهت تصمیم‌گیری در خصوص سطح فعال‌سازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، آن‌ها را برای تأیید و صدور دستورهای لازم، به رئیس مرکز منتقل می‌نماید.

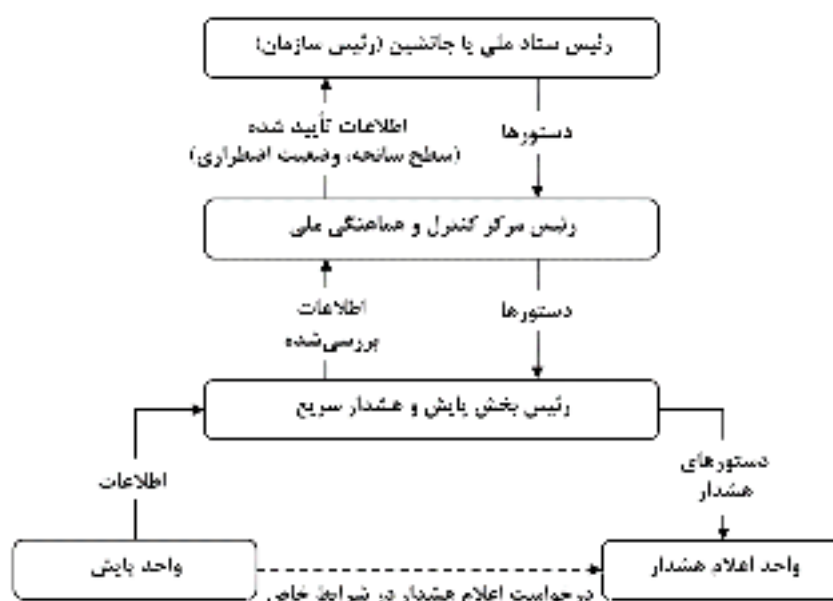
واحد اعلام هشدار

وظیفه اصلی این واحد، اعلام هشدار به سازمان‌های عضو ستاد ملی، مراکز استانی و بخش‌های مختلف مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی بوده که می‌بایست با ارتباط‌گیری سریع با تمامی افراد کلیدی ارکان ذکر شده، در کوتاه‌ترین زمان ممکن، وضعیت هشدار را اعلام نماید.

بخش پایش و هشدار سریع، با ایجاد سامانه هشدار سریع انجام اقدامات فوری را در کوتاه‌ترین زمان، ممکن می‌سازد.

▪ فرآیند اعلام هشدار

یکی از پارامترهای مهم در افزایش کارایی عملکرد مراکز هماهنگی و کنترل، سازمان‌ها و نهادهای متولی امر بحران و همچنین کاهش درصد خطای ارکان مذکور، نحوه، میزان و زمان اعلام هشدار می‌باشد. این فرآیند که توسط بخش پایش و هشدار انجام می‌گیرد، می‌بایست ابتدا توسط رئیس مرکز با در نظر گرفتن اطلاعات دریافتی از کارشناسان واحد پایش، تنظیم گشته و پس از تأیید و ابلاغ دستورها توسط رئیس ستاد پیشگیری، هماهنگی و فرماندهی عملیات پاسخ به بحران، اعلام و انتشار یابد. این فرآیند طبق شکل ۱۱ صورت می‌گیرد.

شکل (۱۱): فرآیند جمع‌آوری اطلاعات اولیه و اعلام هشدار

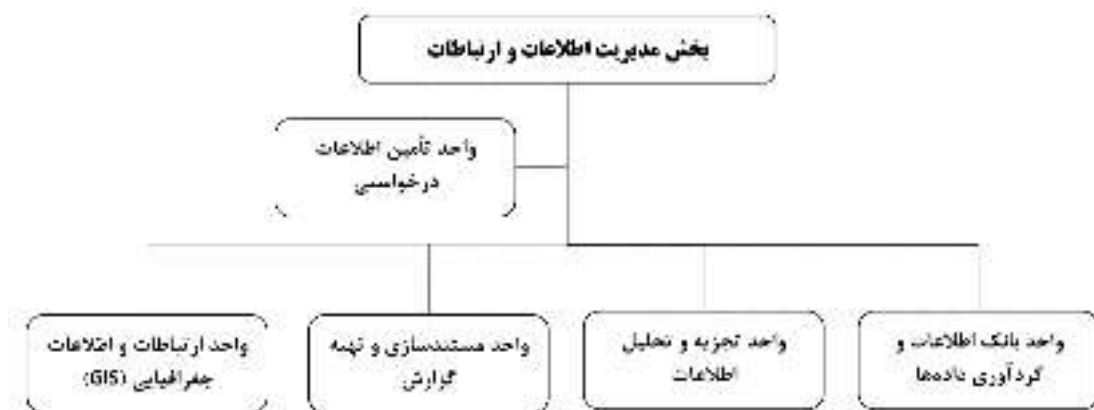
در موارد وقوع سوانح طبیعی نظیر زلزله که احتمال ملی بودن سطح و خسارت بار بودن آن وجود دارد، در صورت توافق و ابلاغ قبلی، واحد پایش به منظور جلوگیری از اتلاف زمان و کوتاه نمودن فاصله وقوع شرایط اضطراری تا هشدار، رأساً اقدام به ارسال درخواست اعلام هشدار به واحد مربوطه نموده و فرآیند را کوتاه می‌نماید.

با توجه به توضیحات ارائه شده، بدیهی است بخش پایش و هشدار سریع در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، برای انجام وظایف خود نیاز به وجود یک سامانه هشدار سریع یکپارچه و چندمخاطره‌ای دارد.

جزئیات مربوط به ایجاد چنین سامانه‌ای در پیوست ۳ ارائه شده است. این پیوست با عنوان سامانه هشدار سریع، جزئیات مربوط به اهمیت و تعریف سامانه هشدار سریع، اجزای سامانه، رابطه سامانه با مرکز کنترل و هماهنگی، رابطه سامانه با مراکز عملیات اضطراری دستگاهی، استانی و شهرستانی، انواع اطلاعات سامانه، فرایند مدیریت اطلاعات در سامانه، منابع و مسیر دریافت خبر و در انتها ذخیره و انتشار اطلاعات را تشریح می‌کند.

ساختار و وظایف بخش مدیریت اطلاعات

این بخش دارای ساختاری مطابق شکل ۱۲ می‌باشد.

شکل (۱۲): ساختار سازمانی بخش مدیریت اطلاعات

هدف این بخش جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل، توزیع و به‌طور کلی مدیریت اطلاعات مرتبط با سانحه در سطح ملی است و از این طریق محصولات اطلاعاتی لازم برای رئیس مرکز، سازمان مدیریت بحران کشور، ستاد ملی و مدیران ارشد سایر سازمان‌های متولی را فراهم می‌سازد. این واحد از طریق مدیریت اطلاعات مرتبط با سوانح، فرآیند برنامه‌ریزی، تخصیص منابع و تصمیم‌گیری کلی جهت پشتیبانی از سانحه را تسهیل می‌نماید. این بخش درک و برداشت مشترک و به‌عبارت دیگر تصویر عملیاتی مشترکی برای اعضای ستاد ملی فراهم می‌نماید تا منجر به یک پاسخ مشترک، هماهنگ و یکپارچه گردد. در واقع نتیجه و ماحصل درک مشترک از ماهیت، ابعاد، پیچیدگی و وخامت یک رخداد می‌تواند بسیج به‌موقع و به کارگیری مناسب ظرفیت‌ها باشد.

▪ وظایف اصلی

- جمع‌آوری، بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعاتی که می‌تواند بر دقت و تأثیر پاسخ ملی و عملیات میدانی، تأثیرگذار باشد؛
- بررسی تأثیرات و پیامدهای واقعی یا احتمالی ناشی از حوادث و سوانح بر جامعه تحت تأثیر و سازمان‌های متولی؛

- تولید گزارش‌های ترجیحاً دیداری از قبیل نمودار، نقشه، اینفوگرام و از این قبیل که بتواند توازن (و یا عدم توازن) ابعاد یا پیامدهای سانحه را با ظرفیت‌ها و منابع پاسخ نمایش دهد؛
  - گزارش‌دهی و نشر محصولات اطلاعاتی (به‌عنوان مثال؛ گزارش وضعیت مرکز پاسخ ملی، گزارش وضعیت سانحه، گزارش وضعیت عملیات پاسخ و سایر گزارش‌ها) به سازمان مدیریت بحران کشور، ستاد ملی، مدیران ارشد سازمان‌های متولی، رئیس و سایر بخش‌های داخلی مرکز پاسخ ملی، واحدهای میدانی و دیگر ذینفعان جهت کمک به امر تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری؛
  - کمک به توجیه و آمادگی دستگاه‌های عضو ستاد ملی قبل از ورود به صحنه عملیات پاسخ.
- منابع اطلاعاتی این بخش می‌تواند شامل موارد زیر باشد:
- گزارش دستگاه‌های مشارکت‌کننده؛
  - اطلاعات دریافتی از سازمان‌های پایشگر مانند هواشناسی، ژئوفیزیک، مدیریت آب، نیرو و ...؛
  - بانک‌های اطلاعات از قبل تهیه‌شده و در دسترس مانند اطلاعات جمعیت‌شناختی، سازه‌ای، زیرساخت‌ها و ...؛
  - مدل‌سازی به‌وسیله نرم‌افزارهای تخصصی؛
  - محصولات اطلاعات جغرافیایی (GIS)؛
  - رسانه‌های خبری؛
  - اطلاعات تخصصی یا فنی حاصل از تیم‌های ارزیابی.
- در ادامه به شرح وظایف گروه‌ها و واحدهای زیرمجموعه بخش درک وضعیت و وظایف خاص تعیین‌شده برای هر یک می‌پردازیم.
- در ادامه بخش‌های مختلف بخش مدیریت اطلاعات و ارتباطات معرفی می‌شوند.

واحد تأمین اطلاعات درخواستی

این واحد در واقع اصلی‌ترین نقطه ورودی و خروجی درخواست و توزیع اطلاعات بوده و این درخواست‌ها را تا حصول نتیجه و ارسال برای منابع درخواست‌کننده از ابتدا تا انتها پیگیری می‌نماید. این واحد وظیفه پاسخگویی به‌موقع و دقیق به اطلاعات درخواستی را دارد و باید اطمینان حاصل نماید که هیچ درخواستی بدون پاسخ نمانده است. این واحد با تشکیل صندوق پست اینترنتی، شماره تماس مستقیم و داشتن بانک اطلاعاتی می‌بایست شرایط دریافت درخواست‌ها را از مبادی ذی ربط مهیا نماید. این واحد با پیگیری درخواست‌ها و هماهنگی با سایر بخش‌های مرکز، از تهیه و ارسال درخواست‌های تکراری جلوگیری می‌نماید؛ بنابراین به عبارت ساده‌تر اگر رئیس مرکز مکاتبه یا تماسی را مبنی بر درخواست گزارش یا اطلاعاتی خاص دریافت نماید، در صورت تأیید به بخش مدیریت اطلاعات ارجاع می‌دهد و سپس این واحد خواهد بود که پاسخ را تا تهیه و ارسال، پیگیری می‌نماید. البته در شرایط اضطراری و چنانچه سطح دسترسی و مطالبه دستگاه‌ها و سازمان‌ها از قبل تعریف و مشخص شده باشد، جهت کوتاه شدن فرایند، درخواست‌کنندگان می‌توانند مستقیماً با این واحد تماس حاصل نمایند.

این واحد درعین حال تنها درگاه خروجی و ارتباط با خارج از سازمان نیز می‌باشد. اطلاعات درخواستی از مرکز به مبادی درخواست‌کننده و اطلاعات مورد نیاز اخبار رسمی پس از تأیید حراست سازمان و یا ارشد امنیت و انتظامات ستاد ملی جهت انتشار در اختیار سخنگو و روابط عمومی قرار می‌گیرد. این واحد بعضاً خروجی بخش مدیریت اطلاعات را در اختیار بخش طرح و برنامه مرکز پاسخ ملی نیز قرار می‌دهد تا بر اساس آن، برنامه‌های جدید، تدوین و برنامه‌های مدون شده، بازنگری

شوند. مدیریت پیام‌های ارسالی به مقامات دولتی و افراد کلیدی شورای عالی، ستاد، سازمان و مرکز پاسخ ملی نیز بر عهده این واحد است.

واحد بانک داده‌ها و جمع‌آوری اطلاعات

وظایف اصلی این واحد را در چند عبارت می‌توان خلاصه نمود که عبارتند از:

- تهیه و به‌روز نگهداری بانک داده‌های مورد نیاز؛
- جمع‌آوری اطلاعات و گزارش وضعیت از مراکز کنترل عملیات سایر دستگاه‌ها و همچنین مراکز استانی؛
- دریافت اطلاعات از کلیه مراکز و سازمان‌های پیش‌گر؛
- دریافت گزارش از واحدهای ارزیاب؛
- کسب اطلاعات از سایت‌ها و رسانه‌های رسمی.

این واحد نهادهای مسئول را به ارائه اطلاعات مورد نیاز مرکز ملزم می‌نماید. داده‌ها و اطلاعات دریافتی از منابع مرتبط می‌بایست هدفمند و در قالب‌های از قبل تعریف و طراحی شده باشند. این کار، دسته‌بندی و تحلیل داده‌ها را تسهیل می‌نماید و از ورود اطلاعات نامربوط، اضافی، متناقض و مبهم به مرکز ممانعت به عمل می‌آورد.

دریافت، پالایش و دسته‌بندی داده‌ها و اطلاعات دریافتی می‌بایست با استفاده از نرم‌افزارهای مناسب به‌صورت مکانیزه و هوشمند صورت پذیرد. دسته‌بندی و مرتب‌سازی می‌تواند بر اساس موضوعی (عملکردها، فعالیت‌ها، عملیات و مانند آن)، منطق‌های (به تفکیک استان، شهرستان، شهر و مانند آن)، زمانی (روزانه، هفتگی، ماهیانه و مانند آن) و یا موارد مورد نیاز دیگر به انجام رسد.

صحت‌سنجی و رفع اطلاعات متناقض از اهم وظایف این واحد است. در صورت وجود موارد مشکوک یا آشکار، مرکز با همه ذی‌ربطین اطلاعات تماس برقرار کرده، اطلاعات معتبر را شناسایی می‌نماید.

واحد تجزیه و تحلیل اطلاعات

این واحد با تجزیه و تحلیل داده‌های دریافت شده توسط واحد بانک داده‌ها و جمع‌آوری اطلاعات، آن‌ها را پردازش و به اطلاعات مفید تبدیل می‌کند. بدین منظور محصول این واحد می‌بایست اطلاعاتی باشد که ویژگی‌های زیر را دارا باشد:

اول؛ مورد نیاز باشد و به عبارت دیگر اضافی، نامربوط و کم‌ارزش یا متناقض نباشد. این اطلاعات اغلب در قالب یکی از مقوله‌های زیر هستند:

- تبیین وضعیت مخاطره در قالب ماهیت و مختصات مخاطره مورد نظر و همچنین وضعیت پیشرفت یا فروکش آن؛
  - انعکاس پیامدها یا آثار ناشی از حوادث و سوانح؛
  - اطلاعات حاوی نیازهای جامعه تحت تأثیر یا در معرض خطر؛
  - برآورد ظرفیت‌ها و منابع مورد نیاز برای پاسخ به پیامدها و مرتفع نمودن نیازها؛
  - بیان نتایج حاصل از به‌کارگیری ظرفیت‌ها و منابع در پاسخ به پیامدها و نیازهای ناشی از سوانح و حوادث مانند نجات‌یافتگان، انتقال‌یافتگان، اسکان‌یافتگان، اقلام اضطراری توزیع‌شده و مانند آن.
- دوم؛** قابل رؤیت و به اصطلاح، دیداری باشند و نه در قالب متن و جداول آماری از قبیل:

- نمودارهای مقایسه‌ای و نسبی؛
- تصاویر و حتی فیلم؛

- نقشه؛

- اینفوگرام.

سوم؛ نهایتاً به تصمیم‌سازی بیانجامد؛ بدین معنا که شامل پیشنهادهای و توصیه‌هایی برای تصمیم‌گیری ستاد ملی باشند.

واحد مستندسازی و گزارش

محصول و خروجی گروه مدیریت اطلاعات در این واحد در قالب آمار و انواع گزارش، مستندسازی شده و آماده ارائه به مراجع درخواست‌کننده و ذی‌ربط می‌گردد.

در این واحد، آمار، سوابق و پرونده‌های مربوط به کلیه فعالیت‌های مرکز پاسخ ملی حفظ می‌شود. این واحد کلیه تصمیمات و وقایع رخ داده در مرکز را به‌صورت مکتوب مستند می‌کند، همچنین سوابق کلیه سیاست‌گذاری‌ها و اولویت‌بندی‌هایی که در طی یک رویداد خسارت‌بار در مرکز اتفاق افتاده است را مستندسازی می‌نماید. لازم به ذکر است که دسترسی به کلیه گزارش‌ها و خروجی‌های این واحد، می‌بایست از نظر حساسیت و محرمانه بودن، سطح‌بندی و طبقه‌بندی گردد.

واحد ارتباطات و اطلاعات جغرافیایی

مهم‌ترین مسئولیت این واحد تأمین پوشش ارتباطی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی با موارد زیر می‌باشد:

۱. مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی؛

۲. مراکز عملیات اضطراری کلیه دستگاه‌های عضو ستاد ملی؛

۳. مراکز عملیات اضطراری شهرستان‌ها.

پوشش ارتباطی مورد نیاز از چهار طریق میسر می‌گردد:

۱. ارتباطات باسیم و فیبر نوری؛

۲. ارتباطات رادیویی؛

۳. ارتباطات ماهواره‌ای؛

۴. ارتباطات اینترنتی.

این واحد قابلیت آن را دارد که از طریق مرکز پیام خود، مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی را به کلیه دستگاه‌های امدادی و غیر امدادی دولتی و غیردولتی سطح ملی، استان و شهرستان‌ها وصل نماید.

مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی از طریق این واحد می‌بایست ظرفیت‌های ارتباطی مراکز ذی‌ربط خود را مرتباً چک نموده، در حالت آماده عملیات نگه دارد.

علاوه بر ارتباطات، این واحد با جذب و به‌کارگیری متخصصان فنی، فضایی (سنجش از راه دور) و نقشه‌برداری، نقطه پیوند و اتصال مراجع دیگر فناوری مانند سازمان‌های دولتی، دانشگاه‌ها و مراکز هشدار و اطلاع‌رسانی به مرکز پاسخ ملی بوده، داده‌های موجود را با اطلاعات مربوط به سانحه تلفیق و نقشه‌های کاربردی را تولید می‌نماید.

این واحد از طریق تولید محصولات و خدمات سامانه اطلاعات جغرافیایی، از برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری در ستاد ملی پشتیبانی می‌کند. کارشناسان این واحد باید قادر باشند محصولات و نقشه‌های سامانه‌های سنجش از دور و همچنین اطلاعات زمین‌شناسی را تجزیه و تحلیل نمایند. محصولات این واحد هم از طریق سامانه‌های سنجش از راه دور و هم از طریق سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی ایجاد می‌شوند.

فرآیند مدیریت اطلاعات

فرایند مدیریت اطلاعات، فرآیندی مستمر و پویا می‌باشد و دائماً نیاز به ایجاد، بازنگری، به‌روزرسانی و ارتقا دارد. کارکنان بخش مدیریت اطلاعات باید به‌صورت مرتب اطلاعات را تکمیل، شفاف، مختصر و قابل استفاده نمایند. آن‌ها همچنین باید اقداماتی را برای اطمینان از صحت اطلاعات، به انجام رسانند. اطلاعات حجیم و متنوع اضطراری که از هر سو، خواسته یا ناخواسته، به سمت این مرکز جریان دارند می‌بایست در نهایت به محصولی تبدیل شوند که:

۱. مختصر باشد و مطالعه آن به‌سرعت امکان‌پذیر باشد؛
  ۲. شفاف باشد و ابهامی در آن وجود نداشته باشد؛
  ۳. دیداری باشد زیرا این محصولات نسبت به اطلاعات شنیداری و متنی برای مدیران و بخصوص مدیران ارشد، مناسب‌تر و مقبول‌تر و مفیدتر هستند؛
  ۴. پیشنهادها و توصیه‌هایی را مطرح نماید.
- محصولات تولیدشده، باید موارد زیر را تأمین نمایند:
- ماهیت رخداد خسارت‌بار؛ نوع، شدت، وسعت، زمان وقوع، مختصات مکانی؛
  - پیامدها؛ شامل تخریب‌ها، تلفات و مصدومین، جامعه تحت تأثیر، جامعه در معرض خطر، اختلالات زیرساخت‌ها و شریان‌های حیاتی، افراد بی‌سرپناه؛
  - تشخیص اولویت‌های مکانی و به‌عبارت‌دیگر، اولویت‌دارترین جوامع یا مناطق درگیر؛
  - تعیین اولویت‌های پشتیبانی عملیات به معنای مشخص نمودن ضروری‌ترین منابع و ظرفیت‌های مورد نیاز برای پاسخ به شرایط اضطراری؛
  - وضعیت پیشرفت یا فروکش و مانند آن؛
  - رخدادهای ثانویه.

مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی و مدیران ارشد با استفاده از جدیدترین و دقیق‌ترین اطلاعات دریافتی از بخش مدیریت اطلاعات می‌توانند تأثیر بسزایی در روند صحیح پشتیبانی از سانحه ایفاء نمایند لذا درک این فرایند بسیار مهم می‌باشد.

کارکنان بخش مدیریت اطلاعات، داده‌ها و اطلاعات دریافتی را تحلیل کرده و در اختیار مدیران ارشد می‌گذارند تا آن‌ها با تصمیم‌گیری‌های درست، به‌موقع و مؤثر بتوانند خطرات و پیامدها را در شرایط اضطراری به حداقل ممکن برسانند. علاوه بر این، محصولات فرایند مدیریت اطلاعات می‌توانند برای تهیه و بازنگری برنامه‌ها و دستورالعمل‌های عملیاتی نیز مورد استفاده قرار گیرند.

خروجی‌های بخش مدیریت اطلاعات و ارتباطات

■ عناصر اساسی اطلاعات اضطراری

عناصر اساسی اطلاعات اضطراری فهرستی از نیازهای مهم اطلاعاتی است که برای تصمیم‌گیری مدیران و افراد کلیدی ستاد مورد نیاز می‌باشد. این عناصر مواد اولیه مورد نیاز در فرایند مدیریت اطلاعات اضطراری هستند.

■ بانک داده‌ها و اطلاعات جامع

این منابع می‌بایست قبل از وقوع شرایط اضطراری در مرکز پاسخ ملی وجود داشته و به‌روز نگه‌داشته شوند. این داده‌ها که ممکن است پردازش شده و در قالب اطلاعات نیز باشند، غالباً ثابت بوده و یا تغییرات اندکی دارند مانند داده‌ها و اطلاعات جغرافیایی، جمعیت‌شناختی، مواصلات، زیرساخت‌ها. کارکنان در تمام دستگاه‌های ذی‌ربط و در کلیه سطوح باید این داده‌ها و اطلاعات را ایجاد و به‌روز نگه‌داشته و در اختیار مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ اضطراری قرار دهند تا در مدیریت کاهش خطر و شرایط اضطراری از آن استفاده شود.

▪ اطلاعات فوری

این گزارش‌ها معمولاً در اولین لحظات باخبر شدن از احتمال وقوع یا وقوع یک رخداد خسارت‌بار توسط اهالی یا نیروهای امدادی و مسئولین محلی به فرمانداری، استانداری یا سازمان‌های امدادی اعلام می‌شوند. این اطلاعات، علیرغم غیردقیق بودنشان، اولین و حیاتی‌ترین اطلاعات دریافتی برای تصمیم‌گیری و اعزام منابع و ظرفیت‌های امدادگران محلی و استانی می‌باشند.

این اطلاعات می‌بایست ضمن واکنش، فوراً به مراکز کنترل عملیات استان و سپس مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی ارسال شوند اما همان‌گونه که اشاره شد، بیشترین بهره‌برداری از آن‌ها در سطح محلی و استانی صورت می‌پذیرد.

▪ گزارش وضعیت اولیه

این نوع گزارش‌ها، اولین گزارش نظام‌مند در شرایط اضطراری بوده و معمولاً توسط فرماندهی میدانی محلی برای رویدادی که رخ داده است یا پیش‌بینی می‌شود که رخ دهد به سطوح بالاتر ارسال می‌شود. گزارش وضعیت اولیه که از منطقه سانحه ارسال می‌گردد منبع اصلی تصمیم‌گیری‌های ستادی بوده و می‌بایست در عین اختصار، انعکاس دقیق‌تری از پیامدها، نیازهای فوریتی منطقه باشد.

▪ گزارش وضعیت دوره‌ای

این نوع گزارش شامل یک بازه زمانی مشخص از مرحله پاسخ بوده و تا پایان عملیات ادامه دارد. معمولاً این نوع اطلاعات نسبت به گزارش اولیه، دقیق‌تر و با جزئیات بیشتری هستند. این گزارش‌ها در ابتدای مرحله پاسخ در بازه‌های زمانی کوتاه‌تری (هر چند ساعت) تهیه و ارائه می‌شوند و با دور شدن از مرحله حاد پاسخ و ثبات تدریجی وضعیت اضطراری در بازه‌های زمانی طولانی‌تری (هر چند روز) ارائه می‌گردند.

▪ گزارش‌های لحظه‌ای

این نوع گزارش در رویدادها و شرایطی به انجام می‌رسد که می‌بایست به‌سرعت (آنی) رخداد یا احتمال وقوع رخدادی خسارت‌بار (مانند شکستن سد، طغیان رودخانه، اختلال یا قطع جریان‌های حیاتی) به‌منظور فعال‌سازی فوری ظرفیت‌ها و منابع پاسخ برای نجات جان انسان‌ها و حتی حفظ دارایی‌ها و همچنین حفاظت از محیط‌زیست، به متولیان و افراد کلیدی ذیصلاح اطلاع‌رسانی شود. بدیهی است که برای انتقال فوری این نوع گزارش‌ها می‌بایست بستر ارتباطی ویژه‌ای از میدان به لایه‌های ستادی تا سطح ملی در نظر گرفته شود. معمولاً این‌گونه اطلاعات به‌محض دریافت توسط اولین فرد مسئول محلی، مستقیماً به مسئول ذی‌ربط محلی (شهرستان)، استانی یا کشوری اطلاع‌رسانی می‌شود.

▪ درخواست منابع

اگرچه انواع گزارش‌ها پیش‌گفته حاوی نیازها و درخواست‌ها نیز می‌باشند اما بیشتر بر انعکاس وضعیت تمرکز دارند. نیازهای عملیات پاسخ نیز اطلاعاتی هستند که برای رسیدن به اهداف و اولویت‌های سانحه، مشخص شده و می‌بایست به مراکز کنترل و هماهنگی منعکس شده و متناسب با سطح شرایط اضطراری مرتفع گردند. این درخواست‌ها، شامل اطلاعات

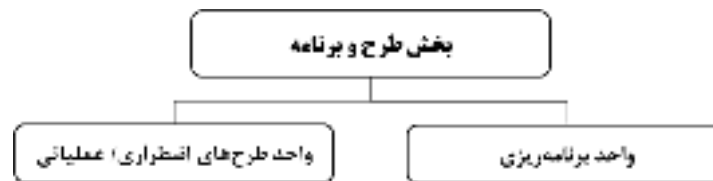
مورد نیاز نیز می‌باشد که مرکز موظف است آن را تهیه و در اختیار بخش‌های درخواست‌کننده قرار دهد از قبیل اطلاعات پیش‌بینی تغییرات وضعیت، نقشه‌ها، اطلاعات آب و هوایی، اطلاعات جمعیت‌شناختی و ...

▪ نقشه‌های عملیاتی

نقشه‌های عملیاتی نقشه‌های سامانه اطلاعات جغرافیایی است که لایه‌های مختلفی از اطلاعات کلیدی را برای تصمیم‌گیری کاربردی و برنامه‌ریزی‌های مرتبط به تصویر می‌کشد.

ساختار و وظایف بخش طرح و برنامه

این بخش شامل دو واحد که چارت سازمانی آن در شکل ۱۳ بیان می‌گردد.

شکل (۱۳): ساختار سازمانی بخش طرح و برنامه

بخش مذکور از طریق برنامه‌ریزی به اثربخشی فعالیت‌ها و تلاش‌های مرکز پاسخ ملی کمک نموده و آمادگی مرکز را برای مواجه شدن با پیامدهای فعلی و آتی شرایط اضطراری افزایش می‌دهد. به عبارت دیگر کارمندان این بخش فعالیت خود را با تهیه و ارائه برنامه‌های اقدام اضطراری برای رفع نیازهای موجود و احتمالی رخداد خسارت‌بار به انجام می‌رسانند.

بنابراین برنامه‌های اقدام اضطراری که در حین مرحله پاسخ در بخش طرح و برنامه مرکز فراهم می‌شوند با برنامه‌ریزی‌های عملیاتی و اقتضایی که از قبل و طی مرحله آمادگی تهیه و تدوین شده‌اند، متفاوت هستند. برنامه‌ای که توسط مرکز پاسخ ملی تهیه می‌شود، نه تنها باید الزامات و اهداف عملیاتی را در برگیرد، بلکه می‌بایست آمادگی ملی در صورت استمرار یا پیچیده‌تر شدن شرایط اضطراری را نیز ارتقا دهد. ارائه طرح عملیاتی یا برنامه اقدام اضطراری برای تأمین مجدد منابع ملی مصرف‌شده مانند تیم‌های جستجو و نجات و یا اقلام و تجهیزات مورد نیاز به منظور پشتیبانی عملیات در سطح ملی، اولویت اصلی بخش طرح و برنامه مرکز می‌باشد.

اگرچه ممکن است تمرکز بخش طرح و برنامه مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی با برنامه‌ریزی مرحله آمادگی چرخه مدیریت شرایط اضطراری متفاوت باشد، اما تا حد امکان نباید از چهارچوب برنامه‌های از پیش تهیه و تدوین شده و بالادستی خارج شود. برنامه‌های ارائه‌شده در این بخش می‌بایست باعث افزایش هماهنگی شده و اولویت‌های ستاد ملی را تأمین نمایند. این بخش، مواد اولیه خود را از گزارش‌ها و محصولات اطلاعاتی خروجی از بخش مدیریت اطلاعات تأمین می‌نماید و همان‌طور که توضیح داده شد، صرفاً بر روی حل مسائل پیش رو تمرکز دارد.

▪ وظایف اصلی

این بخش سه وظیفه اصلی دارد:

- بازنگری و ارتقای برنامه پاسخ سریع و فعال‌سازی مرکز؛
- تدوین یک برنامه اقدام اضطراری در سطح ملی که معمولاً تا ثبات نسبی شرایط اضطراری به صورت روزانه تهیه می‌گردد. این برنامه متشکل از اقدامات و الزاماتی است که باید توسط مشارکت‌کنندگان در پاسخ ملی تبعیت شود، وظایفی که باید کامل شود و فعالیت‌هایی که در طی دوره خاصی باید انجام پذیرد؛

- فعال کردن و پایش برنامه پاسخ ملی.

واحد برنامه‌ریزی

واحد برنامه‌ریزی بر وضعیت کنونی تمرکز دارد و نیازهای فعلی و کوتاه‌مدت برای منابع و تصمیمات را برنامه‌ریزی می‌نماید.

کارکنان این واحد برای انجام این کار باید اهداف و اولویت‌های مدیران ارشد خود و ستاد ملی را به‌خوبی درک نمایند. به‌عنوان مثال در سوانح مهم، وسیع و یا پیچیده، در صورت نیاز به منابع و حمایت‌های ملی، واحد برنامه‌ریزی فعلی ممکن است یک نسخه برنامه اقدام اضطراری جهت پشتیبانی عملیات ملی تهیه کند تا در بازه پنج تا هفت روز آینده برای رفع نیازهای ظرفیت‌های ملی بهره‌برداری گردد.

این برنامه به یکپارچه‌سازی اقدامات پشتیبانی پاسخ به شرایط اضطراری در سطح ملی و اقدامات کاهش خسارات کمک می‌کند. برنامه اقدام اضطراری تصویری از اهداف و فعالیت‌های مرکز پاسخ ملی را به‌صورت روزانه ارائه می‌دهد. به این شکل که برای رئیس مرکز، فهرستی از کارهایی را که باید در آن روز انجام شود فراهم می‌کند. این امر کمک می‌کند تا اولویت‌های رئیس مرکز پاسخ ملی، بر اساس وضعیت رخداد و پاسخ تعریف گردد.

همچنین، این برنامه می‌تواند نگاهی کوتاه‌مدت نیز فراتر از روز جاری داشته باشد، یعنی برای مثال منابع پاسخ اولیه در سطح ملی را برای پنج تا هفت روز اول عملیات پاسخ پیش‌بینی و دربرگیرد. این برنامه به‌طور کلی از اهداف عملیاتی سانحه در روزهای ابتدایی پشتیبانی می‌نماید و شامل راه‌های کوتاه‌مدت دسترسی به منابع اضطراری در سریع‌ترین زمان ممکن می‌باشد. خصوصیات برنامه اقدام اضطراری بدین شرح است:

در درجه اول برای آگاه نمودن رئیس و کارکنان مرکز پاسخ ملی طراحی شده است؛ ابزاری است تا نشان دهد که فعالیت‌های گوناگون مرکز پاسخ ملی، توسط چه کسی، با چه چیزی، در چه زمانی و با چه روشی انجام گیرد؛

این برنامه، یک گزارش وضعیت نیست؛

اهداف قابل‌اندازه‌گیری، قابل‌دستیابی، واقع‌گرایانه و دارای زمان‌بندی را برای کارکنان مرکز تشریح نموده و همچنین به اولویت‌های رئیس مرکز پاسخ ملی نیز می‌پردازد؛

محدودیت‌های مهم و برنامه‌های کاربردی برای رفع این محدودیت‌ها را ارائه می‌دهد؛

به‌منظور اجرای صحیح و مؤثر این برنامه، واحد برنامه‌ریزی فعلی مرکز پاسخ ملی هر روز (یا بازه زمانی دیگری که توسط رئیس مرکز پاسخ ملی تعیین شده است) یک تلاش گسترده را هماهنگ می‌کند تا:

۱. کلیه کارکنان مرکز به یک درک مشترک از اهداف، الزامات و محدودیت‌ها، اولویت‌های رئیس مرکز و سایر ملاحظات در سطح ملی برسند.

۲. تمام ظرفیت‌ها و تخصص‌های ذینفعان در پاسخ به شرایط اضطراری، الزامات، محدودیت‌ها، اولویت‌ها و سایر ملاحظات در سطح ملی را ملحوظ قرار داده و هماهنگ یا یکپارچه سازد.

۳. اهداف و وظایف کارکنان بخش‌های گوناگون مرکز پاسخ ملی را برای روز بعد پیشنهاد دهد.

۴. اهداف و وظایف مربوط به برنامه پشتیبانی ملی قبلی را پیگیری و روزآمد کند.

هنگامی که داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری می‌شوند، واحد برنامه‌ریزی فعلی به تجزیه و تحلیل پرداخته و پیش‌نویس برنامه اقدام اضطراری را تهیه می‌نماید. رئیس مرکز پاسخ ملی پیش‌نویس برنامه را بررسی و تأیید و برای اخذ دستور نهایی آن را به رئیس ستاد ملی یا جانشین وی عرضه می‌کند.

واحد طرح‌های اضطراری / عملیاتی

واحد طرح‌های اضطراری / عملیاتی بر الزامات و موضوعات فراتر از زمان حال در طی مرحله پاسخ متمرکز می‌شود. برای این کار، کارکنان باید:

- تأثیر بلندمدت رخدادهای پیامدهای کنونی که سازمان‌های متولی امر مدیریت بحران کشور در حال مدیریت آن هستند را در نظر بگیرند.
- پتانسیل بروز رخدادهای ثانویه، تأثیرات و پیامدهای آن، الزامات و نیازهای ملی را مورد توجه قرار داده، برنامه‌های کاربردی را برای رفع این نیازها و موضوعات آتی را تنظیم نمایند.
- کارکنان این بخش وظیفه دارند تا طی فرآیند برنامه‌ریزی شش مرحله‌ای، به سایر بخش‌های مرکز پاسخ ملی کمک کنند و برنامه‌هایی کاربردی و سازگار با اهداف مرکز پاسخ ملی و اولویت‌های ستاد ملی تهیه کنند.
- واحد طرح‌های اضطراری / عملیاتی، مسئول برنامه‌ریزی‌های کاربردی برای برطرف کردن الزامات مورد نیاز برای پاسخ به رخدادهای پیامدهای آتی جامعه آسیب‌دیده می‌باشد. باید توجه داشت این برنامه‌های کاربردی محدود به چهارچوب زمانی برنامه اقدام اضطراری نمی‌باشند.
- برنامه واحد طرح‌های اضطراری / عملیاتی به‌طور معمول شامل هفت بخش است. این بخش‌ها شامل درک وضعیت فعلی و محتمل (آتی)، نیازهای اجرایی، ستاد یا ستادهای مسئول، منابع و بودجه، روش‌های هماهنگی و ارتباطات و نهایتاً نظارت می‌باشد.

فرآیند برنامه‌ریزی در مرکز

منظور از برنامه‌ریزی، تهیه و ارائه سندی است که اهداف را تبیین می‌نماید، وظایف را تعیین می‌کند، منابع را اختصاص می‌دهد و فعالیت‌ها را برای انجام یک مأموریت هدایت می‌کند.

مراحل اصلی روند برنامه‌ریزی مرکز عبارت است از:

▪ مرحله ۱: بررسی و آگاهی از وضعیت

قبل از شروع برنامه‌ریزی، وضعیت فعلی و مطلوب باید به‌وضوح بررسی و درک شود. این یعنی جمع‌آوری، ثبت، تجزیه و تحلیل و نمایش وضعیت، منابع مورد نیاز و اطلاعات دیگری که تهیه یک طرح را تسهیل می‌نماید. در این مرحله، بخش طرح و برنامه مرکز، مواد اولیه خود را از بخش مدیریت اطلاعات تأمین می‌نماید.

▪ مرحله ۲: تعیین اهداف و اولویت‌ها

مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی با تکیه بر نتایج حاصل از مرحله اول، اهداف و اولویت‌های پشتیبانی پاسخ ملی را مشخص می‌نماید.

اهداف:

اهداف برای دستیابی به نتایج مطلوب تعریف می‌شوند. باید مشخص باشد که چه منابع برای دستیابی به چه اهدافی مورد نیاز است.

اهداف می‌بایست اختصاصی، قابل اندازه‌گیری، قابل دستیابی، واقع‌گرایانه و دارای محدوده زمانی مشخص باشد.

- اختصاصی: اهداف باید شفاف باشند و مبتنی بر نتیجه‌ای مشخص و دلخواه تبیین گردند. یک هدف نباید بیش از حد دارای جزئیات باشد. جزئیات در چهارچوب برنامه‌ها تعریف می‌گردند.
  - قابل اندازه‌گیری: اهداف باید به گونه‌ای تعریف شوند که در نهایت قابل اندازه‌گیری و حسابرسی باشند. قابل اندازه‌گیری بودن اهداف می‌تواند به صورت معیار عددی یا توصیفی باشد.
  - قابل دستیابی: اهداف می‌بایست در بازه زمانی مورد نظر، تحقق یابند و در غیر این صورت لازم است اصلاح شوند.
  - واقع‌گرایانه: هدف باید متناسب با ظرفیت‌ها، توانمندی‌ها و منابعی که واقعاً به سانحه اختصاص می‌یابد تهیه و تدوین گردند.
  - دارای محدوده زمانی: چهارچوب زمانی که یک هدف باید به اتمام برسد، می‌بایست به صورت یک تاریخ یا یک دوره عملیاتی مشخص شود.
- اهداف از همان ابتدا با کدهای عددی خاصی کدگذاری می‌گردند و با این کدها ردیابی اهداف از ابتدا تا زمان تکمیل، انجام می‌گیرد.

اولویت‌ها:

اولویت‌ها، ترتیب تحقق اهداف را مشخص می‌کنند. در حین یک وضعیت اضطراری در مقیاس بزرگ یا پیچیده، منابع یا ظرفیت‌های سطح ملی ممکن است برای برآورده کردن انتظارات و نیازها، کافی نباشند؛ لذا مجموعه‌ای از اولویت‌های منطقی و قابل دفاع برای جلب مشارکت همه دستگاه‌های مشارکت‌کننده در پاسخ اضطراری بسیار مهم و ضروری است. رؤسای بخش‌ها و اجزای مرکز با همکاری و رهبری رئیس مرکز، اهداف و اولویت‌ها را تنظیم می‌نمایند.

اولویت‌ها بر نتایج مطلوب در صورت تحقق اهداف تأکید دارند تا روش یا مراحل مداخله برای رسیدن به یک هدف. اگرچه اولویت‌ها در مرحله پاسخ اولیه تعیین شده است، مناسب است که مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در صورت لزوم، اولویت‌های جدیدی را تعیین کند یا اولویت‌های موجود را با تغییر شرایط پیش رو تغییر دهد.

اولویت‌ها منعکس‌کننده سیاست‌ها و تصمیمات ستاد ملی هستند و هر اولویت ممکن است با یک یا چند هدف در ارتباط باشد.

اولویت‌ها باید به ترتیب فوریت و حیاتی بودن نمایش داده شوند.

▪ **مرحله ۳: تهیه و تدوین برنامه**

تدوین برنامه در مرکز پاسخ ملی شامل ۵ عنصر اصلی است که عبارتند از:

اقدامات اصلی برای دستیابی به هدف یا اهداف تعیین‌شده، این اقدامات می‌بایست ترتیب زمانی داشته باشند و در خصوص اقدامات هم‌زمان، اهمیت حیاتی مقدم است.

چه کسی/ کدام دستگاه مسئول انجام هر یک از اقدامات می‌باشد، مرجع تعیین در این مورد، برنامه پاسخ ملی است.

تقدم، تأخر و بازه زمانی هر یک از اقدامات می‌بایست متناسب با فوریت و تأثیرگذاری آن مشخص گردد.

محل به انجام رسیدن هر اقدام باید مشخص گردد.

الزامات و چگونگی انجام هر اقدام توسط مسئول مربوطه نیز تا حد امکان مشخص و روش تأمین آن مشخص می‌گردد. هر برنامه برای بازه زمانی یا دوره عملیاتی مشخصی تهیه و تدوین می‌شود. دوره‌های عملیاتی، وظایف مشخصی را که باید طی بازه زمانی بعدی مرکز پاسخ ملی برای رسیدن به اهداف مورد نیاز انجام شود، مشخص می‌کند.

▪ مرحله ۴: تأیید و ابلاغ برنامه

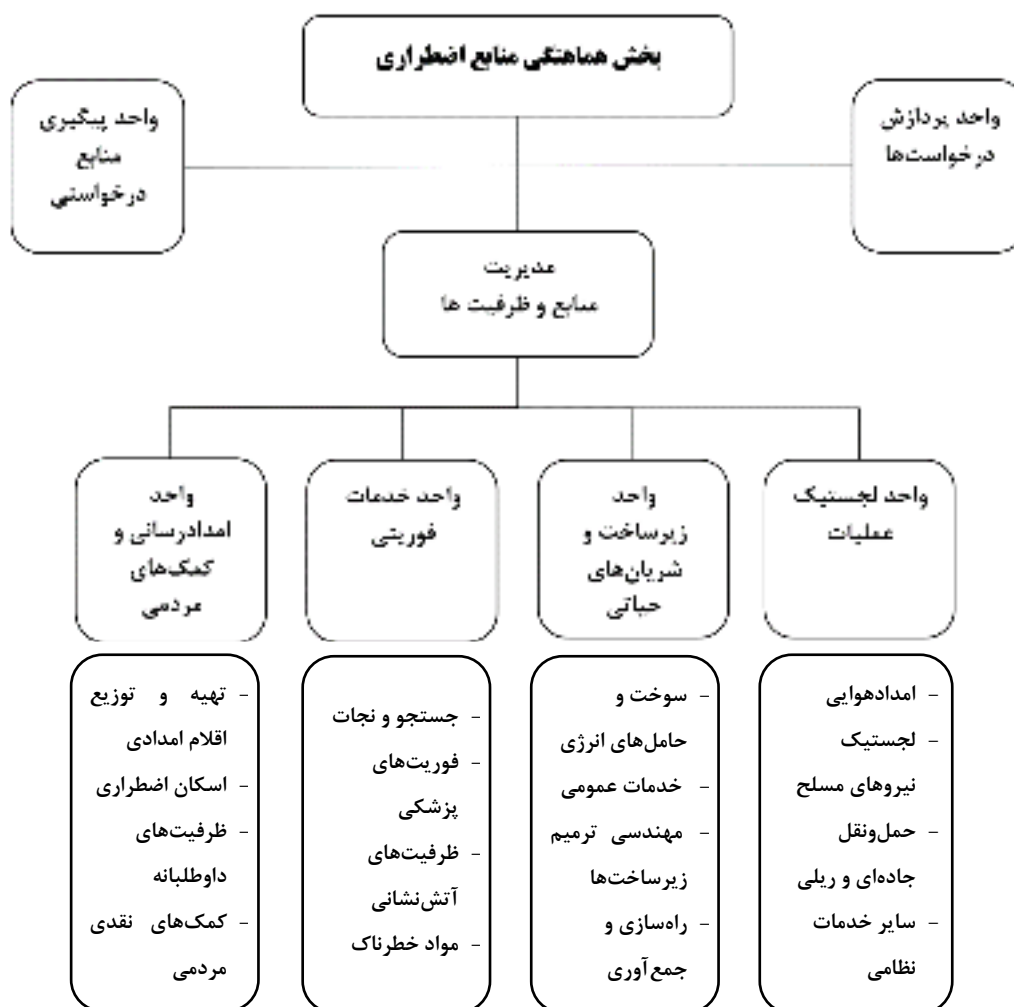
برنامه‌ها در این مرحله از روند برنامه‌ریزی توسط رئیس مرکز تأیید و حسب دستور رئیس سازمان، رئیس ستاد ملی یا جانشین وی، به دستگاه‌ها و مراجع ذی‌ربط، ابلاغ می‌گردند. کلیه اسناد پشتیبان برنامه در بخش برنامه‌ریزی حفظ می‌شود. سایر بخش‌های مرکز پاسخ ملی نیز ملزم به ارائه اطلاعات و اسناد پشتیبان در صورت لزوم هستند. برنامه‌ریزی اقدام/ پشتیبانی ملی باید بر روی فرآیند تمرکز داشته باشد، نه بر روی سند. به عبارت دیگر می‌بایست بر اساس شواهد و واقعیتهای موجود تهیه و تنظیم گردد.

▪ مرحله ۵: اجرا، ارزیابی و اصلاح برنامه

اجرا، ارزیابی و اصلاح برنامه در طول فرآیند برنامه‌ریزی، مستمر می‌باشد. بخش طرح و برنامه، کلیه برنامه‌ها را در مراحل مختلف در طول تدوین برنامه و در طول اجرا ارزیابی می‌کند. ارزیابی در طول اجرا برای شناسایی و رفع هرگونه اختلاف قبل از دوره عملیاتی بعدی و بررسی اولویت‌ها برای ایجاد هرگونه تغییر لازم و ضروری است. اطلاعات جدید باید در حین جلسات توجیهی و بررسی عملکردها و در جلسات تغییر شیفت مرکز، ارزیابی شوند. بازخوردهای دریافت شده از مدیران ارشد، ذینفعان و افراد کلیدی ستاد و صف باید با سازوکاری مناسب دریافت و بررسی شوند.

ساختار و وظایف بخش هماهنگی منابع اضطراری

ساختار سازمانی این بخش از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در شکل ۱۴ نشان داده شده است.

شکل (۱۴): ساختار ارتباط هماهنگی منابع از سطح میدانی تا سطح ملی

▪ وظایف اصلی

یکی از مهم‌ترین وظایف و عملکردهای این بخش، اطمینان از وجود و در دسترس بودن تجهیزات، اقلام امدادی، نیروی انسانی مدیریت و فرماندهی و همچنین عملیاتی، امکانات و خدمات مورد نیاز برای پاسخ به سانحه می‌باشد. اگرچه این بخش از مرکز در خصوص شرایط اضطراری ملی ایفای نقش می‌کند، لکن نسبت به سوانح استانی نیز از طریق مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی، نظارت خود را اعمال می‌نماید.

مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی، با هدایت و یکپارچه‌سازی تخصیص و به‌کارگیری منابع درخواستی جهت حمایت از منطقه آسیب‌دیده و تیم‌های عملیاتی، هماهنگی‌های لازم در سطح ملی را فراهم می‌سازد. بخش هماهنگی منابع اضطراری می‌بایست این اطمینان را حاصل نماید که سامانه‌ها و دستگاه‌های پاسخ‌دهنده در شرایط اضطراری دارای اقلام، تجهیزات، افراد، امکانات و خدمات مورد نیاز برای پاسخ به رخداد خسارت‌بار هستند.

این بخش از ساختار مرکز از واحد پیگیری منابع درخواستی، مدیریت منابع و ظرفیت‌ها و گروه پردازش درخواست‌ها تشکیل شده است. این واحدها در ارتباط با یکدیگر، قادر خواهند بود به‌صورت به‌موقع و کارآمد به هماهنگی منابع مورد نیاز برای پاسخ به سوانح بپردازند.

در حین عملیات پاسخ به سوانح در سطوح گوناگون، ظرفیت‌های دولتی و غیردولتی متعددی در هماهنگی و تأمین منابع مهم دخیل می‌باشند. این منابع ممکن است شامل طیف وسیعی از تیم‌های اضطراری و کارکنان مدیریت و فرماندهی سوانح،

اقدام مهم و اساسی، امکانات مورد نیاز، تجهیزات لجستیکی و سایر موارد ضروری جهت پشتیبانی از عملیات پاسخگویی به سوانح باشند.

این بخش وظیفه تأمین منابع را بر عهده ندارد و این دستگاه‌های عضو ستاد ملی (مشمول ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور) هستند که می‌بایست منابع و ظرفیت‌های مورد نیاز برای پشتیبانی عملیات پاسخ را تأمین، ارسال و تحویل نمایند.

▪ مراحل انجام وظایف بخش هماهنگی منابع اضطراری مرکز

به‌طور خلاصه، بخش هماهنگی منابع اضطراری مرکز، وظایف خود را طی مراحل زیر به انجام می‌رساند:

- نیاز منطقه آسیب‌دیده (یا در معرض آسیب) را محاسبه می‌کند که این کار غالباً از سه طریق انجام می‌گیرد:

استفاده از سامانه‌های نرم‌افزاری برآورد خسارات و تخمین نیازهای عملیاتی که در اولین لحظات وضعیت اضطراری کاربرد بیشتری دارند.

درخواست‌های محلی که در درجه اول در استان مربوطه مرتفع می‌گردند و در غیر این صورت از مراکز کنترل و هماهنگی اضطراری استان‌ها به مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی منتقل می‌شوند.

نیازسنجی حاصل از فرایندهای برآورد و ارزیابی سریع خسارات و نیازها که به شکل نظام‌مند و توسط تیم‌های متخصص ارزیابی سریع صورت می‌پذیرد.

- انعکاس نیازها به ستاد ملی با مشخص نمودن عناصر زیر:

- چه منابعی؟

- به چه میزان؟

- برای کجا؟

- در چه زمانی؟

- پایش و ردیابی تأمین، انتقال و توزیع منابع (زنجیره تأمین) مورد نیاز طبق بند اخیر

- کمک به تصمیم‌گیری ستاد ملی به‌منظور توزیع مناسب منابع و ظرفیت‌ها

واحد پیگیری تأمین منابع درخواستی

این واحد به‌عنوان نقطه ورودی فرآیند مدیریت متمرکز درخواست‌ها و پیگیری منابع عمل نموده، نیازها و درخواست‌ها را از ابتدا تا انتها ردیابی و پیگیری می‌نماید. این واحد، اعلام نیازها را با شرایط موجود در صحنه، مطابقت داده و در صورت نیاز به اطلاعات بیشتر با مرجع درخواست‌کننده تماس می‌گیرد. روند سفارش‌گیری در این واحد از طریق حضوری، کتبی، تلفنی، نمابر، پست الکترونیک و مانند آن بوده و باید برای هر درخواست، کد رهگیری صادر شود.

این واحد پس از کدگذاری، درخواست‌ها و منابع مورد نیاز را به واحدهای ذی‌ربط بخش هماهنگی منابع اضطراری ارسال می‌نماید.

مدیریت منابع و ظرفیت‌ها

مدیریت منابع و ظرفیت‌ها در ارتباط با کلیه نهادها و دستگاه‌های تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های پاسخ اضطراری اعم از نهادهای دولتی، غیردولتی و خصوصی عمل می‌کند و هدف آن تأمین منابع برای پاسخ به درخواست‌های واصله از صحنه عملیات می‌باشد.

زیرگروه‌های این مدیریت عبارتند از:

واحد امداد رسانی و کمک‌های مردمی

این واحد، هماهنگی‌های ملی برای تأمین و توزیع منابع و ظرفیت‌هایی را بر عهده دارد که مربوط به نیازهای انبوه مردم آسیب‌دیده می‌باشد. از قبیل سرپناه، تغذیه، کمک‌های اولیه، توزیع انبوه اقلام امدادی و مانند آن. همچنین امور هماهنگی مربوط به ظرفیت‌ها و کمک‌های داوطلبانه و همچنین هدایت کمک‌های مالی داخلی و خارجی نیز بر عهده این واحد می‌باشد.^۱ این واحد کلیه برنامه‌های اقدام به‌منظور تأمین کمک‌های امدادی را تدوین و جهت تأیید به مدیریت منابع و ظرفیت‌ها ارائه می‌دهد. این واحد همچنین درخواست‌های واصله از واحد پیگیری تأمین منابع درخواستی در مورد خدمات امدادی را در سامانه، ردیابی، اقدام و روزآمد می‌نماید.

این واحد از بین دستگاه‌های عضو ستاد ملی (مشمول ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور)، در درجه اول در ارتباط با جمعیت هلال‌احمر و پس از آن با کمیته امداد امام خمینی (ع)، نیروی مقاومت بسیج مستضعفین و سازمان بهزیستی مرتبط است.

تأکید می‌شود که این واحد، عهده‌دار وظایفی که دستگاه‌ها و نهادهای مذکور حسب قانون مدیریت بحران کشور، مسئولیت آن را بر عهده دارند نیست بلکه حسن انجام آن را از طرف رئیس مرکز و رئیس ستاد ملی، نظارت کرده و در صورت لزوم با پایش و بررسی دقیق تهیه و توزیع اقلام و کمک‌های امدادی، موارد نیازمند تصحیح و بهبود را از طریق رئیس مرکز به رئیس ستاد ملی منتقل می‌نماید تا وی نیز از طریق دستگاه‌ها و نهادهای ذی‌ربط، فرایند کمک‌های مردمی را مدیریت و کنترل نماید.

واحد خدمات فوریتی

واحد خدمات فوریتی هماهنگی‌های لازم در سطح ملی جهت تأمین و اعزام منابع و ظرفیت‌های اضطراری از قبیل آتش‌نشانی، فوریت‌های پزشکی، جستجو و نجات را به انجام می‌رساند. این واحد کلیه برنامه‌های اقدام به‌منظور تأمین منابع اضطراری را تهیه و جهت تأیید به مدیریت منابع و ظرفیت‌ها ارائه می‌دهد تا از طریق رئیس مرکز به رئیس ستاد ملی ارائه و توسط دستگاه‌ها و نهادهای مربوطه اجرایی گردد. اهم دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط با این واحد عبارتند از: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جمعیت هلال‌احمر، وزارت کشور و معاونت امور شهرداری‌ها و دهیاری‌ها (آتش‌نشانی‌ها). این واحد همچنین درخواست‌های واصله از واحد پیگیری منابع درخواستی در مورد خدمات فوریتی را در سامانه، ردیابی، اقدام و روزآمد می‌نماید.

واحد زیرساخت‌ها و شریان‌های حیاتی

این واحد، هماهنگی‌های ملی برای تأمین منابع اضطراری و تهیه برنامه‌های اقدام اضطراری جهت پاسخ به نیازهای زیرساختی از قبیل خدمات عمومی، پشتیبانی مهندسی برای ترمیم زیرساخت‌ها، شریان‌های حیاتی و حامل‌های انرژی را بر عهده دارد. این واحد همچنین به درخواست‌های مبنی بر جمع‌آوری ضایعات حاصل از تخریب سازه‌ها و ساختمان‌ها رسیدگی کرده و هماهنگی‌های لازم برای تأمین تجهیزات مورد نیاز به‌منظور دسترسی ظرفیت‌ها و منابع عملیاتی به صحنه عملیات را

^۱ - آیین‌نامه جذب، هدایت و توزیع کمک‌های داخلی و آیین‌نامه جذب، هدایت و توزیع کمک‌های خارجی تهیه‌شده ذیل اسناد قانون مدیریت بحران کشور، به جزئیات فرایندها و وظایف دستگاه‌ها در این خصوص پرداخته است.

عهده‌دار است. این واحد، تحت نظارت مدیریت منابع و ظرفیت‌ها، برنامه‌هایی را در جهت حمایت زیرساختی از صحنه عملیات و فعالیت‌های پشتیبانی تهیه نموده و در این مسیر، هماهنگی‌های لازم با نهادهای دولتی و خصوصی تأمین‌کننده زیرساخت‌ها را انجام می‌دهد. این واحد نیز همچنین درخواست‌های واصله از واحد پیگیری منابع درخواستی در مورد خدمات فوریتی را در سامانه، ردیابی، اقدام و روزآمد می‌نماید.

واحد لجستیک عملیات

واحد لجستیک عملیات، هماهنگی‌های ملی را جهت تأمین نیازهای لجستیکی عملیات پاسخ از قبیل تدارکات و نقل‌وانتقال، خدمات هوایی، خدمات نظامی و سایر خدمات فراهم می‌آورد. در این راستا این واحد می‌بایست برنامه‌های اقدام اضطراری جهت تأمین منابع پشتیبانی عملیاتی را تهیه نموده و با سازمان‌های نظامی و بخش خصوصی هماهنگی‌های لازم را انجام دهد. این واحد، بیشترین ارتباط و هماهنگی را با ستاد هماهنگی و پشتیبانی نیروهای مسلح دارد.

این واحد، حمل‌ونقل و ردیابی حرکت کالاهای، تجهیزات، تیم‌ها و کارکنان پشتیبانی عملیات مدیریت سوانح را انجام می‌دهد و زمان‌بندی‌های انتقال منابع به صحنه عملیات را مدیریت می‌نماید و به‌طور دائم با تغییر مداوم شرایط، نیازها و اولویت‌ها، پشتیبانی مناسب و به‌هنگام از عملیات را ارائه می‌دهد.

این واحد نیز درخواست‌های واصله از واحد پیگیری منابع درخواستی در مورد لجستیک عملیات را در سامانه، ردیابی، اقدام و روزآمد می‌نماید.

واحد پردازش درخواست‌ها

این واحد، انجام امور مکمل مدیریت منابع و ظرفیت‌ها را بر عهده دارد که اهم آن عبارتند از:

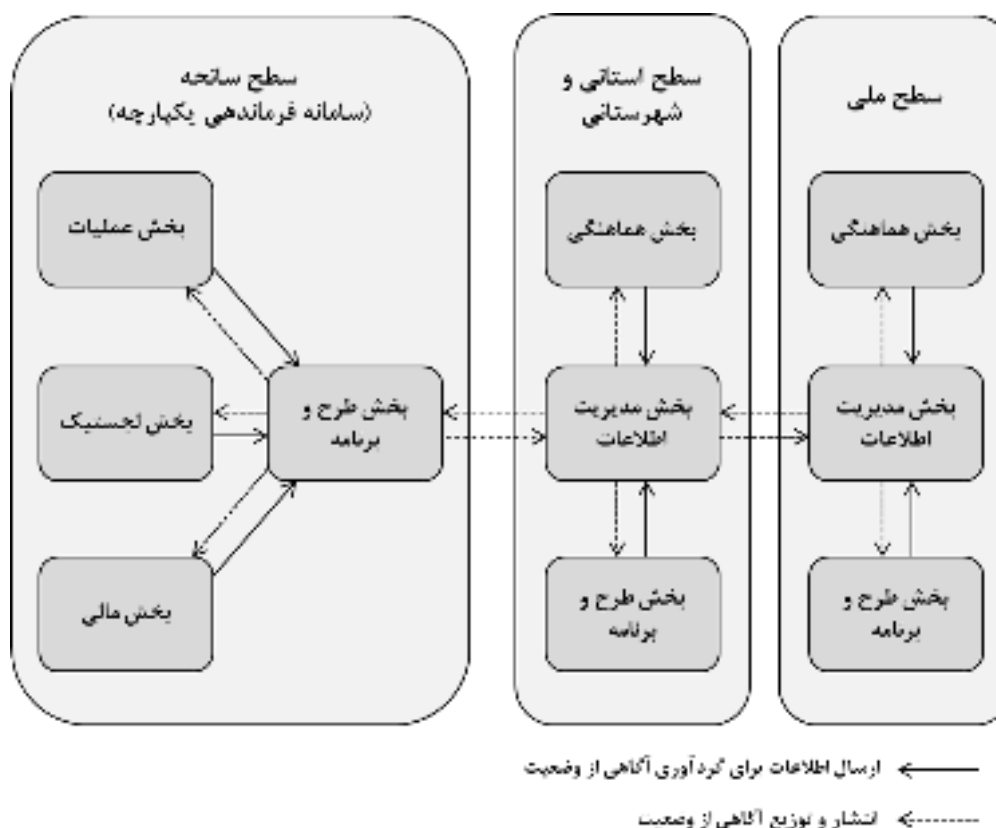
- تکمیل مدارک مورد نیاز؛
- اخذ و اعطای مجوزها و تأییدیه‌های لازم؛
- تسهیل ترخیص کمک‌های بین‌المللی از گمرکات؛
- کنترل رعایت کلیه قوانین، مقررات در خصوص اعتبارات، معاملات و هزینه‌کردها؛
- بررسی و بازنگری کلیه معاملات مالی و اطمینان از کامل بودن، قابل توجیه بودن و قابل حسابرسی بودن؛
- حصول اطمینان از این‌که کلیه معاملات همسو با خط‌مشی، قوانین و همچنین دستورهای ستاد ملی می‌باشد؛
- تهیه و ارائه درخواست‌های بودجه جهت بررسی و دستور در ستاد ملی؛
- اطمینان از در دسترس بودن بودجه برای انجام معاملات مالی به‌منظور پشتیبانی عملیات؛
- ارائه مشاوره و راهنمایی به ستاد ملی جهت تأمین سریع وجوه و انجام عملیات مالی مطابق با قوانین، مقررات و استانداردهای تعیین‌شده؛
- تنظیم و ارائه گزارش‌های مالی؛
- کنترل موازن کیفی و کمی منابع و ظرفیت‌های تهیه‌شده (اهدایی، خریداری‌شده) و اطمینان از صحت قرارگیری منابع و ظرفیت‌ها در چهارچوب استانداردهای کیفی.

ساختار هماهنگی بخش‌های مرکز از سطح میدانی تا سطح ملی

در این بخش ساختار ارتباط بین بخش‌های مختلف مرکز کنترل و هماهنگی از سطح ملی تا سطح میدانی در رابطه با اطلاعات اضطراری و منابع شرح داده می‌شود.

ساختار ارتباط اطلاعات اضطراری از سطح میدانی تا سطح ملی

شکل ۱۵ ارتباط پیوسته و متقابل منطقه عملیات میدانی تا سطح ملی را در ارتباط با تبادل و جریان اطلاعات نشان می‌دهد. نکته مهم در شکل زیر، محوریت تبادل اطلاعات است که در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی و همچنین مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی و شهرستان‌ها، بخش مدیریت اطلاعات بوده و در سطح فرماندهی میدانی، بخش طرح و برنامه سامانه فرماندهی یکپارچه حادثه می‌باشد.

شکل (۱۵): ساختار ارتباط اطلاعات اضطراری از سطح میدانی تا سطح ملی

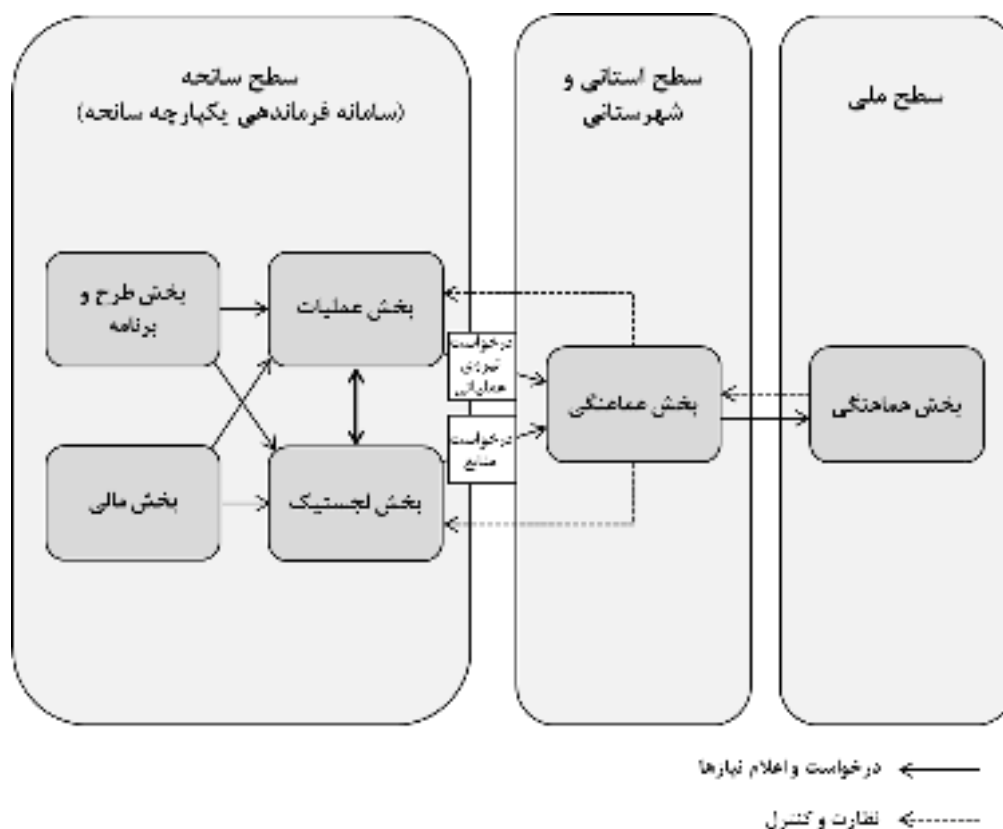
خطوط ممتد چگونگی اشتراک اطلاعات جهت تهیه برنامه‌ها را نشان می‌دهد و خطوط نقطه‌چین چگونگی انتشار گزارش‌های وضعیت و اعلام نیازها را بیان می‌دارد.

ساختار ارتباط هماهنگی منابع از سطح میدانی تا سطح ملی

شکل ۱۶ ارتباط پیوسته و متقابل منطقه عملیات میدانی تا سطح ملی را در خصوص درخواست‌ها و اعلام نیازها از میدان عملیات به ستادهای شهرستان، استان و ملی و از سوی دیگر، اعمال نظارت و کنترل را از سطوح ملی به استانی، شهرستانی و نهایتاً سامانه فرماندهی یکپارچه میدانی نشان می‌دهد. نکته مهم در شکل زیر، محوریت بخش هماهنگی منابع اضطراری در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی (NRCC) و همچنین مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ استانی (PRCC) و EOC شهرستان‌ها بوده و در سطح فرماندهی میدانی، درخواست نیرو و منابع انسانی عملیاتی از بخش عملیات و نیاز به سایر منابع و تجهیزات از

بخش لجستیک سامانه فرماندهی یکپارچه سانحه در میدان عملیات به بخش هماهنگی منابع اضطراری سطوح ستادی بالاتر اعلام می‌گردد.

سامانه فرماندهی میدانی قرار می‌گیرد و به بخش هماهنگی مرکز ملی اطلاع‌رسانی می‌گردد؛ اما چنانچه تأمین منابع درخواستی در حد مقدرات ستاد استان نباشد، درخواست‌ها به بخش هماهنگی منابع مرکز پاسخ ملی اعلام شده و پس از فراهم شدن منابع مورد نظر از طریق ظرفیت‌های مربوط به دستگاه‌های عضو ستاد ملی (مستقر در مرکز پاسخ ملی)، در اختیار ستاد استان و سپس سامانه فرماندهی میدانی قرار می‌گیرد.

شکل (۱۶): ساختار ارتباط هماهنگی منابع از سطح میدانی تا سطح ملی

فعال‌سازی و غیرفعال‌سازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

فعال‌سازی به هنگام و مقتضی و غیرفعال‌سازی صحیح مرکز، امری بسیار بااهمیت بوده و می‌بایست طی فرآیندی دقیق و مدون انجام گیرد. هر دو فرآیند فعال‌سازی و غیرفعال‌سازی مرکز، دارای شاخص‌ها و محرک‌هایی است که پیرو آن، شروع و پایان عملیات شرایط اضطراری مرکز، صورت خواهد گرفت.

فعال‌سازی مرکز

در ادامه شاخص‌ها و محرک‌های فعال‌ساز، فرایند فعال‌سازی و سطوح فعال‌سازی مرکز معرفی می‌شوند.

■ شاخص‌ها و محرک‌های فعال‌سازی مرکز

فعال‌سازی مرکز، دارای شاخص‌ها و محرک‌هایی بوده که در ادامه به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره گردیده است:

– خطر بالقوه برای تعداد زیادی از مردم، دارایی‌ها و محیط؛

- نیاز به هماهنگی پاسخ (درگیر بودن چند محل، درگیر بودن چند سازمان، درگیر بودن منطقه وسیع)؛
- نیاز به هماهنگی منابع (منابع محدود، نیاز به منابع بیرونی)؛
- شرایط عدم اطمینان (احتمال گسترش خسارت‌ها و آسیب‌ها)؛
- اعلام وضعیت اضطراری از ستاد شهرستان، استان و ملی؛
- وجود هر کدام از شاخص‌های سطح‌بندی بر اساس دستورالعمل ملی سطح‌بندی.

▪ فرآیند فعال‌سازی مرکز

فعال‌سازی و سطح فعال‌سازی مرکز تابع دستورالعمل سطح‌بندی ملی است و به‌طور کلی به شدت، وسعت، پیچیدگی، پیامدهای سانحه و همچنین تعداد سازمان‌های مورد نیاز برای پاسخ به آن بستگی دارد. فعال‌سازی مرکز پاسخ ملی، حسب دستور رئیس ستاد ملی یا جانشینان وی (ازجمله رئیس سازمان مدیریت بحران کشور و رئیس مرکز) صورت می‌پذیرد، اما این فرایند کوتاه معمولاً طی سه گام پیاپی و سریع صورت می‌پذیرد:

✓ هشدار؛ اعلام وقوع شرایط اضطراری و یا قطعیت وقوع آن توسط:

- منابع پایشگر؛
  - مراکز کنترل و هماهنگی عملیات اضطراری استان‌ها؛
  - مراکز عملیات اضطراری دستگاه‌های عضو ستاد ملی.
- بخش پایش و هشدار سریع مرکز به‌طور مستمر با منابع و سازمان‌های پایشگر در ارتباط است و انواع مخاطرات و خصوصاً مخاطرات اولویت‌دار کشور را پایش^۱ می‌نماید. در صورت دریافت داده‌ها و اطلاعات مبنی بر بالفعل شدن یک مخاطره یا احتمال وقوع آن، سطح (E1/E2/E3) و نوع وضعیت اضطراری (زرد / نارنجی / قرمز) برآورد شده و توسط کشیک بخش پایش هم‌زمان به رئیس این بخش و به رئیس مرکز اعلام می‌گردد.

✓ تأیید رئیس مرکز؛ سطح سانحه و وضعیت اضطراری سریعاً توسط رئیس مرکز بررسی شده و در صورت تأیید ملی

بودن سطح، آن را به رئیس سازمان مدیریت بحران کشور اعلام می‌نماید.

✓ دستور؛ رئیس سازمان مدیریت بحران کشور رأساً یا پس از اخذ مجوز رئیس ستاد ملی، دستور فعال‌سازی مرکز و

ابلاغ سطح و وضعیت اضطراری به استان‌ها و دستگاه‌های مربوطه را صادر می‌کند و اعضای ستاد ملی به یکی از دو شکل زیر به مرکز پاسخ ملی فراخوان می‌شوند:

- برخی از دستگاه‌ها و نهادهای عضو ستاد ملی حسب نوع اضطرار؛
- کل اعضای ستاد ملی.

* در موارد وقوع سوانح طبیعی نظیر زلزله که احتمال ملی بودن سطح و خسارت‌بار بودن آن وجود دارد، در صورت توافق و ابلاغ قبلی و جهت کوتاه شدن فرایند مذکور، رئیس مرکز، رئیس بخش پایش و هشدار سریع و حتی سرکشیک بخش پایش و هشدار سریع این اختیار را دارد که دستور فعال‌سازی و اعلام سطح و وضعیت اضطراری را مستقیماً و هم‌زمان به مراجع زیر اعلام نماید:

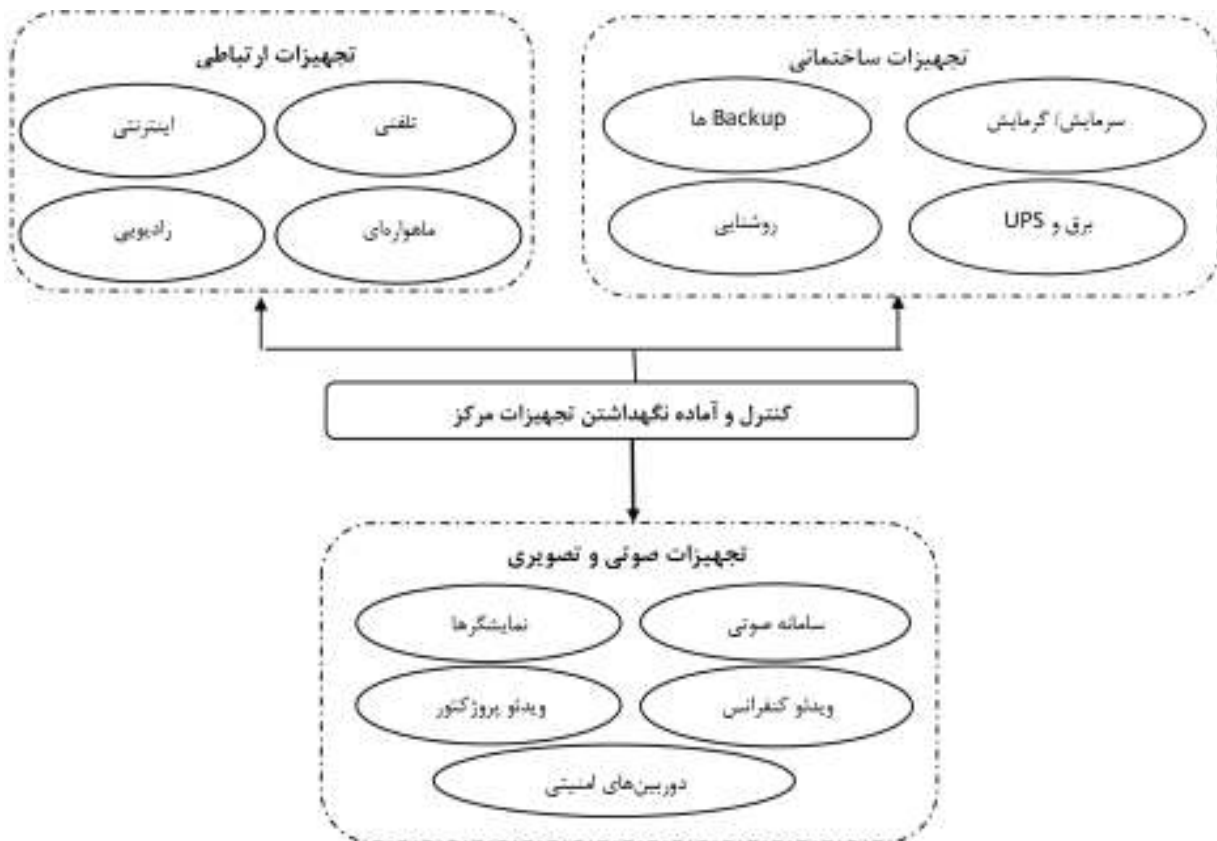
- رئیس بخش پایش و هشدار سریع؛
- رئیس مرکز؛

¹ Monitor

- رئیس سازمان مدیریت بحران کشور؛
- رئیس ستاد ملی؛
- استان‌های تحت تأثیر و در معرض خطر؛
- دستگاه‌ها و نهادهای ذی‌ربط عضو ستاد ملی.

▪ سطوح فعال‌سازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

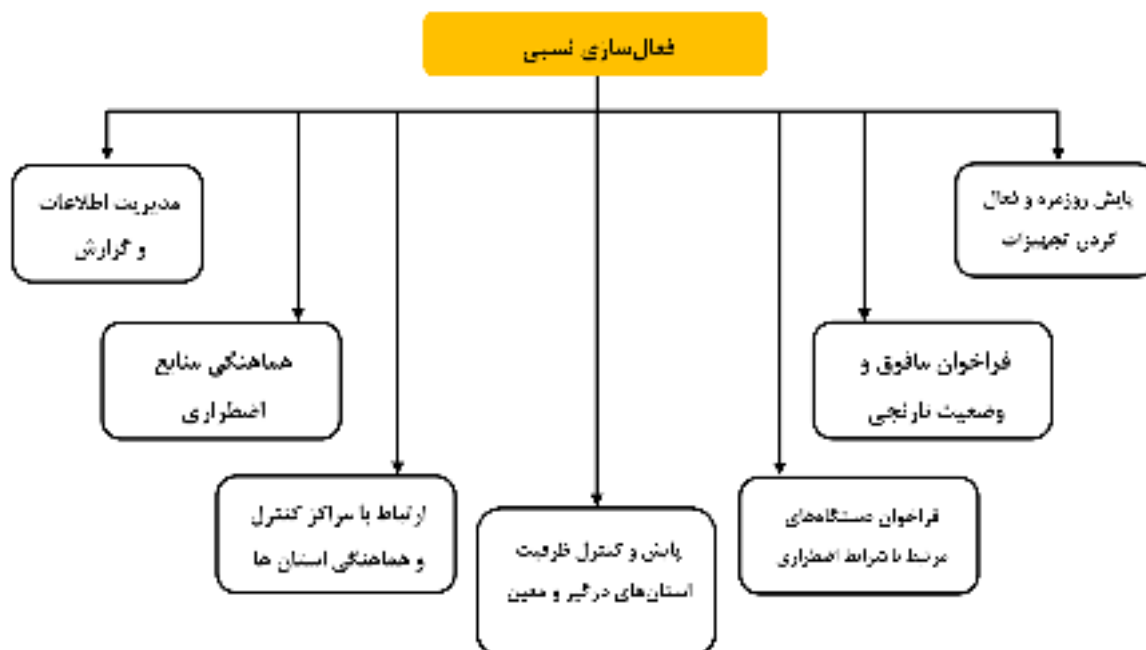
همان‌طور که بیان گردید مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی از ساختاری انعطاف‌پذیر برخوردار بوده و سطح عملکرد این مرکز بر اساس شاخص‌های بیان‌شده در دستورالعمل سطح‌بندی شرایط اضطراری تعیین می‌گردد. این مرکز علاوه بر فعالیت در وضعیت عادی، در سه سطح تبیین شده در جدول ۲۵ نیز می‌تواند قرار گیرد. البته بیان این نکته ضروری است که علاوه بر سطوح مختلف فعال‌سازی، پایش و کنترل‌های روزانه مرکز می‌بایست توسط کارکنان شیفت انجام گیرد که در شکل ۱۷ نمایش داده شده است.

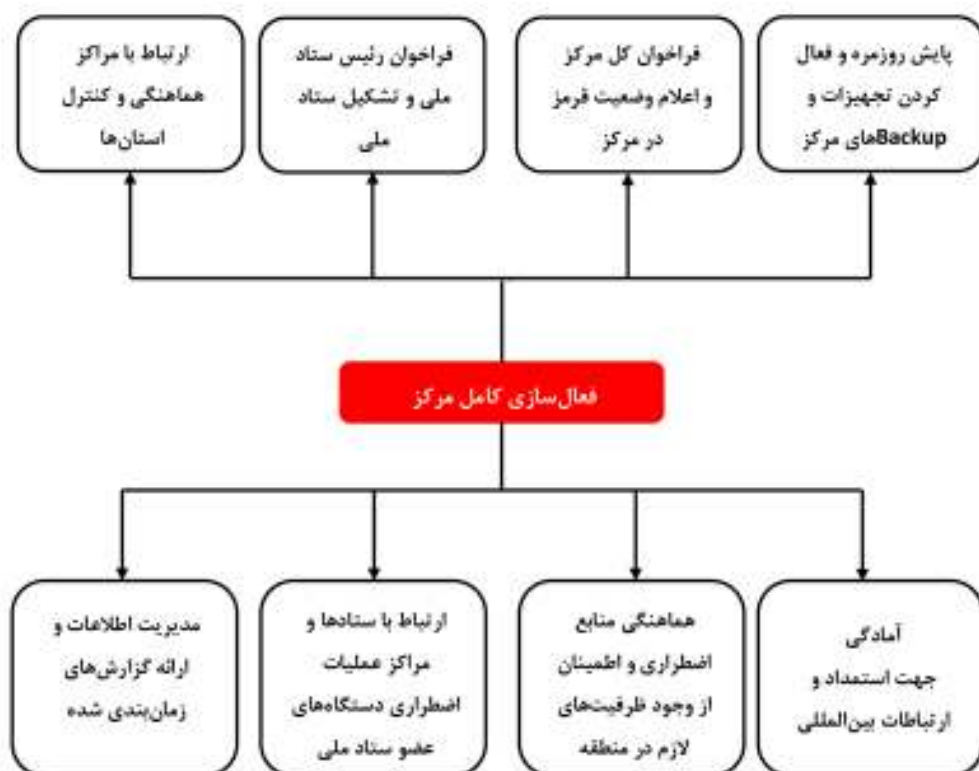

شکل (۱۷): ساختار کنترل و آماده نگه‌داشتن تجهیزات مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

جدول (۲۵): سطح‌بندی فعالیت مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی - NRCC

سطوح فعال‌سازی مرکز	تعریف وضعیت	سطح سانحه	نیروی انسانی	عملکرد مرکز
وضعیت عادی یا روزمره	حوادث روزمره و محدود می‌باشند و توسط ظرفیت‌های فوریتی روزمره مثل اورژانس، آتش‌نشانی، پلیس و پایگاه‌های امدادی پاسخ داده می‌شوند. روند طبیعی جامعه ادامه دارد. رخداد خسارت‌باری پیش‌بینی نشده است.	فعالیت روزانه مطابق E0	فعالیت شیفت عادی کارکنان مرکز	پایش روزمره آگاهی و اطلاع از وضعیت حوادث روزمره + گزارش روزانه + کنترل و آماده نگه‌داشتن کلیه تجهیزات و سامانه‌ها
سطح I وضعیت پایدار	رخدادی خسارت‌بار یا احتمال وقوع آن در سطح <u>محلی (شهرستان)</u> گزارش شده است. وسعت آسیب و خسارات مختصر می‌باشد. فرماندهی و پاسخ در حد توان و ظرفیت‌های شهرستان است.	فعالیت روزانه مطابق E1	فعالیت شیفت عادی کارکنان مرکز + اطلاع‌رسانی به رئیس مرکز	پایش روزمره آگاهی و اطلاع از وضعیت شهرستان درگیر + گزارش روزانه + کنترل و آماده نگه‌داشتن کلیه تجهیزات و سامانه‌ها + اطمینان از کنترل شرایط اضطراری در سطح E1
سطح II وضعیت هشدار یا آماده‌باش	رخدادی قابل توجه و در سطح <u>یک یا چند شهرستان از یک استان</u> رخ داده است. تلفات و وسعت آسیب قابل توجه می‌باشد. شهرستان‌ها به‌تنهایی توان پاسخ را ندارد. فرماندهی و پاسخ در حد توان و ظرفیت‌های استان است.	پایش دقیق - هوشیار مطابق E2 اعلام وضعیت زرد در مرکز	فعالیت شیفت عادی کارکنان مرکز + آگاه‌سازی ریاست مرکز و رئیس سازمان	پایش دقیق - هشیار + پایش و تحلیل دقیق وضعیت استان + جمع‌آوری و پردازش اطلاعات و تهیه گزارش و نقشه‌های زمان‌بندی شده + کنترل و آماده نگه‌داشتن کلیه تجهیزات و سامانه‌ها + اطمینان از کنترل شرایط اضطراری در سطح E2
سطح III فعال‌سازی نسبی	رخداد خسارت‌بار در سطح <u>فرا استانی</u> است. تلفات، خسارات و وسعت منطقه تحت تأثیر قابل توجه می‌باشد. احتمال گسترش حادثه و افزایش تلفات و خسارات بالا می‌باشد. استان‌های درگیر، جهت پاسخ نیاز به پشتیبانی ستاد ملی و استان‌های معین دارند. فرماندهی و پاسخ در حد بخشی از ستاد ملی است.	فعال‌سازی مرکز مطابق E3 اعلام وضعیت نارنجی در مرکز	فعالیت شیفت عادی کارکنان مرکز و ریاست مرکز و رئیس سازمان + فراخوان و آماده‌باش بقیه کارکنان مرکز و کمیته مشاوران	آماده‌باش و فعال‌سازی نسبی مرکز پایش و تحلیل دقیق وضعیت استان‌های درگیر + جمع‌آوری و پردازش اطلاعات و تهیه گزارش و نقشه‌های زمان‌بندی شده + فعال کردن کلیه تجهیزات و سامانه‌های مرکز + برقراری ارتباط مستقیم با ستاد و مرکز کنترل و هماهنگی استان‌های درگیر + هماهنگی منابع اضطراری جهت پشتیبانی عملیات
سطح III فعال‌سازی کامل	سانحه در سطح <u>ملی</u> رخ داده است. تلفات، خسارات و وسعت منطقه آسیب‌دیده گسترده می‌باشند. به کل ظرفیت‌های پاسخ اضطراری کشور نیاز می‌باشد. استمداد بین‌المللی ممکن است.	فعال‌سازی مرکز مطابق E3 اعلام وضعیت قرمز در مرکز	فعالیت کل کارکنان مرکز و ریاست مرکز و رئیس سازمان + حضور رئیس ستاد ملی + فراخوان دستگاه‌های عضو ستاد ملی	فعال‌سازی کامل مرکز پایش و تحلیل دقیق وضعیت اضطراری + جمع‌آوری و پردازش اطلاعات و تهیه گزارش و نقشه‌های زمان‌بندی شده + برقراری ارتباط مستقیم با ستادها و مراکز کنترل و هماهنگی استان‌های درگیر و معین + پایش و تحلیل ابعاد سانحه و درخواست‌های واصله از منطقه و پشتیبانی از عملیات پاسخ + ...

شکل (۱۸): ساختار وظایف مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی در سطوح مختلف فعالیت

غیرفعال سازی مرکز

در ادامه شاخص‌ها و محرک‌های غیرفعال سازی و فرایند غیرفعال سازی معرفی می‌گردد.

▪ درخواست غیرفعال سازی مرکز

درخواست غیرفعال سازی مرکز بر اساس اطلاعات مبنی بر فروکش یا مهار شرایط اضطراری و حسب درخواست رئیس مرکز و به دستور رئیس ستاد ملی (یا جانشین وی) و با هماهنگی و ارتباط مستقیم با سایر ستادها و مراکز کنترل و هماهنگی استانی و دستگاهی صورت می‌پذیرد. این درخواست زمانی صادر می‌گردد که:

- شدت، اندازه و تهدیدات سانحه در مرحله پاسخ، کاهش یافته باشد؛
- نیاز به هماهنگی و پشتیبانی منابع ملی در مرحله پاسخ یا بازتوانی کاهش یابد؛
- وسعت سانحه یا تعداد سوانح هم‌زمان کاهش یابد؛
- تعداد سازمان‌ها و نهادهای حاضر در مرحله پاسخ یا بازتوانی کم شود و نیاز به هماهنگی خارج از صحنه عملیات وجود نداشته باشد.

* به‌طور کلی وضعیت عملکردی و فعالیت مرکز، به دنبال کاهش سطح سانحه از ملی به استانی و محلی تا شرایط عادی تغییر می‌کند به شکلی که از سطح ملی تنزل کرده و در سطح استانی یا محلی یا عادی قرار می‌گیرد.

▪ شاخص‌ها و محرک‌های غیرفعال سازی مرکز

همان‌طور که قبل‌تر بیان گردید درخواست غیرفعال سازی مرکز زمانی صادر می‌گردد که شاخص‌ها و محرک‌های منطقی در جهت کاهش دامنه رخداد و پیامدهای آن، محرز گشته و پس از آن فرایند غیرفعال سازی آغاز می‌گردد. این شاخص‌ها عبارتند از:

- بازگشت فرآیندهای (کارکردهای) خدمات اجتماعی و فعالیت‌های دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون به حالت عادی حسب استعلام و تشخیص مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی؛
  - اعلام پایان شرایط اضطراری توسط شهرستان، استان و سطح ملی حسب اعلام ستادهای مدیریت بحران شهرستانی، استانی و ملی؛
  - گزارش سازمان‌های امدادی مبنی بر عدم نیاز به ارائه خدمات امدادی اضطراری مثل امداد و نجات، انتقال مصدومین، بیمارستان صحرایی و مانند آن؛
  - بازگشت خدمات امدادی مثل اورژانس و امداد و نجات به شرایط عادی بر اساس گزارش مرکز؛
  - عدم اعلام نیاز دستگاه‌های امدادی استان و شهرستان درگیر به ظرفیت مازاد (کفایت ظرفیت مناطق درگیر برای مدیریت شرایط اضطراری) بر اساس گزارشات ستادهای مربوطه؛
  - عدم نیاز به فعالیت ساختار پاسخ اضطراری در کلیه سطوح و دستگاه‌ها؛
  - نیاز به ادامه عملیات سامانه مدیریت شرایط اضطراری در سطح ستاد و سامانه فرماندهی میدانی در سطح منطقه عملیات نباشد؛
  - عدم درخواست منابع و نیروی انسانی توسط دستگاه‌های مشارکت‌کننده در عملیات پاسخ اضطراری؛
  - آغاز مرحله بازیابی و بازگشت به شرایط عادی در منطقه آسیب‌دیده بر اساس ارزیابی خسارات و خدمات.
- لازم به تأکید است که تشخیص کلیه محرک‌ها و شاخص‌های مذکور با مرکز پاسخ ملی بوده و بر اساس تحلیل داده‌ها و اطلاعات دریافتی از سایر مراکز کنترل و هماهنگی عملیات دستگاه‌ها و مراکز استان‌های مشارکت‌کننده در پاسخ اضطراری صورت می‌پذیرد.

▪ فرآیند غیرفعال‌سازی

فرآیند غیرفعال‌سازی مرکز عموماً بر اساس فاکتورهای بیان‌شده در بند ۴-۱۲-۵، به‌صورت تدریجی اتفاق می‌افتد؛ یعنی با کنترل شدن شرایط، ابتدا میزان مداخله مرکز کاهش پیدا می‌کند سپس با صلاح‌دید رئیس ستاد ملی و رئیس مرکز، شرایط پایدار در مرکز برقرار شده و عملیات مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی وارد فاز عادی می‌گردد. در این مرحله رئیس مرکز می‌بایست:

- ۱- اطمینان حاصل نماید که کلیه اقدامات و عملیات ناقص بخش‌های مختلف مرکز، قبل از غیرفعال‌سازی، تعیین تکلیف و کامل گردد.
- ۲- اطمینان حاصل کند که کلیه فرم‌ها و گزارش‌های مورد نیاز، قبل از غیرفعال‌سازی، تکمیل و دریافت شده باشد.
- ۳- مرکز را در زمان تعیین‌شده از سوی رئیس ستاد ملی، غیرفعال نماید.
- ۴- جلسه تحلیل سریع پس از عملیات را با حضور افراد کلیدی ستاد و صف برگزار نماید.
- ۵- گزارش نهایی عملکرد دستگاه‌ها و استان‌های مشارکت‌کننده در پاسخ ملی را جمع‌آوری کند.

برنامه پاسخ سریع مرکز در شرایط اضطراری

برنامه پاسخ سریع مرکز در سطح E1 و E2

این مرکز در بازه‌های زمانی مشخصی پس از وقوع شرایط اضطراری، اقدامات ویژه‌ای را در سطوح فعال‌سازی E1 و E2 انجام می‌دهد که به شرح جدول ۲۶ می‌باشد.

جدول (۲۶): اقدامات مرکز در سطوح فعال‌سازی E1 و E2 طی برنامه پاسخ سریع

برنامه پاسخ سریع مرکز هماهنگی و کنترل ملی در شرایط اضطراری		
اقدامات پاسخ NRCC در سطح فعال‌سازی E2	اقدامات پاسخ NRCC در سطح فعال‌سازی E1	بازه زمانی
<ol style="list-style-type: none"> دریافت و تأیید خبر تعیین سطح صدور هشدار و اعلام سطح حادثه اطلاع‌رسانی به ستادهای استانی و دستگاهی (دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون) از طریق مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ، دریافت گزارش اولیه ارزیابی سریع از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان درگیر دریافت گزارش اقدامات انجام‌شده نظارت بر فعال کردن ساختار پاسخ استانی و فراخوانی نمایندگان دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون اطمینان از آماده‌باش و فراخوان نیروهای منطقه درگیر در استان در صورت نیاز (بر اساس دستورالعمل ملی سطح‌بندی) اطمینان از آماده‌باش و در صورت نیاز فراخوان ظرفیت‌های ملی اطمینان از اعزام تیم ارزیابی سریع چند تخصصی از سوی استان درگیر (بر اساس دستورالعمل ملی) ارزیابی ظرفیت استان درگیر توسط مرکز پایش و کنترل فرایند بازگشت به حالت عادی و پایان شرایط اضطراری استان توسط بخش مربوطه در مرکز مستندسازی و تنظیم گزارش 	<ol style="list-style-type: none"> دریافت و تأیید خبر تعیین سطح اولیه بر اساس برآورد صدور هشدار و اعلام سطح اطلاع‌رسانی به ستاد استانی و دستگاهی (دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون) دریافت گزارش اولیه ارزیابی سریع از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان درگیر پایش و کنترل فرایند بازگشت به حالت عادی و پایان شرایط اضطراری توسط کارشناس مربوطه در مرکز اطمینان از فراخوان نیروهای مرکز در سطح استان و شهرستان بر اساس دستورالعمل فراخوانی و سطح‌بندی مستندسازی، تنظیم و ارسال گزارش نهایی 	۰ تا ۲ ساعت

برنامه پاسخ سریع مرکز هماهنگی و کنترل ملی در شرایط اضطراری		
اقدامات پاسخ NRCC در سطح فعال‌سازی E2	اقدامات پاسخ NRCC در سطح فعال‌سازی E1	بازه زمانی
<ol style="list-style-type: none"> دریافت گزارش ارزیابی اولیه فعال‌سازی ستاد ملی در صورت لزوم (در حوادث ویژه) دریافت گزارش از ستاد استانی اطمینان از فراخوان ظرفیت‌های شهرستان درگیر بر اساس جدول فراخوانی اطمینان از اعزام تیم چند تخصصی ارزیابی سریع استانی با استفاده از ابزار استاندارد و بر اساس دستورالعمل ابلاغی فعال‌سازی کامل مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان 	<ol style="list-style-type: none"> دریافت گزارش ارزیابی اولیه فعال‌سازی ستاد ملی در صورت لزوم (در حوادث ویژه) دریافت گزارش از ستاد استانی و در صورت لزوم شهرستانی اطمینان از فراخوان ظرفیت‌های شهرستان درگیر بر اساس جدول فراخوانی اطمینان از ارزیابی ظرفیت منطقه آسیب‌دیده توسط 	۲ تا ۱۲ ساعت

مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان	درگیر بر اساس ساختار پاسخ ملی
۶. اطمینان از اعزام تیم چند تخصصی ارزیابی سریع	۷. برقراری و حفظ ارتباط با سطوح و استان
استانی با استفاده از ابزار استاندارد و بر اساس دستورالعمل ابلاغی	۸. تعیین اولویت‌های اطلاع‌رسانی عمومی توسط سخنگو و
۷. اطمینان از فعال‌سازی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان درگیر بر اساس ساختار پاسخ ملی	ارشد روابط عمومی ستاد
۸. برقراری و حفظ ارتباط با سطح استان و در صورت لزوم شهرستان	۹. مستندسازی، تنظیم و ارسال گزارش مقطعی
۹. تعیین اولویت‌های اطلاع‌رسانی عمومی توسط سخنگو و ارشد روابط عمومی ستاد	
۱۰. مستندسازی، تنظیم و ارسال گزارش دوره‌ای	

برنامه پاسخ سریع مرکز هماهنگی و کنترل ملی در شرایط اضطراری		
بازه زمانی	اقدامات پاسخ NRCC در سطح فعال‌سازی E1	اقدامات پاسخ NRCC در سطح فعال‌سازی E2
بیش از ۱۲ ساعت	۱. دریافت گزارش ارزیابی دوره‌ای ۲. نظارت بر تأمین تدارکات و منابع مورد نیاز بر اساس گزارش‌های ارزیابی و اعلام نیاز ارسالی از ستاد استان از طریق مرکز استانی ۳. دریافت گزارش اقدامات انجام‌شده بر اساس برنامه پاسخ شهرستان از طریق مرکز استانی ۴. ارزیابی مداوم شرایط بازگشت به حالت عادی ۵. مستندسازی، تنظیم و ارسال گزارش نهایی	۱. دریافت گزارش ارزیابی دوره‌ای ۲. نظارت بر تأمین تدارکات و منابع مورد نیاز بر اساس گزارش‌های ارزیابی و اعلام نیاز ارسالی از ستاد استان از طریق مرکز استانی ۳. پایش و دریافت گزارش اقدامات انجام‌شده بر اساس برنامه پاسخ استانی ۴. اطلاع‌رسانی مستمر عمومی توسط ارشد اطلاع‌رسانی در ستاد ۵. پیگیری تأمین نیازها و اقدامات انجام‌شده در مناطق درگیر ۶. نظارت بر توزیع منابع ۷. برقراری ارتباط مستمر با ستاد استان درگیر ۸. مستندسازی، تنظیم و ارسال گزارش نهایی

بازه زمانی	اقدامات پاسخ NRCC در سطح فعال‌سازی E1	اقدامات پاسخ NRCC در سطح فعال‌سازی E2
بازگشت به حالت عادی	اعلام بازگشت به شرایط عادی توسط ستاد بر مبنای گزارش دریافتی از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان و EOC شهرستان درگیر	اعلام بازگشت به شرایط عادی توسط ستاد بر مبنای گزارش دریافتی از مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان درگیر

برنامه پاسخ سریع کمیته ملی مشاوران تخصصی مدیریت بحران

این مشاوران و متخصصین بر اساس زمان‌بندی ذکرشده اقدامات خود را به انجام می‌رسانند که به شرح جدول ۲۷ می‌باشد:

جدول (۲۷): اقدامات مشاوران و متخصصین مدیریت بحران مرکز در شرایط اضطراری

ساعت ۰ تا ۲	ساعت ۲ تا ۱۲	بعد از ۱۲ ساعت
حضور در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی	شرکت در جلسات ستاد، ریاست مرکز و جلسات رسان‌های در صورت نیاز و به‌حسب دستور	برقراری تعاملات علمی با نهادهای دانشگاهی و صاحب‌نظران و کارشناسان فنی دستگاه‌های ذی‌ربط

ساعت ۰ تا ۲	ساعت ۲ تا ۱۲	بعد از ۱۲ ساعت
معرفی خود به رئیس مرکز و استقرار در محل مربوطه	کمک به بخش طرح و برنامه جهت تهیه برنامه‌های اقدام اضطراری به‌منظور پشتیبانی عملیات پاسخ ملی	پیش‌بینی پیامدهای ثانویه جهت آمادگی برای پاسخ
کسب و بررسی اطلاعات لازم و گزارش‌های اولیه سانحه	اعلام نظر در خصوص نشر اخبار و اطلاعات در رسانه‌ها، از طریق همکاری با رابط هماهنگی رسانه‌ها	پیش‌بینی منابع و ظرفیت‌های مورد نیاز به‌منظور آمادگی برای پاسخ
ارائه توصیه‌ها و راهکارهای عملیاتی به رئیس و سایر اعضای ستاد	ارائه توصیه‌ها و راهکارهای عملیاتی به رئیس و سایر اعضای ستاد	ارائه توصیه‌ها و راهکارهای عملیاتی به رئیس و سایر اعضای ستاد

لازم به ذکر است که زمان‌بندی‌ها کاملاً نسبی و تقریبی بوده و به این معنا نیست که مرز دقیقی برای اقدامات مذکور وجود دارد. بدیهی است که بازه‌های زمانی مورد اشاره بر اساس مؤلفه‌های متعددی از جمله نوع مخاطره و آمادگی سامانه مدیریت و فرماندهی شرایط اضطراری، متفاوت خواهد بود.

فرآیندها و دستورالعمل‌های عملیاتی استاندارد شده مرکز

- برنامه پاسخ ملی؛
- ساختارهای سازمانی اضطراری ستاد و صف؛
- فرآیندهای فعال‌سازی و غیرفعال‌سازی؛
- اعلام وضعیت‌های اضطراری؛
- سطح‌بندی فعال‌سازی و غیرفعال‌سازی؛
- فراخوان و مرخص نمودن؛
- ON و OFF کردن تجهیزات؛
- نمایش اطلاعات؛
- گزارش‌گیری و گزارش‌دهی؛
- پایان تدریجی عملیات؛
- مستندات تعهدآور؛
- تفاهم‌نامه‌های دو یا چندجانبه ملی و بین‌المللی؛
- صورت‌جلسات، مصوبات و توافقات رسمی خصوصاً مربوط به شورای عالی و ستاد ملی؛
- قراردادها؛
- نقشه‌های کاغذی و نرم‌افزاری؛
- نقشه کشور با لایه‌های اطلاعاتی متعدد؛
- نقشه استان‌ها و به تفکیک شهرستان‌ها با لایه‌های اطلاعاتی متعدد؛
- نقشه استان‌های مرزی با محدوده کشور همسایه با لایه‌های اطلاعاتی متعدد؛
- نقشه پایتخت و به تفکیک مناطق و نواحی با لایه‌های اطلاعاتی متعدد؛
- نقشه‌های مربوط به نقاط و تأسیسات حساس مانند:

- فرودگاه‌ها؛
- صنایع راهبردی (نفت، گاز، پتروشیمی، هسته‌ای، نیروگاه‌های اصلی و مانند آن)؛
- بندرها؛
- پایانه‌های مرزی؛
- سدها.

جزئیات اجرایی ایجاد مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی از جمله جانمایی و ملاحظات طراحی و لوازم و تجهیزات مرکز در ادامه ارائه شده است.

جانمایی و ملاحظات طراحی

برای ایجاد مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی که نقش بسیار مهمی را در هماهنگی و پشتیبانی پاسخ در سطوح ملی و بین‌المللی عهده‌دار است، می‌بایست ملاحظات را در جانمایی کلی و همچنین در طراحی مرکز در نظر گرفت که به اهم آن به اختصار اشاره خواهد شد تا در ایجاد و ساخت این مرکز مورد توجه قرار گیرد.

■ ملاحظات جانمایی مرکز

برای تعیین مکان مناسب جهت احداث مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی می‌بایست نکات و اصولی جهت افزایش کارایی و ایمنی مرکز در نظر گرفته شود که اهم این نکات عبارتند از:

- نزدیکی به مراکز مدیریت کشوری؛ البته در صورتی که این مراکز مدیریت نظام و دولت از جانمایی مناسبی برخوردار باشند؛
- نزدیکی به مراکز کنترل و فرماندهی خدمات فوریتی کشور؛ مانند آتش‌نشانی، جمعیت هلال‌احمر، اورژانس کشور؛
- امنیت؛ حتی‌الامکان نزدیک به مراکز نظامی و انتظامی باشد. در محلی که به تأمین امنیت ساختمان کمک کند. تأمین امنیت سریع و آسان برای محل استقرار مرکز عملیات اضطراری بسیار مهم است. تأمین امنیت ارتباطات، امنیت مدیران بخصوص در زمان بحران آشوب، سوانح تروریستی و جنگ اهمیت بسزایی دارد.
- ایمنی؛
- خارج از محدوده گسل‌های فعال؛
- خارج از پهنه سیل‌گیر منطقه؛
- خارج از بسترهای فعال و متروک مسیل‌ها و رودخانه‌ها؛
- دوری از مراکز پرخطر همچون پمپ بنزین، مخازن سوخت، کارخانه‌های شیمیایی و مانند آن؛
- عدم مجاورت با ساختمان‌های بلندمرتبه؛
- دوری از مناطق حساس و بحران‌خیز اجتماعی مانند دانشگاه‌ها، خوابگاه‌های دانشجویی؛
- خارج از محدوده مناطق مستعد جهت زمین‌لغزش و بهمن؛
- امکان دسترسی سریع (در مناطق پرتراکم شهر واقع نگردد)؛
- امکان ایجاد یا دسترسی سریع و آسان به پد بالگرد؛
- ترجیحاً نزدیک به دفاتر و محل کار مقامات رسمی ذی‌ربط باشد؛
- دسترسی مناسب؛ در جایی که در موقع اضطراری، دسترسی‌های زمینی آن بدون ترافیک و ازدحام باشد؛

- پوشش مخابراتی کامل؛ در محلی که دریافت و انتقال امواج رادیویی به خوبی امکان پذیر باشد (منطقه کور مخابراتی نباشد)؛
- توسعه اضطراری؛ در محلی باشد که امکان توسعه کوتاه مدت برای شرایط محتمل پیش آمده را داشته باشد؛
- توسعه بلندمدت؛ در محلی باشد که امکان توسعه بلندمدت را برای پاسخگویی به پتانسیل رشد جمعیت و یا دیگر تغییر شرایط را داشته باشد؛
- دسترسی مناسب و نزدیکی به فرودگاه.

▪ اصول و ملاحظات طراحی مرکز

- این مراکز با توجه به ساختار سازمانی کارکنان و کارکردهای بخش ها و واحدهای آن می بایست از ارتباط معنادار فضاهای داخلی به منظور دستیابی به حداکثر کارایی و بازدهی مرکز، برخوردار باشند که در ادامه به بعضی از مهم ترین آن ها پرداخته خواهد شد:
- پلان ساختمان باید تا حد امکان به شکل ساده و متقارن در دو امتداد عمود بر هم و بدون پیش آمدگی و پس رفتگی زیاد باشد؛
- تعداد طبقات هر چه کمتر مناسب تر است (طراحی مسطح برای این مراکز مطلوب تر می باشد)؛
- سازه ساختمان در مقابل حوادث و سوانح طبیعی و انسان ساخت مقاوم باشد و مطابق با آیین نامه های ملی و بین المللی طراحی شده باشد؛
- آیین نامه فصل ۷ سازمان پدافند غیرعامل؛ رعایت ضوابط تمامی فصول مبحث ۲۱ پدافند غیرعامل با توجه به درجه اهمیت ویژه؛
- بارگذاری ساختمان مطابق مبحث ششم مقررات ملی ساختمان؛
- طراحی در برابر زلزله مطابق استاندارد ۲۸۰۰؛
- آیین نامه بتن آمریکا برای طراحی ساختمان های بتنی (ACI)؛
- آیین نامه بتن ایران (آبا)- برای طراحی و اجرای ساختمان های بتنی؛
- طراحی سازه های فولادی مطابق با مبحث دهم مقررات ملی ساختمان؛
- ضوابط ویژه برای طراحی در برابر زلزله و تأمین شکل پذیری و سطح عملکرد مناسب با توجه به اهمیت سازه؛
- آیین نامه ۷-۲۰۰۵ ASCE جهت تدقیق و کنترل بارهای محاسبه نشده؛
- معیارهای پذیرش بر اساس دو دستورالعمل ۳۵۶FEMA and ۴۰ATC؛
- کنترل حفاظت ساختمان در برابر حریق مطابق با مبحث سوم مقررات ملی ساختمان (حفاظت ساختمان ها در مقابل حریق)؛
- جهت مقابله با آب گرفتگی تمهیدات لازم در طراحی محوطه منظور شده باشد؛
- استفاده از مصالح مناسب مطابق با مبحث پنجم مقررات ملی ساختمان؛
- طراحی المان های غیر سازه ای مطابق با استاندارد ۲۸۰۰ و پیوست ششم آن؛
- دارای ایمنی در مقابل نفوذ افراد غیرمسئول و همچنین ورود و خروج تجهیزات باشد. به همین جهت باید:

- در طراحی سایت پلان و پلان ساختمان، اصل سلسله مراتب (از حساسیت کمتر به حساسیت بالاتر) به خوبی رعایت گردد.
- مجموعه به صورت درون گرا طراحی گردد.
- در طراحی، منطقه بندی (زون بندی) فضاها به درستی انجام شود.
- اطراف مجموعه فضای باز در نظر گرفته شود.
- از طریق کنترل ورود و خروج افراد، ایمنی ساختمان به لحاظ نفوذ افراد غیرمسئول تأمین گردد.
- ورود و خروج تجهیزات و لوازم مصرفی کنترل شده باشد که برای این منظور استفاده از دستگاه های اسکن اشیاء و لوازم و یا تجهیزات مشابه ضروری است.
- دسترسی سریع و آسان به مکان های کلیدی درون ساختمان برای افراد موظف مهیا شود.
- نحوه دسترسی و چرخش (سیرکولاسیون) فضاهای داخلی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی باید ساده، راحت و به دور از پیچیدگی و ابهام باشد.
- معماری فضاهای داخلی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی اعم از دکوراسیون داخلی، انتخاب مصالح، رنگ آمیزی، نور و شرایط محیطی و نحوه دسترسی به گونه ای باشد که باعث به وجود آمدن شرایط مطلوب کالبدی و روانی برای کارکنان آن شود.
- طراحی فضاها، طراحی مبلمان و معماری داخلی باید بر اساس اصول ارگونومی انجام پذیرد.
- وسعت و ابعاد فضاهای مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی با توجه به تعداد کارکنان موظف و غیرموظف و مراجعین به بخش های مختلف، ورودی و خروجی های عادی و اضطراری، نوع، ابعاد و اندازه تجهیزات ساختمان، تجهیزات مخابراتی و ارتباطی باید طراحی شود. مساحت مورد نیاز برای هر فرد در این مرکز بین ۱۵ تا ۲۵ متر متناسب با کارکردها مناسب می باشد.
- مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی باید به گونه ای طراحی گردد که بهره برداری های چندگانه از آن به عمل آید؛ از جمله آموزش، تشکیل جلسات، فرماندهی عملیات، مدیریت اطلاعات، تمرین و دیگر کاربری های مورد انتظار
- در طراحی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی به کارگیری تمهیداتی جهت فعالیت شبانه روزی ضروری است.
- الگوی سازه ای و چهارچوب ساختاری مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی به گونه ای طراحی شود که امکان این تغییرات و الحاق بخش های جدید به ساختمان را فراهم آورد و انعطاف لازم را دارا باشد.
- پارتیشن ها و عناصر جداکننده و کف ها و سقف های کاذب به گونه ای طراحی شوند که امکان تغییر شامل: تقسیم فضا، گسترش فضا، تلفیق فضاها با یکدیگر را فراهم سازد.
- نحوه نصب تجهیزات و امکانات مخابراتی، برقی، مکانیکی و غیره قابلیت لازم برای تغییرات را داشته باشد.
- ارتباط بصری مناسب بین اتاق کنترل سامانه های سالن عملیات (اتاق فرمان) با سالن ستاد لحاظ شود.
- **هسته مرکزی یا سالن ستاد یا اتاق عملیات:** باید محلی وسیع بوده و معمولاً در وسط قرار داشته باشد. نقشه ها، جداول، تابلوهای آماری و دیگر نمودارها و اینفوگرام های گرافیکی برای ستاد در این اتاق نصب می شود.
- اتاق پایش و نمایش وضعیت؛
- اتاق تحلیل اطلاعات و کمک به تصمیم سازی؛
- مرکز پیام و ارتباطات؛

- اتاق یا اتاق‌های جلسات فرعی؛
- اتاق، کابین یا میز عملکردهای تخصصی دستگاه‌های عضو ستاد برای حضور و فعالیت رابط هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط؛
- اتاق پایش و مدیریت رسانه‌ها و اصحاب رسانه؛
- اتاق یا دفتر رئیس مرکز و سایر بخش‌های اداری مرکز؛
- اتاق استراحت: محلی برای استراحت کارکنان کشیک و یا اعضای ستاد در مرکز مدنظر قرار گرفته شود تا وضعیت جسمانی نیروها در شرایط خوبی قرار گیرد. برای اشغال فضای کمتر، تخت‌های ۲ یا ۳ طبقه به‌اندازه نصف جمعیت حاضر مورد نیاز است.
- آشپزخانه و غذاخوری: امکانات و مواد اولیه تهیه غذا باید، حداقل ۱۴ روزه باشد. محل غذاخوری باید نزدیک خوابگاه‌ها باشد. سردخانه و انبار غذایی هم باید در نظر گرفته شود تا غذای لازم را در آن نگهداری کنند.
- نمازخانه؛
- فضای مورد نیاز تأسیسات؛
- سرویس‌های بهداشتی و دوش برای استحمام.

لوازم و تجهیزات

برخی از مهم‌ترین لوازم و تجهیزات مورد نیاز در مرکز به جهت انجام مأموریت‌های محوله عبارتند از:

▪ تجهیزات هشدار متصل به سامانه‌های هشدار سریع

- هشدار درون مرکز پاسخ ملی؛
- هشدار سازمان‌های عضو ستاد؛
- هشدار جامعه ملی (از طریق مراکز کنترل و هماهنگی استان‌ها و شهرستان‌ها).

▪ لوازم و تجهیزات مخابراتی

- ساختار مخابراتی و اطلاعاتی مرکز به‌گونه‌ای طراحی گردد که در شرایط اضطراری دچار مشکل نگردند و ایمن باشند؛
- امکان برقراری ارتباط ایمن و بدون شنود، با سایر سازمان‌های ذی‌ربط؛
- قابلیت دریافت و ارسال انواع اطلاعات صوتی، تصویری و متنی؛
- دسترسی‌های سطح‌بندی‌شده؛
- زمینی و ماهواره‌ای؛
- پوشش دیجیتالی و آنالوگ.

▪ لوازم و تجهیزات اداری

- چند دستگاه سامانه نمابر؛
- میز و صندلی و دیگر امکانات و لوازم اداری؛
- خطوط تلفن ثابت؛
- سخت‌افزار رایانه و ضامم آن با فضای ذخیره اطلاعات مناسب؛
- ویدئو پروژکتورها و نمایشگرها جهت نمایش اطلاعات.

▪ لوازم و تجهیزات فوریت پزشکی و کمک‌های اولیه و ذخیره دارویی کافی برای مداوای سرپایی برای

کارکنان به مدت ۱۴ روز

▪ لوازم و تجهیزات زیستی

- ظروف یک‌بارمصرف؛
- تخت، پتو، ملحفه و متکا؛
- رادیو و تلویزیون؛
- مقدار کافی غذا و آب؛
- ذخیره آب برای خاموش کردن آتش و آب برای امور بهداشتی.

▪ لوازم مورد نیاز و تجهیزات زیرساختی مرکز

- برق اضطراری و سوخت مورد نیاز؛
  - تجهیزات صوتی و تصویری؛
  - ویدئو پروژکتور؛
  - نمایشگرهای بزرگ؛
  - Ups رایانه‌ها و نمایشگرها، روشنایی و لوازم خاص؛
  - سامانه سرمایش و گرمایش مناسب؛
  - منابع سوخت اضطراری؛
  - سامانه آب‌رسانی در شرایط طبیعی و اضطراری؛
  - سامانه فاضلاب در شرایط طبیعی و اضطراری؛
  - سامانه اعلان حریق؛
  - سامانه آتش‌نشانی و اطفای حریق؛
  - سامانه هوارسانی (به مقدار ۱۵ فوت مکعب هوا در دقیقه برای هر نفر)، سرمایش، گرمایش و تهویه؛
  - تأسیسات روشنایی ساختمان شامل سامانه روشنایی و پریزها و سامانه برق‌رسانی؛
  - سامانه ارتینگ و حفاظت؛
  - تجهیزات ضبط و ثبت (مثلاً دوربین‌های دیجیتالی، ضبط صوت) برای تسهیل و تسریع ضبط و ثبت اطلاعات مهم.
- * این مرکز در شرایط اضطراری ضمن دوام و بقای عملکردی باید حداقل به مدت دو هفته از هر نظر (آب، غذا، بهداشت، ارتباطات، انرژی و مانند آن) قادر باشد خدمات لازم را برای کارکنان موجود در آن و در سطح کارکردی لازم و مناسب فراهم نماید.

پیوست ۳: سامانه هشدار سریع

اسناد و کنفرانس‌های بین‌المللی زیادی در راستای کاهش خطر حوادث و سوانح، بر اهمیت «سامانه هشدار سریع»^۱ تأکید کردند. (این سامانه، به سامانه هشدار زودهنگام نیز شهرت دارد). بر همین اساس جامعه بین‌المللی این موضوع را مدنظر قرار داده که برای کاهش اثرات سوانح طبیعی و انسان‌ساخت بر زندگی انسان و زیرساخت‌ها باید سامانه هشدار سریع بهینه‌سازی گردد.

موضوع اصلی سومین نشست جهانی (نشست سِنْدای ۲۰۳۰-۲۰۱۵) که در کشور ژاپن و با توافق ۱۸۷ کشور به تصویب رسید، کاهش خطر سوانح بود. در این سند سیاست‌ها و عملکرد حاکمیت‌ها و دولت‌ها از مدیریت سوانح به سمت مدیریت خطر سوانح تغییر پیدا کرد و به‌جای تمرکز بر مرحله پاسخ بر کاهش و مدیریت شرایط مخاطره^۲، در معرض قرارگیری^۳ و آسیب‌پذیری^۴ و به‌طور هم‌زمان ظرفیت‌سازی جوامع و کشورها به‌منظور پاسخ بهینه و بازیابی با رویکرد ساخت بهتر از قبل و همچنین کاهش پیامدها و آسیب‌های ناشی از حوادث و سوانح تأکید گردید.

در این نشست بر هفت هدف جهانی برای دستیابی به کاهش خطر سوانح توافق شد که یکی از این اهداف دسترسی پایدار به سامانه هشدار سریع با رویکرد «چندمخاطره‌ای»^۵ تا سال ۲۰۳۰ است که به‌عنوان یک تکلیف برای حاکمیت‌ها و دولت‌ها در نظر گرفته شده است. بنابراین وجود سامانه هشدار سریع با رویکرد چندمخاطره‌ای در سازمان‌های متأثر از سوانح لازم و از تعهدات بین‌المللی کشور است.

تعریف سامانه هشدار سریع

سامانه هشدار سریع به مجموعه ظرفیت‌هایی اطلاق می‌شود که برای تولید و انتشار به‌موقع و مؤثر اطلاعات هشدار به کار می‌رود. دو رویکرد برای برخورد با حوادث و سوانح وجود دارد. رویکرد اول واکنشی است. در این رویکرد، جامعه صبر می‌کند تا حادثه یا مشکلی بروز کند و سپس درصدد پاسخ به آن یا حل مشکل می‌پردازد. در رویکرد دوم که پیش‌فعال نامیده می‌شود، جامعه، تهدیدها یا مخاطرات را شناسایی می‌کند و برای پیشگیری از آن‌ها و افزایش آمادگی برای مقابله، برنامه‌ریزی می‌کند. با توجه به اینکه در زمان حوادث و سوانح فرصت برای اقدام‌های حیاتی کم است رویکرد دوم برای کاهش اثر حوادث و سوانح توصیه می‌شود.

با توجه به تغییر فرهنگ جامعه از رویکرد واکنشی به رویکرد پیش‌کنشی، دو سامانه توسعه پیدا کرده است: سامانه هشدار سریع و نظام مراقبت. در برنامه‌ریزی برای حوادث و سوانح، طراحی و استقرار سامانه هشدار سریع یکی از مهم‌ترین جنبه‌های مدیریت حوادث و سوانح است؛ و در سرفصل اعلام‌شده از طرف سازمان جهانی بهداشت برای برنامه‌ریزی پاسخ به حوادث و سوانح، اولین عملکردی است که باید مدنظر قرار گیرد. به‌بیان دیگر، عملیات پاسخ با فعال شدن سامانه هشدار سریع شروع می‌شود.

سامانه هشدار سریع را تولید اطلاعات به‌موقع و مؤثر توسط سازمان‌های تعریف‌شده، به افراد در معرض مخاطره به‌منظور پیشگیری یا کاهش خطر و آمادگی برای پاسخ مؤثر تعریف کرده‌اند. به‌عبارت دیگر برای تهیه سامانه هشدار سریع نیاز به مجموعه‌ای از ظرفیت‌ها است تا اطلاعات هشدار مناسب و به‌موقع برای جامعه در معرض خطر ارسال گردد و اقدامات مناسب و

¹ Early Warning System

² Hazard

³ Exposure

⁴ Vulnerability

⁵ Multi-Hazard

مؤثری برای کاهش احتمال خسارت‌ها و آسیب‌ها انجام شود. این سامانه تنها ارسال خبر وقوع حادثه نمی‌باشد و مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و برنامه‌ها در کنار هم این سامانه را تکمیل می‌نماید.

اهمیت سامانه هشدار سریع

با توجه به افزایش بروز حوادث و سوانح و در خطر بودن زندگی انسان‌ها، داشتن یک برنامه آمادگی جهت رویارویی با حوادث و سوانح و به حداقل رساندن خسارات کاملاً ضروری به نظر می‌رسد. یکی از مؤلفه‌های اصلی در مدیریت خطر حوادث و سوانح، سامانه هشدار سریع است که یکی از مهم‌ترین ارکان آمادگی و پاسخ می‌باشد و سازمان جهانی بهداشت آن را اولین جزء از برنامه پاسخ می‌داند. در مطالعه‌ای که راجرز و سیرکنو^۱ در سال ۲۰۱۰ بر روی هزینه‌ها و فواید سامانه هشدار سریع انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که این سامانه یک مرحله حیاتی در واکنش به حوادث و سوانح می‌باشد؛ بنابراین سامانه هشدار سریع برای فواید مورد انتظار می‌تواند کمک‌کننده باشد و با افزایش آگاهی و دانش نسبت به مخاطرات و اطمینان از واقعی بودن واکنش‌ها، مزایای استفاده از آن افزایش می‌یابد. همچنین با پیشرفت پاسخ به خطرات، اهمیت این سامانه افزایش می‌یابد.

داشتن آمادگی و استقرار سامانه هشدار سریع قبل از وقوع حوادث و سوانح در دستگاه‌های مسئول می‌تواند به‌خوبی نیروها و تجهیزات را برای کمک مؤثر و کارآمد به تعداد بیشتری از افراد ساماندهی کند. در غیر این صورت ناهماهنگی و سردرگمی ناشی از وضعیت به وجود آمده باعث موازی‌کاری و عدم پیشرفت در کارها می‌شود. استفاده از سامانه هشدار سریع، به دلیل جلوگیری از سردرگمی، بلا تکلیفی، هرج و مرج و کارهای خودسرانه و همچنین کوتاه کردن زمان پاسخگویی به حادثه و کم کردن عوارض آن در مواقع بروز در مراکز عملیاتی مدیریت بحران، می‌تواند به مدیریت صحیح و سازنده در راهبری حوادث و سوانح منجر شود. این سامانه قابل استفاده برای همه بخش‌ها، صرف‌نظر از اندازه و ظرفیت آن‌هاست.

اجزای سامانه هشدار سریع

هر سامانه هشدار سریع، چهار جز اصلی دارد (شکل ۱۹) و برای آن که هدف این سامانه محقق شود لازم است همه اجزا طراحی و اجرا شود:

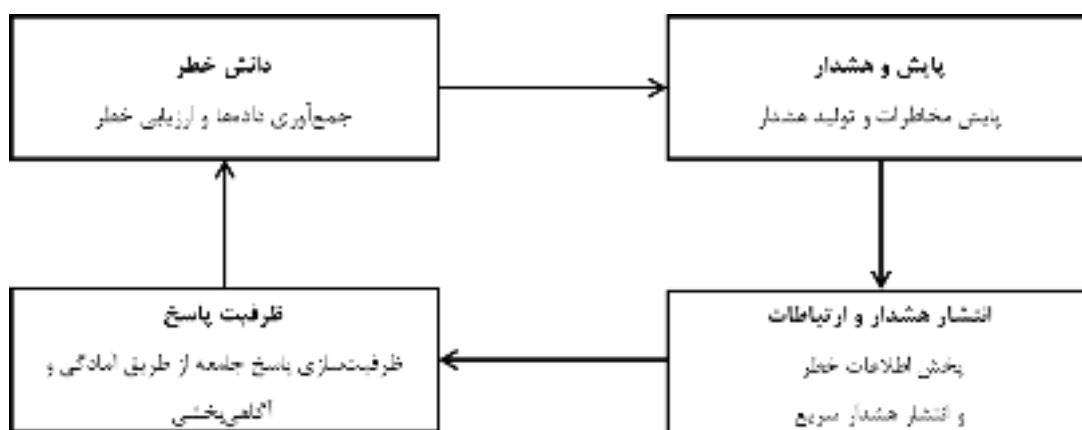
- **دانش خطر:** ارزیابی خطر شامل تحلیل مخاطرات و ارزیابی آسیب‌پذیری‌ها و بررسی ظرفیت‌هاست. در گام اول نیاز است مخاطرات مهم مجموعه‌ای که برای آن سامانه هشدار طراحی می‌شود شناسایی، ارزیابی و اولویت‌بندی شود. شاید بتوان گفت مانند همه برنامه‌های مدیریت خطر حوادث و سوانح، برای برنامه‌ریزی سامانه هشدار سریع اولین اقدام ارزیابی مخاطرات است. به‌عنوان یک مثال در مورد حوزه سلامت؛ در حال حاضر ابزار ملی شاخص ایمنی بیمارستانی و همچنین مراکز بهداشتی-درمانی و همچنین ارزیابی مخاطرات و تهدیدات توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و ابلاغ شده است که با پر کردن آن‌ها می‌توان به یک اولویت نسبی از مخاطرات رسید.
- **پایش خطر و تولید هشدار:** برای هر کدام از مخاطرات می‌بایست پارامترهای مناسب بر اساس توانمندی موجود جامعه و با پایه‌های علمی و تناوب زمانی مؤثر تعیین و پایش شود. برای پایش مخاطره باید پیش‌بینی علمی داشته باشیم و بر اساس حدس و پیش‌گویی نمی‌توان سامانه طراحی کرد. همچنین باید به گونه‌ای باشد که هشدار دقیق و در

¹ Rogers and Tsirkunov

زمان مناسب صادر شود. در سطح ملی و بین‌المللی سازمان‌ها و دستگاه‌های مسئول پایش مخاطرات مشخص است و در طراحی سامانه به می‌بایست به گونه‌ای اقدام گردد که به آن‌ها متصل شود.

- **انتشار خبر و ارتباطات مؤثر:** این مورد، هسته اصلی سامانه است. هشدار باید واضح و قابل فهم باشد و برای همه کسانی که در معرض خطر هستند منتشر شود. ممکن است از فناوری‌های پیشرفته برای انتشار هشدار استفاده شود. استفاده از وسایل ارتباط جمعی مثل رادیو و تلویزیون و به‌خصوص توسعه شبکه‌های محلی و تشویق مردم برای استفاده از آن‌ها ابزار مناسبی برای ارسال سریع خبر به جمعیت در معرض خطر هستند.
- **ظرفیت پاسخ:** در این بخش این پرسش مطرح است که آیا برنامه‌های پاسخ روزآمد و آزمایش‌شده و آماده برای اجرا وجود دارد؟ به‌عبارتی دیگر برای آنکه سامانه هشدار سریع مؤثر باشد باید برنامه پاسخ مناسبی برای فعال شدن به‌محض اطلاع از حادثه وجود داشته باشد. اگر ظرفیت پاسخ مؤثر به حادثه وجود نداشته باشد، استقرار مراحل قبل چندان اثری در کاهش خطر حوادث و سوانح ندارد. به‌محض ارسال علائم احتمالی وقوع یک حادثه یا رخداد یک مخاطره بر اساس برنامه‌های از قبل تهیه‌شده عملیات پاسخ فعال می‌شود.

شکل (۱۹): مدل چهار مرحله‌ای سامانه هشدار سریع

سطوح هشدار

سطوح هشدار ویژه هر مخاطره، بخصوص مخاطرات آب و هوایی مانند سیلاب، طوفان و خشکسالی که توسط مرکز عملیات اضطراری و با هماهنگی سازمان هشداردهنده (طبق قانون) تعریف می‌شود. سطوح هشدار معمولاً به صورت‌های زیر تعریف می‌شوند: «اعلامیه/ اخطاریه» یا تقسیم‌بندی بر مبنای رنگ‌های قراردادی مثلاً «زرد/ نارنجی/ قرمز» (جدول ۲۸). لازم است اقدامات متعاقب هر سطح هشدار در سطوح استانی، شهرستانی تعریف شود. سامانه هشدار سریع برای شناسایی خطرات قریب‌الوقوع و ارسال پیام‌های شفاف، مناسب و بدون ابهام جهت واکنش مناسب به حوادث و سوانح طراحی می‌گردد.

جدول (۲۸): سطوح تصمیم‌گیری برای فعال‌سازی مرکز عملیات اضطراری و پاسخ به حادثه در چهار سطح

رنگ	سطح فعالیت
سفید	پایش ^۱
زرد	هشدار ^۲
نارنجی	فعال‌سازی نسبی ^۳
قرمز	فعال‌سازی کامل ^۴

رابطه سامانه با مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی

مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی^۵، یکی از مراکز مهمی است که وظیفه هدایت، هماهنگی و کنترل عملیات اضطراری را در حوادث و سوانح به عهده دارد؛ و یکی از واحدهای مهم این مرکز واحد هشدار سریع می‌باشد به همین دلیل جایگاه این واحد در مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی به‌طور کامل تبیین گردیده و در پیوست پیشین این برنامه ارائه گردیده است. فرایند مناسب جمع‌آوری اطلاعات، بررسی آن، تلفیق و ثبت آن موجب بهبود در پاسخ خواهد شد. اطلاعات مطمئن و قابل اعتماد موجب تسریع در فرایند تصمیم‌گیری و فراهم کردن توضیحات قانع‌کننده برای اقدامات ویژه در زمان حوادث و سوانح خواهد شد. از طرفی جهت اتخاذ تصمیمات صحیح و مؤثر، اطلاعات باید قابل اعتماد، قابل فهم و بهنگام باشد. علاوه بر جمع‌آوری اطلاعات مناسب و مطمئن، نیاز است که بر پایه داده‌های موجود و پردازش‌شده، اطلاعات و دستورهای مناسب در قالب محتواهای مناسب، تولید و با توجه به نیاز در قالب‌های ویژه تبدیل شده و به سازمان‌های مورد نظر ارائه شود. با توجه به موارد مذکور، مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ برای انجام رسالت خود و همچنین یکی از اولیه‌ترین و مهم‌ترین اهداف خود یعنی: جمع‌آوری اطلاعات^۶، نیاز به دریافت و انتشار اطلاعات دقیق، معتبر و سریع از مجاری اطلاعاتی مختلف است تا بتواند به سؤالاتی چون: «چه چیزی اتفاق افتاده است؟»، «چرا اتفاق افتاده است؟»، «چه تعداد از مردم آسیب‌دیده و یا فوت شده‌اند؟»، «چه مناطقی درگیر حادثه هستند؟»، «چه منابعی مورد نیاز است؟»، «مؤثرترین پاسخ چگونه می‌تواند باشد» و غیره پاسخ دهد.

مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ نیز برای انجام رسالت خود، در وهله اول نیازمند یک فرایند مدیریت اطلاعات است که در آن، علاوه بر تبیین منابع و مجاری خبری و ارتباطی معتبر، دستورالعمل تأیید اخبار غیر معتبر و نحوه تولید بسته‌های خبری مناسب برای سازمان‌ها و افراد نیازمند به این اطلاعات مشخص شده باشد.

¹ Monitoring

² Alert

³ Partial activation

⁴ Full activation

^۵ مرکزی برای هماهنگی پاسخ در سطح ملی، که مرکز اصلی برای مدیریت اطلاعات و برنامه‌ریزی منابع در شرایط اضطراری می‌باشد و زمینه لازم برای هشدار سریع و پایش و ارزیابی هر یک از مخاطرات را فراهم می‌سازد.

⁶ Information gathering

رابطه سامانه با مراکز عملیات اضطراری و شهرستانی

مرکز عملیات اضطراری^۱ نقش مهمی در فعالیتهای اضطراری/ امدادی و تقویت تصمیم‌گیری ایفا می‌کند، بنابراین یکی از اولین و مهم‌ترین فعالیتهای مرکز عملیات اضطراری و از خصوصیات مهم آن جمع‌آوری و مدیریت اطلاعات می‌باشد. هماهنگی گردش اطلاعات با توجه به فعالیتهای امدادی از فعالیتهایی است که مرکز عملیات اضطراری به عهده دارد. عملکرد کارآمد مراکز عملیات اضطراری بستگی به وجود ساختارها و شیوه‌نامه‌های ارتباطی بین سازمان‌های مشارکت‌کننده در پاسخ به حوادث و سوانح دارد. به‌طوری‌که توانایی برقراری و حفظ ارتباط مؤثر می‌تواند نقطه تمایز بین موفقیت یا شکست در عملیات پاسخ به حوادث و سوانح در نظر گرفته می‌شود.

در طی فعالیتهای طبیعی فراهم کردن پایگاه داده‌ای از داده‌های منابع موجود، تلفن‌های مهم، اسامی و آدرس‌ها، سازمان‌های دولتی و غیردولتی مهم و نیز بین‌المللی، سازمان‌های مردم‌نهاد و در زمان حوادث و سوانح انتظار می‌رود به‌عنوان مرکزی برای تصمیم‌گیری و کمک به گردش اطلاعات به‌صورت عمودی و افقی بین سازمان‌های درگیر برای تسهیل فعالیتهای امدادی فعالیت نماید.

برخی توصیه می‌کنند که وسایل ارتباطی دوسویه و چندگانه (چندلایه) در مراکز عملیات اضطراری برای ارسال و دریافت اطلاعات به عملکرد آنها کمک می‌نماید.

در تلاش برای ایجاد یک سامانه ارتباطی منعطف و سریع پیشنهاد می‌شود مراکز عملیات اضطراری از یک مدل ارتباطی استفاده نماید که نه تنها به مرکز اجازه دهد به‌سرعت داده‌ها را جمع‌آوری، ادغام و تحلیل نماید، بلکه یک وسیله سریع و کارآمد برای انتشار اطلاعات برای سازمان‌های پاسخ‌دهنده فراهم آورد. از آنجایی که موقعیتهای اضطراری به‌هم‌ریخته، نامنظم و همراه با مشکلات ارتباطی متعدد می‌باشد پیش‌بینی مدل ارتباطی مناسب که بتواند بر مشکلات پیش‌بینی‌نشده همراه با این موقعیتهای فائق آید از مهم‌ترین وظایف مراکز عملیات اضطراری می‌باشد.

تحقیقات نشان می‌دهد مدل‌های ارتباطی مختلف برای مراکز عملیات اضطراری و صحنه حادثه (فرماندهی حادثه) طراحی شده‌اند. الگوی ارتباطی عمودی برای ارتباط در موقعیت اضطراری با صحنه حادثه برای ارتباط سریع و دقیق پیشنهاد می‌گردد. لازم است چرخه فرماندهی و هماهنگی در این مرکز به‌منظور برقراری ارتباط مداوم و مؤثر با صحنه حادثه، سازمان‌های همکار و پشتیبان تدوین و توسط ستادهای استانی و ملی ابلاغ گردد.

ایجاد شبکه ارتباطی چند کانالی یا مدل شبکه چرخشی برای ارتباط بین مراکز عملیات اضطراری و سازمان‌های امدادی سازمان‌های با شماره‌های امدادی و نیز مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی ایجاد ماتریس ارتباطی می‌نماید. این ماتریس ارتباطی گردش آزاد اطلاعات را در بین سازمان‌های مختلف ارائه‌دهنده خدمات (طبق فهرست فعالیتهای تخصصی مدیریت بحران شهر تهران) تسهیل و تسريع می‌نماید.

^۱ مراکزی است برای هدایت، کنترل و هماهنگی عملیات اضطراری در فرمانداری‌ها و در دستگاه‌های اجرایی و تخصصی مسئول در مدیریت بحران در سطوح استانی و شهرستانی.

تقسیم‌بندی انواع اطلاعات

اطلاعاتی که به مرکز عملیات اضطراری وارد یا خارج می‌شوند می‌بایست به دقت مدیریت شوند. به طور معمول اطلاعات مراکز عملیات اضطراری شامل اطلاعات مربوط به هدایت عملیات^۱، گزارش موقعیت^۲، درخواست منابع^۳، و اطلاعات عمومی^۴ می‌باشند.

▪ هدایت عملیات

عملیات اضطراری از طریق مسیر اختیارات و مسئولیت‌های تعریف‌شده صورت می‌پذیرد. این مسیرها با توجه به ساختار و عملکرد مشخص شده در سطوح مختلف عملیات اضطراری می‌باشد. در بین سطوح مختلف، تصمیمات و اولویت‌های فرماندهی بین فرمانده حادثه (میدان) و مدیران در سطوح مختلف تبادل می‌شود.

▪ گزارش موقعیت

تهیه گزارش‌های مربوط به موقعیت (SitReps)^۵ فعالیتی است که بیشتر از طریق بخش برنامه‌ریزی مدیریت می‌شوند. همه کارکنان، اطلاعات مربوط به موقعیت حادثه را به واحد ارزیابی شرایط در بخش برنامه‌ریزی ارسال می‌کنند. جمع‌آوری داده‌های مربوط به موقعیت از منابع مختلف از جمله بخش عملیات، بخش پشتیبانی، سخنگو و ارشد روابط عمومی و ارشد هماهنگی انجام می‌شود. اطلاعات موقعیت از سطوح بالاتر و پایین‌تر به دست می‌آیند. با تحلیل داده‌ها، امکان حمایت از تصمیمات عملیاتی فراهم و اطلاعات موقعیت را برای تأیید در اختیار مدیران مرکز عملیات اضطراری قرار می‌دهد. به محض تأیید، گزارش‌های موقعیت به وسیله ارشد اطلاعات برای رؤسای بخش‌های مرکز عملیات اضطراری و سایر سطوح در ساختار مدیریت حوادث/سوانح قرار می‌گیرد. مرکز عملیات اضطراری باید از زمان دریافت گزارش‌های دوره‌ای از فرمانده حادثه مستقر در محل حادثه در یک فاصله زمانی معقول اطلاعات را ادغام و یک گزارش کامل برای منطقه عملیاتی آماده نماید. رؤسای بخش‌ها، مسئول فراهم کردن گزارش‌های جدید کتبی و شفاهی مدیران مرکز عملیات اضطراری می‌باشند.

▪ درخواست منابع

درخواست منابع معمولاً از صحنه به رئیس بخش عملیات مستقر در محل حادثه داده می‌شود که سپس این درخواست از طریق بخش برنامه‌ریزی مستقر در محل حادثه با بخش پشتیبانی جهت تأمین منابع به اشتراک گذاشته می‌شود. اگر بخش پشتیبانی مستقر در محل حادثه نتواند نیازها را با توجه به منابع موجود فراهم نماید، از طریق خرید یا تفاهم‌نامه‌های موجود رؤسای بخش‌های عملیات و پشتیبانی درخواست‌ها را برای تأیید به فرمانده حادثه ارسال می‌کنند. فرمانده حادثه پس از تأیید درخواست آن را به بخش عملیات مرکز عملیات اضطراری (در صورت فعال شدن) یا مستقیماً به مدیر مرکز عملیات اضطراری متناظر خود ارسال می‌نماید.

▪ اطلاعات عمومی

این اطلاعات در بین اعضای سازمان‌های پاسخگو در هر سطحی تبادل می‌شود. نظام مدیریت مرکز عملیات اضطراری گردش جانبی اطلاعات بین سازمان‌های مختلف مدیریت می‌کند. نماینده هر سازمان/واحد در یک سطح ممکن است تمایل به

¹ Management Direction

² Situation Reporting

³ Resource Requests

⁴ General Information

⁵ Situation Reports (SitReps)

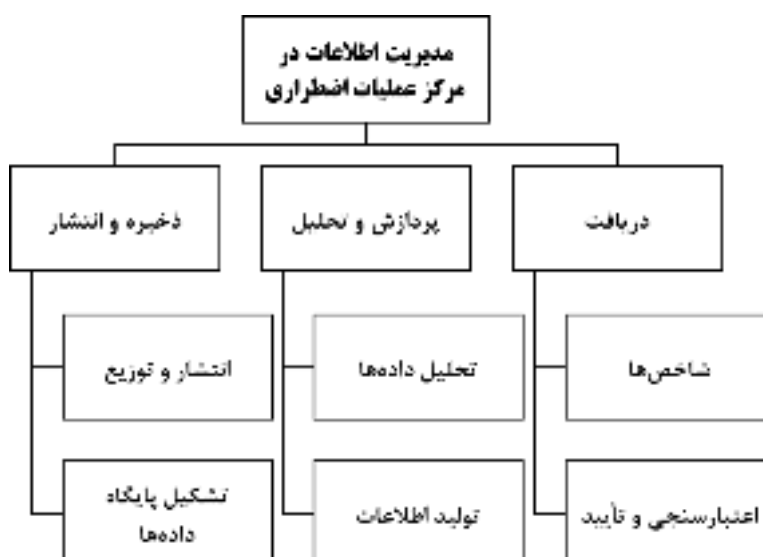
تبادل اطلاعات با سازمان/ واحد مشابه خود در سطوح بالاتر یا پایین‌تر داشته باشد. تأیید اطلاعات عمومی گام مهمی قبل از اقدام می‌باشد.

مدیریت اطلاعات

شروع فعالیت‌های مرکز عملیات اضطراری با اعلام وقوع حادثه^۱ آغاز شده یکی از مهم‌ترین وظایف مرکز عملیات اضطراری مدیریت اطلاعات و گردش داده / اطلاعات می‌باشد. فرایند مدیریت اطلاعات شامل مراحل زیر می‌باشد:

- دریافت داده؛
- تحلیل و پردازش داده و تولید اطلاعات؛
- توزیع و انتشار اطلاعات؛
- ذخیره و ثبت اطلاعات.

به‌طور خلاصه مدیریت اطلاعات شامل بخش‌های زیر می‌باشد:

شکل (۲۰): بخش‌های مدیریت اطلاعات و گردش داده‌ها در مرکز عملیات اضطراری

منابع دریافت خبر

منابع و نوع اخبار دریافتی مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی از طریق جلسات هم‌اندیشی تعیین گردد. سؤالات مورد بحث شامل موارد زیر هستند: اخبار از چه منابع اطلاعاتی دریافت می‌شود؟ منابع اطلاعاتی از چه کسانی اطلاعات را دریافت می‌کنند؟ نحوه دریافت اخبار چگونه است؟ این اطلاعات به چه کسانی داده می‌شود؟ و چه مسیرهای دیگری برای تأمین منابع اطلاعاتی را می‌توان باز کرد؟

اطلاعات به‌دست‌آمده در قالب جدولی که مشتمل بر نوع منبع، تعریف، مسیر انتقال پیام و مستندات مربوطه، نحوه تأیید و پردازش آن، مزایا و محدودیت‌های هر کدام از منابع راهبردهای ارتقای مسیرهای ارتباطی تکمیل می‌گردد.

مجموعه‌ای از منابع مختلف تولید و پایش داده‌ها به‌عنوان منابع دریافت داده برای مراکز عملیات اضطراری قابل ذکر می‌باشند که بعضی از این مسیرها قابلیت ارتقا و افزایش استفاده از پتانسیل موجود یا ایجاد مسیرهای ارتباطی جدید را دارا

¹ Notification

هستند. مثال‌هایی از منابع و مسیرهای دریافت داده‌ها در دو دسته کلی منابع بالفعل و منابع بالقوه طبق فهرست زیر شناسایی شدند که در ادامه به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرند.

جدول (۲۹): فهرست مثال‌هایی از منابع بالقوه و بالفعل دریافت اخبار سوانح در مرکز عملیات اضطراری

منابع بالفعل	منابع بالقوه
گزارش‌های مردمی	وزارت اطلاعات
دوربین‌های کنترل ترافیک	سپاه و بسیج و ارتش (ستاد کل نیروهای مسلح)
شتاب‌نگاری سازمان پیشگیری و مدیریت بحران (ویژه شهر تهران)	EOC دستگاه‌های اجرایی مسئول و همکار
سامانه زلزله‌نگاری مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران	سازمان پدافند غیرعامل
شبکه ملی شتاب‌نگاری زلزله ایران	نیروهای همکار در شهرداری (رفتگران، پارکبانان و ...)
سازمان هواشناسی کشور	تاکسیرانی و اتوبوس‌رانی
داده‌های خبرگزاری‌ها	دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج) (قطب آسیب‌های شیمیایی)
رسانه‌های صوتی و تصویری	استانداری‌ها
ستادهای پیشگیری و مدیریت بحران مناطق شهرداری	پلیس راهور ناجا
بی‌سیم سازمان آتش‌نشانی و خدمات ایمنی	پلیس پیشگیری ناجا
بی‌سیم سازمان اورژانس پیش‌بیمارستانی (۱۱۵)	قرارگاه ثارالله (ع) تهران و سپاه‌های استانی
بی‌سیم پلیس	سازمان‌های مردم‌نهاد
مکاتبات و درخواست‌های موردی سازمان‌های خدمات رسان	سازمان پزشکی قانونی
وزارت نیرو	سازمان حفاظت محیط‌زیست
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	سامانه ۱۳۷ (فوریت‌های شهرداری تهران)
شهرداری‌ها	سامانه ۱۲۳ (اورژانس اجتماعی)
پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله	سازمان انرژی اتمی
مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی	شرکت‌های تابعه وزارت نفت (گاز، پالایش و پخش و مانند آن)
وزارت جهاد کشاورزی	سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور
سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	
جمعیت هلال احمر (سامانه مراکز پاسخ اضطراری و تلفن اضطراری ۱۱۲)	

- گزارش‌های مردمی

یکی از منابع مهم دریافت اخبار و اطلاعات پیام‌های دریافتی از طریق مسیرهای ارتباطی مردمی با مراکز می‌باشد. این مسیر ارتباطی شامل ارتباط تماس‌گیرنده نامعلوم با دریافت‌کننده یا اپراتور مرکز از طریق خطوط ارتباطی مانند خطوط تلفن مشخص یا شماره‌های امدادی می‌باشد. این منبع خبری به دلیل پوشش گسترده، سرعت بالا و به هنگام بودن خبر قابلیت استفاده وسیعی دارد، با این وجود، پیام‌های دریافتی از این طریق تخصصی نبوده و الزاماً نیاز به اعتبار سنجی دارند.

- دوربین‌های کنترل ترافیک

امروزه شهرهای بزرگ کشور و مسیرهای بین‌شهری دارای تعداد قابل توجهی دوربین‌های کنترل ترافیک هستند. اطلاعات این دوربین‌ها به صورت برخط به مراکز کنترل ترافیک منتقل می‌شوند و داده‌های بسیار ارزشمندی برای مواقع بحران هستند. این اطلاعات می‌توانند از طریق مراکز کنترل ترافیک به مراکز عملیات اضطراری ارسال شوند.

این منبع اطلاعاتی که از منابع اولیه اخبار و اطلاعات می‌باشند به دلیل ماهیت، اطلاعات موثق ارائه می‌دهند که به‌عنوان منبع خبری و منبع اعتبارسنجی اخبار از سایر منابع خبری قابل اتکا و توجه می‌باشند و سرعت بالا و پوشش گسترده این دوربین‌ها از مزایای استفاده از آن‌ها می‌باشد. البته نواقصی هم در استفاده از اطلاعات این دوربین‌ها وجود دارد، از جمله این‌که کنترل این دوربین‌ها با مرکز نبوده، امکان ضبط تصاویر برای مرکز بحران وجود نداشته، امکان آسیب‌پذیری یا سرقت آن‌ها وجود دارد و در شرایط بحرانی احتمال قطع ارتباط با مرکز ترافیک یا از بین رفتن بستر MPLS وجود دارد و در نتیجه استفاده از این دوربین‌ها همواره امکان‌پذیر نخواهد بود.

اگر چه طراحی این دوربین‌ها با دید ترافیکی صورت گرفته است و در برخی موارد مناسب موقعیت بحرانی نمی‌باشد، ولی برای گسترش و تقویت منابع موثق دریافت و تأیید اخبار دریافتی مراکز عملیات اضطراری، پیشنهاد می‌شود در شرایط بحران، امکان کنترل یا همکاری با مراکز عملیات اضطراری برای کنترل و ضبط از طریق بر این دوربین‌ها فراهم گردد.

- شبکه‌های شتاب‌نگاری

از دیگر منابع ورود داده به مرکز عملیات اضطراری، شبکه‌های شتاب‌نگاری و لرزه‌نگاری می‌باشند. اطلاعات خروجی این شبکه‌ها برای سامانه‌های هشدار سریع و پاسخ سریع قابل استفاده است. در حال حاضر سه شبکه ملی تحت عناوین شبکه شتاب‌نگاری زلزله ایران به مدیریت مرکز تحقیقات راه و شهرسازی، شبکه مرکز لرزه‌نگاری کشوری تحت مدیریت مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران و مرکز ملی شبکه لرزه‌نگاری باند پهن ایران تحت مدیریت پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله در مقیاس کشوری فعالیت دارند. علاوه بر این شبکه‌های ملی، در بعضی کلانشهرها هم شبکه‌های محلی لرزه‌نگاری و شتاب‌نگاری راه‌اندازی شده است.

مراکز عملیات اضطراری از جمله دستگاه‌های اجرایی و خدماتی می‌توانند با استفاده از اطلاعات خروجی این شبکه‌ها و در صورت وجود شبکه‌های محلی با تلفیق خروجی‌های آن‌ها، در طراحی و راه‌اندازی سامانه‌های هشدار سریع و پاسخ سریع استفاده نمایند.

با توجه به امکان استفاده از داده‌های شتاب‌نگاری به عنوان منبع اولیه داده‌ای نسبتاً موثق و یا منبعی برای تأیید داده‌های دریافتی از سایر منابع و یا تلفیق با سایر داده‌ها، گسترش پتانسیل استفاده از این شبکه‌های شتاب‌نگاری در جهت پردازش اطلاعات، فراهم کردن بستر اطلاعاتی امن و ارتباط پایدار انتقال اطلاعات و نیز افزایش تعداد ایستگاه‌های دارای حسگرهای شتاب‌نگاری به ویژه در نقاط راهبردی از نظر مراکز عملیات اضطراری پیشنهاد می‌گردد.

- سازمان آتش‌نشانی و خدمات ایمنی

با توجه به این‌که یکی از سازمان‌هایی که از وقوع حادثه مطلع می‌شود، سازمان آتش‌نشانی می‌باشد، شنود بی‌سیم آتش‌نشانی و تماس مرکز با آتش‌نشانی می‌توانند از مراکز قابل اتکا دریافت اخبار محسوب می‌گردند. با توجه به گستردگی عملیات آتش‌نشانی و با توجه به این‌که سطح‌بندی برای دریافت پیام وجود ندارد، پیشنهاد می‌گردد ترتیبی اتخاذ گردد تا پوشش دهی کامل‌تر مناطق از طریق ارتباط با مرکز اعزام^۱ صورت پذیرد.

- سازمان هواشناسی کشور

این سازمان به‌عنوان سازمان اصلی در ارائه پیش‌بینی‌ها و هشدارهای مربوط به مخاطرات جوی و اقلیمی نسبت به صدور هشدار در سطوح مختلف اقدام می‌نماید. انواع پیام‌های هشدار که از طریق سازمان هواشناسی کشور صادر می‌شود شامل

¹ Dispatching Center

هشدارهای زرد، نارنجی و قرمز در خصوص رخداد شرایط مخاطره‌آمیز جوی می‌باشد که حداقل ۴۸ ساعت قبل از رخداد صادر می‌گردد. مسیرهای ارتباطی برای ارسال پیام هشدار شامل اطلاع‌رسانی از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی نظیر صدا و سیما (بخش‌های خبری مختلف به صورت زنده)، خبرنگاری‌های رسمی کشور، تارنمای سازمان هواشناسی کشور، اپلیکیشن هواشناسی، شبکه‌های مجازی مورد تأیید و مصاحبه‌های مختلف مسئولین سازمان در مواقع بحرانی می‌باشد. هشدارها در اشکال مختلف عمومی (برای عامه مردم) و تخصصی برای کاربران خاص خدمات هواشناسی که عبارتند از بخش‌های مختلف حمل‌ونقل، آب، کشاورزی، شهرداری‌ها، بهداشت و سلامت، محیط‌زیست و سایر کاربران تخصصی صادر می‌شود.

بنابراین اطلاعات دریافتی مشتمل بر هشدارهای عمومی و تخصصی است که به مرکز داده می‌شود. بهبود کیفیت و کمیت خدمات سازمان هواشناسی کشور در حوزه مدیریت بحران مستلزم ارتقاء سطح تجهیزات و امکانات و توسعه زیرساخت‌های این سازمان می‌باشد.

داده‌های خبرگزاری‌ها توسط کارشناسان پایش از طریق سایت‌های خبری دریافت و سپس هماهنگی با دبیران مناطق جهت تأیید آن‌ها صورت می‌گیرد.

منابع دریافتی خبرگزاری‌ها منابع اطلاعاتی قوی نبوده، ضمناً با توجه به این‌که اطلاعات ارائه‌شده قبل از انتشار نیاز به تأیید و تصویب سازمان مربوطه دارد، این اطلاعات معمولاً با تأخیر ارائه شده و احتمال خطا در این منابع زیاد می‌باشد.

- رسانه‌های صوتی تصویری

این منبع دریافتی شامل دریافت خبر از رسانه‌هایی همچون شبکه‌های خبری تلویزیون می‌باشد. با توجه به طولانی بودن فرایند دریافت خبر و احتمال وجود خطا در داده و اطلاعات از منابع قابل اتکا نمی‌باشند.

- سازمان اورژانس کشور

این منبع دریافتی از طریق شتود بی‌سیم اورژانس یا تماس مرکز عملیات اضطراری با اورژانس پیش بیمارستانی صورت می‌گیرد.

- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

نظام مراقبت از بیماری‌های موجود در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از منابع مهم در دریافت اخبار مرتبط با سلامت و اپیدمی و یا طغیان بیماری‌هاست. آخرین فهرست بیماری‌های مشمول گزارش دهی به شرح زیر است:

- بیماری‌های مشمول گزارش فوری (تلفنی):

فلج شل حاد، سرخک، سندرم سرخجه مادرزادی، دیفتری، مننژیت، وبا، طاعون، عوارض متعاقب ایمن‌سازی (مرگ، بستری، آبسه)، تیفوس، مالاریا، بوتولیسم، سیاه‌زخم تنفسی، کزاز نوزادان، تب زرد، هر نوع حیوان‌گزیدگی، تب‌های خونریزی‌دهنده ویروسی و هر نوع افزایش بروز دیگر سایر بیماری‌های عفونی.

- بیماری‌های مشمول گزارش غیر فوری:

سل، جذام، سیاه‌سرفه، کزاز بالغین، تب تیفوئید، انواع هپاتیت ویروسی، ایدز و عفونت HIV، بیماری‌های آمیزشی، عوارض متعاقب ایمن‌سازی (غیر از موارد فوری)، سالک، لیشرمانیوز احشایی (کالآزار)، تب مالت (بروسلوز)، سیاه‌زخم جلدی، تب راجعه، شیگلوز، لپتوسپیروز، فاسیولاریس، شیسستوزومیازیس.

اطلاعات این منبع از طریق ارتباط بین مرکز عملیات اضطراری با مرکز مدیریت بیماری‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قابل دسترسی می‌باشد.

– شهرداری‌ها

با توجه به ظرفیت‌های موجود در بسیاری از شهرداری‌ها (به‌خصوص در کلانشهرها)، نظیر شرکت یا اداره کنترل آلودگی هوا و ایستگاه‌های پایش کیفیت هوا، مدیریت مسیل‌ها و رواناب‌های سطحی و با توجه به اولویت مخاطراتی نظیر آلودگی هوا و سیلاب، می‌توان از این ظرفیت‌ها در تولید و انتشار هشدار برای این مخاطرات استفاده کرد.

در مجموع منابع دریافت داده به مرکز عملیات اضطراری شامل:

- ❑ **منابع اختصاصی مرکز:** ایستگاه هواشناسی موجود در مرکز، شتاب‌نگاری مرکز مدیریت بحران؛
- ❑ **گزارش‌های مردمی؛**
- ❑ **داده‌های به‌دست‌آمده (خام یا پردازش‌شده) از سازمان‌های امدادی:** شنود بی‌سیم آتش‌نشانی، شنود بی‌سیم اورژانس، شنود بی‌سیم پلیس؛
- ❑ **داده‌های به‌دست‌آمده (خام یا پردازش‌شده) از مؤسسات رسمی:** دوربین‌های کنترل ترافیک، سازمان هواشناسی کشور، ایستگاه‌های پایش کیفیت هوا؛
- ❑ **داده‌های به‌دست‌آمده از مؤسسات تحقیقاتی:** سامانه زلزله‌نگاری مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران؛
- ❑ **داده‌های ارائه‌شده توسط رسانه‌ها می‌باشند.**

به‌طور کلی منابع دریافت داده / اطلاعات مرکز قابل دسته‌بندی در سه سطح منابع اولیه، اصلی، موثق و قابل استناد دسته دوم منابع ثانویه و کمکی که نیاز به تأیید داشته و دسته سوم منابع فرعی که در کنار سایر منابع قابل لحاظ کردن می‌باشند:

– **اولیه:** موثق، مرجعی برای تأیید سایر داده‌ها مانند مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران و اطلاعات ارائه‌شده توسط آن؛

– **ثانویه:** نیاز به تأیید از طریق داده‌ها / اطلاعات موثق مانند گزارش‌های مردمی؛

– **فرعی:** در صورتی قابل استفاده هستند که در کنار سایر منابع استفاده شوند، مانند اطلاعات دریافتی از رسانه‌ها.

مرکز عملیات اضطراری در جهت دستیابی به منابع قوی، موثق و قابل استناد دریافت داده / اطلاعات نیاز دارد که منابع اولیه و ثانویه خود را تقویت و گسترش دهد.

مسیر دریافت خبر

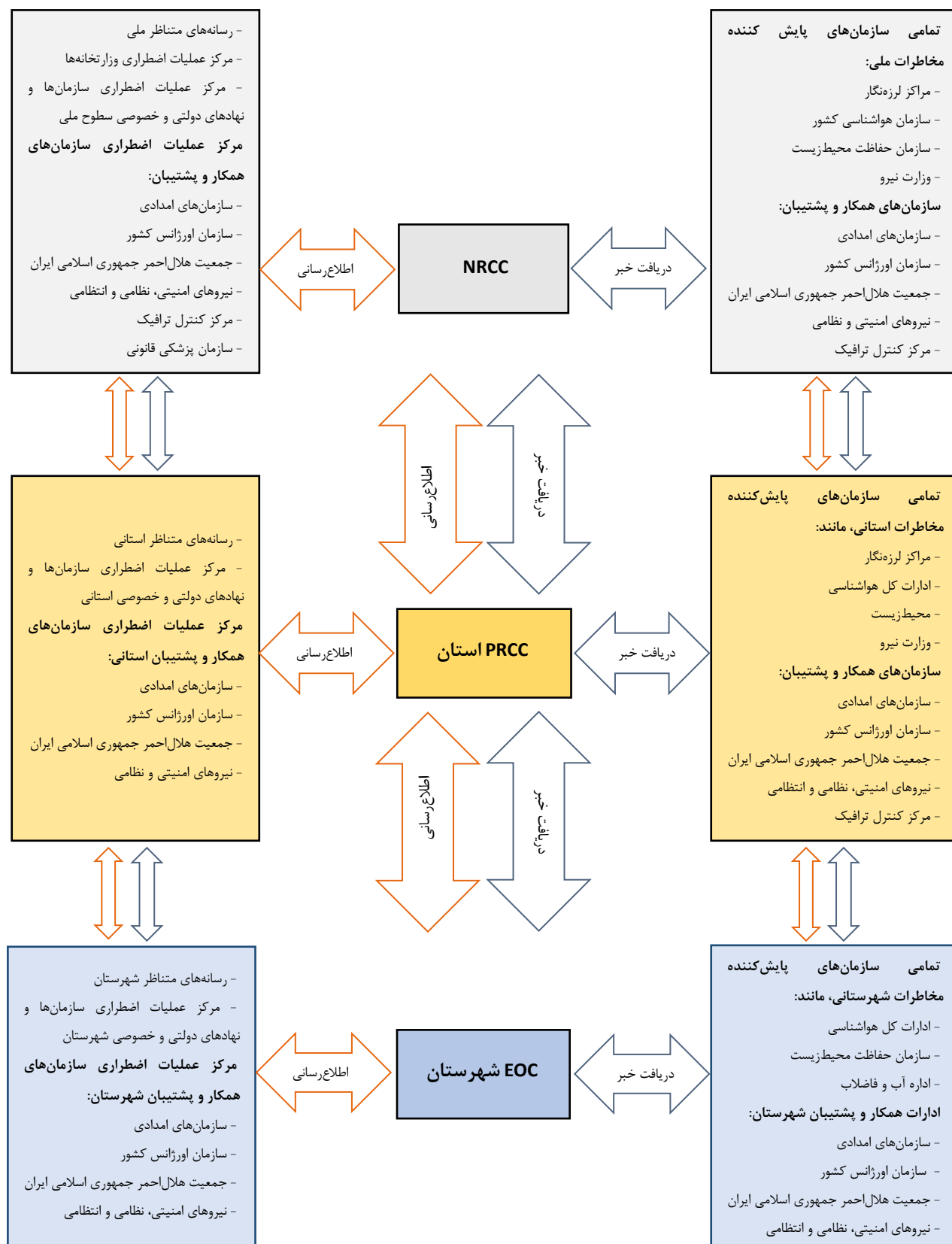
با این‌که معمولاً در هنگام پاسخ به فوریت‌ها، اطلاعات، از کانال‌های گوناگونی مانند ارتباطات نیروهای انتظامی، تلفن، رادیوی دولتی، افراد در محل و غیره به مرکز عملیات اضطراری می‌رسد؛ اما وفاق بین‌المللی در خصوص بهترین روش جمع‌آوری اطلاعات وجود نداشته و همراه با پیچیدگی‌های موجود در جمع‌آوری اطلاعات معتبر، تنوع بسیاری نیز در تعاریف، متدولوژی، ابزارها و منابع وجود دارد. آنچه مهم است این است که اخبار و پیام‌های شفاف و حاوی اطلاعات ساده و مفید که برای اجرای یک پاسخ مناسب حیاتی هستند، هر چه سریع‌تر به مقاصد مورد نظر برسد.

یکی از اولین فعالیت‌ها بر روی داده‌ها و اخبار دریافتی، اعتبارسنجی و تأیید اخبار و داده‌های ورودی به مرکز می‌باشند. منابع و مجاری متعددی برای اعتبارسنجی دریافتی‌های مرکز عملیات اضطراری ذکر گردید؛ که ازجمله منابع مهم بازدید از میدان به‌ویژه توسط مسئولان مناطق می‌باشند.

علاوه بر لایه‌های ارتباطی چندلایه برای کمک به اشتراک‌گذاری اطلاعات، طراحی فرم‌های دریافت، اخطار و انتشار اطلاعات برای اطمینان از دریافت و پیگیری اطلاعات مهم کمک‌کننده هستند. برنامه‌های نرم‌افزاری متعددی برای مدیریت اطلاعات در مراکز عملیات اضطراری طراحی شده‌اند.

ذخیره و انتشار اطلاعات

جمع‌آوری اطلاعات درست و قابل اعتمادبخش حیاتی در مدیریت فوریت‌های انسانی است و می‌توان گفت که اطلاعات درست کلید موفقیت در مدیریت حوادث و سوانح است؛ بنابراین مرکز عملیات اضطراری با توجه به رسالت وجودی خود نیاز به سامانه‌های مدیریت اطلاعات جهت پردازش داده‌ها، ارائه و نمایش به‌موقع اطلاعات و ذخیره آن‌ها دارد. اگر چه فناوری برای مدیریت اطلاعات در مراکز عملیات اضطراری ضروری است، وجود سامانه‌های پشتیبان مانند سامانه‌های کاغذی در صورت بروز سناریوهای مختلف محتمل نیز در نظر گرفته شوند. به‌طور خلاصه مسیر گردش اطلاعات در مرکز عملیات اضطراری سازمان مدیریت بحران می‌تواند به‌صورت شکل ۲۱ جریان یابد.

شکل (۲۱): سامانه هشدار سریع سازمان مدیریت بحران با رویکرد چندمخاطره‌ای

جدول (۳۰): کارکردها و زیرکارکردهای سامانه هشدار ملی و سازمان‌های مسئول و همکار

کارکرد	سازمان	مدیریت	شهرداری‌ها	هواشناسی	وزارت نیرو	ژئوفیزیک	محیط زیست	صدا و سیما	هلال احمر	اورژانس	مردم نهاد	سازمان‌های	سایر سازمان‌ها
		بهرین	مدیریت	مدیریت	مدیریت	مدیریت	مدیریت	مدیریت	مدیریت	مدیریت	مدیریت	مدیریت	مدیریت
کارکرد اصلی	زیرکارکرد												
دانش خطر	ارزیابی مخاطرات و تهیه نقشه												
	ارزیابی آسیب‌پذیری												
	ذخیره و دسترسی اطلاعات خطر												
	آموزش خطر و برگزاری تمرین												
	پایش و پیش‌بینی مخاطره اول												
پایش خطر	پایش و پیش‌بینی مخاطره دوم												
	پایش و پیش‌بینی مخاطره سوم												
	پایش و پیش‌بینی مخاطره چهارم												
	پردازش داده‌ها												
	سطح‌بندی هشدار												
انتشار خطر	تولید پیام هشدار واضح/قابل فهم/به‌موقع و اثرات احتمالی مخاطره												
	اطلاع‌رسانی پیام هشدار/اقدامات و توصیه‌های لازم												
پاسخ خطر	تدوین برنامه آمادگی و برنامه پاسخ در همه سطوح												
	افزایش آگاهی عمومی و برگزاری آموزش و تمرین برنامه در سطوح مختلف												
ارزیابی / بازخورد													

پیوست ۴: راهنمای تدوین برنامه استانی آمادگی و پاسخ

برنامه استانی آمادگی و پاسخ بر اساس بند ۴ ماده ۴ قانون مدیریت بحران کشور برنامه‌ای است که اداره کل مدیریت بحران با رعایت قوانین و مقررات و با مشارکت دستگاه‌های مسئول متناظر موضوع ماده ۲ قانون مذکور در استان، بر اساس برنامه ملی آمادگی و پاسخ تهیه کرده و وظایف و اقدامات دستگاه‌های مسئول و نحوه هماهنگی بین سازمانی را جهت آمادگی مطلوب و پاسخ مؤثر و به موقع به حوادث و بحران‌ها تبیین می‌کند. این برنامه پس از تأیید سازمان مدیریت بحران کشور لازم‌الاجرا است.

برنامه استانی آمادگی و پاسخ با توجه به وضعیت خاص هر استان تدوین می‌گردد و برای دوره‌های ۵ ساله قابل بازنگری، ارزیابی و قضاوت خواهد بود. موفقیت برنامه در الزام کلیه دستگاه‌های مشمول قانون به اجرای بی‌وقفه و مستمر آن است. این برنامه بر مبنای اهداف کلان تصریح‌شده در سند راهبرد ملی مدیریت بحران کشور و بر اساس برنامه ملی آمادگی و پاسخ می‌باشد، که برای تحقق آن‌ها باید در این برنامه و در مقیاس استانی گام‌های ذیل انجام گیرد.

قابل ذکر است در شرح خدمات تدوین این برنامه، بخش‌هایی از شرح خدمات که با توجه به ویژگی‌ها و خصوصیات هر استان به صورت اختصاصی توسط مشاور برای آن استان تهیه و تدوین می‌گردد تحت عنوان خدمات اختصاصی و برخی خدمات که با توجه به نوع و ارتباط آن با برنامه ملی آمادگی و پاسخ می‌تواند توسط مشاور تهیه و در سایر استان‌ها نیز مورد استفاده قرار گیرد، به عنوان خدمات مشترک لحاظ گردیده است.

همچنین با توجه به شرایط ویژه و پیچیدگی کلانشهرها، برنامه عملیاتی پاسخ در کلانشهرها می‌بایست در سطح محلی توسط شهرداری‌ها و در سطح استانی توسط وزارت کشور از طریق استانداری‌ها تدوین گردد.

جزئیات مراحل انجام کار که شامل ۶ گام اصلی به شرح ذیل می‌باشد، در بخش ۲ ارائه شده است:

- ۱- شناسایی، بررسی و تحلیل وضعیت موجود؛
- ۲- تدوین برنامه آمادگی؛
- ۳- تدوین برنامه پاسخ؛
- ۴- تدوین برنامه تمرین و مانور؛
- ۵- فعالیت و اقدامات فرایند تصویب برنامه؛
- ۶- برگزاری کارگاه‌های آموزشی (نهادینه‌سازی برنامه استانی).

جدول (۳۱): مراحل انجام کار

گام‌های اصلی	عنوان	شرح خدمات
گام اول	شناسایی، بررسی و تحلیل وضعیت موجود	بررسی طرح‌ها، مطالعات، فعالیت‌های علمی و پژوهشی مدیریت بحران در سطح استان
		بررسی مستندات، رویه‌ها و اقدامات صورت‌پذیرفته در زمینه برنامه آمادگی و پاسخ در استان
		بررسی دستورالعمل‌های آمادگی و پاسخ به شرایط اضطراری در استان
		بررسی تمرین‌های و مانورهای آمادگی و پاسخ به شرایط اضطراری در استان
		بررسی تسهیلات/ فضاهای مدیریت شرایط اضطراری در استان
		شناخت ساختارها، سازمان‌ها و نهادهای دارای همپوشانی اقدامات پاسخ اضطراری در استان
		بررسی وظایف قانونی دست‌اندرکاران اصلی مسئول پاسخ در سطح استان
		بررسی اقدامات مهم سازمان‌ها، سمن‌ها، و سایر نهادهای محلی مسئول آمادگی و پاسخ در استان
		بررسی برنامه‌های آموزش و مدیریت امور رسانه در استان

گام‌های اصلی	عنوان	شرح خدمات
گام اول	شناسایی، بررسی و تحلیل وضعیت موجود	بررسی تجارب استانی درخصوص برنامه‌های عملیاتی موجود در استان
		شناخت مخاطرات استان (شناسایی و تعیین مخاطرات مهم و عمده استان براساس برنامه استانی کاهش خطر حوادث و سوانح)
		بررسی تجارب ملی و بین‌المللی در حوزه سطح‌بندی شرایط اضطراری مخاطرات اولویت‌دار استان
		بررسی و جمع‌بندی اطلاعات موجود در استان
گام دوم	تدوین برنامه آمادگی	تعیین شاخص‌های اختصاصی برای سطح‌بندی حوادث و سوانح اولویت‌دار استان
		تدوین دستورالعمل تعیین سطح سانحه و اعلام وضعیت اضطراری در سطح استان
		تعیین سطوح هشدار ویژه مخاطرات استان
		بررسی و تعیین منابع هشدار در استان
		فرایند اعلام هشدار و وضعیت اضطراری برای حوادث و سوانح استان
		امکان‌سنجی ایجاد نظام مدیریت جامع اطلاعات استان
		نحوه ارتباط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان با مراکز مرجع اطلاعات و پایشگر استان
		فرایند ارتباط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان با مراکز کنترل و هماهنگی پاسخ ملی
		فرایند ارتباط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان با مراکز عملیات اضطراری شهرستان‌ها
		فرایند ارتباط مرکز کنترل و هماهنگی پاسخ استان با مراکز کنترل عملیات سایر دستگاه‌های عضو ستاد بحران استان
		فرایند ارتباط اطلاعات اضطراری از سطح ملی تا سطح استان و شهرستان
		فرایند ارتباط هماهنگی منابع و ظرفیت‌های اضطراری از سطح محلی تا سطح ملی
		فرایند فعال‌سازی و غیر فعال‌سازی مرکز عملیات اضطراری
		فرایند بازگشت به حالت عادی و پایان شرایط اضطراری
		فعال‌سازی و غیرفعال‌سازی مرکز کنترل عملیات اضطراری
		ارائه سازوکارهای هم‌افزایی توان سازمان‌ها براساس سیستم هماهنگی بین‌بخشی ^۱ (MACS)
		ارائه راهنمای برنامه کمک‌های متقابل (MA)
		ارائه راهنمای اتاق بحران مجازی ^۲ (VEOC) و هماهنگی آن با ICP ^۳
		استخراج معیارهای بازگشت به شرایط عادی
		امکان‌سنجی طراحی شبکه‌های عرضی مدیریت سوانح/الگوی پایین به بالا در سطح استان ^۴ (CERT)
گام سوم	تدوین برنامه پاسخ	تدوین الگوی ساختار پاسخ استانی متناسب با شرح وظایف جایگاه‌ها
		تعیین کارکردهای برنامه ارزیابی و جبران خسارت
		تعیین کارکردهای تأمین سرپناه/اسکان اضطراری/سرویس‌های بهداشتی
		تعیین کارکردهای برنامه تخلیه افراد، گروه‌ها، جوامع و حیوانات اهلی در معرض خطر
		تعیین کارکردهای برنامه هدایت و هماهنگی اقدامات مقابله
		تعیین کارکردهای برنامه ارتباط/مدیریت رسانه‌های گروهی
		تعیین کارکردهای برنامه به‌کارگیری مقررات وضعیت اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه کنترل و توزیع تدارکات اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه عملیات جست‌وجو و نجات

^۱ Multiagency Coordination System (MACS)

^۲ Virtual Emergency Operations Center (VEOC)

^۳ Incident Command Post (ICP)

^۴ Community Emergency Response Team (CERT)

گام‌های اصلی	عنوان	شرح خدمات
ادامه گام سوم	تدوین برنامه پاسخ	تعیین کارکردهای برنامه امدادونجات هوایی
		تعیین کارکردهای برنامه کمک‌های پزشکی در شرایط اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه اولویت‌بندی بیماران و مجروحان (تریاج)
		تعیین کارکردهای برنامه انتقال مصدومان به مراکز درمانی
		تعیین کارکردهای برنامه تهیه و توزیع اضطراری غذا
		تعیین کارکردهای برنامه دریافت و توزیع کمک‌های مالی/ بشردوستانه
		تعیین کارکردهای برنامه جمع‌آوری مواد زائد/ مدیریت پسماند
		تعیین کارکردهای برنامه پاک‌سازی محیط از آلاینده‌های زیست‌محیطی
		تعیین کارکردهای برنامه مدیریت اجساد قربانیان و حیوانات
		تعیین کارکردهای برنامه تهیه و توزیع آب‌رسانی اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه برق‌رسانی در شرایط اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه سوخت‌رسانی در شرایط اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه ارتباطات مخابراتی ثابت و سیار در شرایط اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه حمل‌ونقل در شرایط اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه عملیات آواربرداری/ راه‌یابی به آوار
		تعیین کارکردهای برنامه اطفای حریق جاده‌ای
		تعیین کارکردهای برنامه مدیریت داوطلبان داخلی و خارجی
		تعیین کارکردهای برنامه دریافت و توزیع کمک‌های مالی/ بشردوستانه
		تعیین کارکردهای برنامه حفظ روحیه عمومی آسیب‌دیدگان و تأمین سلامت روانی
		تعیین کارکردهای برنامه سلامت روان کارکنان مدیریت بحران/ امدادگران
		تعیین کارکردهای برنامه حمایت از خانواده کارکنان عملیاتی حین شرایط اضطراری
		تعیین کارکردهای برنامه مقابله با مواد خطرناک
گام چهارم	تدوین برنامه تمرین و مانور	تعیین کارکردهای برنامه مدیریت شرایط اضطراری پیچیده (Complex Emergency)
		تعیین کارکردهای برنامه مدیریت حوادث پرمصدوم/ پرتلفات ¹ (MCM)
		تعیین کارکردهای برنامه مدیریت ازدحام (Mass Gathering)
		استخراج سناریوهای محتمل بر اساس مخاطرات اولویت‌دار و ارزیابی خطر برنامه استانی کاهش خطر حوادث و سوانح
گام پنجم	فرایند تصویب	طراحی و تدوین برنامه تمرین استانی
		تدوین نظام ارزیابی و ارزشیابی برنامه تمرین
گام ششم	نهادینه‌سازی	راهنمای مستندسازی و تهیه گزارش
		پس از ارسال برنامه به دستگاه‌های ذی‌ربط استانی و دریافت نظرات، اخذ تأیید از سازمان مدیریت بحران
گام هفتم	پایش و ارزیابی	شرکت در جلسات کارشناسی تصویب برنامه
		برگزاری سه کارگاه آموزشی در خصوص برنامه
		ارزیابی مستمر برنامه و به‌روزرسانی پس از وقوع هر بحران

¹ Mass Casualty Management (MCM)

پیوست ۵: صلاحیت‌های لازم جهت احراز جایگاه‌های ساختار پاسخ ملی

در این پیوست، صلاحیت‌های مورد نیاز برای احراز جایگاه‌های تعریف شده در ساختار پاسخ ملی شرح داده می‌شود.

سطح استانی

صلاحیت‌های کلیدی برای احراز جایگاه‌ها در ساختار استانی در جداول (۳۲) تا (۴۲) تشریح شده است.

جدول (۳۲): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس ستاد در سطح استانی

دوره‌های آموزشی	تجارب میدانی و عملیاتی لازم	الزامات سلامت جسمانی
<p>آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران</p> <p>شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران</p> <p>ICS مقدماتی و پیشرفته</p> <p>EOC</p> <p>و مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>مبانی و اصول مدیریت بحران و مدیریت خطر</p> <p>ارتباطات مؤثر</p> <p>ارتباطات خطر</p>	<p>مدیریت هیجانات در شرایط اضطراری</p> <p>پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته</p> <p>سلامت، ایمنی و محیط‌زیست</p> <p>امنیت در شرایط اضطراری</p> <p>حفاظت اطلاعات</p> <p>مدیریت حوادث مواد خطرناک و CBRNE</p> <p>آشنایی با شرح وظایف و ظرفیت‌ها و آسیب‌پذیری‌های دستگاه‌های استان</p>	<p>برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز</p> <p>توانایی در تصمیم‌گیری شهودی و منطقی در شرایط دشوار و نامتعارف</p>

جدول (۳۳): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد هماهنگی در سطح استانی

دوره‌های آموزشی	تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
<p>آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران</p> <p>شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران</p> <p>ICS مقدماتی و پیشرفته</p> <p>EOC</p> <p>و مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>مدیریت هیجانات در شرایط اضطراری</p> <p>پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته</p> <p>مدیریت حوادث مواد خطرناک و CBRNE</p>	<p>تجربه مشارکت در حداقل یک حادثه بزرگ</p> <p>ایفای نقش هماهنگ‌کننده در حداقل یک تمرین عملیاتی و یا تمرین تمام‌عیار در یک سال اخیر</p>	<p>برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز</p>

^۱ تمرین دورمیزی (Table Top Exercise): نوعی تمرین مباحثه‌محور که بر مبنای تشویق مشارکت‌کنندگان به گفت‌وگو و بحث پیرامون مسائل مختلف و تصمیم‌گیری در زمینه پاسخ به شرایط اضطراری طراحی می‌گردد.

^۲ تمرین عملیاتی (Operational Exercise): تمرین مبتنی بر عملیات و همراه با پاسخ واقعی که بسیج تجهیزات، منابع و کارکنان را در یک بازه زمانی نسبتاً طولانی به همراه دارد. تمرین مبتنی بر عملیات می‌تواند برای اعتبارسنجی برنامه‌ها، سیاست‌ها، توافق‌نامه‌ها و رویه‌های مورد استفاده قرار گرفته و ارتقای فردی و تیمی فرآیندهای اجرایی را به دنبال داشته باشد.

^۳ مشق (Drill): ساده‌ترین نوع تمرین عملیات‌محور است؛ در حقیقت فرصتی برای شرکت‌کنندگان جهت اجرای یک مهارت است. نوعی تمرین که برای آزمودن یک عملیات خاص منفرد یا محدود عملکرد در یک سازمان واحد استفاده می‌شود.

^۴ تمرین کارکردی (عملکردی) (Operational Exercise): اجرای تعاملی و سناریومحور وظایف خاص و یا فعالیت‌های بسیار پیچیده در حوزه کاری یک سازمان در طی برنامه عملیاتی فوری است.

^۵ تمرین تمام‌عیار (Full Scale Exercise): تمرین مبتنی بر عملیات و با مشارکت چندین نهاد و یا سازمان که با استقرار واقعی منابع در یک پاسخ هماهنگ‌شده و مشابه حادثه واقعی صورت می‌پذیرد.

جدول (۳۴): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد روابط عمومی در سطح استانی

دوره‌های آموزشی	تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
<p>آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران</p> <p>شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران</p> <p>ICS مقدماتی و پیشرفته</p> <p>مرکز عملیات اضطراری EOC</p> <p>و مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته</p> <p>مدیریت حوادث مواد خطرناک و CBRNE</p> <p>ارتباطات مؤثر</p> <p>ارتباطات خطر</p> <p>مدیریت هیجانات در شرایط اضطراری</p>	<p>تجربه مشارکت در حداقل یک حادثه بزرگ</p> <p>ایفای نقش سخنگو و ارشد روابط عمومی در حداقل یک تمرین دور میزی و یک تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر</p>	<p>برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز</p> <p>قابلیت تکلم مناسب و شیوه بیان قوی</p>

جدول (۳۵): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد امور امنیتی و انتظامی در سطح استانی

دوره‌های آموزشی	تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
<p>آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران</p> <p>شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران</p> <p>ICS مقدماتی و پیشرفته</p> <p>EOC</p> <p>و مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>مدیریت ازدحام در شرایط اضطراری</p> <p>امنیت در شرایط اضطراری</p> <p>حفاظت اطلاعات</p> <p>ارتباطات خطر</p> <p>پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته</p> <p>مدیریت حوادث مواد خطرناک و CBRNE</p>	<p>تجربه مشارکت در حداقل یک حادثه بزرگ</p> <p>ایفای نقش ارشد امور امنیتی و انتظامی در حداقل یک تمرین دور میزی و یک تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر</p>	<p>برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز</p> <p>عدم ابتلا به بیماری‌های مهم / شدید زمینه‌ای</p>

جدول (۳۶): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد ایمنی در سطح استانی

دوره‌های آموزشی	تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
<p>آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران</p> <p>شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران</p> <p>ICS مقدماتی و پیشرفته</p> <p>EOC</p> <p>و مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>ایمنی، سلامت و محیط‌زیست در شرایط اضطراری</p> <p>پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته</p> <p>مدیریت حوادث مواد خطرناک و CBRNE</p> <p>دوره‌های تخصصی در حوزه HSE، خدمات ایمنی و مانند آن</p>	<p>تجربه مشارکت در حداقل یک حادثه بزرگ</p> <p>تهیه حداقل ۲ گزارش ارزیابی ایمنی پس از حادثه</p> <p>ایفای نقش ارشد ایمنی در حداقل یک تمرین دور میزی و یک تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر</p>	<p>برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز</p>

جدول (۳۷): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه ارشد پدافند غیرعامل در سطح استانی

دوره‌های آموزشی	تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
<p>آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران</p> <p>شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران</p> <p>ICS مقدماتی و پیشرفته</p> <p>EOC</p> <p>و مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>مدیریت اطلاعات در شرایط اضطراری</p> <p>تیم‌های واکنش سریع</p> <p>پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته</p> <p>مدیریت حوادث مواد خطرناک و CBRNE</p> <p>ارتباطات مؤثر</p> <p>ارتباطات خطر</p> <p>مدیریت هیجانات در شرایط اضطراری</p> <p>سایر دوره‌های تخصصی و تکمیلی حسب ارزیابی خطر و شرایط</p> <p>بومی و جغرافیایی استان</p> <p>امنیت در شرایط اضطراری</p> <p>حفاظت اطلاعات</p>	<p>تجربه مشارکت در حداقل یک حادثه بزرگ</p> <p>ایفای نقش ارشد پدافند غیرعامل</p> <p>در حداقل یک تمرین دور میزی و یک تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر</p>	<p>برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز</p> <p>عدم ابتلا به بیماری‌های مهم / شدید زمینه‌ای</p>

جدول (۳۸): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه مشاور تخصصی در سطح استانی

دوره‌های آموزشی	صلاحیت‌های علمی و تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
<p>آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران</p> <p>شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران</p> <p>ICS مقدماتی و پیشرفته</p> <p>EOC</p> <p>و مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور</p>	<p>صاحب‌نظر در رشته تخصصی مربوطه (دکترای تخصصی، عضویت در هیأت علمی دانشگاه معتبر، سابقه تألیف کتب و مقالات پژوهشی در مجلات معتبر، دارای تجارب کاری در زمینه مدیریت حوادث در رشته تخصصی مربوطه)</p> <p>تجربه مشارکت در حداقل یک حادثه بزرگ</p> <p>ایفای نقش مشاور تخصصی در حداقل یکی از کمیته‌های مدیریت بحران / مدیریت خطر و یا شرکت در یک تمرین دور میزی و یک تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر</p>	<p>برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت حدود ۸ ساعت در روز</p>

جدول (۳۹): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس بخش برنامه‌ریزی در سطح استانی

دوره‌های آموزشی	تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
<p>آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران</p> <p>شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران</p> <p>ICS مقدماتی و پیشرفته</p> <p>EOC</p> <p>مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور</p> <p>برنامه‌ریزی در شرایط اضطراری</p> <p>مدیریت اطلاعات در شرایط</p>	<p>پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته</p> <p>CBRNE</p> <p>ارتباطات مؤثر</p> <p>ارتباطات خطر</p> <p>مدیریت هیجانات در شرایط اضطراری</p> <p>سایر دوره‌های تخصصی و تکمیلی حسب ارزیابی خطر و شرایط</p> <p>بومی و جغرافیایی استان</p>	<p>تجربه مشارکت در حداقل ۲ حادثه بزرگ</p> <p>ایفای نقش ارشد برنامه‌ریزی در حداقل ۲ تمرین دور میزی و ۲ تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر</p> <p>تهیه حداقل ۲ گزارش پس از اقدام (AAR)</p>

دوره‌های آموزشی		تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
اضطراری	امنیت در شرایط اضطراری حفاظت اطلاعات		
تیم‌های واکنش سریع			

جدول (۴۰): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس بخش عملیات در سطح استانی

دوره‌های آموزشی		تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
آشنایی با ساختار و قوانین مدیریت بحران ایران شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران ICS مقدماتی و پیشرفته EOC و مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور ارتباطات مؤثر ارتباطات خطر مدیریت هیجانات در شرایط اضطراری تیم‌های واکنش سریع پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته حفاظت اطلاعات آشنایی با شرح وظایف و ظرفیت‌ها و آسیب‌پذیری‌های دستگاه‌های استان		تجربه مشارکت در حداقل ۲ حادثه بزرگ ایفای نقش رئیس بخش عملیات در حداقل ۲ تمرین دور میزی و ۲ تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر	برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز برخورداری از توانمندی‌های روحی و روانی جهت مدیریت هیجانات فردی در شرایط تنش‌زا برخورداری از ویژگی‌های فردی و شخصیتی لازم جهت رهبری و هدایت واحدهای زیرمجموعه در شرایط اضطراری

جدول (۴۱): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس بخش پشتیبانی در سطح استانی

دوره‌های آموزشی		تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران ICS مقدماتی و پیشرفته EOC مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور مدیریت زنجیره تأمین در بحران پدافند غیرعامل مقدماتی و پیشرفته حفاظت اطلاعات		تجربه مشارکت در حداقل یک حادثه بزرگ ایفای نقش رئیس بخش مالی - پشتیبانی در حداقل یک تمرین دور میزی و یک تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر آشنایی با قوانین و مقررات مالی	برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز

جدول (۴۲): صلاحیت‌های کلیدی جهت احراز جایگاه رئیس بخش اداری - مالی در سطح استانی

دوره‌های آموزشی		تجارب میدانی و عملیاتی	الزامات سلامت جسمانی
شناخت مخاطرات و فرایند مدیریت بحران ICS مقدماتی و پیشرفته EOC مجموعه اسناد و آیین‌نامه‌های ذیل قانون مدیریت بحران کشور مدیریت اداری - مالی در شرایط اضطراری حفاظت اطلاعات		تجربه مشارکت در حداقل یک حادثه بزرگ ایفای نقش رئیس بخش اداری - مالی در حداقل یک تمرین دور میزی و یک تمرین عملیاتی (مشق، کارکردی یا تمام‌عیار) در یک سال اخیر آشنایی با قوانین و مقررات مالی	برخورداری از توانایی جسمی لازم جهت فعالیت مستمر بین ۱۲ تا ۱۴ ساعت در روز

پیوست ۶: برنامه ملی تمرین

هدف اصلی از تدوین این برنامه، تشریح ضرورت و فرآیند تدوین و اجرای یک تمرین استاندارد و ساختار اجرایی مدیریت تمرین از سطح ملی تا سطح محلی است. این برنامه که قسمتی از برنامه ملی آمادگی و پاسخ در شرایط اضطراری می‌باشد، جایگاه و نقش تمرین را در فرایند مدیریت خطر تشریح و کلیه تمرین‌ها را هماهنگ و سازماندهی می‌کند.

برنامه حاضر در راستای برنامه جامع آموزش مدیریت بحران به عنوان سند بالادستی و به‌منظور دستیابی به چهارچوب، ساختار و فرآیندهای استاندارد مربوط به برگزاری تمرین (مانور/ رزمایش) در کشور و در راستای افزایش سطح آمادگی و ارتقای توان عملیاتی مدیریت بحران کشور در برابر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) تدوین گردیده است.

زیربنای کسب آمادگی ملی در برابر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، ارزیابی جامع خطر می‌باشد. لازم به توضیح است که سناریوهای انجام تمرین معمولاً محصول ارزیابی جامع و مداوم مخاطرات می‌باشد.

مهم‌ترین شاخص کیفی یک تمرین، انتخاب اهداف انجام آن می‌باشد. کسب نتایج مورد انتظار در انجام یک تمرین بستگی به نحوه سازماندهی و اجرا و چگونگی استفاده از درس‌های آموخته‌شده در جهت توسعه فرایند مدیریت خطر دارد.

برنامه ملی تمرین

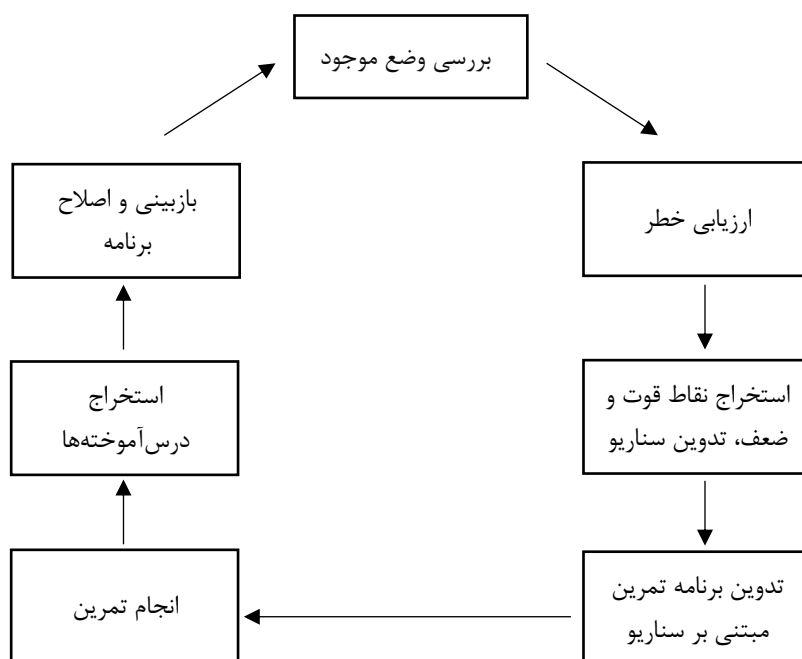
تمرین قسمت مهمی از برنامه ملی آمادگی و پاسخ در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) می‌باشد. هرگونه برنامه تمرین باید در قالب این برنامه ملی و مطابق با کارکردهای تدوین شده برای عملیات پاسخ باشد. هدف برنامه ملی آمادگی تأمین امنیت و تاب‌آوری ملی با دستیابی به ظرفیت‌ها و قابلیت‌های مورد نیاز در کل نظام مدیریت بحران کشور به‌منظور پیشگیری از وقوع شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، حفاظت در مقابل تأثیرات سوء ناشی از وقوع آن‌ها تلاش در جهت کاهش اثرات، ارائه پاسخ مناسب، بهنگام و مؤثر و در نهایت بازبانی اصولی به دنبال پاسخ می‌باشد. این آمادگی لازم است در ارتباط با خطرات ناشی از کلیه مخاطرات شامل مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت تأمین گردد.

شناخت بیشترین مخاطرات تهدیدکننده کل جامعه اولین و مهم‌ترین گام در انجام هرگونه برنامه‌ریزی و کسب شایستگی‌ها و توانمندی‌های مورد نیاز می‌باشد. تمام دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون باید با استفاده از ابزار واحد ملی و به‌صورت مداوم مخاطرات را ارزیابی و پایش نموده و بر اساس آن‌ها توانمندی‌های لازم را کسب کنند. ارزیابی مداوم مخاطرات و خطرها، محور هرگونه برنامه‌ریزی در این حوزه می‌باشد. لازم است هر ساله فهرست مخاطرات با تعیین مکان جغرافیایی و رفتار مخاطره، استخراج و آسیب‌پذیری زیرساخت‌های اساسی منطقه در معرض مخاطره مشخص و به همراه ارزیابی ظرفیت‌ها به‌صورت قسمتی از برنامه مدیریت جامع خطر (ریسک) در اولویت قرار گیرد. لازم به توضیح است که سناریوهای انجام تمرین و مانور معمولاً محصول ارزیابی جامع و مداوم مخاطرات می‌باشد.

تدوین برنامه ملی جامع آمادگی و پاسخ (ایجاد و تقویت توانمندی‌های لازم) مشتمل بر تدوین سامانه هشدار سریع، تدوین برنامه‌های عملیاتی شرایط اضطراری، آموزش، سازماندهی، تأمین منابع و تجهیزات و تمرین می‌باشد. یکی از کلیدی‌ترین برنامه‌های مذکور، اجرای تمرین‌های آمادگی ویژه حوزه‌های ستادی و عملیاتی می‌باشد. برنامه ملی تمرین به‌عنوان قسمتی از برنامه ملی آمادگی و بخش مهمی از برنامه ملی کاهش خطر در شرایط اضطراری و همچنین مدیریت جامع خطر می‌باشد. برنامه ملی تمرین همسو، هماهنگ و ادغام‌شده با برنامه‌های آموزشی مدیریت خطر می‌باشد. تمرین سطح آگاهی عمومی و افراد درگیر را افزایش داده و آن‌ها را در خصوص نقش‌ها و وظایف خود و سایرین آگاه نموده، سطح همکاری و هماهنگی‌ها را افزایش می‌دهد و به این ترتیب نقش خود در چرخه ارتقاء آمادگی را ایفا می‌کند (شکل ۲۲). بر پایه این برنامه، برگزاری

تمرین، توانایی سازمان‌های مسئول، همکار و پشتیبان را به‌منظور حفاظت از جان، مال و محیط زندگی مردم را افزایش می‌دهد. برگزاری تمرین‌های آمادگی، قابلیت‌ها را شناسایی و نقاطی را که نیاز به توسعه دارند، مشخص می‌نماید. درس‌آموخته‌های ناشی از تمرین در بازبینی برنامه‌های عملیاتی و بهبود آموزش‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند. تمرین باید به‌عنوان قسمتی از فرآیند مدیریت خطر، همواره مورد نظر و تأکید مسئولان قرار گیرد. توفیق نهایی یک تمرین به توان مدیر هدایت‌کننده تمرین و تیم مربوطه در تعیین درست اهداف تمرین و هدایت فعالیت‌ها به سمت اهداف از پیش تعیین‌شده دارد. کسب نتایج مورد انتظار از انجام یک تمرین، بستگی به نحوه سازماندهی و اجرا و این‌که چگونه درس‌های آموخته‌شده در جهت توسعه فرآیند مدیریت خطر استفاده شود، خواهد داشت.

برنامه ملی تمرین از یک ارتباط کامل و مستمر با اجزاء مدیریت جامع خطر (ریسک) حوادث و سوانح برخوردار می‌باشد. به‌عبارت‌دیگر برنامه ملی تمرین، بستر مناسبی را جهت ارائه نتایج و برآیند اقدامات انجام‌شده در سایر مراحل مربوط به مرحله آمادگی (آموزش، برنامه‌ریزی، تجهیز و سازماندهی) در یک چهارچوب علمی، استاندارد، بومی و یکپارچه را فراهم و شرایط لازم را جهت ارتقای شاخص‌های کمی و کیفی آمادگی در برابر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) از طریق اجرای تمرین مهیا می‌نماید.

شکل (۲۲): چرخه ارتقای آمادگی

برنامه ملی تمرین در سند حاضر در راستای تحقق اسناد بالادستی به شرح زیر تدوین گردیده است:

- سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری در حوزه مدیریت بحران؛
- برنامه ششم توسعه؛
- قانون مدیریت بحران کشور؛
- سند راهبرد ملی مدیریت بحران.
- برنامه جامع آموزش مدیریت بحران

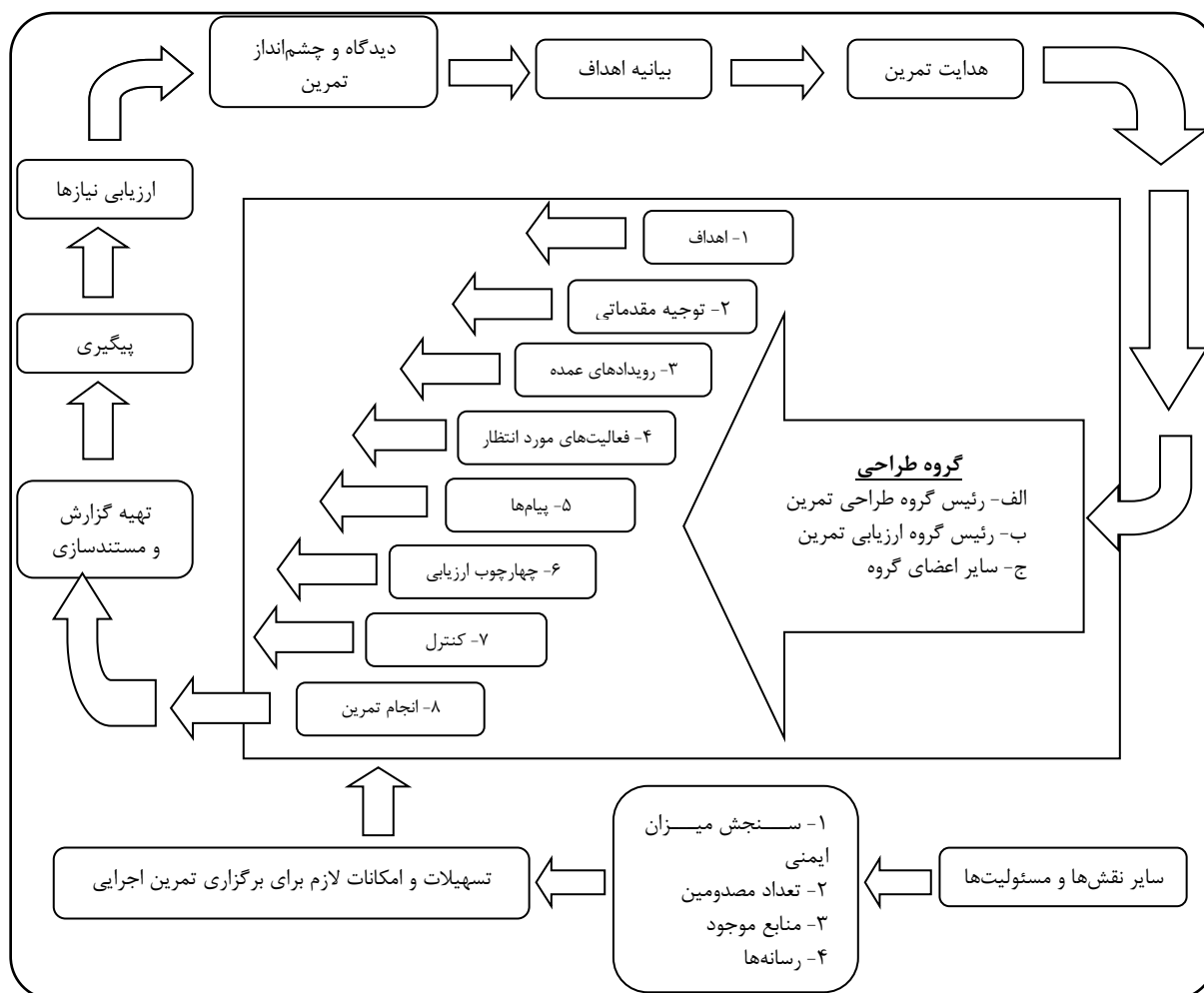
در خصوص یک تمرین چهار بخش اصلی وجود دارد که به شرح زیر می‌باشد (شکل ۲۳):

- بخش طراحی و تدوین؛
- بخش اجرا؛
- بخش ارزیابی و ارزشیابی؛
- بخش مستندسازی و تهیه گزارش.

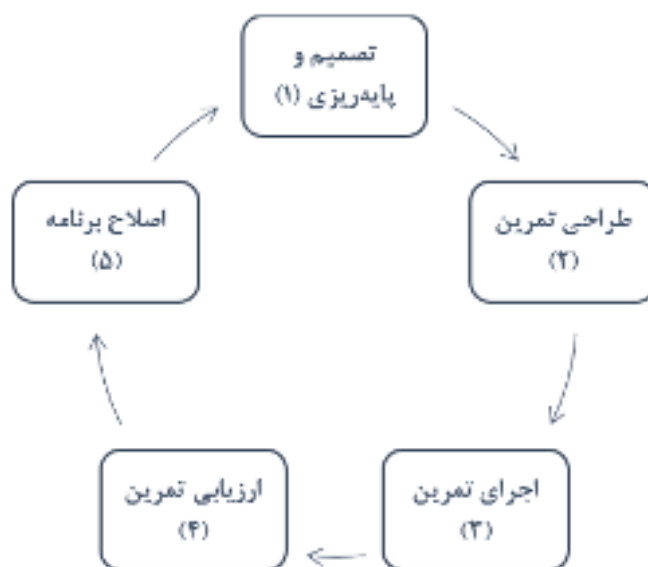
در برنامه ملی تمرین، کلیه تمرین‌های آمادگی در برابر شرایط اضطراری در چهارچوب فرآیند مدیریت تمرین (شکل ۲۴)، برنامه‌ریزی و اجرا می‌گردد. لازم به ذکر است در چهارچوب مدیریت تمرین، قبل از ورود به بخش طراحی و تدوین، بررسی نقشه‌های خطر و اتخاذ تصمیم پیرامون برگزاری تمرین انجام شده و در ادامه طراحی و تدوین، اجرا، ارزیابی و اقدام در جهت ارتقای کارکردها و برنامه‌ها انجام می‌شود.

در مرحله طراحی و تدوین تمرین‌ها توجه به موارد ضروری است:

- هدف از اجرای تمرین (شامل گستره و بزرگی تمرین، انگیزه و علت انجام تمرین) که معمولاً دارای اهداف جزئی نیز خواهد بود؛
- سناریوی تمرین (شامل مشخصات منطقه جغرافیایی و سازمان محل انجام تمرین؛ ابعاد و ویژگی‌ها، پیامدها و پیچیدگی‌های حادثه؛ نوع و ابعاد پاسخ مورد انتظار؛ نقش سایر دستگاه‌های مسئول و نحوه تعامل با ایشان؛ و مانند آن)؛
- مستندات تمرین (شامل برنامه تمرین، برنامه کنترل، گزارش نحوه اجرای تمرین، فرم‌های ارزیابی و فرم درس‌آموخته‌های تمرین)؛
- زمان برگزاری تمرین (روز، تاریخ، طول مدت تمرین)؛
- سازماندهی تمرین مطابق ساختار پیشنهادی (شامل تعیین مدیر، کارکنان هدایت‌کننده، ارزیاب‌ها و مشارکت‌کنندگان و ناظرین)؛
- تعیین نقش و مسئولیت مشارکت‌کنندگان اصلی؛
- قوانین و اصول پایه هدایت‌کننده تمرین؛
- مسائل مرتبط با سلامت و ایمنی مشارکت‌کنندگان (پیش‌بینی مداخلات لازم در صورت وقوع حادثه واقعی حین تمرین، مسئولیت ارشد ایمنی و اقداماتی که انجام آن‌ها ممنوع و مخاطره‌آمیز است)؛
- پشتیبانی تمرین (پارکینگ، مکان‌های شبیه‌سازی‌شده، نقل و انتقال، سرویس‌های بهداشتی، غذا، آب و سایر ملزومات مورد نیاز)؛
- مسائل امنیتی و سطح دسترسی (کارت شناسایی، جلیقه، تعیین دسترسی‌ها و مسیرهای تردد)؛
- ارتباطات (تلفن، بی‌سیم و مانند آن)؛
- برنامه توالی زمانی رخدادها (توضیحات اولیه، شروع و خاتمه تمرین هر رخداد)؛
- نقشه‌ها و علائم راهنما و مدیریت رسانه‌ها؛
- ارزشیابی، گزارش‌ها و توصیه‌های پایانی؛
- برنامه تقدیر از دست‌اندرکاران موفق تمرین.

شکل (۲۳): فرآیند برنامه‌ریزی، طراحی، اجرا، ارزیابی و مستندسازی تمرین شرایط اضطراری

شکل (۲۴): چرخه مدیریت انواع تمرین‌های مباحثه‌محور و عملیاتی

اهداف طراحی و اجرای تمرین

به‌طور کلی و به‌منظور حفاظت از جان، مال و محیط زندگی مردم، تمرین، آمادگی برای ارائه پاسخ مؤثر و نیز بازیابی از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) را افزایش می‌دهد. برنامه تمرین باید همسو، هماهنگ و ادغام‌شده با برنامه‌های آموزشی مدیریت خطر (ریسک) باشد. برگزاری هر تمرین یک یا چند هدف از اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- تقویت ارتباطات و هماهنگی‌های درون و بین سازمانی؛
- آموزش عملی کارکنان و مدیران جهت شفاف کردن و آشنایی بیشتر با نقش‌ها و وظایفشان در شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
- حصول شناخت از برنامه عملیات اضطراری؛
- ارتقای حرفه‌ای‌گری و اعتمادبه‌نفس در مشارکت‌کنندگان؛
- شناسایی کمبودها و مشکلات مرتبط با منابع و تجهیزات؛
- تقویت عملکرد فردی؛
- اطمینان‌یابی از عملکرد تیم‌های حرفه‌ای پاسخ اضطراری؛
- شناسایی فرصت‌هایی برای بهبود و توسعه برنامه و عملکرد؛
- ایجاد و افزایش اطمینان و اعتماد نسبت به برنامه و عملکرد افراد و سازمان؛
- ایجاد فرصتی برای بحث و تبادل نظر پیرامون برنامه‌ها؛
- ارتقای وضعیت ارتباط با جامعه؛
- معرفی توانمندی حوزه مدیریت خطر (ریسک) به جامعه و حمایت‌طلبی؛
- مشخص کردن نقاطی از ساختار یا برنامه‌ها که نیاز به توسعه و اصلاح دارند؛
- رفع آسیب‌پذیری‌ها و ارتقای توانمندی‌های سازمان مبتنی بر کاربرد یافته‌های حاصل از درس‌آموخته‌ها؛
- شناخت ویژگی‌ها و اقتضائات برخی از شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) خاص؛
- آشنایی کار با تجهیزات و دستگاه‌ها.

هدف اصلی یک تمرین بزرگ و همه‌جانبه شبیه‌سازی بعضی یا تمام عناصر و مشخصات یک شرایط اضطراری واقعی است.

کیفیت یک تمرین، کمتر به اندازه و بزرگی آن بستگی دارد. مهم‌ترین شاخص کیفی یک تمرین، انتخاب اهداف انجام

آن می‌باشد. کسب نتایج مورد انتظار در انجام یک تمرین بستگی به نحوه سازماندهی و اجرا و چگونگی استفاده از درس‌های آموخته‌شده در جهت توسعه فرایند مدیریت خطر دارد.

به‌طور خاص برنامه ملی تمرین در حوزه مدیریت بحران کشور بر پایه دستیابی به اهداف ذیل تدوین گردیده است:

- ساماندهی تمرین‌های عملیاتی و مباحثه‌محور؛
- ایجاد بسترهای لازم جهت سیاست‌گذاری و هدف‌گذاری کلان در زمینه مدیریت تمرین؛
- ارائه ساختار منسجم و یکپارچه در زمینه مدیریت مطلوب تمرین‌ها در مواجهه با شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) و تمرین‌های در ارتباط با دستورالعمل‌ها، آیین‌نامه‌ها و برنامه‌های قانون مدیریت بحران کشور؛
- تدوین و ارائه الگوی واحد پیرامون فرآیند طراحی، اجرا و اعتبار سنجی تمرین‌ها؛
- ایجاد ارتباط ساختارمند و تعاملی بین تمرین‌ها و برنامه‌های آمادگی و پاسخ در برابر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛

- آموزش کارکنان و نیروها؛
- شناخت شرایط و جایگاه و موقعیت برنامه مدیریت بحران تدوین شده؛
- امتحان و بررسی قوانین و مقررات؛
- بررسی ساختارها و نظام‌های موجود و تحلیل SWOT؛
- شناخت و تعیین نقاط ضعف برنامه‌ریزی؛
- تعیین خلأهای موجود در زمینه منابع؛
- بهبود روند هماهنگی‌ها و ساختارهای موجود؛
- اصلاح و تأیید نهایی نقش‌ها و وظایف؛
- توسعه و بهبود مهارت‌ها و عملکردهای مختلف از جمله مهارت‌های انسانی- نظری، فنی- تکنیکی و ادراکی در رده‌های مختلف؛
- ارزیابی وضعیت موجود نظام مدیریت بحران کشور در سطوح و بخش‌های مختلف.

رویکردهای برنامه ملی تمرین

برنامه ملی تمرین با ۳ رویکرد کلی که بر تمامی ابعاد و بخش‌های این برنامه حاکم می‌باشد، تدوین گردیده است. این رویکردها ضمن آن‌که نگاه کلی حاکم بر برنامه ملی تمرین در مدیریت خطر (ریسک) شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) ایران را مشخص می‌نماید، اولویت‌های اصلی این برنامه را در یک چشم‌انداز بلندمدت نیز، تعریف و تبیین می‌نماید. این سه رویکرد از طریق پیش‌نیازها و فرآیندهای کلی تمرین که در بخش‌های بعدی برنامه ملی تمرین شرح داده شده است، در برنامه‌ریزی و اجرای تمرین و در تمامی سطوح مدیریتی، اعمال می‌گردد.

■ ایجاد زمینه‌های کاهش خطر:

این برنامه با متمرکز نمودن دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور بر ۲ مقوله نقشه‌های خطر (RM)^۱ و تقویت کارکردهای پاسخ به حوادث و سوانح در چهارچوب برنامه ملی پاسخ/پاسخ ملی، زمینه کاهش خطر را فراهم می‌نماید. تمامی تصمیمات، برنامه‌ریزی‌ها، اجرا و ارزیابی‌های مربوط به تمرین‌هایی که در چهارچوب برنامه ملی تمرین صورت می‌پذیرند، بر مبنای نقشه خطر (ریسک) شهرستانی، استانی و ملی و تقویت کارکردهای مربوط به برنامه‌های ملی و عملیاتی پاسخ به شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) طراحی می‌گردند.

■ فرصت‌سازی در زمینه آموزش مدیریت خطر:

برنامه ملی تمرین با لحاظ نمودن برنامه‌های آموزشی در پیش‌نیازهای اجرای تمرین‌های محلی، استانی و ملی و گنجاندن کارگاه‌های آموزشی و تمرین‌های مباحثه محور، فرصت‌های لازم در جهت توسعه و ارتقای دانش کارکنان و مدیران در زمینه مدیریت خطر (حوادث و سوانح) را فراهم می‌نماید. انجام مطالعات در مرحله طراحی تمرین، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و مرور برنامه عملیاتی پاسخ به حوادث و سوانح، برگزاری کارگاه‌های توجیهی و همچنین آموزش‌های حین اجرای تمرین از ابزار مهم و فرصت‌های بالقوه در طی پیاده‌سازی برنامه ملی تمرین خواهند بود.

¹ Risk Map

▪ بسترسازی جهت ارزشیابی میزان آمادگی:

بر اساس برنامه ملی تمرین، انتخاب سناریوی تمرین، تعیین سطح و نوع تمرین، شناسایی مشارکت‌کنندگان تمرین و سایر فرآیندهای مربوط به تست و ارزیابی برنامه‌های آمادگی بر مبنای داده‌ها و نتایج حاصل از ابزارهای سنجش آمادگی، ایمنی و ظرفیت پاسخ صورت می‌پذیرد. از این رو، نتایج مربوط به اعتباربخشی تمرین، بسترهای لازم جهت اجرای برنامه ارزشیابی سالانه آمادگی را فراهم می‌نماید.

شاخص‌های کیفی تمرین

کیفیت یک تمرین کمتر به اندازه و بزرگی آن بستگی دارد. در برنامه ملی تمرین، چهار شاخص عمده و کلیدی به عنوان شاخص‌های کیفی و عمومی تمرین‌ها در نظر گرفته شده است. این شاخص‌ها و ویژگی‌ها به عنوان معیار کلی سنجش و تأیید کیفیت تمرین‌های پاسخ در برابر شرایط اضطراری به شمار می‌آیند. طراحی و اجرای تمرین با در نظر گرفتن چهار شاخص زیر صورت می‌پذیرد:

- مشارکت جامعه در تمرین (از برنامه‌ریزی تا ارزیابی نتایج تمرین و اصلاح و بازبینی برنامه‌ها)؛
- تمرکز بر توانمندی‌ها و ظرفیت‌های نیازمند بهبود و ارتقا؛
- طراحی تمرین مبتنی بر ارزیابی خطر (ریسک) و سناریوهای محتمل؛
- اصلاح کارکردها و برنامه‌های پاسخ و عملیاتی.

زمینه‌های اجرای تمرین

تمامی تمرین‌های مرتبط با پاسخ به مخاطرات طبیعی و مخاطرات و تهدیدات انسان‌ساخت مشمول برنامه ملی تمرین خواهند بود. زمینه‌های برگزاری تمرین‌های آمادگی و تعیین عنوان سناریو در سطح ملی با «رویکرد تمام مخاطراتی»^۱، در سطح استان و در سطح محلی (شهرستان) بر پایه مخاطرات اولویت‌دار شناسایی شده در برنامه استانی کاهش خطر صورت می‌پذیرد. زمینه‌ها و مخاطرات اصلی در برنامه ملی تمرین شامل موارد ذیل می‌باشد:

▪ مخاطرات اولویت‌دار ملی:

زلزله، خشکسالی، سیلاب، گردوغبار و طوفان گردوخاک، حرکات دامنه‌ای، فرونشست زمین، بیابان‌زایی، آفات نباتی و بیمارهای دام، طیور و آبزیان، آتش‌سوزی (جنگل‌ها و مراتع، صنعتی و ساختمانی)، موج سرما، آلودگی هوا، حوادث حمل‌ونقل جاده‌ای، ازدحام جمعیت، بیماری‌های فراگیر انسانی.

▪ سایر مخاطرات:

انفجار، حوادث شیمیایی و پرتوی، سقوط هواپیما، قطع ناگهانی زیرساخت‌ها، ریزش ساختمان، حوادث معدنی و صنعتی و مانند آن.

¹ All Hazard Approach

ساختار برنامه تمرین

ساختار اجرایی تمرین در سازمان مدیریت بحران کشور

برای سازماندهی کارکنان و منابع مورد نیاز طراحی و اجرای اصولی یک تمرین، ساختارهایی در سطوح مختلف، از سطح محلی تا ملی، مورد نیاز است. «ساختار اجرایی برنامه ملی تمرین در هر دستگاه» بخشی است از ساختارهای تمرین مدیریت بحران کشور که زیر نظر سازمان مدیریت بحران کشور فعالیت خواهد داشت. این ساختارهای بالادستی عبارتند از:

▪ کمیته تخصصی امور آموزش مدیریت بحران کشور

که زیر نظر سازمان مدیریت بحران کشور فعالیت می‌کند و وظیفه سیاست‌گذاری و هدایت کلان تمرین در سطح ملی را عهده‌دار است.

▪ کمیته‌های تخصصی استانی - شهرستانی و دستگاهی آموزش مدیریت بحران

کمیته‌های تخصصی استانی - شهرستانی که زیر نظر اداره کل مدیریت بحران و استان بر مبنای نتایج ارزیابی خطر شهرستان و استان فعالیت می‌کند این کمیته‌ها ضمن تدوین برنامه ۳ ساله تمرین به‌صورت درون‌سازمانی و بین‌سازمانی در سطح شهرستان و استان، با تشکیل کارگروه‌های تمرین سازمانی و بین‌سازمانی در سطح شهرستان و استان به سازماندهی تمرین در سطح دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور می‌پردازد. تدوین برنامه تمرین درون‌سازمانی توسط کمیته تخصصی آموزش مدیریت بحران مستقر در دستگاه‌ها در سطح شهرستان و استان انجام خواهد پذیرفت. همچنین، تدوین برنامه تمرین بین‌سازمانی بر عهده کمیته تخصصی آموزش مدیریت بحران سازمان مدیریت بحران شهرها و استان‌ها در سطح شهرستان و استان می‌باشد.

شرح وظایف کلی ساختار اجرایی تمرین

شرح وظایف کلی ساختار اجرایی تمرین کشور در سطوح ملی، استان و محلی در قالب جدول ۴۳ نشان داده شده است.

جدول (۴۳): شرح وظایف کلی کمیته‌های تمرین

ردیف	عنوان	شرح وظایف
۱	کمیته تخصصی ملی آموزش مدیریت بحران	<ul style="list-style-type: none"> - تدوین و بازبینی برنامه ملی تمرین، سیاست‌گذاری و تعیین خط و مشی کلی - تعیین اولویت‌های اجرای تمرین در کشور - تنظیم جدول زمان‌بندی سالانه برگزاری تمرین‌های ملی - تدوین، تصویب و ابلاغ دستورالعمل‌های اجرایی و راهنماها و فرایندهای عملیاتی استاندارد (SOP)^۱ مورد نیاز جهت برگزاری تمرین - طراحی و اولویت‌بندی سناریوها و سناریونویسی و سناریوسازی در راستای اجرایی نمودن اولویت‌ها - در نظر گرفتن و طراحی و تدوین تمرین‌های ویژه در خصوص انجام هماهنگی‌های لازم در ارتباط با استان‌های معین و دستگاه‌های موضوع ماده ۲ و انجام هماهنگی بین چند استان - توسعه قوانین و مقررات - توسعه دستورالعمل‌ها، آیین‌نامه‌ها و برنامه‌های اختصاصی مورد نیاز - تدوین، بازبینی و ابلاغ شرح وظایف دفاتر استانی، شهرستانی، شهری و دستگاهی - نظارت بر فرآیند طراحی، اجرا، اعتبار سنجی تمرین‌ها - اصلاح برنامه عملیاتی ملی آمادگی و پاسخ بر اساس نتایج تمرین

¹ Standard Operation Procedures (SOP)

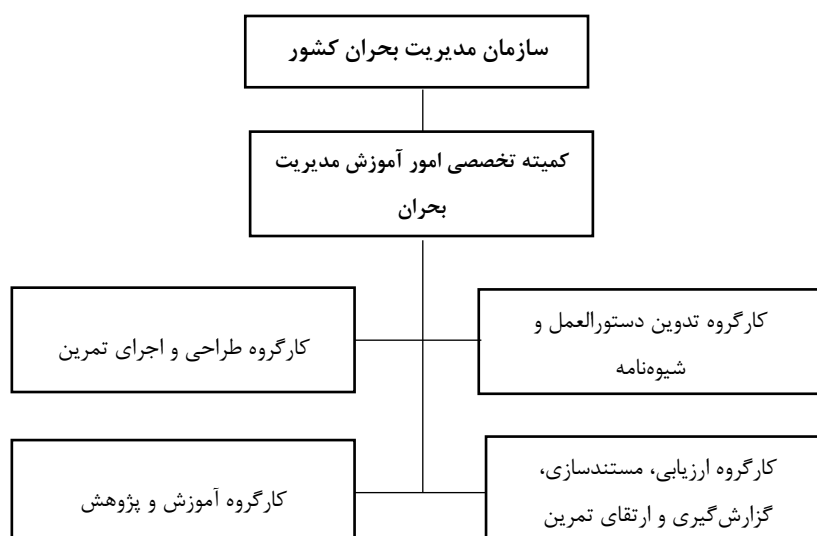
۲	کمیته تخصصی استانی آموزش مدیریت بحران	<ul style="list-style-type: none"> - تدوین جدول سالانه تمرین‌های استانی و ارائه به دفتر ملی تمرین - نظارت بر فرآیند طراحی، اجرا، اعتباربخشی تمرین و اصلاح برنامه‌های دستگاه‌های تابعه - نظارت بر فرآیند طراحی، اجرا، اعتباربخشی تمرین و اصلاح برنامه‌های شهرستان‌های تابعه - برنامه‌ریزی جهت اجرای برنامه چند دستگاهی، بین سازمانی و چند شهرستانی و به همراه استان‌های مجاور (معین) - اصلاح برنامه عملیاتی آمادگی و پاسخ استانی بر اساس نتایج تمرین
۳	کمیته تخصصی شهرستانی آموزش مدیریت بحران (محلی)	<ul style="list-style-type: none"> - تدوین جدول سالانه تمرین‌های محلی و ارائه به کمیته تمرین استان - نظارت بر فرآیند طراحی، اجرا، اعتبار سنجی و اصلاح برنامه‌های عملیاتی در تمامی دستگاه‌ها در سطوح، پشتیبانی و حیطه‌های ستادی و عملیاتی تابعه شهرستان - برنامه‌ریزی جهت اجرای برنامه چند دستگاهی در سطح شهرستان و به همراه شهرستان‌های مجاور (معین) - اصلاح برنامه عملیاتی آمادگی و پاسخ شهرستان بر اساس نتایج تمرین

ساختار و شرح وظایف کمیته‌های تخصصی ملی، استانی، شهرستانی و دستگاهی آموزش مدیریت بحران

کمیته تخصصی امور آموزش مدیریت بحران در سطح ملی

این کمیته در سطح سازمان مدیریت بحران کشور و زیر نظر رئیس سازمان مدیریت بحران کشور فعالیت می‌نماید. شرح وظایف این کمیته از این قرار است:

- تعیین سیاست‌های کلان تمرین‌های آمادگی؛
  - تصویب دستورالعمل‌های مورد نیاز و استانداردهای مربوط به اجرای تمرین‌های آمادگی در برابر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)؛
  - تدوین جدول زمان‌بندی (۵ ساله) برگزاری تمرین‌های ملی.
- در ادامه ساختار کمیته تخصصی ملی آموزش مدیریت بحران (شکل ۲۵) و شرح وظایف کارگروه‌های آن ارائه شده است.

شکل (۲۵): ساختار کمیته تخصصی امور آموزش مدیریت بحران

▪ شرح وظایف کارگروه تدوین دستورالعمل و شیوه‌نامه:

- تهیه و تدوین دستورالعمل‌ها و شیوه‌نامه‌های مربوط به تمرین و ارائه به گروه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی؛
- تهیه روش‌های اجرایی عملیاتی استاندارد (SOP) مربوط به تمرین‌های و ارائه به گروه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی.

▪ شرح وظایف کارگروه طراحی و اجرای تمرین:

- استخراج مخاطرات اولویت‌دار به‌منظور برگزاری تمرین‌های آمادگی بر اساس نتایج ارزیابی جامع خطر؛
- تدوین و گردآوری سناریوهای محتمل مؤثر بر کارکردهای برنامه عملیاتی پاسخ ملی؛
- تدوین سناریوهای اصلی تمرین‌های مباحثه‌محور و عملیاتی؛
- برنامه‌ریزی و تهیه جدول زمان‌بندی برگزاری تمرین از مرحله پیش طراحی تا مرحله اصلاح و ارتقای برنامه‌های عملیاتی آمادگی و پاسخ؛
- تدوین لیست کارکردها و فعالیت‌های اصلی مورد انتظار در تمرین؛
- برگزاری تمرین مطابق برنامه‌ریزی انجام‌شده و سناریوی تدوین‌شده؛
- هدایت و کنترل فرآیند برگزاری تمرین.

▪ شرح وظایف کارگروه آموزش و پژوهش:

- انجام نیازسنجی‌های آموزشی در زمینه تمرین؛
- برگزاری دوره‌های آموزش تمرین در سوانح و آشنایی کمیته‌های استانی و شهرستانی با فرآیند مدیریت تمرین؛
- انجام تحقیقات کاربردی در زمینه متدهای برگزاری تمرین؛
- انجام مطالعات در خصوص انواع روش‌های جدید و فناوری‌های نوین و نمونه‌های مشابه در برگزاری انواع تمرین‌ها.

▪ شرح وظایف کارگروه ارزیابی، مستندسازی، گزارش‌گیری و ارتقای تمرین:

- ارزیابی تمرین‌ها در سطح ملی، استان و شهرستان مطابق با برنامه عملیاتی پاسخ ملی؛
- نظارت بر اصلاحات برنامه‌های تمرین در سطح ملی، استانی و شهرستان؛
- بررسی اثربخشی تمرین‌های انجام‌شده؛
- مستندسازی فعالیت‌های انجام‌شده در قالب تمرین؛
- اعتباربخشی دستگاه‌ها و امتیازبندی در حوزه مدیریت تمرین و اعطای گواهی‌های لازم؛
- بررسی و مطالعه گزارش سالانه آمادگی ملی، استانی، شهرستانی و دستگاهی؛
- تدوین برنامه‌های سالیانه برگزاری تمرین‌های آمادگی بر اساس گزارش سالانه آمادگی ملی، استانی، شهرستانی و دستگاهی؛
- شناسایی و معرفی دستگاه‌های اولویت‌دار در زمینه برگزاری تمرین؛
- بررسی و تحلیل داده‌های مربوط به نتایج حاصل از ابزارهای ارزیابی آمادگی و ظرفیت؛
- تهیه جدول زمان‌بندی برگزاری تمرین‌ها (سالانه).

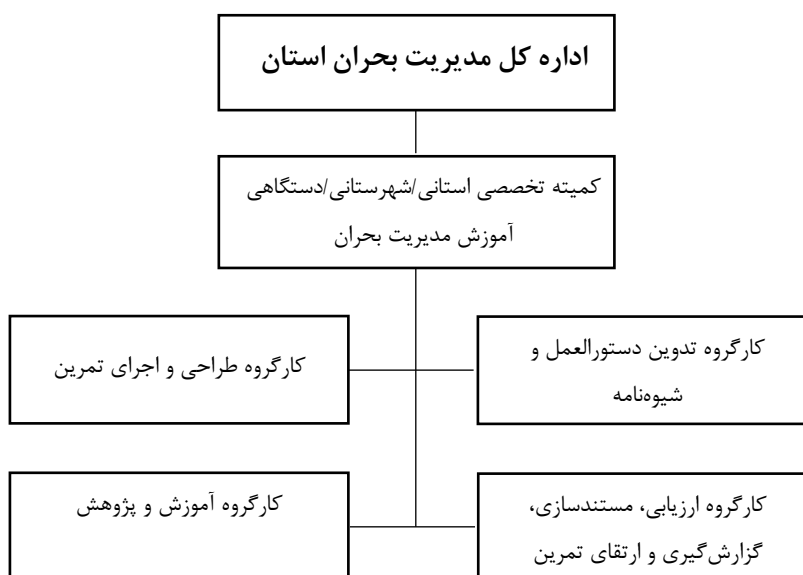
کمیته تخصصی امور آموزش مدیریت بحران استانی، شهرستانی و دستگاهی

این کمیته‌ها در سطوح استانی و شهرستانی و در تمامی دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور و زیر نظر کمیته ملی فعالیت می‌نمایند.

شرح وظایف این کمیته‌ها از این قرار است:

- تدوین برنامه سالانه تمرین‌های آمادگی در استان/ شهرستان/ دستگاه؛
- اجرا و ارزیابی تمرین‌های برگزارشده؛
- اصلاح برنامه‌ها و ارتقای عملکردها.

در ادامه ساختار کمیته تخصصی آموزش استانی، شهرستانی و دستگاهی (شکل ۲۶) و شرح وظایف کارگروه‌های آن ارائه شده است. ساختار کمیته و وظایف کارگروه‌ها در سطوح یادشده مشابه است.

شکل (۲۶): ساختار کمیته تمرین استان/ شهرستان/ دستگاه (ساختار محلی)

▪ کارگروه طراحی و اجرای تمرین

- استخراج مخاطرات اولویت‌دار به‌منظور برگزاری تمرین‌های آمادگی؛
- گردآوری سناریوهای محتمل و قطعی مؤثر بر کارکردهای پاسخ؛
- تدوین سناریوهای اصلی تمرین‌های مباحثه‌محور و عملیاتی؛
- برنامه‌ریزی و تهیه جدول زمان‌بندی برگزاری تمرین از مرحله پیش طراحی تا مرحله اصلاح و ارتقای برنامه‌های عملیاتی پاسخ؛
- تدوین لیست کارکردها و فعالیت‌های اصلی مورد انتظار در تمرین؛
- برگزاری تمرین مطابق برنامه‌ریزی انجام‌شده و سناریوی تدوین‌شده؛
- هدایت و کنترل فرآیند برگزاری تمرین.

▪ کارگروه ارزیابی، مستندسازی، گزارش‌گیری و ارتقای تمرین

- ارزیابی تمرین‌ها؛
- نظارت بر اصلاحات برنامه‌های تمرین؛
- اعتباربخشی واحدهای زیرمجموعه شهرستان در حوزه مدیریت تمرین و اعطای گواهی‌های لازم؛
- بررسی و مطالعه گزارش سالانه آمادگی شهرستانی؛

- تدوین برنامه‌های سالیانه برگزاری تمرین‌های آمادگی در حوزه شهرستان بر اساس گزارش سالانه آمادگی؛
  - شناسایی و معرفی دستگاه‌های اولویت‌دار در زمینه برگزاری تمرین؛
  - بررسی و تحلیل داده‌های مربوط به نتایج حاصل از ابزارهای ارزیابی آمادگی و ظرفیت؛
  - تهیه جدول زمان‌بندی برگزاری تمرین‌ها (سالانه).
- تفکیک فعالیت‌ها و وظایف کمیته‌ها به مراحل قبل از تمرین، حین تمرین و پس از تمرین در جدول ۴۴ ارائه شده است.

جدول (۴۴): فعالیت‌ها و وظایف کمیته تمرین در هر یک از مراحل تمرین

مراحل تمرین	فعالیت‌ها و وظایف
قبل از تمرین (برنامه‌ریزی و طراحی)	<ul style="list-style-type: none"> - ارزیابی و تحلیل خطر، ارزیابی و اولویت‌بندی نیازها - برگزاری جلسات همفکری و ترسیم نقشه راه ۳ ساله تمرین‌ها - تشکیل تیم تمرین و بررسی توانمندی‌ها و نیازها - تعیین اهداف کلی و اختصاصی تمرین - تدوین سناریو و برنامه عملیاتی تمرین (نوع، حوزه، گستره، وقایع و مخاطرات ثانویه تمرین، تعیین وظایف اعضا، تیم‌ها و نحوه سازماندهی و کنترل تمرین، نحوه ارزیابی، چک‌لیست‌ها و توجیه ارزیابان، لجستیک و تأمین بودجه، مستندسازی و نحوه خاتمه تمرین) - هماهنگی‌های درون و برون‌سازمانی - ملاحظات ایمنی و امنیت - آموزش و توجیه‌سازی - ابلاغ رسمی برنامه - انتشار و اطلاع‌رسانی
حین تمرین	<ul style="list-style-type: none"> - اجرای تمرین مطابق با برنامه عملیاتی - نظارت و کنترل تمرین - ارزیابی تمرین - مستندسازی - ایمنی و امنیت
پس از تمرین (ارزیابی و توسعه)	<ul style="list-style-type: none"> - برگشت به وضعیت عادی - گزارش‌گیری فوری^۱ - گزارش مدیران تمرین - گزارش شرکت‌کنندگان تمرین - گزارش سازمان و دستگاه‌ها - گزارش تیم برنامه‌ریز تمرین - توجیه - ارزشیابی - جمع‌بندی نهایی و انتشار گزارش بعد از تمرین - بازنگری و بهبود برنامه - برنامه‌ریزی جهت فعالیت‌های آتی

اگر مجریان تمرین تمایل دارند تمرین به خوبی اجرا شده و به اهداف آن به‌طور کامل دستیابی داشته باشند، لازم است برنامه‌ریزی دقیقی از قبل صورت گرفته و هماهنگی‌های لازم بین سازمان‌های مشارکت‌کننده صورت پذیرد.

¹ Hot Wash

نحوه اعلام برگزاری تمرین

تمامی دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور موظفند اقدامات انجام‌شده در حوزه تمرین مدیریت خطر را به‌صورت سالیانه به ادارات مدیریت بحران در سطح ملی و استانی گزارش نموده و روند اجرای برنامه‌های سالانه و ۵ ساله برگزاری تمرین‌ها را از طریق سازمان مدیریت بحران اعلام نمایند. این گزارش‌ها می‌تواند در قالب زیر تهیه و اطلاع‌رسانی گردد.

جدول (۴۵): فرم اطلاع‌رسانی اجرای تمرین

نوع تمرین	موضوع سناریو	زمان پیشنهادی	مکان (های) انجام تمرین	سازمان (های) مشارکت‌کننده	تعداد مشارکت‌کنندگان	هدف / اهداف تمرین

انواع تمرین

بر اساس شاخص‌های مختلف، انواع مختلفی از تمرین وجود دارد. به‌طور مثال از نظر بزرگی و گستردگی می‌تواند تمرین دور میزی کوچک تا تمرین عملیاتی تمام‌عیار با شبیه‌سازی یک حادثه واقعی در وسعت بزرگ باشد.

تمرین‌ها در دو دسته کلی طبقه‌بندی می‌شوند:

۱- تمرین‌های مباحثه‌محور^۱

۲- تمرین‌های عملیاتی^۲ (یا زنده^۳)

از آنجایی که تمرین‌های عملیاتی قادرند شرایط واقعی را شبیه‌سازی کنند، بسیاری از دست‌اندرکاران مدیریت خطر شرایط اضطراری بر این باورند که فقط این نوع تمرین‌ها کمک‌کننده‌اند؛ درحالی‌که این استنباط صحیح نیست. برخی از این‌گونه تمرین‌ها پرهزینه و معمولاً غیرواقعی و کم‌اثر هستند. البته تمرین‌های غیرعملیاتی و مباحثه‌محور هم فاقد ایراد و ضعف نیستند ولی جهت تقویت هماهنگی و افزایش توانایی اخذ تصمیمات بزرگ و حیاتی در زمان وقوع شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، الزاماً نیاز به شبیه‌سازی‌های پرخرج و پیچیده نیست.

تمرین‌های مباحثه‌محور

تمرین‌های مباحثه‌محور می‌توانند شامل موارد زیر باشند:

- سمینار توجیهی^۴؛
- کارگاه^۵؛
- تمرین دور میزی^۶؛
- بازی^۷؛

^۱ Discussion- Based Exercises

^۲ Operational Exercises

^۳ Live

^۴ Orientation Seminar

^۵ Workshop

^۶ Tabletop Exercises

^۷ Game

- تمرین از طریق شبیه‌سازی^۱؛
- تمرین از طریق مدل‌سازی^۲؛
- شبیه‌سازی رایانه‌ای^۳.

در ادامه از میان موارد مورد اشاره، به شرح جزئیات برخی از رایج‌ترین انواع تمرین می‌پردازیم.

▪ مشخصات کارگاه

تمرین‌های کارگاهی بر اساس نیاز در سطوح مختلفی قابل اجرا هستند. این تمرین می‌تواند برای آشنا کردن کارکنان با برنامه‌ها و وظایف خود انجام شود یا می‌تواند مدیران ارشد را به‌منظور تعیین و شناسایی مشکلات اصلی سازمان در مدیریت خطر درگیر کند.

جدول (۴۶): مشخصات تمرین مباحثه‌محور - کارگاه

مشخصات کارگاه	
تصویر تمرین	<ul style="list-style-type: none"> - تمرین‌هایی با استرس کم معمولاً به‌صورت بحث گروهی - بدون هیچ‌گونه شبیه‌سازی عملیاتی به‌صورت سخنرانی بحث و نشست متخصصین هم اجرا می‌شود. - بعضی مواقع سخنران مهمان هم دعوت می‌شود.
هدف / اهداف	<ul style="list-style-type: none"> - این نوع تمرین به‌منظور تأمین اهداف متنوعی قابل انجام است: - آشنا کردن کارکنان قدیمی و جدید با روش‌های و برنامه‌های موجود و جدید - جمع‌آوری یا اشتراک اطلاعات - آموزش گروه‌های درگیر به‌منظور مشارکت در فعالیتهای گروهی هماهنگ - دستیابی به توافق بین سازمان‌ها به‌منظور همکاری مشترک و تدوین روش‌های اجرایی استاندارد عملیاتی (SOPs)^۴ - حل مشکلات پیچیده با مشارکت گروه و به‌صورت گروهی - تشکیل تیم‌های همکار - ایجاد انگیزه و آماده کردن مردم برای مشارکت در تمرین عملیاتی در شرایط شبیه‌سازی شده
هدایت کارکنان	<ul style="list-style-type: none"> - معمولاً توسط یک تسهیلگر باتجربه و آموزش‌دیده اطلاعات لازم ارائه‌شده و بحث‌ها هدایت می‌شود.
نقش آفرینان و مشارکت‌کنندگان	<ul style="list-style-type: none"> - افرادی هستند که برای پاسخ به یک حادثه به وجود آن‌ها نیاز است. - نماینده سطوح مختلف مدیریتی سازمان/های مسئول
تسهیلات مورد نیاز	<ul style="list-style-type: none"> - اتاق کنفرانس - میزی که مشارکت‌کنندگان بتوانند ارتباط چشمی برقرار کنند - امکانات سمعی و بصری
مدت زمان کارگاه	<ul style="list-style-type: none"> - حداکثر یک تا دو ساعت
آمادگی‌های لازم	<ul style="list-style-type: none"> - دو هفته آمادگی مناسب است. - کارکنان نیازی به آموزش ندارند. - معمولاً به‌سادگی قابل اجرا است.

¹ Simulation Based Exercises

² Modeling Based Exercises

³ Computer Simulation

⁴ Standard Operational Procedures (SOPs)

▪ مشخصات تمرین دور میزی

یک تمرین دور میزی فعالیتی است برنامه‌ریزی شده به‌نوعی که مشارکت‌کنندگان در یک حادثه شبیه‌سازی شده مشارکت می‌کنند. در این نوع تمرین می‌توان از عکس نقشه و ماکت یا سناریوهای نوشته‌شده برای شبیه‌سازی صحنه حادثه و محیط یک شرایط اضطراری استفاده کرد. این تمرین، روشی است بسیار مقرون‌به‌صرفه و انعطاف‌پذیر برای ارزیابی برنامه‌ها، روش‌های اجرایی و ارزیابی عملکرد کارکنان و مردم. این نوع تمرین قابل استفاده برای یک سازمان یا یک فعالیت چند تخصصی و چند سازمانی می‌باشد. تمرین‌های چند سازمانی و چند تخصصی امکان ملاقات کارکنان کلیدی سازمان‌های مختلف را فراهم کرده و امکان افزایش درک متقابل را فراهم می‌کند. در انجام این تمرین‌ها مدل ماکت برنامه و فضاهای مناسب جانبی برای ارزیابی سامانه ارتباطی و سایر فعالیت‌ها باید در نظر گرفته شود.

تمرین دور میزی می‌تواند به دو گروه پایه و پیشرفته تقسیم شود.

در تمرین دور میزی پایه، صحنه ایجادشده سناریوی تمرین ثابت باقی می‌ماند. در این برنامه یک حادثه به‌طور کامل تشریح شده و شرکت‌کنندگان در زمان مشخص در خصوص آن بحث می‌کنند. شرکت‌کنندگان در خصوص مشکلاتی که در ارتباط با سناریو توسط تسهیلگر تمرین مطرح می‌شود بحث کرده و در گروه‌های کاری راه‌حل‌ها را استخراج می‌کنند و در نهایت راه‌حل‌ها مورد توافق قرار گرفته و فهرست می‌شود.

در تمرین دور میزی پیشرفته، سناریوی اولیه ارائه‌شده و بر اساس پیام‌های بعدی شرایط اولیه تغییر می‌کند. تسهیلگر، مشکلات را به‌صورت پیام نوشتاری معرفی کرده و البته از طریق تلفن، ویدیو، بی‌سیم، یادداشت، رایانامه (ایمیل) و سایر روش‌ها شرایط شبیه‌سازی می‌شود. مشارکت‌کنندگان در خصوص مشکل و شرایط مرتبط بحث کرده و از روش‌ها و برنامه‌های مناسب استفاده می‌کنند.

جدول (۴۷): مشخصات تمرین مباحثه‌محور دور میزی

مشخصات تمرین دور میزی	
تصویر تمرین	<ul style="list-style-type: none"> - با خواندن داستان سناریو آغاز می‌شود و شرایط اولیه را برای تمرین فراهم می‌نماید. - تسهیلگر با طرح و بیان مسائل بحث را شروع می‌کند. بحث‌ها باید متمرکز شوند بر نقش‌ها، روش‌ها، هماهنگی و تأثیر تصمیمات بر سایر سازمان‌ها بر اساس اهداف تمرین. - نقشه‌ها، چارت‌ها، مدل‌ها، تلویزیون و سایر وسایل ارتباطی به‌منظور واقعی کردن شرایط می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند. - در مقایسه با کارگاه بحث‌های بیشتری انجام می‌شود.
هدف	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد بحث‌هایی با استرس کم. - آشنا کردن مدیران و کارشناسان با شرایط احتمالی. - ایجاد محیطی خوب برای حل مشکل. - ایجاد فرصت برای همکاری کلیه سازمان‌های درگیر در مدیریت خطر به‌منظور افزایش آمادگی، هماهنگی و آشنایی از وظایف و نقش‌های یکدیگر.
هدایت کارکنان	<ul style="list-style-type: none"> - توسط یک تسهیلگر سناریو ارائه می‌گردد، بحث‌ها هدایت می‌شود، پرسش‌ها پرسیده شده و مشارکت‌کنندگان به طرف اتخاذ تصمیم و تصمیم‌سازی هدایت می‌شوند. - تسهیل‌کننده باید باتجربه باشد.
بازیگران	<ul style="list-style-type: none"> - هدف تمرین مشخص می‌کند چه کسانی باید مشارکت کنند. - سازمان‌های متعددی می‌توانند در تمرین مشارکت کنند خصوصاً سازمان‌هایی که دارای نقش و وظایف قانونی بوده و تمایل به مشارکت دارند.

<ul style="list-style-type: none"> - اتاق کنفرانس با میزگرد یا بیضی برای تسهیل بحث‌ها و ارتباطات - وسایل نمایش مثل نقشه‌ها، وسایل ارتباطی، مدل‌ها و مانند آن - در صورت نیاز به ارتباط با گروه‌های دیگر به‌طور هم‌زمان باید وسایل و امکانات مورد نظر تأمین گردد. 	تسهیلات/امکانات
<ul style="list-style-type: none"> - ۳ تا ۴ ساعت ولی می‌تواند طولانی‌تر باشد. بر اساس هدف تمرین و تمایل مشارکت‌کنندگان تا رسیدن به تصمیمات مورد نیاز می‌توان تمرین را ادامه داد. - تسهیلگر باید تمامی موارد را از نظر زمانی مورد نظر داشته باشد و زمان کافی برای هر مورد را پیش‌بینی کند ولی اگر نیاز به بحث در خصوص مواردی بیشتر بود باید انعطاف لازم را داشت. 	محدوده زمانی
<ul style="list-style-type: none"> - حدود یک ماه برای آمادگی وقت لازم است. - قبل از تمرین نیاز به برگزاری یک کارگاه آماده‌سازی می‌باشد. 	آمادگی

تمرین‌های عملیاتی (زنده)

تمرین‌های زنده از تمرین‌های کوچک که فقط یک عملکرد یا واحد وابسته به یک سازمان تست می‌شود تا تمرین تمام‌عیار چند سازمانی می‌تواند متفاوت باشد. انواع این‌گونه تمرین‌ها شامل موارد زیر است:

- مشق^۱
- تمرین عملکردی (کارکردی)^۲ یا اجرایی
- تمرین در مقیاس کامل یا تمام‌عیار^۳.

مشخصات انواع این تمرین‌ها در جدول ۴۸ ارائه شده است.

جدول (۴۸): مشخصات انواع تمرین‌های عملیاتی

نوع تمرین	توصیف خلاصه تمرین
مشق	<ul style="list-style-type: none"> - یک فعالیت نظارت‌شده، به‌طور معمول برای آزمون یک عملکرد خاص طراحی می‌شود؛ مثل تمرین تخلیه یک بخش یا فراخوانی کارکنان یا راه‌اندازی مرکز عملیات اضطراری/ مرکز فرماندهی
تمرین کارکردی	<ul style="list-style-type: none"> - تمرینی به‌صورت تک سازمانی یا چند سازمانی طراحی‌شده برای ارزیابی چند کارکرد با استفاده از شرایط شبیه‌سازی‌شده. مثل تمرین فرایند اطلاع‌رسانی خطر چند سازمانی، یا فعال کردن و راه‌اندازی بیمارستان سیار و مانند آن
تمرین عملیاتی در مقیاس کامل یا تمام‌عیار	<ul style="list-style-type: none"> - تمرین چند سازمانی طراحی‌شده برای ارزیابی نظام مدیریت خطر شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) در یک شرایط پراسترس شبیه و نزدیک به شرایط واقعی. در این تمرین‌ها کارکردهای سازمان به‌طور کامل فعال می‌گردد.

مسئله مهم در انجام این تمرین‌ها درگیر کردن تعداد زیادی کارکنان عملیاتی نیست. در هنگام برنامه‌ریزی برای انجام تمرین‌های زنده لازم است حداقل درگیری کارکنان عملیاتی را برنامه‌ریزی کنیم. تعیین و ارزیابی مشکلات در شرایط وقوع یک حادثه بر اساس ارزیابی و تحلیل دقیق شرایط باید صورت گیرد. این نوع تمرین‌ها باید در انتهای برنامه آموزش و تمرین پس از طی شدن تمام مراحل برنامه‌ریزی، آموزش و تمرین‌های قبلی و اطمینان از آمادگی کامل برگزار شود.

¹ Drill

² Functional Exercise

³ Full Scale Exercise

انتخاب سایت تمرین از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. بعد از انتخاب سایت بر اساس اهداف تمرین، دسترسی به حمل و نقل، اطمینان از سلامت و ایمنی شرکت کنندگان بسیار حیاتی است. اخذ اجازه‌های قانونی برای استفاده از مکان تمرین و اطمینان از عدم حضور افراد غیر در محدوده نیز مهم است. تمرین تمام‌عیار عملیاتی بسیار پیچیده و دارای مراحل متعددی است که معمولاً پس از چندین تمرین دور میزی و مشق برگزار شده و نیاز به برنامه‌ریزی دقیق و جامع دارد.

این نوع تمرین‌ها باید توسط گروه هدایت‌کننده کنترل شوند. این گروه بر اساس سناریو تمرین را هدایت کرده و البته دارای انعطاف کافی برای تغییر مختصر اقدامات هستند. این تمرین‌ها در شرایط زمانی واقعی، با استرس فراوان و بسیار نزدیک به شرایط و رخدادهای واقعی انجام می‌شوند. تمام نیروی انسانی و منابع به محل، جایی که لازم است اقدامات واقعی خود را انجام دهند منتقل می‌شوند. در این تمرین‌ها شرایط واقعی شبیه‌سازی شده و لازم است مشکلات مختلف شرایط واقعی شناسایی، تحلیل و برای آن‌ها راه‌حل پیدا شده و اقدام مناسب توسط کارکنان در شرایط پراسترس صورت گیرد. سازمان‌هایی که در تمرین مشارکت ندارند ولی در شرایط واقعی می‌توانند درگیر شوند بهتر است مشاهده‌کننده تمرین باشند.

کارکنان هدایت‌کننده می‌توانند نقش ارزیاب را هم داشته باشند. در این حالت باید رفتارها و اقدامات را مشاهده کرده و با برنامه‌ها، سیاست‌ها و روش‌های اجرایی استاندارد عملیاتی مقایسه کنند. البته این گروه باید از اجرای کلیه اقدامات در محیطی ایمن و امن نیز اطمینان حاصل کنند.

جدول (۴۹): مشخصات تمرین عملیاتی مشق

تصویر تمرین	- استفاده از منابع واقعی تا حد امکان باید مبتنی بر شرایط واقعی باشد. از تمام منابع مورد نیاز باید استفاده شود؛ ولی در محیطی واقعی و محدود.
هدف	- معمولاً برای ارزیابی و آزمون عملکرد خاصی استفاده می‌شود. - برای تمرکز روی یک حوزه یا عملکردی که پتانسیل مشکل را دارد، بسیار مناسب است. - برای تمرین استفاده از ابزارهای جدید یا فرایندی جدید یا تمرین فرایند و ابزارهای موجود هم مناسب است. - به‌طور مثال: فعال کردن مرکز عملیات اضطراری، ارزیابی زمان استفاده از تجهیزات مخصوص آلودگی‌زدایی، زمان‌سنجی مسدود کردن راه‌های ورودی به شهر یا بیمارستان و مانند آن
هدایت‌کنندگان	- به‌وسیله مدیران بخش یا واحد قابل انجام است - کارکنان اجرایی باید شناخت کافی از کارکرد مورد نظر داشته باشند.
بازیگران	- تعداد و نوع بازیگران، به نوع کارکرد مورد آزمون بستگی دارد
زمان	- معمولاً ۱ تا ۴ ساعت
آمادگی	- در حدود یک ماه زمان برای کسب آمادگی لازم است. - بازیگران و شرکت‌کنندگان نیاز دارند با برنامه آشنا شده و فرآیند تمرین به آن‌ها معرفی شود.

جدول (۵۰): مشخصات تمرین کارکردی

تصویر تمرین	- شبیه‌سازی یک حادثه بر اساس بیشترین شباهت با شرایط واقعی، انتقال محدود منابع به محل واقعی - شرکت‌کنندگان به‌طور واقعی بر اساس سناریوی تمرین و بر اساس پیام‌های متوالی که از مجریان و هدایت‌کنندگان دریافت می‌کنند پاسخ می‌دهند. - پراسترس است چون در زمان واقعی و شرایط شبیه‌سازی شده واقعی پاسخ می‌دهند.
هدف	- به‌منظور آزمون کارکردها و واحدهای متنوع بدون هزینه‌های یک تمرین تمام‌عیار - به‌نوعی پیش‌نیاز یک تمرین تمام‌عیار است
هدایت‌کنندگان	- شامل مدیران، مشاهده‌کنندگان، بازیگران و شبیه‌سازها هست

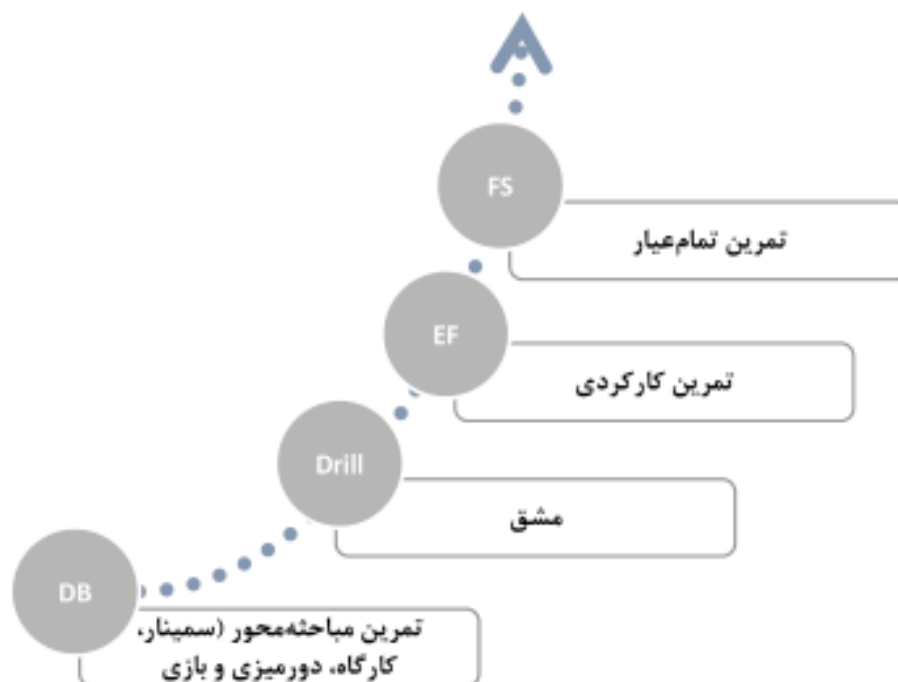
بازیگران	<ul style="list-style-type: none"> - تعداد و نوع بازیگران بستگی به کارکرده و واحدهای مورد آزمون دارد.
مکان تمرین	<ul style="list-style-type: none"> - معمولاً در مرکز عملیات اضطراری انجام می‌شود. - اتاق و فضای مجزا برای شبیه‌سازی و بازیگران مورد نیاز است - شرایط طبیعی با استفاده از تلفن، رادیو، ایمیل، تلویزیون و نقشه فراهم می‌شود.
زمان	<ul style="list-style-type: none"> - معمولاً ۴-۶ ساعت ولی می‌تواند تا یک روز هم ادامه یابد.
آمادگی	<ul style="list-style-type: none"> - در حدود ۶ ماه زمان برای کسب آمادگی به دلایل مختلف لازم است. - بازیگران و شرکت‌کنندگان نیاز دارند آموزش ببینند. - کارکنان مجری و هدایت‌کننده هم نیاز به آموزش دارند. - ممکن است منابع، تجهیزات و اطلاعات خاصی مورد نیاز باشد. - همه مهم‌تر نیاز به تعهد کارکنان دارد.

جدول (۵۱): مشخصات تمرین عملیاتی تمام‌عیار

تصویر تمرین	<ul style="list-style-type: none"> - شبیه‌سازی یک حادثه در واقعی‌ترین حالت خود - مشابه شرایط واقعی، حادثه به پاسخ‌دهندگان اطلاع‌رسانی می‌شود - کارکنان پاسخ‌دهنده وارد صحنه حادثه شده، سناریو حادثه واقعی را به‌صورت - تصویری شبیه‌سازی‌شده مدیریت می‌کنند مثل سوانح ترافیکی با مصدومین انبوه، سقوط هواپیما، - نشت مواد شیمیایی، تشعشع مواد خطرناک، سیلاب و مانند آن - در این شرایط اقدامات به‌صورت اطلاعات ورودی در چهارچوب کارکردها در مرکز عملیات اضطراری - چند سازمانی/واحدی ارائه شده و مداخلات طبق برنامه انجام می‌شود.
هدف	<ul style="list-style-type: none"> - هدف نهایی آزمون کارکردها است. - با توجه به هزینه بالای این تمرین‌ها باید در مورد مخاطراتی با اولویت بالا و کارکردهای اصلی انجام شود.
هدایت‌کنندگان	<ul style="list-style-type: none"> - مدیر تمرین، شبیه‌سازها، بازیگران و مشاهده‌کنندگان.
بازیگران	<ul style="list-style-type: none"> - تعداد و نوع بازیگران بستگی به کارکرد/ واحد و سازمان آزمون‌شونده دارد.
مکان تمرین	<ul style="list-style-type: none"> - معمولاً متناسب با نوع مخاطره سعی بر این است که در محیط واقعی انجام شود. (حادثه ترافیکی در خیابان و مانند آن) - مرکز عملیات اضطراری، در محل و ساختار و سامانه فرماندهی سانحه فعال می‌شوند. - اتاق و فضای مجزایی برای شبیه‌سازی و بازیگران هم در نظر گرفته می‌شود.
زمان	<ul style="list-style-type: none"> - معمولاً ۴-۶ ساعت ولی می‌تواند تا یک روز هم ادامه یابد.
آمادگی	<ul style="list-style-type: none"> - در حدود یک سال زمان برای کسب آمادگی به دلایل مختلف لازم است. معمولاً به دنبال تمرین دور میزی، مشق و کارکردی انجام می‌شود. - به منابع، زمان، تلاش و هزینه زیادی دارد.

بر اساس برنامه ملی تمرین، نقطه آغازین طراحی و اجرای تمرین‌ها از حیث نوع و سطح به‌گونه‌ای صورت می‌پذیرد که تمرین‌های آمادگی، از ساده‌ترین تصویر برگزاری تمرین و از پایین‌ترین سطح درگیری واحدها و مراکز آغاز و به‌تدریج عملیاتی‌تر و فراگیرتر گردند. طراحی و اجرای تمرین‌ها توسط گروه طراحی و اجرای تمرین (سطح ملی) و گروه طراحی و تدوین سناریو (سطوح استان و محلی) از اشکال مباحثه‌محور آغاز و در یک چهارچوب زمانی مشخص و منطقی و پس از رفع نواقص و ایرادات قبلی، در قالب عملیاتی ادامه می‌یابند. سطوح درگیری صاحبان فرآیندها نیز از سطح مشق آغاز و پس از

بررسی و رفع نقاط قابل بهبود، اصلاح برنامه‌ها و تقویت فرآیند مورد تمرین، در گام‌های بعد، در قالب تمرین‌های کارکردی و در نهایت به صورت تمام‌عیار برگزار می‌گردد (شکل ۲۷).

شکل (۲۷): ترتیب برگزاری تمرین‌های مباحثه‌محور و عملیاتی

گستره تمرین

بر اساس برنامه ملی تمرین، تمرین‌های آمادگی، صرف‌نظر از نوع تمرین (مباحثه‌محور یا عملیاتی) از حیث مشارکت‌کنندگان به سه نوع تمرین‌های تک سازمانی، چند سازمانی و سازمان‌های همکار-پشتیبان دسته‌بندی می‌گردند.

■ تمرین‌های تک سازمانی

برنامه تمرین درون سازمانی برای سازمان‌های موضوع ماده ۲ قانون باید جز مهمی از برنامه آموزشی به منظور اعتباربخشی و عمق‌بخشی به آموزش و ایجاد فرصت برای اجرای واقعی آموزش‌ها باشد. البته حضور نمایندگان سایر سازمان‌های مسئول، همکار و پشتیبان در ایجاد تعاملات واقعی بین سازمانی مهم خواهد بود. این مشارکت نباید تمرین را تبدیل به یک تمرین بین سازمانی نماید. هرگونه مشارکتی باید بر اساس تفاهم‌نامه بین سازمانی و رضایت فرد شرکت‌کننده صورت پذیرد. جایگاه و نقش نمایندگان سایر سازمان‌ها باید کاملاً روشن بوده و تأکید بر عملکرد سازمان محوری و نقش‌ها و مسئولیت‌های آن سازمان باشد.

■ تمرین‌های بین سازمانی

تمرین‌های بین سازمانی با مشارکت یک یا چند سازمان همکار صورت می‌پذیرد. کمیته تمرین استان و یا شهرستان تمرین (زیر نظر اداره کل مدیریت بحران استان/ شهرستان)، مسئولیت هماهنگی و برنامه‌ریزی تمرین‌های بین سازمانی در سطح استان/ شهرستان را عهده خواهد بود.

■ تمرین سازمان‌های همکار-پشتیبان

سازمان‌های همکار-پشتیبان، به منظور انجام وظایف سازمانی خود در زمینه مدیریت خطر که عمدتاً حمایت و پشتیبانی از سازمان‌های متولی و ارائه‌دهنده خدمات می‌باشند، نیازمند برگزاری تمرین‌های منظمی در قالب برنامه‌های سالانه و بلندمدت

(۵ ساله) می‌باشند. این‌گونه تمرین‌ها تحت عنوان تمرین سازمان‌های همکار-پشتیبان، زیر نظر کمیته تمرین بالادست خود و اداره کل مدیریت بحران استان برنامه‌ریزی و اجرا می‌گردند.

سناریونویسی

در برنامه ملی آمادگی و پاسخ در شرایط اضطراری، منظور از سناریو، متنی است که در آن وقایعی توصیف می‌گردد که ممکن است به دنبال شرایط اضطراری، باعث اختلال در امور روزمره جامعه، دستگاه، ملی، استان، یا سطح شهرستان شود و یا سلامت مردم، دارایی‌های عمومی و خدمات اجتماعی مردم را به خطر اندازد. در واقع، یک سناریوی، تصویری از همه اتفاقات ممکن و محتمل مرتبط با در جامعه متأثر، پس از وقوع شرایط اضطراری است.

اجزای اساسی یک سناریو

یک سناریو دارای اجزای مختلفی است که بخش‌های اساسی آن به شرح ذیل است:

۱- توصیف خصوصیات و آثار حادثه فرضی

الف- نوع حادثه: در سناریو باید نوع حادثه مشخص شود. مثلاً باید معلوم باشد که حادثه اصلی زلزله، سیلاب و یا آتش‌سوزی اتفاقی است. نگاه چندمخاطره‌ای در تدوین سناریو ضروری است.

ب- سطح حادثه: در یک سناریو باید وسعت حادثه‌ای که اتفاق افتاده است، مشخص باشد.

ج- پیچیدگی حادثه: در یک سناریو باید معلوم باشد که حادثه در اثر یک اتفاق معمول و ساده به وجود آمده یا حادثه، نتیجه یک واقعه پیچیده است. مثلاً انفجار ناشی از یک کپسول گاز در بازار یک شهر اتفاقی ساده است ولی انفجار حاصل از یک زلزله بزرگ یک واقعه پیچیده محسوب می‌شود.

د- محدوده و مشخصات منطقه درگیر حادثه: در سناریو باید محدوده جغرافیایی که تحت تأثیر حادثه قرار می‌گیرد، مشخص باشد. به عبارت دیگر باید معلوم باشد که منطقه درگیر حادثه چه حدودی را در برمی‌گیرد. آن دسته از خصوصیات منطقه فرضی دچار حادثه که می‌تواند عملیات پاسخ را تحت تأثیر قرار دهد، باید در سناریو به روشنی توصیف شود. مثلاً اگر در منطقه‌ای که زلزله رخ داده، سدی هم وجود دارد، در سناریو باید به وجود این سد نیز اشاره شود؛ چون شکستن این سد بر اثر زلزله، می‌تواند بر پاسخ و بر آمادگی در سطوح مختلف در آن منطقه تأثیر بگذارد. مشخصات جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی منطقه نیز باید در سناریو ذکر شود.

ه- آثار و پیامدهای حادثه: پیامدهای احتمالی حادثه باید به‌وضوح در سناریو ذکر شود. آثار اولیه حادثه که مستقیماً ناشی از خود حادثه است و همچنین آثار ثانویه حادثه باید مشخص گردند؛ به عنوان مثال اگر حادثه اصلی در سناریو، زلزله است، مصدومان احتمالی ناشی از واقعه اصلی، افراد نجات‌یافته از زیر آوار خواهند بود ولی چون زلزله غالباً با آتش‌سوزی نیز همراه است، تعداد زیادی از افراد نیز با آسیب‌های ناشی از سوختگی به بیمارستان‌ها و مراکز درمانی مراجعه می‌کنند و تعداد زیادی از مردم منطقه آسیب‌دیده نیاز به خدمات امداد، نجات و اسکان موقت دارند.

در سناریو باید موضوعاتی نظیر موارد زیر را که در واقع از آثار شرایط اضطراری می‌باشند، معین کرد:

- تعداد تخمینی کشته‌ها و زخمی‌های حادثه؛
- تعداد جمعیت جابه‌جاشده/ تخلیه‌شده؛
- وجود یا عدم وجود آلودگی منطقه؛

- میزان صدمه به زیرساخت‌ها؛
- میزان احتمال وقوع شرایط اضطراری متعدد و پشت سر هم (تأثیرات آبشاری یا دومینویی)؛
- پیش‌بینی مدت‌زمان لازم برای بازیابی منطقه حادثه‌دیده.

۲- توصیف عوامل اساسی مؤثر در آمادگی و پاسخ

در یک سناریوی شرایط اضطراری (حوادث و سوانح)، باید به عواملی دیگری که بر آمادگی و عملیات پاسخ، تأثیر می‌گذارند، نیز توجه داشت. بعضی از این عوامل عبارتند از:

الف- زمان وقوع حادثه: در سناریو باید مشخص شود که حادثه فرضی در چه فصلی از سال و در چه ساعتی از شبانه‌روز اتفاق می‌افتد.

ب- امکانات و پشتیبانی: در سناریویی که در شرایط اضطراری تهیه می‌شود، باید به امکانات موجود و آمادگی‌های قبلی اشاره شود. از آنجاکه سناریوها غالباً در تمرینات و مانورها مورد استفاده قرار می‌گیرند، این قسمت از سناریو از اهمیت خاصی برخوردار است. در سناریو باید معلوم باشد که منابع انسانی و مادی موجود ما برای مواجهه با حادثه فرضی سناریو، در چه حدی است. بهترین حالت، حالتی است که در آن امکانات فرض شده در سناریو با وضعیت واقعی منطبق باشد.

ج- توسعه سناریو: در این بخش از سناریو، باید به وقایع و اتفاقاتی که پشت سر هم به دنبال حادثه اصلی ایجاد می‌شود، اشاره شود؛ وقایع و اتفاقاتی مانند آتش‌سوزی، نشت مواد خطرناک، انفجارهای ثانویه در منطقه، ازدحام مردم، فرار مردم، امدادرسانی و نجات، سازمان‌های فعال‌شده برای امداد از ابتدای حادثه تا مراحل نهایی، تخلیه جمعیت، آلودگی منطقه، خدمات سلامت و مانند آن.

۳- بیان اهداف فرضی و موانع احتمالی

الف- نوع پاسخ مورد انتظار: در سناریو باید اهدافی که قرار است طی عملیات پاسخ فرضی به آن دست یابیم، مشخص باشد. مثلاً باید مشخص باشد که هدف از تدوین سناریو، تخلیه اضطراری یا اسکان موقت است یا ظرفیت‌افزایی در سطح دستگاه‌ها، یا استان و یا شهرستان است.

ب- عوارض و موانع احتمالی: در سناریو باید به عوارض احتمالی که ممکن است از اقدامات انجام‌شده ناشی شود و همچنین به موانعی که احتمال دارد بر سر راه عملیات پیش آید، توجه شود. ذکر این عوارض و موانع، موجب افزایش آمادگی پاسخگویان به حادثه خواهد شد.

ویژگی‌های یک سناریوی مناسب

یک سناریوی مناسب باید ویژگی‌های زیر را داشته باشد:

- ۶- موجه باشد؛ یعنی امکان وقوع آن وجود داشته باشد؛
- ۷- مسائل اساسی و جدی را که دارای اولویت‌بندی مهم و با حساسیت بالا می‌باشد مدنظر قرار دهد؛
- ۸- اجزای آن سازگاری و انسجام درونی داشته باشند؛
- ۹- به وصف روابط علت و معلولی بپردازد؛
- ۱۰- در امر تصمیم‌گیری به کار آید؛
- ۱۱- به چالش‌های احتمالی اشاره کند.

عناصر اصلی یک سناریو برای تمرین

به منظور نگارش سناریوی محلی از سناریوی پایه باید سعی کرد تا اطلاعات زیر بر اساس نتایج بررسی ارزیابی خطر (ریسک) یا تجارب محلی کامل گردد.

جدول (۵۲): عناصر اصلی یک سناریو برای تمرین شرایط اضطراری

استان	محل شرایط اضطراری
شهر	
روستا - بخش - محله	
زمان، روز و ساعت حادثه	زمان شرایط اضطراری
دوره زمانی سناریو	
نوع حادثه	تأثیرات شرایط اضطراری
بزرگی	
پیچیدگی	
دوره بازگشت	
طبیعی یا انسان ساخت	عامل شرایط اضطراری
مصدومین	اثرات بد شرایط اضطرار
مناطق متأثر	
آسیب به زیرساختها	
تعداد افراد تخلیه یا جابجاشده	
آلودگی	
تأثیرات اقتصادی	
احتمال وقوع شرایط اضطراری (حوادث و سوانح) بعدی	
برنامه زمانی بازیابی	

الزامات اجرایی، بازنگری و توسعه برنامه ملی تمرین

- برنامه تمرین ملی هر دو سال یکبار در کمیته تخصصی آموزش مدیریت بحران ذیل کمیته آموزش و مدیریت رسانه مورد بازنگری قرار گرفته و به دستگاههای موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور سراسر کشور ابلاغ می گردد. در یک برنامه تمرین جامع لازم است از میان انواع تمرین ذکرشده، دست کم پنج نوع اصلی تمرین طراحی و اجرا شود:

- سمینار توجیهی
- تمرین دور میزی
- مشق (تمرین عملیاتی محدود)
- تمرین عملکردی (کارکردی)
- تمرین تمام عیار
- این فعالیتهای تمرینی از محدود به گسترده، از ساده به پیچیده، از کم هزینه به پرهزینه توسعه یافته و انجام می شوند. با رعایت این نکته و برنامه ریزی دقیق، این فعالیتهای تمرینی آمادگی را افزایش می دهد.

- تمرین عملیاتی تمام‌عیار فقط می‌بایست پس از انجام تمرین‌های کوچک متعدد (از جمله دور میزی و مشق) و به‌عنوان تمرین نهایی برنامه‌ریزی و اجرا گردد.
- به‌منظور ارزیابی مداوم آمادگی و برنامه پاسخ ملی به حوادث، سوانح و بحران‌ها و افزایش هماهنگی و همکاری بین سازمانی، لازم است برنامه ملی تمرین توسط سازمان مدیریت بحران کشور (مشمول بر کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون مدیریت بحران کشور) با یک دوره ۵ ساله و با اهداف مشخص را تهیه و ابلاغ کند.
- هر سازمان مسئول در حوزه مأموریتی خود و در راستای سند و برنامه ملی آمادگی و پاسخ، باید بر اساس الگو و ابزار ملی، ارزیابی خطر (ریسک) را انجام داده، مخاطرات و خطرات ناشی از وقوع آن‌ها را به دقت بررسی و استخراج نماید. بهتر است ارزیابی خطر توسط سازمان مدیریت بحران کشور و البته سازمان‌های مسئول ذکرشده در ماده ۲ قانون در سطح شهرستان، استان و ملی انجام شود، سپس برنامه‌ریزی و اجرای تمرین را بر اساس برنامه ملی انجام دهد.
- برنامه تمرین دستگاه‌های ماده ۲ و برنامه‌های استانی و شهرستانی باید در راستای برنامه ملی برای یک دوره ۵ ساله تدوین و پس از تأیید سازمان مدیریت بحران کشور ابلاغ و بر اساس دستورالعمل ملی اجراشده و گزارش کامل آن‌ها به سازمان مذکور گزارش شود.
- دستگاه‌های موضوع ماده ۲، مدیران بحران در سطح استان و شهرستان هم موظف به بازبینی برنامه آمادگی و پاسخ خود بر اساس نتایج تمرین به‌طور سالیانه می‌باشند.
- به‌منظور سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، نظارت، ایجاد وحدت رویه و ایجاد هماهنگی‌های لازم در خصوص تمرین، ضروری است کمیته تخصصی آموزش مدیریت بحران در حوزه تمرین و آمادگی برنامه ملی در دفتر مدیریت برنامه-ریزی آموزشی و پژوهشی سازمان مدیریت بحران کشور شکل گیرد. در هر دستگاه هم کمیته‌ای مشابه زیر نظر عالی‌ترین مقام مسئول مدیریت بحران دستگاهی، امور مرتبط با تمرین در سطوح ملی، شهرستان و استانی را هدایت می‌نماید.
- فرایند انجام تمرین در سطح ملی باید به‌گونه‌ای طراحی گردد که در سطح دستگاه‌های موضوع ماده ۲ هر سال بر اساس برنامه پاسخ اضطراری (NRP/EOP) دستگاهی که در راستای برنامه ملی آمادگی و پاسخ (NPRP)^۱ می‌باشد در سال ۲ تمرین مباحثه‌محور با استفاده از سناریو حاصل از ارزیابی خطر (ریسک) ملی یا دستگاهی به‌منظور ارزیابی، بازبینی و اصلاح برنامه پاسخ عملیاتی دستگاه صورت گرفته و مبتنی بر نتایج آن برنامه عملیات دستگاهی اصلاح و بازبینی گردد. لازم است گزارش کامل انجام تمرین برای سازمان مدیریت بحران ارسال گردد.
- هر ۳ تا ۵ سال یک تمرین تمام‌عیار توسط دستگاه با کسب اجازه از عالی‌ترین مقام دستگاه و سازمان مدیریت بحران کشور قابل اجراست ولی لازم است تمرین‌های عملیاتی کوچک هر سال یک‌بار بر اساس نتایج تمرین‌های مباحثه‌محور صورت گیرد. برنامه تمرین در هر دستگاه بر اساس فرایند مذکور به‌طور ۳-۵ ساله تدوین و پس از تأیید سازمان مدیریت بحران اجرا خواهد شد؛ بنابراین سالیانه ۲ تمرین مباحثه‌محور، یک تمرین عملیاتی و هر ۳-۵ سال یک تمرین تمام‌عیار صورت خواهد گرفت.
- سازمان مدیریت بحران نیز به‌منظور ارزیابی، بازبینی و اصلاح برنامه ملی پاسخ لازم است بر اساس همین زمان‌بندی برنامه ملی تمرین را برنامه‌ریزی و انجام دهد. لازم است قبل از برگزاری هر تمرین مجوزهای لازم از سازمان‌های

¹ National Preparedness and Response Plan (NPRP)

مربوطه اخذ گردد و ارزیابی تمرین تمام‌عیار بر اساس ابزار استاندارد ملی ابلاغی در مرحله قبل، حین و بعد توسط کارشناس مربوطه و نماینده سازمان مدیریت بحران صورت می‌گیرد.